

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΣΤ44

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Αρ. εισ. 45035

B. Γεωλογοδότης

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ Ο ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΒΟΗΘΗΜΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Η' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΟΚΤΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ Ο Ε Σ Β

● ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
▲ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 15 - ΑΘΗΝΑΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ρητορική ανάλυσις και διασκευή τοῦ ἐπιταφίου.
2. Κείμενον.
3. Μετάφρασις.
4. Λεξιλόγιον.
5. Γραμματικά.
6. Συντακτικά και Αίσθητικά.
7. Πραγματικά.
8. Ἀποφθέγματα.
9. Νόημα και
10. Περιλήψεις.

ΑΘΗΝΑΙ

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν διὰ σφραγίδος ὑπογραφήν μου

Γ. Παπαδημητρίου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ
Α. ΜΑΤΙΑΡΑΤΣΚΑ
ΒΕΜΠΕΛΟΚΑΤΟΥ 18 - ΑΘΗΝΑΙ

ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

I ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ (κεφ. 35)

Ὁ Περικλῆς κρίνει τὸν περὶ τοῦ ἐπιταφίου λόγον θεσμὸν καὶ προπαρασκευάζει τὸν ἀκροατὴν νὰ ἀκούσῃ εὐμενῶς ἀσυνήθη καὶ ὑπέρολαμπρα κατορθώματα τῶν προκειμένων νεκρῶν.

II ΠΡΟΤΑΣΙΣ (κεφ. 36)

α) Ἐπαινος τοῦ γένους, τ. ἔ. προγόνων, πατέρων καὶ συγγενῶν καὶ β) δήλωσις τοῦ ρήτορος περὶ τῶν θεμάτων, εἰς ἃ θὰ περιστραφῇ.

III ΔΙΗΓΗΣΙΣ (κεφ. 37+40)

α) Ἐπαινος τῆς πατρίδος, τ. ἔ. πολιτειακῶν ἀρχῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας (κεφ. 37) β) πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀπολαύσεων τῶν πολιτῶν (κεφ. 38) γ) ὑπεροχῆς ὡς πρὸς τὰς πολεμικὰς μεθόδους καὶ τὸ παιδευτικὸν σύστημα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Λακεδαιμονίαν πολιτείαν (κεφ. 39) καὶ δ) θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἐλόψεων τοῦ Ἀθηναίου βίου, τ. ἔ. τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξυψώσεως τῶν Ἀθηναίων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν συμφεροντολογίαν τῶν Λακεδαιμονίων (κεφ. 40).

IV ΠΙΣΤΙΣ (κεφ. 41)

Συγκεφαλαίωσις τῶν ὕμνων πρὸς τὸ Ἀθηναϊκὸν μεγαλεῖον καὶ πιστοποιήσις δι' ἀπτῶν μαρτυριῶν τῆς ἰσχύος τῆς πόλεως.

V ΠΑΘΟΠΟΙΪΑ (κεφ. 42+45)

α) Ἐπαινος τῶν πεσόντων καὶ ἔξαρισις τοῦ ὑπὲρ πατρίδος θανάτου (κεφ. 42).
β) Παραίνεσις εἰς τοὺς ἐπιζῶντας πρὸς μίμησιν (κεφ. 43).
γ) Παραμυθία πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν πεσόντων (κεφ. 44) καὶ
δ) Παραμυθία πρὸς τοὺς υἱούς, ἀδελφοὺς καὶ χήρας τῶν πεσόντων (κεφ. 45).

VI ΕΠΙΛΟΓΟΣ (κεφ. 46) Λόγοι δι' οὓς ἡ πολιτεία μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν ὄρφανῶν.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ
Ο ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦ. 34 (Εἰσαγωγή)

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι
οἱ Ἀθηναῖοι χρώμενοι
τῷ πατρίῳ νόμῳ
ταφὰς ἐποιήσαντο δημοσίᾳ
τῶν ἀποθανόντων πρώτων
ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ
τρόπῳ τοιῷδε.

Τὰ μὲν ὅσα τῶν ἀπογενομένων
προτίθενται
πρότῳτα
σκηνὴν ποιήσαντες,
καὶ ἕκαστος ἐπιφέρει
τῷ αὐτοῦ,
ἣν τι βούληται.

Ἐπειδὴν δὲ ἡ ἔκφορὰ ἦ,
ἅμαξαι ἄγουσι
κυπαρισσίνας λάρνακας
μίαν ἑκάστης φυλῆς·
τὰ δ' ὅσα
ἔνεστι (τῇ λάρνακι)
τῆς φυλῆς,
ἣς ἕκαστος ἦν.

Μία δὲ κλίνη κενὴ
φέρεται ἐστρωμένη
τῶν ἀφανῶν,
οἱ ἂν μὴ εὐρεθῶσιν

ἐς ἀναίρεσιν.
Ἐυνεκφέρει δὲ
ὁ βουλόμενος
καὶ ἀστῶν καὶ ξένων
καὶ γυναῖκες πάρεσιν
αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον
ὄλοφυρόμεναι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χειμῶνα
οἱ Ἀθηναῖοι ἐφαρμόζοντες
τὸν πατροπαράδοτον νόμον
ἔθαιψαν διὰ δημοσίας τελετῆς
ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐφονεύθησαν πρώτοι
εἰς τὸν παρόντα πόλεμον,
μὲ τοιοῦτον περιῖπου τρόπον.

Τὰ μὲν ὅσα τῶν φονευθέντων
ἐκθέτουν εἰς κοινὸν προσκύνημα
ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας,
ἀφοῦ κατασκευάσουν ἐξέδραν,
καὶ ὁ καθένας (συγγενῆς) προσφέρει
εἰς τὸν ἰδικόν του (νεκρόν),
ὅ,τι θέλει.

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς κηδείας,
ἅμαξαι μεταφέρουν
κυπαρισσένια φέρετρα
ἓνα διὰ κάθε φυλὴν·
τὰ δὲ ὅσα (ἑκάστου),
εὐρίσκονται ἐντὸς (τοῦ φερέτρου)
τῆς φυλῆς,
εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἀνήκεν.

Ἐπὶ πλεον ἓνα φέρετρο ἀδειανὸ
μεταφέρεται (διὰ τῶν χειρῶν) σκεπασμένο,
«τῶν ἐξαφανισθέντων»,
(πρὸς τιμὴν δηλ. ἐκείνων), ὅσοι δὲν ἦθε-
λον εὐρεθῆ

πρὸς ἀνακομιδὴν καὶ ἐνταφιασμόν.
Παρακολουθεῖ δὲ τὴν κηδείαν,
ὅποιος θέλει,
καὶ ἀπὸ τοὺς πολίτας καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους
ἀκόμη καὶ γυναῖκες παρευρίσκονται,
αἱ συγγενεῖς, εἰς τὸν τάφον
θρηνοῦσαι.

Τιθέασιν οὖν (τὰς λάρνακας)
 ἐς τὸ δημόσιον σῆμα,
 ὃ ἔστιν
 ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστίου τῆς
 πόλεως
 καὶ αἰεὶ θάπτουσιν ἐν αὐτῷ
 τοὺς ἐκ τῶν πολέμων
 πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι
 (ἀποθανόντας)
 κρίναντες δὲ τὴν ἀρετὴν
 ἐκείνων διαπρεπῆ
 αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν.
 ἐπειδὴν δὲ κρύψωσι γῆν,
 ἀνὴρ ἠρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως,
 ὃς ἂν δοκῆ
 γνώμη τε μὴ ἀξύνετος εἶναι
 καὶ ἀξιόσει προήκη,
 λέγει ἐπ' αὐτοῖς
 τὸν πρόποντα ἔπαινον
 μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται
 ὧδε μὲν θάπτουσι
 καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου,
 ὅποτε ξυμβαίῃ αὐτοῖς,
 ἐχρῶντο τῷ νόμῳ.
 ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε
 Περικλῆς ὁ Ξανθίππου
 ἠρέθη λέγειν.
 καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε,
 προσελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος
 ἐπὶ βῆμα
 πεποιημένον ὑψηλόν,
 ὅπως ἀκούοιτο
 ὡς ἐπὶ πλείστον τοῦ ὀμίλου,
 ἔλεγε τοιαύδε.

Ἐναποθέτουν λοιπὸν (τὰ φέρετρα)
 εἰς τὸ ἐπίσημον νεκροταφεῖον,
 τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται
 εἰς τὸ ὠραιότατον προάστιον τῆς πόλεως
 καὶ ἀνάκαθεν θάπτουν εἰς αὐτὸ,
 ὅσους φονεύονται εἰς τοὺς πολέμους,
 πλην βεβαίως ἐκείνων, (οἱ ὅποιοι ἐφρονεύ-
 θησαν) εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος·
 ἐπειδὴ δηλαδὴ θεώρησαν τὴν ἀνδρείαν
 ἐκείνων ἐξαίρετον,
 ἐπὶ τόπου καὶ τὴν ταφήν (τους) ἔκαμαν.
 Καὶ ἀφοῦ (τὰ) κρύψουν εἰς τὴν γῆν,
 (ἕνας) ὁμιλητῆς ἐκλεγείς ὑπὸ τῆς πόλεως,
 ὁ ὁποῖος θεωρεῖται,
 ὅτι ὄχι μόνον κατὰ τὸν νοῦν εἶναι συνετός,
 ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν ὑπερέχει,
 ἐκφωνεῖ πρὸς τιμὴν αὐτῶν
 τὸν ἀρμόζοντα ἐπαινετικὸν λόγον·
 κατόπιν τούτου δὲ ἀποχωροῦν
 ἔτσι λοιπὸν προβαίνουν εἰς τὴν ταφήν·
 καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου,
 ὡς αἰεὶ ἐδίδοτο εἰς αὐτοὺς τοιαύτη εὐκαιρία,
 ἐφήρμοζον τὸν νόμον.
 Πρὸς τιμὴν λοιπὸν τῶν πρώτων αὐτῶν
 ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου,
 ἐξελέγη νὰ ὀμιλήσῃ.
 Καὶ ὅτε ἐφθασεν ἡ κατάλληλος στιγμή,
 ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὸν τάφον
 (καὶ ἀνῆλθεν) εἰς (ἕνα) βῆμα,
 τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ ὑψηλόν,
 διὰ νὰ ἀκούεται
 εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν ἔκτα-
 σιν τοῦ συνηθροισμένου πλήθους,
 ἔλεγε περίπου τὰ ἀκόλουθα.

Λεξιλόγιον : *πάτριος* = ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πατέρας, προγόνους, προγονικός, πατροπαράδοτος. *νόμος (νέμω)* = χρῆσις, συνήθεια καὶ πᾶν ὅ,τι ἔνεκα τούτων γίνεται, νόμος, ἔθιμον. *χρῶμαι* = μεταχειρίζομαι, χρησιμοποιοῦμαι, ἀκολουθοῦμαι, ἔχω. *ταφὰς ποιοῦμαι* = θάπτω· χρῆσις τοῦ μέσου ρ., διότι πάντες μετέχουν τῷ ἐνταφιασμῷ (*ταφὰς ποιῶ* = ἐπιτρέπω νὰ γίνωνται ταφαί). *προτίθεμαι* = τοποθετοῦμαι ἔμπροσθεν, προβάλλομαι· τὸ μέσον ρ. κυριολεκτεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ ἀποθανόντων, ὡς καὶ παρὰ Λατίνους τὸ *proponere*, ὅποτε ἐρμηνεύεται· ἐκθέτω ἐν τῇ οἰκίᾳ νεκρὸν ὑπηρετιζόμενον, ἀλλ' ἐδῶ = δημοσίᾳ ἐκθέτω νεκροὺς πρὸς ἐνταφιασμὸν πρβλ. καὶ τὸ οὖσ. *πρόθεσις* λεγόμενον ἐπὶ νεκροῦ. *ἀπογενόμενοι* = ἀπουσιάζοντες, ἀπελθόντες, ἀποθανόντες. *πρότετρα* = πρὸ τρίτης ἡμέρας τῆς ἐκκομιδῆς, τρίτην ἡμέραν πρὸ τῆς ἐκφοράς, τὴν προπαραμονὴν, ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας. *σκηνῆ* = παράπηγμα, ὑπόστεγον, ἐξέ-

δρα. *ἐπιφέρω*=φέρω και ἔβω ἐπάνω. *ἐκφορᾶ*=κηδεία (λέξις περί ἐκκομιδῆς νεκρῶν λατ. *effero*). *λάρναξ*=τεφοδόχος κάλπη, θήκη, φέρετρον. *ἄγω*=κάννω τι νά πορευθῆ, μεταφέρω. *κλίνη*=φέρετρον, νεκροκρέβατο, λατ. *lectica* και *feretrum*. *ἀναίρεσις* (κυριολεκτεῖται ἐπὶ ἐκφορᾶς νεκρῶν)=ἡ περισυλλογὴ τῶν νεκρῶν πρὸς ἐνταφιασμόν (ἐκ τοῦ *ἀναιρούμαι*), ἀνακομιδὴ λειψάνων. *ξυνεκφέρω*=συνουδεύω τὴν ἐκφορᾶν, παρακολουθεῖν τὴν κηδεΐαν, κοινῶς συνεβγάλω, συντροφεύω. *βούλομαι*=θέλω. *ἄστος*=κάτοικος τοῦ ἄστεως ἔχων ἀστικά μόνον δικαιώματα, πολίτης. *προσῆκονσαι*=ἀρμόζουσαι, αἱ τεθλιμμένοι συγγενεῖς. *τάφος*=μνήμα, τάφος, ταφή, λατ. *funus*. *δλοφύρομαι*=θρηνῶ, δούρομαι, κλαῖω δυνατά. *σῆμα*=μνήμα, τάφος, νεκροταφεῖον λατ. *commune sepulcrum*. *προᾶστιον*=τόπος πρὸ ἢ πέριξ τοῦ ἄστεως. *ἀρετὴ*=ὑπεροχή, τελειότης, ἱκανότης παντὸς εἶδους, ἀνδρεία λατ. *virtus* (*ἀραρίσκω*—*ἀριστος*) ἢ λέξις *ἀρετῆ* ἔχει περιληπτικὴν σημ.—τὸ σύνολον τῶν ἀρετῶν, τ. ἔ. ἀνδρείας, δικαιοσύνης, σωφροσύνης κ.λ.π. *διαπρεπῆς*=ὁ ἐξέχων ὑπὲρ τινα, ἐξαιρετος. *κρίνω*=χωρίζω, ἐκφέρω κρίσιν, ἐρμηνεύω, προτιμῶ. *αὐτοῦ*=ἐκεῖ, ἐπὶ τόπου. *κρύπτω*=καλύπτω, σκεπάζω. *αἰρούμαι*=ἐκλέγομαι, ὀρίζομαι (παθητ. τοῦ μέσου *αἰροῦμαι*=ἐκλέγω, προτιμῶ). *δοκῶ*=νομίζω, νομίζομαι, θεωροῦμαι. *γνώμη*=μέσος, δι' οὗ οὐ γινώσκει τις, τεκμήριον, νοῦς, κρίσις, βούλησις. *ἀξίωσις*=ὑπόληψις, χαρακτήρ, κύρος, ἀλλ' ἐδῶ: ἡ παρά τῇ κοινῇ γνώμῃ ἐπικρατοῦσα ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας προσώπου τινός. *προήκω*=προπορεύομαι, ὑπερέχω. *πρέπων*=ἀρμόζων. *καιρός* (*κείρω*)=τμήμα χρόνου, στιγμή, εὐκαιρία κατάλληλος, προσῆκον μέτρον λατ. *modus*, *tempus*, *opportunitas*. *προέρχομαι*=ἔρχομαι ἐκ τίνος, χωρῶ ἔμπροσθεν, προχωρῶ. *ὄμιλος* (καθ' ἄπλολογίαν ἐκ τοῦ *ὁμόμιλος*)=συνάθροισις, παράταξις, πλήθος συγκεντρωμένον, ἀλλ' ἐδῶ: ἡ ἔκτασις, ἣν κατέχει τὸ συγκεντρωθὲν πλήθος.

Γραμματικά: *χρόμενοι* μετ. ἐν. τοῦ μεικτοῦ ἀποθ. *χρῶμαι*, ἐχρώμην, χρήσομαι, χρησθήσομαι, ἐχρησάμην, ἐχρήσθην, κέχρημαι, ἐκεχρήμην. *δημοσία* δοτικοφανὲς τροπ. ἐπίρρ. *ἐποιήσαντο* μ. ἄορ. α' τοῦ *ποιούμαι* (ὁμαλόν). *τοῦδε* δοτ. ἐν. ἄρσ. γέν. τῆς δεικτ. ἄντων. *οὗδε*, *ἧδε*, *τόδε*. *ἀποθανόντων* μετ. ἄορ. β' τοῦ *ἀποθνήσκω*, ἀπέθνησκον, ἀποθανοῦμαι, ἀπέθανον, τέθνηκα, ἐτέθνηκα. *τοιῶδε* δοτ. ἐν. ἄρσ. γέν. τῆς δεικτ. ἄντων. *τοιόσδε*, *τοιάδε*, *τοιόνδε*. *προτίθενται* μέσος ἐν. τοῦ *προτίθεμαι*, ἐτιθέμην, θήσομαι, τεθήσομαι, ἐθέμην, ἐτέθην, τέθειμαι καὶ κείμαι, ἐτεθειμένη καὶ ἐκειμήνη. *ἀπογενομένων* μετ. μ. ἄορ. β' τοῦ μέσου ἀποθ. *ἀπογιγνώμαι*, ἐγιγνώμην, γενήσομαι, ἐγένομαι, γεγέννημαι καὶ γέγονα, ἐγεγεννήμαι καὶ ἐγεγόνειν. *πρότριτα* (*πρό+τριτος*) ἐπίρρ. χρον. *ποιήσαντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ *ποιῶ*. *ἐπιφέρει* ἔνεσ. τοῦ *ἐπιφέρω*. ἔφερον, οἶσω, ἦνεγκα καὶ ἦνεγκον, ἐνήνοχα, ἐνήνόχην. *αὐτοῦ* καὶ *ἐαυτοῦ* αὐτοπ. ἄντων. γ' προσ. (α' *ἐμαντοῦ* β' *σεαυτοῦ*). *ἦν* ὑποθ. σύνδ. *βούληται* ὑποθ. ἐν. τοῦ παθητ. ἀποθετ. *βούλομαι*, ἐβουλόμην, βουλήσομαι, ἐβουλήθην, βεβούλημαι, ἐβεβούλημην. *ἐπειδὴν* (*ἐπειδή+ἄν*) σύνδ. χρον. *ἦ* ὑποθ. ἔνεσ. τοῦ *εἰμί*, ἦν, ἔσομαι, ἐγενόμην, γέγονα, ἐγενόνην. *ἡ λάρναξ*, -ος θηλ. γ'. *κυπαρίσσιος*, η, ον ἐπίθ. β'. *ἀγοραῖν* ἐν. τοῦ *ἄγω*, ἦγον, ἄξω, ἦγαγον, ἦχα καὶ ἀγήοχα, ἦχειν καὶ ἠγήόχην. *ἔνεστι* ἔνεσ. τοῦ *ἐνεῖμι*. *τὸ ὄστον* συνηρ. δευτερόκλιτον οὐσ. *ἦς* ἀναφ. ἄντων. θηλ. γέν. ἄρ. ἐν. (*ὄς*, *ἦ*, *ὄ*). *ἦν* παρατ. τοῦ *εἰμί*. *φέρεται* μέσος ἔνεσ. τοῦ *φέρωμαι*, ἐφερόμην, οἶσομαι, οἰσθήσομαι, ἐνεχθήσομαι, ἦνεγκάμην, ἦνέχθην, ἐνήνεγαίμαι, ἐνήνέγην. *ἐστρωμένη* μετ. παθητ. παρακ. τοῦ *στρόρνυμαι*, ἐστορνύμην, στρώσομαι, στρωθήσομαι, ἐστορεσάμην καὶ ἐστρωσάμην, ἐστρώθην καὶ ἐστορήθην, ἔστρωμαι καὶ ἐστόρεσμαι, ἐστρώμην καὶ ἐστορέσμην (ἔνεργ. *στρώννυμι* καὶ *στρωννύω* καὶ ποιητικῶς *στόρνυμι*). *οἶ* ὄνομ. πληθ. τῆς ἀναφ. ἄντων. (*ὄς*, *ἦ*, *ὄ*). *ἄν* δυνητικὸν μόριον. *εὐρεθῶσιν* ὑποθ. παθ. ἄορ. α' τοῦ *εὐρίσκομαι*, (ἡ)εὐρίσκόμην, εὐρήσομαι, εὐρεθήσομαι, (ἡ)εὐρόμην, (ἡ)εὐρέθην, ἡύρημαι, ἡύρήμην. *ἐς* πρόθ.=εἰς.

ξυν+ἐκ+φέρει ἔνεσ. τοῦ *ξυνεκφέρω* (ἰδὲ ἀνωτέρω). *βουλόμενος* μετ. ἔνεσ. *πάρεισιν* ἔνεσ. τοῦ *πάρειμι*. *προσῆκονσαι* μετ. ἐν. τοῦ *προσῆκω* (*ὄ* *προσῆκων*, *ἦ* *προσῆκονσα*, *τὸ* *προσῆκον*). *δλοφύρομαι* μετ. ἐν. τοῦ μέσου ἀποθ. *δλοφύρο-*

μαι, ὠλοφυρόμην, ὠλοφυροῦμαι, ὠλοφυράμην, ὠλοφύρθην. *τιθέασιν* γ' πληθ. ἐν. τοῦ *τίθημι*, ἐτίθην, θήσω, ἔθηκα, τέθεικα, ἔθεικται. *τὸ σῆμα. ατος, οὐδ.* γ'. δ' οὐδ. ἀναφ. ἀντων. (*δς, ἦ, ὅ*). *καλλίστου* ὑπερθ.βαθ. τοῦ ἐπιθ. *καλός, καλλίων, καλλίστος. αἰεί (αἰΨός—αἰών)* Ἰωνικός τύπος παρά ποιητάς ἀντί τοῦ ἀτι-κοῦ ἀεὶ χρον. ἐπίρρ. *θάπτοιον* ἐν. τοῦ *θάπτω*, ἔθαπτον, θάψω, ἔθαψα, τέθα-φα. *πλήν* καταχρηστική πρόθ. συντασσομένη μετὰ γενικῆς, ἀλλ' ἐδῶ ὁμοιο-πτῶτως πρὸς ἄλλον τινὰ προηγηθέντα ὄρον. *γε* βεβαιωτικὸν μόριον. *δ, ἦ διαπρεπής*, ἐς ἐπιθ. γ'. *κρίναντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ *κρίνω*, ἔκρινον, κρινῶ, ἔκρι-να, κέκρικα. *αὐτοῦ* τοπικὸν ἐπίρρ. *ἐποίησαν* ἄορ. α' τοῦ *ποιῶ*.

κρύψωσι ὑποτ. ἄορ. α' τοῦ *κρύπτω*, ἔκρυπτον, κρύψω, ἔκρυψα καὶ ἔκρυ-βον, κέκρυφα, ἔκεκρῦφειν. *γῆ* δοτ. τοῦ οὐσ. *γῆ* α' κλ. *ἠρημέτος* μετ. παθ. παρακ. τοῦ *αἰροῦμαι*, ἠρούμην, αἰρήσομαι, αἰρεθήσομαι, εἰλόμην, ἠρέθην, ἠρημαι, ἠρήμην. *δς* ἀναφ. ἀντων. *ἀν* δυνητικὸν μόριον. *δοκῆ* ὑποτ. ἐν. τοῦ *δοκῶ* (προσωπικόν), ἐδόκουν, δόξω, ἔδοξα, δεδόκηκα. *δ, ἦ ἀξύνετος, ον* ἐπιθ. β' *εἶνα* ἄπαρ. ἐν. τοῦ *εἶμι*. *ἀξιώσει* δοτ. τοῦ *ἀξίωσις*, *εως* θηλ. γ'. *προήκη* ὑποτ. ἐν. τοῦ *προήκω*, ἤκον, ἤξω. *λέγει* ἐν. τοῦ *λέγω*, ἔλεγον, λέξω καὶ ἐρῶ, ἔλεξα καὶ εἶπα καὶ εἶπον, εἴρηκα, εἰρήκειν. *τὸν πρόεποντα* μετ. ἐν. τοῦ *πρέπω* (σπα-νίως προσωπικόν καὶ πάντοτε ἐν συνθέσει, ἔπρεπον, πρέψω, ἔπρεψα), συνή-θως δὲ ἀπρόσωπον. *ἀπέρχονται* ἐν. τοῦ *ἀπέρχομαι*, ἀπήειν καὶ ἀπήα, ἀπειμι, ἀπήλθον, ἀπελήλυθα, ἀπεληλύθειν. *ὄδε* τροπικὸν ἐπίρρ. *ξυμβαίη* εὐκτ. ἄορ. β' (=ξυνέβη) τοῦ ἀπροσ. *ξυμβαίνει*, ξυνέβαινε, ξυμβήσεται, ξυνέβη, ξυμβήθη-κε, ξυνεβέθηκα. *ἐχρώντο* παρατ. τοῦ *χρώμαι* (ιδεῖ ἀνωτέρω). *τοῖσδε* δοτ. πληθ. τῆς δεικτ. ἀντων. *ὄδε. ἠρέθη* παθ. ἄορ. α' τοῦ *αἰροῦμαι* (ιδεῖ ἀνωτέρω). *λέγειν* ἄπαρ. ἐν. *ἐπειδὴ* χρον. σύνδ. *ἐλάμβανε* παρατ. τοῦ λαμβάνω, ἐλάμβανον, λή-φομαι, ἔλαβον, εἴληφον, εἰλήφειν (ἔδῶ ἔχει ἀμετάβατον σημ.). *προελθὼν* μετ. ἄορ. β' τοῦ *προερχομαι* (ιδεῖ ἀνωτέρω). *πεποιημένον* μετ. παθ. παρακ. τοῦ *ποιῶμαι*. *ὅπως* τελ. σύνδ. *ἀκούοιτο* εὐκτ. μ. ἐν. τοῦ *ἀκούομαι*, ἤκουόμην, ἀ-κουσήσομαι, ἤκουσθην, ἤκουσμαι, ἤκουσμεν. *ὡς* ἐπιτατικὸν ἐπίρρ. ἐπιτεῖ-νον τὴν ἔννοιαν τοῦ *πλεῖστον. τοιάδε* οὐδ. δεικτ. ἀντων. (*τοιόσδε*).

Συντακτικὰ—αἰσθητικά: ἐν τῷ *χειμῶν* ἐμπρόθ. διορ. χρόνου. *Ἀθηναῖοι* ὑποκ. τῷ *πατρίω* ἐπιθ. διορ. νόμφ ἀντικ τοῦ *χρώμαι* τροπική μετ. *δημοσίᾳ* ἐπίρρ. διορ. τρόπου. *ταφάς* ἀντικ. τοῦ *ἐποίησαντο. ἐν τῷ πολέμῳ* ἐμπρόθ. διορ. χρόνου. *πρώτων* κατηγ. *τῶν ἀποθανόντων* γεν. ἀντικειμενική εἰς τὸ *ταφάς* καὶ μετ. ἐπιθετική. *τρόπως* τοιάδε δοτ. τρόπου. *τὰ δοτὰ* ἀντικ. τοῦ *προτίθενται* (ὡς ὑποκ. νοεῖται *οἱ Ἀθηναῖοι*) ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἀσύνδετον, διότι ἐπεξηγοῦν αὐτά. *τῶν ἀπογενομένων* γεν. κτητική καὶ μετ. ἐπιθετ. καὶ εὐφημισμός, λεκτικὸς δηλ. τρόπος, καθ' ὃν γίνεται χρῆσις εὐδοϊων ἢ ἀχρό-ων λέξεων ἢ φράσεων ἀντὶ τῶν ἐναντίων· ἐδῶ ἐλέχθη ἀντί: *τῶν ἀποθανόν-των* π. χ. *Εὐξείνου πόντος* (ἄξενος), *καλὸ σπυρὶ* (ἄνθραξ), *γλυκάδι* (ξίδι). *πρό-τρια* ἐπίρρ. κατηγορ. τοῦ *δοτὰ. οκηγὴν* ἀντικ. *ποιήσαντες* χρον. μετ. *ἐκαστος* ὑποκ. τοῦ *ἐπιφέρει*, ὅπερ δέχεται δύο ἀντικ. 1) *τῷ εαυτοῦ (προσώκοντι)* ἔμμε-σον καὶ 2) *τι ἄμεσον. ἦν βούληται* (ὑπόθ.)+*ἐπιφέρει* (ἀπόδ.) ὑποθ. λόγος δ' εἶδους δηλῶν ἄορ. ἐπανάλ. ἐν τῷ παρόντι ἢ ἐν τῷ μέλλοντι. (*ἦν τι βούληται* =*δ, τι ἂν βούληται*). ἀναφ. ὑποθ. πρ. *ἐπειδὴν...* ἦ χρον. πρ. *ἐκφορὰ* ὑποκ. *λάρ-νακας* ἀντικ. *κυριασιόνας* ἐπιθ. διορ. ἄμαζαι ὑποκ. *μῖαν...* κατὰ παράθεσιν ἐπιμερισμός. *φυλῆς* γεν. κτητική. *ἐκάστης* ἐπιθ. διορ. *τὰ δοτὰ* ὑποκ. τοῦ *ἐνεστι* (ἀττική συνταξ.). *ἦς...* ἦν ἀναφ. πρότ. *ἐκαστος* ὑποκ. *ἦς φυλῆς* γεν. κατηγο-ρηματικὴ κτητική (ἔδῳ ἔχομεν βραχυλογία, τ.ἔ. συμπύκνωσιν τοῦ νοήματος εἰς ὀλίγας λέξεις ἀντί: *τὰ δοτὰ ἐκάστου ἐνεστι τῇ λάρνακα τῆς φυλῆς, ἦς ἦν ἐ-καστος*). *μία* ἐπιθ. διορ. *κλίην* ὑποκ. *κηνή* κατηγ. *ἐστρωμένη* ἐπιθετ. μετ. *τῶν ἀ-φανῶν* γεν. κτητική εἰς τὸ *κλίην. οἱ ἂν μὴ εὐρεθῶσιν...* ἀναφορ. ἀοριστολ. πρότ. ὡς ἐπεξήγησις *τῶν ἀφανῶν. ἐς ἀναίρεσιν* ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (τελι-κὸν αἴτιον).

ὁ βουλόμενος ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.). *ἀστῶν—ξένων* γεν. διαιρετικά. *καὶ ἐπι-τακτικῆς* σημ. *γυναῖκες* ὑποκ. *αἱ προσήκουσαι* παράθεσις εἰς τὸ *γυναῖκες* (ἐπιθ.

μετ.). *ἐπὶ τὸν τάφον* ἔμπροθ. διορ. τόπου συναπτέος τῷ *πάρεισιν. ὀλοφυρόμε-
ναι* τροπ. μετ. (*λάρνακας*) ἔννοεῖται ὡς ἀντικ. τοῦ *τιθέασι* καὶ (*Ἀθηναῖοι*) ὡς
ὑποκ. *ἐς τὸ σῆμα* ἔμπροθ. διορ. τόπου. *ὃ ἔστιν* ἀναφ. πρότ. *ἐπὶ τοῦ προοστίου*
ἔμπροθ. διορ. τόπου. *καλλίστου* ἐπιθ. διορ. *πόλεως* γέν. κτητική. *αἰεὶ* ἐπίρρ.
διορ. χρόνου. *ἐν αὐτῷ* ἔμπροθ. διορ. τόπου. *τοὺς ἐκ τῶν πολέμων* ἀντικ. λεχθὲν
βραχυλογικῶς ἀντί: *τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας καὶ ἐκ τούτων ἀναι-
ρουμένους καὶ θάπτομένους. πλὴν τοὺς ἐν Μαραθῶνι* δηλ. ἀποθανόντας ἔμπροθ.
διορ. ἐξαίρεσεως κατ' αἰτ. δηλ. ὁμοιοπτῶτως πρὸς τό: *τοὺς ἐκ τῶν πολέμων*
ἀντί: *πλὴν τῶν ἐν Μαραθῶνι ἢ πλὴν οἱ ἐν Μαραθῶνι. ἐκείνων* γεν. κτητική. δὲ δια-
σαφητικῆς σημ. *κρίναντες* αἰτιολ. μετ. *τὴν ἀρετὴν* ἀντικ. *διαπρεπῆ* κατηγ.
αὐτοῦ ἐπίρρ. διορ. τόπου. *τὸν τάφον* ἀντικ.

ἐπειδὴν κρύψωσι χρον. πρότ. *γῆ* δοτ. τοπική (ἢ φράσις *κρύπτειν γῆ* εἶναι
θρησκευτική). (*λάρνακας*) ἔννοεῖται ὡς ἀντικ. *ἀνῆρ* ὑποκ. *ἡρημένους* ἐπιθ. μετ.
ὑπὸ τῆς πόλεως ποιητικὸν αἰτιον. *ὃς ἀν... δοκῆ... καὶ προῆρη* ἀναφ. ἀορίστολ.
πρότ. *ὃς* ὑποκ. *εἶναι* ἀντικ. (εἰδ. ἀπαρ.). *μὴ ἀξύνετος* κατηγ. καὶ σχῆμα λι-
τότητας ἀντί: *ξυνετός* (ἢ λιτότης εἶναι λεκτικὸς τρόπος, καθ' ὃν μία ἔννοια
ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀντιθέτου ἀρνητικῶς π.χ. *οὐχ ἡμισία ἀντ' ἡμίσιον, οὐκ*
ὀλίγοι ἀντ' ὀλίγοι). *γνώμη*—*ἀξιώσει* δοτ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς. *ἐπ'*
αὐτοῖς ἔμπροθ. διορ. σκοπίμου κατευθύνσεως. *ἐπαινον* ἀντικ. *τὸν πρέποντα*
ἐπιθ. διορ. *μετὰ τούτου* ἔμπροθ. διορ. χρόνου. *ὧδε* ἐπίρρ. διορ. τρόπου ἀναφε-
ρόμενος εἰς τὰ προηγούμενα. *διὰ τοῦ πολέμου* ἔμπροθ. διορ. χρον. διαρκείας.
παντός κατηγ. διορ. *ὅποτε ξυμβαίη* χρον. ὑποθετ. πρότ. ἀορίστου ἐπανα-
λήψεως ἐν τῷ παρελθόντι. *αὐτοῖς* δοτ. προσωπική. (*χρησθῆαι τῷ νόμῳ*) ἔννοεῖ-
ται ὡς ὑποκ. τοῦ ἀπροσώπως λαμβανομένου *ξυμβαίη. τῷ νόμῳ* ἀντικ. τοῦ
ἐχρῶντο. οὖν συνεχίζεται ὁ διακοπείας λόγος. *ἐπὶ τοιαυτοῖς* ἔμπροθ. διορ. σκοπί-
μου διευθύνσεως. *πρώτοις* κατηγ. διορ. *Περικλῆς* ὑποκ. *Σανθίππου* γεν. κτη-
τική. *λέγειν* καθαρὸν τελ. ἀπαρ. ἢ τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ ἀποτελέσματος. *ἐπειδὴ*
ἐλάμβανεν χρον. πρότ. *καιρὸς* ὑποκ. *προελθὼν* χρον. μετ. *ἀπὸ τοῦ σήματος* ἔμ-
πρόθ. διορ. τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως. *ἐπὶ βῆμα* ἔμπροθ. διορ. διευθύνσεως.
ὕψηλόν προληπτικὸν κατηγ. ἢ τοῦ ἀποτελέσματος—*ὥστε ὕψηλόν εἶναι. πε-
ποιημένον* ἐπιθ. μετ. *ὅπως ἀκούοιτο* τελική πρότ. κατ' εὐκτικήν ἐξενεχθεῖσα.
διότι προηγήθη ὁ ἱστορικὸς χρόνος *πεποιημένον*—*ὃ ἐπεποίητο. (Περικλῆς)* ἔνν.
ὡς ὑποκ. *ἐπὶ πλείστον* ἔμπροθ. διορ. τοπικῆς ἐκτάσεως. *τοῦ ὀμίλου* γεν. δι-
αιρ. *τοιάδε* σύστοιχον ἀντικ. (=τοιούσδε λόγους).

Πραγματικά: ἐν τῷ αὐτῷ *χειμῶνι* εἶναι ὁ χειμὼν τοῦ πρώτου
ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 431 π.Χ. *νόμος* κατὰ τὸν Διογένην
τὸν Λαέρτιον ὁ νόμος οὗτος τῆς δημοσίας δαπάνης ἐπικηδείου τελετῆς τῶν
ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Σόλωνος τὸν βον π. Χ. αἰῶνα.
δημοσία ἢ δημοσία μερίμνη καὶ δαπάνη ταφῆ τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων
ἐνεῖχε καὶ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα (ὡς καὶ σήμερον), διότι οἱ
ὑπὲρ πατρίδος πίπτοντες δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' εἰς τὴν πο-
λιτείαν. *πρώτων* οἱ τιμώμενοι νεκροὶ εἶναι 1) οἱ πεσόντες κατὰ τὴν εἰσβο-
λὴν τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Ἀρχιδάμου εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐν ἵππο-
μαχίᾳ παρὰ τοὺς Ρεῖτους καὶ ὑπὸ τὰς Β.Α. ὕπωρειας τοῦ Αἰγάλεω Ῥεῖτου
ἐλέγετο μικρὰ λίμνη φέρουσα ἤδη τὸ ὄνομα «Λίμνη τοῦ Κουμουνδούρου»
εὐρισκομένη εἰς τὴν πεδιάδα ἀνατολικῶς τῆς Ἐλευσίνας καλουμένην Θριά-
σιον πεδίον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐγγυὲς πόλεως Θριάς (Θουκ. Β. 19). 2) οἱ
πεσόντες ἐν ἵππομαχίᾳ Ἀθηναϊκοῦ καὶ Θεσσαλικοῦ ἵππικοῦ κατὰ τῶν Βοιωτῶν
εἰς τὰ Φρούγια κείμενα κατ' ἄλλους μὲν παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀμαρούσιον, κατ'
ἄλλους δὲ παρὰ τὴν Ἰερὰν Ὀδὸν (Θουκ. Β. 22). 3) οἱ πεσόντες κατὰ τὰς ναυ-
τικὰς ἐπιχειρήσεις περὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ παράλια τῆς Λοκρίδος

(Θουκ. Β. 23) καὶ 4) οἱ πεσόντες κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτειδαίας (Πausan. Α. 28). Πῶς ἐτίμων οἱ ἀρχαῖοι τοὺς πεσόντας; Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διδασκόμεθα ὅτι ὑπῆρχεν ἱερὰ καὶ ἀπαράβατος ὑποχρέωσις τῆς ταφῆς καὶ δὴ τῶν ἐν πολέμοις νεκρῶν καὶ τῆς ἀποδόσεως τιμῶν εἰς αὐτούς. Τοῦτο ὤφειλετο εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου, ὅτι οἱ ἄταφοι μὴ ἔχοντες κατοικίαν ἐπλανῶντο καὶ οὐδέποτε εὗρισκον γαλήνην. Ἐνδεχομένη παράλειψις τοῦ καθήκοντος τούτου ἐθεωρεῖτο ἀσέβεια καὶ ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τε τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων. Ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα πρόδηλον: 1) Ἐκ τῆς ἐπικλήσεως καθ' ὑπνοῦς εἰς τὸν Ἀχιλλεῖα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀτάφου Πατρόκλου «**θάπτε με δτι τάχιστα, πύλας Ἄϊδαο περήσω**». 2) Εἰς τὸν ἄγραφον τοῦτον νόμον ὑπέκουσα ἡ Ἀντιγόνη θάπτει τὸν ἀδελφόν της παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κρέοντος, ἀπειλήσαντος θανατικὴν καταδικὴν εἰς τὸν παραβάτην. 3) Ὑπέροχον παράδειγμα τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ἀποτελεῖ ἡ καταδικὴ εἰς θάνατον τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι, μολοντί κατεναυμάχησαν ἐν Ἀργινοῦσαις τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν περισυνέλεξαν τοὺς ναυαγούς, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο ὤφειλετο εἰς ἀνωτέραν βίαν, δηλ. τὴν ἐπισυμβῆσαν τρικυμίαν. 4) Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀρχαία φράσις: «**ὑποσπόνδους ἀναιρεῖσθαι τοὺς νεκρούς**», τ.ἔ. μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων συνήπτετο ἐκεχειρία, δηλ. ὀλιγοήμερος παῦσις τῶν ἐχθροπραξιῶν, διὰ τὴν περισυλλογὴν καὶ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν. **ὄσῳ προτιθενται** τὰ σώματα τῶν πεσόντων ἐν μάχαις περισυλλεγόμενα ἐκαίοντο, ἡ δὲ τέφρα αὐτῶν, ὡς καὶ τὰ ὑπολειφθέντα **ὄσῳ**, ἐτοποθετοῦντο εἰς **ὕδριας** ἢ εἰς κιβώτια (**κάλπας**) καὶ ἀπεστέλλοντο εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρχοντας διὰ νὰ ταφῶσιν ἐν ἐπισημῷ τελετῇ. Αὕτη συνήθως ἐτελεῖτο μετὰ τὴν λήξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον—Νοέμβριον καὶ προφανῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅπου ὑποῦτο ἡ ἐξέδρα. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς αὐτῶν βλέπομεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐπιταφίου λόγου τοῦ Περικλέους (Θουκ. Β. 34). Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν κηδείαν κοινῶς θνητοῦ, τὸν ὁποῖον ἐθρήνον καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ὕστατον δεῖγμα στοργῆς ἐκ μέρους τῶν οἰκείων ἦτο ἡ σύγκλεισις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος (ὅπως καὶ σήμερον), δι' ὃ ὁ Ὀμηρος (Ἰλιάς Ψ, 9) λέγει: «**Πάτροκλον κλαίωμεν' ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων**», ἐτελοῦντο αἱ ἐξῆς τρεῖς κύριαι πράξεις. 1) Ἡ **πρόθεσις**: ἀφοῦ δηλ. ὁ νεκρὸς ἐλούετο, ἠλείφετο δι' ἐλαίου, ἐκαθαρίζετο (ὅπως καὶ σήμερον μὲ ξίδι), ἐνεδύετο μὲ καθαρὰ ἱμάτια καὶ ἐστεφανοῦτο, ἐξετίθετο εἰς θεᾶν ἐπὶ κλίνης, ὡς φερέτρου, κεκοσμημένης ὑπὸ κλάδων δάφνης καὶ λοιπῶν ἱερῶν φυτῶν, δηλ. μύρτων, λίνων, λευκῶν κλπ. ἐν τῷ προδόμῳ τῆς οἰκίας ἐπὶ τρεῖς περίπου ἡμέρας διὰ νὰ τὸν ἴδουν καὶ τὸν θρηνησούν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του. Προβλ. τὸ σημερινὸν λαϊκὸν προσκύνημα δι' ἀποθανόντα ἐπίσημα πρόσωπα (ἡ πρόθεσις τοῦ Ἀχιλλέως διήρκεσεν ἐπὶ 7 ἡμέρας, τοῦ δὲ Ἐκτορος ἐπὶ 14). 2) Ἡ **ἐκφορὰ**: συνήθως αὕτη ἐτελεῖτο τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου, κατὰ τὸν Σόλωνα ὅμως τὴν ἐπομένην τῆς προθέσεως καὶ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἵνα μὴ μιανθῶσιν αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ ἐκ τῆς θεᾶς τοῦ νεκροῦ, (σήμερον μετὰ πάροδον εἰκοσιτετραώρου διὰ τὸν φόβον τῆς δυσοσμίας συνεπεῖα τῆς σήψεως καὶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου). Ἡ ἐκφορὰ ἐτελεῖτο κατὰ τρόπον λιτόν' ἐπεκράτει δὲ καὶ ἡ συνήθεια

τῶν θρηνηλογιῶν ὑπὸ συγγενῶν γυναικῶν ἢ καὶ ξένων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μισθωτῶν (ὅπως νῦν οἱ μοιρολογίστρες). Ἐντεῦθεν προήλθον οἱ θρήνοι, τὰ ἐγκώμια, οἱ ἔλεγοι, ἀναφερόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς ομάδας θανόντων. Γνωστὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου ποιητοῦ ποιηθὲν ὑπέροχον ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας: *«Τῶν ἐν Θερμοπύλαισι θανόντων εὐκλεῆς μὲν ἂ τύχα, καλὸς δ' ὁ πότιμος, βωμὸς δ' ὁ τάφος, πρὸ γόνων δὲ μνάσις, ὁ δ' οἴκτος ἔπαινος· ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρῶς οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος· ἀνδρῶν ἀγαθῶν ὄδε σακὸς οἰκέταν εὐδοξίαν Ἑλλάδος εἴλετο.*—Αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔπεσον εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἢ μὲν τύχη (εἶναι) ἔνδοξος, ὁ δὲ θάνατος ὠραῖος, ὁ δὲ τάφος βωμὸς, ἀντὶ δὲ θρήνων (ἀρμόζει) ἢ εὐγνώμων ἀνάμνησις, ἢ δὲ λύπη (γίνεται) ἔπαινος· (ἐν) δὲ τοιοῦτον σάβανον οὔτε ἢ ἐκ τῆς μούχλας φθορὰ οὔτε ὁ τὰ πάντα δαμάζων χρόνος θὰ ἐξαφανίση· αὐτὸς ἐδῶ ὁ περιφραγμένος τάφος τῶν γενναίων ἀνδρῶν ἐξέλεξεν ὡς ἔνοικόν του τὴν λαμπρὰν δόξαν τῆς Ἑλλάδος» (τοῦτο) δὲ μαρτυρεῖ ὄντως ὁ Λεωνίδα, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀφῆσει μέγα ἐγκώμιον ἀρετῆς καὶ αἰωνίαν δόξαν». Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκφορᾶς προεπορεύοντο τῆς νεκροφόρου κλίνης θρηνησοὶ καὶ αὐλητρίδες, ἠκολούθηον οἱ ἄνδρες καὶ μετ' αὐτοὺς αἱ γυναῖκες—καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν μόνον αἱ συγγενεῖς. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ προβαδίσματος τῶν ἀνδρῶν τηρεῖται καὶ σήμερον πρὸς διατήρησιν τῆς ἀγνότητος τῆς γυναικὸς οὔσης μακρὰν τῶν βλεμμάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐν ὥρᾳ πένθους. Τὸν νεκρὸν ἔφερον εἰς τὸν τάφον οἱ οἰκεῖοι ἢ οἰκέται ἢ νεκροθάπται πένθιμον ἐσθῆτα φέροντες καὶ κεκαρμένην τὴν κεφαλὴν ἔχοντες. 3) *Τὸ περιδειπνον*: μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος οἱ συγγενεῖς, ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὸ περιδειπνον (ὅπως καὶ σήμερον), καθ' ὃ ἐξυμνοῦντο αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀποθανόντος, πολλὰκις δὲ μεθ' ὑπερβολῆς καὶ τινων ψευδῶν ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία διὰ τοὺς στερουμένους πάσης ἀρετῆς: *«οὐκ ἂν ἐπαινεθείης οὐδ' ἐν περιδείπνῳ*». Πλὴν τῶν τριῶν τούτων πράξεων προσεφέροντο εἰς τὸν νεκρὸν τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου ἡμέραν ὡς καὶ κατ' ἄλλα διαστήματα τοῦ ἔτους *«τὰ νομιζόμενα», νεκρικαὶ θυσίαι, ἐναγίσματα, χοαί*, τ.ἔ. ἔχνον *μελίκρατον*, ἦτοι σπονδὴν ἐκ μέλιτος, γάλακτος καὶ οἴνου, ἐκόσμουσαν τὸν τάφον με ταινίας, ἔρραινον με μῦρα καὶ ἐστεφάνωνον με σέλινον, κ.λ.π. (πρὸβλ. τὰ σημερινὰ μνημόσυνα, ἐπιμνημόσυνοι λόγοι, τρισάγια ἐπὶ τοῦ τάφου, κατὰθεσις στεφάνων ἐξ ἀνθέων, λιβανωτοί, κηρία ἀνημμένα, δωρεαί, κ.λ.π.). Ἐν Σπάρτῃ τὸ πένθος περιωρίζετο εἰς 11 ἡμέρας, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἑτριάκοστὴ ἡμέρα ἦτο τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ πένθους. *πρότριτα* συμπεριλαμβάνομένης καὶ τῆς ἡμέρας τῆς ταφῆς ἔχομεν τρεῖς ἡμέρας. *ἐπιφέρει* δηλ. ἄνθη, ἀρώματα, στεφάνους, ἐνδύματα, ποικίλα σκεύη κ.λ.π. *λάγναξ* νεκρική κλίνη, κιβώτιον, θήκη ξυλίνη ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο τὰ ὄσῃ καὶ ἡ τέφρα τοῦ νεκροῦ πρὸς ταφὴν. *κυπαρισσίνας* εἶτε διότι ἡ κυπάρισσος ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὸν, νεκρικόν, καὶ πένθιμον δένδρον, εἶτε διότι τὸ ξύλον τῆς εἶναι στερεόν, ἄσηπτον καὶ εὐσμον· καὶ σήμερον τὰ νεκροταφεῖα κοσμοῦνται διὰ κυπαρισσῶν· ὁ Κάλβος ὑμῶν τοὺς Ἱερολογίτας εἶπε: *καὶ καλὰ εἶναι τὰ κλαδιά τῆς κυπαρίσσου. φυλὰς* ἢ φυλὴ ἦτο πολιτικὴ διαίρεσις ἔχουσα ὡς βᾶσιν τὴν κοινὴν καταγωγὴν, ἀντικατασταθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τῶν

δήμων· αἱ φυλαὶ ἐξ ὧν συνεκροτήθη τὸ ἄστυ ἦσαν 10 : 1) *Ἐρεχθίδης* 2) *Αἰγίδης* 3) *Πανδιονίδης* 4) *Δεοντίδης* 5) *Ἀκαμαντίδης* 6) *Οἰνίδης* 7) *Κεκροπίδης* 8) *Ἴπποθωνίδης* 9) *Αἰαντίδης* καὶ 10) *Ἀντιοχίδης*. Ἐκ τούτου δηλοῦται ὅτι ἡ στρατολογία ἐγένετο κατὰ φυλάς καὶ οἱ στρατιῶται κατετάσσοντο εἰς τὴν αὐτὴν στρατιωτικὴν μονάδα. *φέρεται* διὰ τῶν χειρῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *λάρνακας* κομιζόμενας δι' ἄμαξῶν. *ἐστρωμένη* διὰ σινδόνης νεκρικής. *ἀφανεῖς* ἰδιαιτέρα ἦτο ἡ εὐλάβεια καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς *μὴ ἀναιρουμένους*, δηλ. πρὸς τοὺς νεκρούς, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα δὲν ἀνευρέθησαν πρὸς καῦσιν καὶ ἀνακομιδὴν· πιθανὸν οὗτοι νὰ ἦσαν οἱ ἐν ναυμαχίαις ἀπολεσθέντες καὶ ἴσως τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀνεγράφοντο ἐπὶ τῆς κενῆς κλίνης. Τὴν ἠθικὴν σημασίαν τοῦ ἐθίμου τούτου πρῶτοι οἱ Γάλλοι μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐξετίμησαν, ἀνεγείραντες μνημεῖον «*τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου*» πρὸ τοῦ ὁποίου ἀνέσπερος καίει ἡ φλόξ τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Βραδύτερον τὴν Γαλλίαν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐν οἷς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀνεγείρασα μνημεῖον τοῦ *ἀγνώστου στρατιώτου* ἐν Ἀθήναις πρὸ τῶν παλαιῶν Ἀνακτόρων, ὡς καὶ μνημεῖον τοῦ *ἀφανοῦς ναύτου* ἐν Πειραιεῖ.

ἄστοι εἶναι οἱ ἐντόπιοι, οἱ κεκτημένοι ἀστικά δικαιώματα, ἐνῶ εἰς ἰδιωτικὰς κηδείας παρῆκολουθῶν μόνον οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ. *γυναῖκες* αἱ προσήκουσαι, δηλ. αἱ συγγενεῖς, καθ' ὅσον ἄλλαι γυναῖκες ἀπηγορεύετο νὰ παρακολουθοῦν κατὰ τὸν Σολώνειον νόμον· ἀλλὰ καὶ αἱ συγγενεῖς παρευρίσκοντο μόνον εἰς τὸν τάφον. *καλλίστου προαστίου* δηλ. τοῦ *ἔξω Κεραμεικοῦ* (παρὰ τὴν σημερινὴν Ἀγίαν Τριάδα), ἐγγὺς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ *ἔσω Κεραμεικοῦ* περιεχομένου ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ὁ *ἔξω Κεραμεικὸς* ἦτο τὸ ἐπίσημον νεκροταφεῖον τῆς πόλεως εἰς ἰδιαιτέραν περιοχὴν τοῦ ὁποίου ἐθάπτοντο τιμῆς ἕνεκεν οἱ ἐν πολέμοις πεσόντες καὶ ἐστήθησαν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας τέχνης λαμπρὰ καὶ ἀριπρεπῆ μνημεῖα τῆς ἀρετῆς τῶν. Τὸ ὄνομα *Κεραμεικὸς* προῆλθεν ἐκ τῶν *κεραμείων*, οἱ ὁποῖοι ἔνεκα τῆς καλῆς ποιότητος τῆς ἐν αὐτῷ ἀργίλου κατεσκευάζον τὰ ἀριστα ἐκεῖνα Ἀττικὰ ἀγγεῖα, ὧν ἡ φήμη μέχρι σήμερον εἶναι παγκόσμιος. Ἦτο ὅμως δυνατὸν νὰ ἀνεγείρῃ ἐκάστη οἰκογένεια ἰδιαιτέρον μνημεῖον εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τῆς τάφον, ὅπως συνέβη διὰ τὸν *Δεξιλέων*. Οὗτος ἦτο νέος Ἀθηναῖος φονευθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῆς Κορίνθου τῷ 394 π. Χ. μετ' ἄλλων ἱππέων, ἐτάφη δὲ εἰς τὸν Κεραμεικόν, ὅπου μέχρι σήμερον σφάζεται ὠραία ἐπιτύμβιος πλάξ φέρουσα καὶ σχετικὴν ἐπιγραφὴν ἀνευρεθεῖσα κατὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἐπίσης εὐρέθησαν πολλοὶ καὶ ἐπιφανεῖς τάφοι ἐκατέρωθεν τῶν ὁδῶν καίμαλιστα τῆς ἀγούσης ὁδοῦ ἀπὸ Διτύλου εἰς Ἀκαδημειαν. Ἐπὶ τῶν τάφων ὑπῆρχον στήλαι, ἐφ' ὧν ἀνεγράφοντο τὰ ὀνόματα καὶ ἡ φυλὴ τῶν ἀποθανόντων (Πανσωνίας). *αλεῖ* ἀφ' ὅτου καθιερώθη ἡ δημοσία ταφή· ἀποδῆποτε πρὸ τῶν Περιοικῶν πολέμων. Καθ' Ἡρόδοτον καὶ Πανσανίαν καὶ πάντες οἱ ἐν Πλαταιαῖς πεσόντες ἐτάφησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀλλὰ κατὰ Πανελληνίον ἀπαίτησιν, καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο ἀποκλειστικὴ προῖξις τῶν Ἀθηναίων. *πλὴν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι* οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες 192 Ἀθηναῖοι ἐτάφησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ὁ *τύμβος* ἢ *σωρὸς* τῶν νεκρῶν σφάζεται μέχρι σήμερον, ὅπου κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφάς εὐρέθησαν τὰ ὀστᾶ τῶν, ὡς καὶ ἡ ἐπιτύμβιος στήλη τοῦ Ἀριστίωνος, εἶναι

δὲ ὕψους 12 μ., ἡ δὲ περιφέρειά του κατὰ τὴν βάσιν 185 μ. καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνελίσσεται τὸ πανόραμα ὅλης τῆς πεδιάδος τῆς μάχης καὶ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν ὁρέων. Ἐπίσης ἔστησαν τρόπαιον νίκης μὲ τὸ Σιμωνίδειον ἐπιγράμμα: **Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι χερσοφόρων Μῆδων ἐστόρεσαν δύναμιν.** Χάρις εἰς τοὺς Μαραθωνομάχους ἐκληρονομήσαμεν μίαν γλυκυτάτην λέξιν ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ ἀγγέλου τοῦ Μαραθῶνος **«νενικήκαμεν»**. Ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ ἡ τεχνητὴ λίμνη πρὸς ὕδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν.

ἡρημένος ἡ ἐκλογὴ τοῦ ρήτορος, ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς πόλεως, ἐξεχωρήθη εἰς τὴν βουλὴν, ὃ δὲ ρήτωρ ὠρίζετο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιχειροῦσας τελετῆς ὡς τοιοῦτος ἐξελέγη ὁ Περικλῆς. **Περικλῆς** (490—429 π.Χ.), υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικῆσαντος ἐν Μυκάλῃ τοὺς Πέρσας, καὶ τῆς Ἀγαρίστης ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς γένους τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Μολονότι ἦτο σωματικῶς ἄριστος, οἱ τεχνίται ἀπεικόνιζον αὐτὸν φοροῦντα κράνος, διότι εἶχε προμήκη καὶ ἀσύμμετρον τὴν κεφαλὴν. Ὡς τέκνον εὐπατρίδου ἔτυχεν ἐπιμελοῦς ἀγωγῆς, ἐσπούδασε δηλ. μουσικὴν παρὰ τῷ Πυθοκλείδῃ καὶ ἐχερημάτισε μαθητῆς Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, τοῦ φιλοσόφου Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ σοφιστοῦ Πρωταγόρου. Ἦτο ἐπιφανὴς πολίτης τοῦ ἄστυος, ἀπλοῦς τοὺς τρόπους, λιτὸς, ἐγκρατῆς, σοβαρὸς, ψύχραιμος. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Α. 139), θαυμαστήν του ἀνδρὸς, ὁ Περικλῆς ἦτο ἄριστος πολιτικῶς, ρήτωρ καὶ στρατηγός. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ του κατ' ἀρχὰς ἦτο κατακτητικὴ, ἀποικιακὴ καὶ ἀντιλακωνικὴ, ἦτοι ἐνίσχυσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, πλήρης συμπλήρωσις τοῦ τειχισμοῦ αὐτῶν καὶ συγκεντρωτικὴ διὰ τῶν κληρουχιῶν ὁργάνωσις τῶν ἀποικιῶν (μορφὴ στρατιωτικῆς ἀποικίας), βραδύτερον ὁμῶς ἀποφεύγει τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὀρίων τοῦ συμμαχικοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα μὴ κλονισθῇ τοῦτο.

Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ του διακρίνεται ἐκ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γνώμην του, δοκιμασθὲν εἰς εὐτυχίας καὶ συμφορὰς τῆς πόλεως, ἀνυψώνει τὸν πολίτην εἰς ἐπίπεδον ἠθικῆς ἀνώτερον. Πιστεύει εἰς τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἤθους καὶ ὄχι εἰς τὸ γένος ἢ τὸν πλοῦτον. Πιστεύει εἰς τὴν ἐπὶ τὸ προοδευτικώτερον ἐξέλιξιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἐπιδιώκει τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων (ἐκμετάλλευσις φυσικοῦ πλοῦτου καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων) καὶ ἀνεγείρει μνημεῖα ἀντάξια τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, καταπολεμῶν οὕτω τὴν πενίαν, ὀκνηρίαν καὶ ἀναρχίαν (Παρθενῶν, Προπύλαια, Ὁδεῖον, Μητροῦον, Ἡφαίστειον, Ἴπποδάμειος ἀγορὰ ἐν Πειραιεῖ, οἱ ἐν Ραμνοῦντι Ἐλευσίνοι καὶ Σουνίῳ ναοὶ κ.λ.π.).

Προστατεύει πᾶσαν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν, ὁργανώνει ἐορτὰς πρὸς συρροὴν φιλεόρων ξένων (ἐσωτερικὸς καὶ ἐξωτερικὸς τουρισμός), κατέστησε διὰ τῶν **θεωρικῶν** προσιτῶν τὸ θέατρον καὶ ἔλαβε σειρὰν νομοθετικῶν μέτρων, διευκολυνθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας. Ἄνευ τῶν δούλων, οἱ ὅποιοι καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐκαλλιέργουν καὶ τὰ χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα ἤσκουν, ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία θὰ ἦτο κατὰ ἀνέμφικτον.

Χάρις εἰς τὴν μακρὰν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ἐδώρισεν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ τὸν ἄφθονον πλοῦτον ἐκ τῶν μεταλλείων καὶ ἄλλων προσόδων,

εις ἃς ἔστηρίχθη ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξις, τῶν ὑποθεμα-
των τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου (5.000 ταλάντων) κατέστησε τὰς Ἀθήνας
βωμὸν τῆς Ἑλλ. τέχνης, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ρενάν, ἀπεκρυστάλ-
λωσεν εἰς Πεντελῆσια μάρμαρα τὸ ἰδεῶδες τῆς πεπολιτισμένης κοινωνίας
τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τῆς ἠθικῆς συγκροτήσεως καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς τοῦ
Περικλέους ἐξηυγενίσθη τὸ ἄστυ, ἐπεβλήθη εἰς τοὺς συμμαχοὺς καὶ οὕτω ἐ-
δημιουργήθη τὸ Ἑλλ. θαῦμα, ὃ χρυσοῦς αἰὼν, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀποκαλύ-
πεται ἡ ἀνθρωπότης. Ἡ διορατικότης, ἡ πολιτικὴ διαίσθησις τοῦ ἀνδρὸς
ἤγγιζε τὰ ὄρια τῆς προφητείας (*τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθη-
σόμεθα...*) (Ἐπιτάφ. κεφ. 41). Ὡς στρατηγὸς ὁ Περικλῆς ἔχει νὰ παρουσι-
ᾶσιν πολεμικοὺς θριάμβους· μάρτυρες τούτων εἶναι ἡ Θορακικὴ Χερσόνησος,
ὁ Εὐξείνιος πόντος, ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἡ Εὐβοία καὶ ἡ Σάμος. Ὡς ρή-
τωρ διέθετε φυσικὴν εὐγλωττίαν, εἶχε δύναμιν ἐκφράσεως, διαλεκτικὴν εὐ-
στοροφίαν, εὐγένειαν ὕφους μὲ λαμπρὰς εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις. Ἦτο
μάγος τοῦ λόγου, ψυχὴ καλλιτεχνικὴ. Ὅσακις ὠμίλει «*ἤστραπτι*», *ἐβρόντα*,
ξυνεκύνκα τὴν Ἑλλάδα», παρέχων οὕτω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι «*δεινὸν κε-
ραυνὸν ἐν γλώσσει ἔφερεν*». Δικαίως λοιπὸν ἐπωνομάζετο Ὀλύμπιος. Ὁ
ἴδιος χαρακτηρίζων μετριοπαθῶς τὸν ἑαυτὸν του λέγει «*κοῦδένος ἦσσαν οἴ-
ομαι εἶναι γινῶναι τε τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι ταῦτα, φιλόπολις τε
καὶ χρημάτων κρείσσων*». Κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον στιγμὴν του ὑπέμνησε
μίαν ἀρετὴν του, ὅτι δηλαδὴ οὐδεὶς πολίτης ἐπένηθεν ἐξ αἰτίας του. Ἐξ
ὄλων τούτων συνάγεται ὅτι ὁ Περικλῆς εἶχε καταστῆ ἡ ἐπιβλητικώτερα φυ-
σιογνωμία τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀντίπα-
λοὶ του δύο συμφορὰς ἀποδίδουν εἰς τὸν Περικλέα, τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μι-
σθοφορᾶς, δι' ἧς δῆθεν ἐπῆλθεν ἡ ἠθικὴ ἐξαχρεώσις τοῦ δήμου Ἀθηναίων,
καὶ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔκρηξιν προεκάλεσε. Πλὴν
τοῦ ἐπιταφίου τούτου ἐξεφώνησε καὶ τὸν ἐπιτάφιον διὰ τοὺς ἐν τῷ Σαμιακῷ
πολέμῳ πεσόντας, ὅπως ὁ Δημοσθένης διὰ τοὺς ἐν Χαιρωνείᾳ (338 π.Χ.), ὁ
Λυσίας διὰ τοὺς ἐν τῷ Κορινθιακῷ πολέμῳ (395 π.Χ.) καὶ ὁ Ὑπερείδης
διὰ τοὺς ἐν τῷ Λαμιακῷ πολέμῳ (322 π.Χ.). Ὁ ἐπιτάφιός ὅμως τοῦ Πε-
ρικλέους ὄχι μόνον κατὰ τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μορφήν εἶναι
ὑπόδειγμα ρητορικῆς τέχνης, φιλολογικῆς ἀξίας, ἱστορικῆς ἀκριβολογίας καὶ
ἀμεροληψίας καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ κάλλιστον μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου λόγου. Ὁ Ἐ-
πιτάφιός λόγος ἀνῆκε εἰς τὰ *ἐπιδεικτικὸν* ἢ *πανηγυρικὸν* εἶδος τῶν ρη-
τορικῶν λόγων. Ἡ ἀρχὴ του ἀνάγεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου εἰς τὰ
θρηνάδη ἄσματα τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ταφήν, ἐξ ὧν προῆλθον αἱ *ἐλε-
γεῖαι* καὶ τὰ *ἐγκώμια ἔπη*. Ἡ οἰκονομία τοῦ ἐπιταφίου λόγου κατὰ τὸν
Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεᾶ ἔχει οὕτω :

I. ΕΠΑΙΝΟΣ : α' πατρίδος (ἀρχαία, μεγάλη, ἔνδοξος), β' γένους
(πρόγονοι, αὐτόχθονες, Ἴωνες ἢ Δωριεῖς, ἀγαθοί), γ' φύσεως (εὐφρεῖς κατὰ
πάντα), δ' ἀγωγῆς (πολίτευμα δημοκρατικὸν ἢ ἀριστοκρατικὸν), ε' πράξεων
(πολεμικὰ ἔργα, πῶς ἐτελεύτησαν).

II. ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ τῶν ἐπιζώντων καὶ

III. ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΝ τῶν οἰκειῶν.

Καὶ ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους, ὁ ὁποῖος εἶναι βαρυσήμαντος πολιτικός λόγος καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου καὶ τὸν ὑπεροχώτερον ὕμνον τῆς Ἀθηναϊκῆς δυνάμεως καὶ δημοκρατίας μὲ σκοπὸν τὴν ἔξαρσιν τῶν ἠθικοπολιτιστικῶν ἐλατηρίων τοῦ πολέμου καὶ τὴν περιφρούρησιν τοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως (ἰδὲ ἐν τέλει Κεφ. 41), οὕτω εἶναι διηρθρωμένος· ἐπὶ πλέον δὲ περιέχει *προοίμιον* καὶ *ἐπίλογον*. Καινοτομεῖ μόνον ὡς πρὸς τοῦτο ὁ ῥήτωρ· προτάσσει τοῦ ἐπαινοῦ τῆς πατρίδος τὸν ἔπαινον τοῦ γένους, διότι, προτιθέμενος νὰ ἐξάσῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πολιτειακοῦ, πολιτικοῦ καὶ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, πρῶγμα τὸ ὁποῖον θὰ κατελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λόγου του, ἐφοβεῖτο μήπως ἐπισκιασθῆ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ὁ ἔπαινος τῆς πατρίδος ἐκ τοῦ ἀκολουθούντος ἔπαινου τῶν προγόνων, εἰς ὃν διὰ τοῦτο καὶ ἐλάχιστα ἐνδιατρίβει ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου.

Μὴ ἀξύνετος—ἀξιώσει προήκη ὅχι μόνον δὲν ὑστερεῖ κατὰ τὴν πνευματικὴν συγκρότησιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς περιοπῆς ἵσταται ὑψηλά. **ὁπότε ξυμβαίη** εἰς ὠρισμένα ἔτη, ὅπως λ. χ. μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην, ἐλλείπει νεκρῶν δὲν ἔγινε ταφή.

Σημειώσεις. «*Μία κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὐρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν*». Τοῦτο εἶναι γεγραμμένον πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ μνημεῖου τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου ἐν Ἀθήναις.

Νόημα. Τὸν χειμῶνα τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου 431 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι, ἐφαρμόζοντες πατροπαράδοτον νόμον, προέβησαν δημοσίᾳ φροντίδι εἰς τὴν ταφὴν τῶν πρώτων νεκρῶν τοῦ πολέμου. Ἡ τελετὴ τῆς ταφῆς ἐγένετο ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ταφῆς ἐξετίθεντο ἐπὶ εἰδικῆς ἐξέδρας εἰς λαϊκὸν προσκύνημα ἢ τέφρα καὶ τὰ ὄσῃ τῶν νεκρῶν, τὰ ὁποῖα κατόπιν, τοποθετούμενα κατὰ φυλὰς εἰς δέκα λάβρακας, δι' ἁμαξῶν μετεφέροντο ἐν πομπῇ εἰς τὸ ὠραιότατον προάστιον τῆς πόλεως, δηλ. τὸν ἔξω Κεραμεικὸν πρὸς ἐνταφιασμόν. Ἐπίσης ἐφέρετο διὰ τῶν χειρῶν κενὸν φέρετρον διὰ τοὺς ἐξαφανισθέντας. Μοναδικὴν ἐξαιρέσιν ἀιετέλεσαν οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες, οἱ ὁποῖοι ἐτάφησαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, διότι ἡ ἀνδρεία αὐτῶν ἐκρίθη ἀσύγκριτος. Νεοσκαφεῖς τάφοι ὑπεδέχοντο τὰ μεγάλα λείψανα. Μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν ῥήτωρ συνετός, ἀπολαύων κοινῆς ἐκτιμῆσεως καὶ ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκλεγείς, ἐξεφώνει τὸν ἀρμόζοντα ἐπιτάφιον λόγον πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων. Τὸν νόμον τοῦτον ἐτήρησαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλου τοῦ πολέμου. Ἦδη ὡς τοιοῦτος ῥήτωρ ὠρίσθη ὁ Περικλῆς, ὁ ὁποῖος, εὐθύς ὡς ἦλθεν ἡ κατ'ἀλληλος στιγμὴ, ἀνελθὼν ἐπὶ ὑψηλοῦ βήματος ἐξεφώνησε τὸν παρόντα ἐπιτάφιον.

Περιλήψεις: 1. Περιγραφή τῆς τελετῆς τῆς δημοσίας ταφῆς ἐν Ἀθήναις τῶν ἐν τοῖς πολέμοις πεσόντων καὶ 2. Ἡ ἐκλογή τοῦ ῥήτορος τοῦ παρόντος ἐπιταφίου.

ΚΕΦ. 35 (Προοίμιον)

«Οἱ μὲν πολλοὶ
τῶν εἰρηκότων ἤδη
ἐνθάδε

«Οἱ μὲν περισσότεροι
ἀπὸ ὅσους ἔχουν ὁμιλήσει μέχρι τοῦδε
εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χώρον

ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα

τῷ νόμῳ

τόνδε τὸν λόγον,
ὡς καλὸν (ὄν)

ἀγορεύεσθαι αὐτὸν
ἐπὶ τοῖς θαπτομένοις
ἐκ τῶν πολέμων.
ἔμοι δὲ ἂν ἐδόκει
ἀροῦν εἶναι
ἀνδρῶν γενομένων
ἀγαθῶν ἔργῳ
ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς,

οἷα καὶ νῦν ὁρᾶτε

παρασκευασθέντα
δημοσίᾳ
περὶ τόνδε τὸν τάφον,
καὶ (εἰκὸς εἶναι)
μὴ κινδυνεύεσθαι
ἄρετὰς πολλῶν
πιστευθῆναι
ἐν ἐνὶ ἀνδρὶ

εὖ τε εἰπόντι

καὶ χεῖρον.
χαλεπὸν γὰρ (ἔστι)
τὸ εἰπεῖν μετρίως,
ἐν ᾧ (πραγματι)
μόλις βεβαιοῦται
καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας.

ὁ τε γὰρ ξυνειδὼς
καὶ εὖνους ἀκροατῆς
τάχ' ἂν νομίσειε
δηλοῦσθαί τι ἐνδεεστερώς

πρὸς ἃ βούλεται τε
(δηλοῦσθαι)
καὶ ἐπίσταται
(πραχθέντα),

ἐπαινοῦν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὥρισεν ἐπι-
προσθέτως

εἰς τὸν (περὶ δημοσίας ταφῆς πατροπα-
ράδοτον) νόμον

αὐτὸν τὸν (ἐπιτάφιον) λόγον,
διότι κατὰ τὴν γνώμην των (εἶναι) τιμη-
τικὸν

νὰ ἐκφωνῆται αὐτὸς
πρὸς τιμὴν ἐκεῖνων, οἱ ὁποῖοι θάπτονται
πεσόντες ἐν πολέμῳ.

Ἄντιθέτως ἐγὼ θὰ εἶχον τὴν γνώμην,
ὅτι εἶναι ἐπαρκὲς
δι' ἀνδρας, οἱ ὁποῖοι ἀνεδείχθησαν
γενναῖοι μὲ ἔργα,
(οὕτω) καὶ μὲ ἔργα νὰ ἐκδηλώνωνται
(πρὸς αὐτοὺς) αἱ τιμαί,
παρόμοια μὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα καὶ τώρα
βλέπετε,

ὅτι παρεσκευάσθησαν
διὰ δημοσίας δαπάνης
ἐν σχέσει πρὸς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ταφήν,
καὶ (ὅτι εἶναι ὀρθὸν)
νὰ μὴ διατρέχουν κίνδυνον
αἱ ἀνδραγαθία πολλῶν,
δηλ. ὡς πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν (αὐτῶν),
ἐκ τῆς ρητορικῆς ἱκανότητος ἑνὸς μόνον
ἀνδρός,
ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλήσῃ εἴτε
ἐπιτυχῶς

εἴτε καὶ ἀνεπιτυχῶς.
Διότι (εἶναι) δύσκολον
νὰ ὁμιλήσῃ (κανεῖς) ἐν συμμετρίᾳ,
ἐπὶ (ζητήματος) εἰς τὸ ὁποῖον
μετὰ δυσκολίας ξεασφαλίζεται
ἀκόμη καὶ ἡ ἰδέα περὶ τοῦ ὅτι ὁ ρήτωρ
λέγει τὴν ἀλήθειαν

Διότι ὁ μὲν αὐτόπτης μάρτυς
καὶ ἐπομένως εὐμενῆς ἀκροατῆς
ἴσως ἤθελε σχηματίσει τὴν γνώμην,
ὅτι ἐκτίθενται τὰ (γεγονότα) πολὺ ἑλλι-
πέστερον

ἐν σχέσει πρὸς αὐτά, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπιθυμεῖ.
(νὰ ἐκτεθοῦν)
καὶ γνωρίζει,
(ὅτι ἐπετελέσθησαν),

ὅ τε ἄπειρος
(τάχ' ἂν νομίσειε)
ἔστιν ἅ καὶ πλεονάζεσθαι,

διὰ φθόνου,
εἰ τι ἀκούοι
ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν.

μέχοι γὰρ τοῦδε
ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι
λεγόμενοι περὶ ἐτέρων,
ἔς ὅσον ἕκαστος οἶηται ἂν
καὶ αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι
δραῖσάι τι
ὧν ἤκουσε·
φθονοῦντες δὲ ἤδη
τῷ ὑπερβάλλοντι
αὐτῶν, (ὧν ἤκουσαν)
καὶ ἀπιστοῦσιν.
Ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι
ἔδοκιμάσθη
ταῦτα καλῶς ἔχειν
οὕτω,
χρῆ καὶ ἐμὲ
ἐπόμενον τῷ νόμῳ
πειρᾶσθαι τυχεῖν
τῆς τε βουλήσεως
καὶ δόξης ἑκάστου ὑμῶν
ὡς ἐπὶ πλεῖστον».

ὁ δὲ μὴ αὐτόπτης μάρτυς
(ἴσως ἤθελε σχηματίσει τὴν γνώμην),
ὅτι μερικὰ παριστάνονται καὶ ἐπὶ τὸ
ὑπερβολικώτερον,
ἔνεκα φθόνου,
ἂν τυχὸν ἀκούη κάτι
ὑπερβαῖνον τὰς ἰδικὰς του φυσικὰς δυ-
νάμεις.

Διότι μέχοις ἐκείνου τοῦ σημείου
εἶναι ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοι,
ὅταν λέγονται διὰ τοὺς ἄλλους,
μέχοις ὅτου δηλ. ἕκαστος φαντάζεται,
ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἱκανὸς
νὰ κατορθώσῃ κάτι
ἔξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἤκουσεν·
ἐπειδὴ ὅμως ἀμέσως κινεῖ τὸν φθόνον
πάν, ὅ,τι ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις των
ἔξ αὐτῶν, (τὰ ὅποια ἤκουσαν),
διὰ τοῦτο προκαλεῖ καὶ τὴν δυσπιστίαν.
Ἐφ' ὅσον ὅμως ὑπὸ τῶν προγόνων (μας)
ἔκ πείρας ἀπεδείχθη,
ὅτι αὐτὰ καλῶς ἔχουν,
δηλ. κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον (γινόμενα),
ἔχω ἠθικὴν ὑποχρέωσιν καὶ ἐγὼ
συμμορφούμενος πρὸς τὸν νόμον
νὰ προσπαθῶ νὰ ανταποκριθῶ
εἰς τὴν ἐπιθυμίαν
καὶ προσδοκίαν ἑκάστου ἔξ ὑμῶν
ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον».

Λεξιλόγιον : οἱ πολλοὶ=τὸ πλῆθος. προσίθῃμι=θέτω πλησίον τινός, παρ-
έχω, ἐπιβάλλω, προσθέτω, ὀρίζω ἐπιπροσθέτως. ἀγορεύω (παθ. ἀγορεύομαι)
=λέγω, ἀναφέρω, διακηρύττω, ὀμιλῶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τὸ δὲ παθ. ἐπὶ λόγου
μέλλοντος νὰ λαληθῇ ἐπὶ τοῖς θαπτομένοις. ἀρκέω—ῶ (arceo=εἶργω)=ἐμπο-
δίζω, ἀποκρούω, εἶμαι ἀρκούντως ἰσχυρὸς, ἀποτελεσματικὸς, ἐπαρκῶ. δοκεῖ
(ἀπροσ.)=φαίνεται ἰ καλὸν εἰς ἐμέ, κρίνω, ἀποφασίζω. ἀγαθός (ἐπὶ προσώ-
πων)=1. καλός, ἐξαιρέτος, ἱκανός, ἄξιος (κατὰ τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὸ ἔργον ἢ
τὸ ἀξίωμα), 2. γενναῖός, ἀνδρεῖός (κατὰ τὴν τέχνην τοῦ μάχεσθαι), 3. εὐγε-
νής, προὔχων, χρηστός, τίμιος, 4 ὠφέλιμος, συμφέρων (ἐπὶ πραγμάτων). ὄρω
=βλέπω, ἀποβλέπω, προσέχω, παρατηρῶ, ἀντιλαμβάνομαι. κινδυνεύω=ρίπτο-
μαι εἰς κίνδυνον, διακινδυνεύω, πολεμῶ, τὸ δὲ παθ.=ἐκτίθεμαι εἰς κίνδυνον,
διακινδυνεύομαι. εὖ=καλῶς, ἐπιμελῶς, ἐπιτυχῶς, φιλικῶς, λίαν. χαιρετός=λυ-
πηρὸς, ἀλγεινός, δύσκολος, βαρὺς, φοβερός. μετρίως=συμμέτρως, μὲ μέτρον,
προσηκόντως, ἐπιτυχῶς. δόκησις=ιδέα, πιθανότης, πεποιθήσις, φαντασία, ὑπο-
ψία, καλὴ φήμη, ὑπόληψι. βεβαίῳ=κχιθιστῶ βεβαίον, ἐξασφαλιζῶ. ξύνοια=
ὁμοῦ γινώσκω τι, γινώσκω τι ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, γίγνομαι αὐτόπτης καὶ
αὐτήκοός τινος, συναισθάνομαι (μετ' αὐτοπαθοῦς ἄνταν. κατὰ δοτ.). τάχα=
ταχέως, μετ' ὀλίγον, ἴσως, ἐνδεχομένως. ἐνδεῶς=ἐλλιπῶς. ἐπίσταμαι=λαμβάνω
τὴν προσήκουσαν στάσιν, εἶμαι ἱκανὸς νὰ πράξω τι, καλῶς γνωρίζω. ἄπει-
ρος=ἀσυνήθιστος εἰς τι, μὴ γινώσκων τι, μὴ ἔχων πείραν, ἀμαθής. ἔστιν ἅ

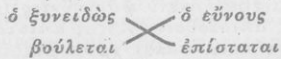
=τινά, μερικά (ἔστιν ὅς=κάποιος, ἔστιν ὅτε=ένιστε). *πλεονάζω*=εἶμαι πλείων τοῦ δέοντος, παρέλκω, εἶμαι περιττός. *οἶομαι* καὶ *οἶμαι*=νομίζω, ὑποθέτω, πιστεύω, προσδοκῶ, φαντάζομαι, ὑποπιτεύω. *θρῶ=*πράττω, ἐνεργῶ, κατορθώνω. *ὑπερβάλλω*=βάλλω μακράν, ὑπερακοντίζω, παρατρέχω. *ἀπιστῶ*=εἶμαι ἄπιστος, δυσπιστῶ, ἀμφιβάλλω. *οἱ πάλοι*=οἱ παλαιοί, οἱ πρόγονοι. *δοκιμάζομαι*=ὑποβάλλομαι εἰς δοκιμασίαν, ἐπιδοκιμάζομαι, ἐγκρίνομαι. *ἐπομαι*=ἀκολουθῶ. *πειρῶμαι*=λαμβάνω πείραν, προσπαθῶ, δοκιμάζω. *βούλησις*=θέλησις, σκοπός, πρόθεσις. *δόξα*=γνώμη ἀληθῆς ἢ ψευδῆς περί τινος πράγματος, προσδοκία, ὑπόληψις, τιμή, δόξα (opinio, aestimatio).

Γραμματικά: *ἐνθάδε* τοπικόν ἐπίρρ. *εἰρηκότων* μετ. παρακ. τοῦ λέγω. *ἐπαινοῦσι* ἐν. τοῦ ἐπαινῶ, ἐπῆνουν, ἐπαινέσομαι, ἐπῆνεσα, ἐπῆνεκα. *τὸν προσθέντα* μετ. (*προσθεῖς, θεῖσα, θέν*) ἐνεργ. ἀορ. β' (=προσέθηκα) τοῦ *προστίθημι* (ἰδὲ ἀνωτέρω). ὡς αἰτιολ. σύνδ. *θαπτομένοις* μετ. ἐν. τοῦ *θάπτομαι*, ἐθαπτόμην, ταφήσομαι, ἐτάφην, τέθαμαί, ἐτεθάμην. *ἀγορεύσομαι* ἀπαρ. μ. ἐν. τοῦ *ἀγορεύομαι*, ἤγορευόμην, ἀγορεύσομαι, ρηθήσομαι, ἤγορευθην, ἐρρήθην, εἰρήμαι, εἰρήμην. *ἀρκῶν* οὐδ. μετ. ἐν. (*ἀρκῶν, οὔσα, οὖν*) τοῦ *ἀρκέω -ω*, ἤρκου, ἀρκέσω, ἤρκεσα. *ἐδόκει* παρατ. τοῦ ἀπροσώπ. *δοκεῖ*, ἐδόκει, δόξει, ἔδοξε, δέδοκται, ἐδέδοκται. *γενομένων* μετ. ἀορ. β' τοῦ μεσ. ἀποθ. *γίγνομαι*. *δηλοῦσθαι* ἀπαρ. μ. ἐν. τοῦ *δηλοῦμαι -οῦμαι*, ἐδηλούμην, δηλώσομαι, δηλωθήσομαι, ἐδηλώθην, δεδήλωμαι. *οἶα* οὐδ. ἀναφ. ἄντων. (*οἶος, οἶα, οἶον*). *παρασκευασθέντα* μετ. παθ. ἀορ. α' τοῦ *παρασκευάζομαι* (ὄμαλόν). *ὄρατε* ἐν. τοῦ *ὄραω -ω*, ἐώρων, ὄψομαι, εἶδον, ἐώρακα, ἐώρακειν. *ἐνὶ ἀνδρὶ* δοτ. τοῦ *εἰς ἀνδρ.* *κινδυνεύσομαι* ἀπαρ. ἐν. τοῦ *κινδυνεύομαι* παθητ. σημ. εὐ ἐπίρρ. (*ἀμεινον, ἄριστα*). *χείρον* ἐπίρρ. συγκρ. (θετ. *κακῶς*, ὑπερθ. *χειριστα*). *εἰπόντι* μετ. ἀορ β' τοῦ λέγω. *πιστευθῆναι* ἀπαρ. παθ. ἀορ. α' τοῦ *πιστεύομαι* (ὄμαλόν). *μόλις* ἐπίρρ. τροπ. *βεβαιούται* μέσ. ἐν. τοῦ *βεβαιόομαι -οῦμαι*, βεβαιώσομαι, ἐβεβαιώσασθην, ἐβεβαιώθην.

ὁ ξυνειδός, νῆα, ὅς μετ. τοῦ *ξύννοια* παρακ. μέ σημ. ἐν. *ξυνῆδεν* καὶ *ξηγήδην*, *ξυνείσομαι* καὶ *ξυνειδήσω*. *ὁ, ἡ, εὔνοος, τὸ εὔνοον* δευτερόκλιτον συνηρημένον ἐπίθ. *τάχα* ἐπίρρ. ἄν δυνητ. τι ἀόρ. ἄντων. ἐπιτείνουσα τὸ συγκρ. *ἐνδεεστέρως* καὶ *ἐνδεέστερον* ἐπίρρ. τροπ. συγκρ. βαθ. (θετ. *ἐνδεῶς*, ὑπερθ. *ἐνδεέστατα*). *ἐπίσταται* ἐν. τοῦ *ἐπίσταμαι* (παθητ. ἀποθ. ἐνεργητ. διαθήσεως), ἠπιστάμην, ἐπιστήσομαι, ἠπιστήθη. *νομίσει* αἰολικός τύπος καὶ *νομίσει* εὐκτ. ἀορ. α' τοῦ *νομίζω*. *δηλοῦσθαι* ἀπαρ. μ. ἐν. *πλεονάζσομαι* ἀπαρ. ἐν. *αὐτοῦ* καὶ *ἑαυτοῦ* αὐτοπ. ἄντων. γ' προσ. (α' *ἑμᾶντοῦ*, β' *σεαντοῦ*). *ἀκούει* εὐκτ. ἐν. *λεγόμενοι* μετ. ἐν. ἄν δυνητ. *αὐτὸς* ὄριστ. ἄντων. *οἴηται* ὑποτ. ἐν. τοῦ *οἶομαι* καὶ *οἶμαι*, *ὠφίω* καὶ *ὠφην*, οἴησομαι, οἴθησομαι, ὠφῆθη. *δοῶσαι* ἀπαρ. ἀορ. τοῦ *δοῶω -ω*. *τῷ ὑπερβάλλοντι* δοτ. ἐν. μετ. οὐδετ. γεν. τοῦ *ὑπερβάλλω*, ἐβαλλον, βαλῶ, ἐβαλον, βέβληκα, ἐβέβληκειν. *φθονοῦντες* μετ. ἐν. τοῦ *φθονέω -ω*, ἐφθόνου, φθονήσω, ἐφθόνησα. *ἀπιστοῦσιν* ἐν. τοῦ *ἀπιστέω -ω*, ἠπίστου, ἀπιστήσω, ἠπίστησα, ἠπίστηκα, ἠπιστήθη. *πάλοι* χρον. ἐπίρρ. *ἔδοκιμάθη* παθ. ἀορ. α' τοῦ *δοκιμάζομαι*. *καλῶς* ἐπίρρ. θετ. (συγκρ. *κάλλιον*, ὑπερθ. *κάλλιστα*). *ἔχειν* ἀπαρ. ἐν. τοῦ *ἔχω*, εἶχον, ἔξω καὶ σχήσω, ἔσχον, ἔσχικα, ἔσχίκειν. *χερὶ* ἀπρόσωπον ρ. παρατ. χρῆν καὶ ἔχρην, μέλλ. χρήσει. *ἐπόμην* μετ. ἐν. τοῦ ἀποθ. *ἐπομαι*, εἰπόμην, ἔψομαι, ἐσπόμην, ἠκολούθηκα. *πειράσθαι* ἀπαρ. ἐν. τοῦ ἀποθ. *πειράομαι -ῶμαι*. *ινχεῖν* ἀπαρ. ἀορ. β' τοῦ *τυγχάνω*, ἐτύγγανον, τεύξομαι, ἔτυχον, τετύχηκα, ἐτετυχήκειν.

Συντακτικά—αισθητικά: *οἱ πολλοὶ* ὑποκ. (ἔχει συγκρ. σημ.=οἱ πλείονες καὶ *πλείους*). *ἤδη* συναπτέον πρός τὸ *τῶν εἰρηκότων* γεν. διαίρει. (ἐπιθετ. μετ.). *τὸν προσθέντα* ἀντικ. (ἐπιθετ. μετ.). *τῷ νόμῳ—τὸν λόγον* ἀντικ. εἰς τὸ *προσθέντα*. ὡς *καλὸν* ἐννοεῖται *ὄν...* (διὰ τὸ ὁμῶρον παραλειφθῆναι) αἰτιατικὴ ἀπόλυτος καὶ αἰτιολ. μετ. ἢ ὅποια προσλαμβάνει τὸ *ὡς*, ὅταν δηλοῦται ὑποκειμενικὴ γνώμη, ἐνῶ ἀντιθέτως, ὅταν δηλοῦται πραγματικὴ αἰτία, προσλαμβάνει τὰ: *ἄτε, οἶον, οἶα* (ἢ αἰτιατ. ἀπόλυτος τίθεται συνήθως ἐπὶ ἀπρόσωπων ρημ. ἢ ἀπρόσωπων φράσεων π.χ. *δέον, ἐξόν, δόξαν, οἶον τ' ὄν, ῥάδιον ὄν, καλὸν ὄν* κλπ.). *ἀγορεύσομαι* ὑποκ. τῆς ἀπρόσωπου φράσεως *καλὸν (ὄν)*. *αὐτὸν* ὑποκ.

του άπαρ. έπι τοίς θαπτομένοις έμπρόθ. διορ. σκοπίμου διευθύσεως (έπιθ. μετ.). έκ τών πολέμων έμπρόθ. διορ. άφειτηρίας' ένταύθα ύπάρχει βραχυλογία, διότι έπρεπε νά λεχθί: έπι τοίς έν τοίς πολέμοις πεσοοσι και έκ τούτων άναυρομένοις και θαπτομένοις. οί μέν πολλοί—έμοι (δέ άποτελεί αντίθεση. έμοι dot. προσωπική. άρκουιν είναι (περίφρασις)=άρκειν (δέ έπιθετικήν σημ.) α' ύποκ. του άπρσ. έδόκει' τó έδόκει άν άποτελεί άπόδοσιν τής έννοουμένης ύποθ. εί έμοι μόνω κρίνειν έξήν (ύποθ. λόγος β' είδους δηλών τó άπραγατοποίητον). άνδρων γεν. άντικειμ. εις τó τιμάς. αγαθών κατηγρ. συναπτέον τῷ γενομένω. έργω—έργω dot. τροπικαί (έπιαναφορά) χάριν έμφάσεως. γενομένω έπιθ. μετ. τó και συναπτέον τῷ έργω, ύπερ προετάχθη του και, ίνα δώση μείζον βάρος. δηλοοσθαι ύποκ. τής άπρσώπου φράσεως άρκουιν είναι. τάς τιμάς ύποκ. του άπαρ. ή σύνταξις έχει ούτω: έμοι δέ άν έδόκει άρκουιν είναι δηλοοσθαι και έργω τάς τιμάς άνδρων γενομένω έργω αγαθών. οία... δρᾶτε άναφ. πρότ. οία άντικ. του δρᾶτε περιληπτικής σημ. άναφερόμενον εις τó τιμάς. περι τόν τάφον έμπρόθ. διορ. άναφοράς και τόπου (άφηρημ. αντί συγκεκριμ.). τόνδε έπιθ. διορ. δημοσία έπιρρ. διορ. τρόπου. παρασκευασθέντα κατηγρ. μετ. έξαρτ. έκ του δρᾶτε ώς αισθητικού ρήμ. και... πιστευθίηται έξακολουθει ή έξάρτησις έκ του άν έδόκει άρκουιν είναι' άλλ' έδω θά νοηθί ώς β' ύποκ. του έδόκει τó (εϊκόσ είναι) κατά σχήμα ζευγματος έκ του άρκουιν είναι' (ζεύγμα λέγεται, όταν έν ρήμα έχη δύο προσδιορισμούς του αύτου είδους, ένῶ λογικώς τó ρήμα τούτο άρμόζει μόνον εις τόν ένα έξ αύτών π.χ. κρέμασε τó πανωφόρι και τά βιβλία σου και έλα έδω, ένῶ θά έπρεπε. ά λεχθί: και άφησε τά βιβλία σου' τρώγουν μήλα και γλυκό κρασί, ένῶ θά έπρεπε νά λεχθί: και πίνουιν γλυκό κρασί)' έπομένως τó κινδυνεύσθαι είναι ύποκ. του έννοουμένου (εϊκόσ είναι). άρετάς ύποκ. του κινδυνεύσθαι. πολλών γεν. κτητική. πιστευθίηται άπαρ. του κατά τι ή τής άναφοράς ώς έπεξήγησις του κινδυνεύσθαι. έν ενί άνδρῷ έμπρόθ. διορ. του έντός (συναπτέον τῷ κινδυνεύσθαι). άρετάς πολλών—έν ενί άνδρῷ άποτελεί αντίθεσιν. χειρον δηλ. τó δέοντος δηλ. άνεπιτυχώς. ειπόντι έπιθ. μετ. τε—και οί σύνδ. δέν έχουν συμπλεκτικήν, άλλά διαζευκτικήν σημ. =ή εδ ή χειρον. Κατ' άλλην έκδοχήν: (τó) πιστευθίηται (=ή αξιοπιστία) ύποκ. του κινδυνεύσθαι, ού ύποκ. τάς άρετάς; (και έδόκει άν (εϊκόσ είναι) μή κινδυνεύσθαι (τó) πιστευθίηται τά άρετάς...)=και θά είχον τήν γνώμην, ότι είναι όρθόν νά μή έξαρτάται ή πίστις (των άκρατών) εις τά πολεμικά κατορθώματα πολλών έκ τής ρητορικής ίκανότητος ένός μόνον άνδρῶς...), τó ειπείν ύποκ. τής άπρσώπου φράσεως χαλεπόν έστι. τó άόρ. τινα έννοείται ώς ύποκ. του άπαρ. έν ῶ (δηλ. πράγματι)... άναφ. πρότ. και έπιτατικός. ή δόκησις ύποκ. τής αληθείας γεν. ύποκειμ. μόλις συναπτέον τῷ βεβαιούται. ότε—ότε=ό μέν—ό δέ. ξυνειδώς έπιθ. μετ. εϋνοῦς έπιθ. διορ. Αί λέξεις έτέθηον χιαστί έν σχέσει πρός τά άκολουθούντα ρήματα:

Χιαστόν καλείται τó σχήμα, διότι ή όντιστοιχία των μελών των δύο ζευγών των λέξεων, άν ταύτα γραφοῦν εις δύο σειράς, τó έν υπό τó άλλο, παρίσταται χιαστί. άκροατής ύποκ. του νομίσει άν δυνατ. εύκτ. δηλοοσθαι άντικ. (είδ. άπαρ.). ταύτα δηλ. τά γεγονότα έννοείται ώς ύποκ. του άπαρ. τι έπιτείνει τήν έννοιαν του ένδεσετέρως. πρός α έμπρόθ. διορ. άναφοράς και παραβολής έπέχον θέσιν β' όρου συγκρίσεως. ό άπειρος ύποκ. του έννοουμένου νομίσει. και έπιτατικός. πλεονάζεσθαι άντικ. (είδ. άπαρ.). έστιν (α=τινά) ύποκ. του άπαρ. διά φθόνον έμπρόθ. διορ. αίτίας τεθείς εις τó τέλος τής προτάσεως χάριν έμφάσεως. ει... άκούσι (ύπόθ.)+νομίσει (άπόδ.) ύπόθ. λόγος γ' είδους δηλών άπλήν σκέψιν του λέγοντος, τó άντικ. ύπερ τήν φύσιν έμπρόθ. διορ. ύπερβάσεως του μέτρου. αυτοῦ γεν. κτητική. μέχει τοῦδε έμπρόθ. διορ. τέρματος χρόνου. άνεκτοί κατηγ. οί έπαινοι ύποκ. λεγόμενοι ύποθ. ή έπιθ. μετ. περι έτέρων έμπρόθ. διορ. άναφοράς. ές δσον... άναφ. άόριστολ. πρότ. έκαστος ύποκ. είναι άντικ. (είδ. άπαρ.). αυτός ύποκ. ίκανός κατηγ. δρᾶσαι άπαρ. τής άναφοράς. τó άντικ. ών ήκουσε άναφ. πρότ. καθ' έξιιν

καλλον πιστων...

ἀντί: *τούτων ἃ ἤκουσε. ὧν* ἄντικ. τοῦ *ἤκουσε. τῷ ὑπερβάλλοντι* ἐπιθ. μετ. καὶ ἄντικ. τοῦ *φθονοῦντες* αἰτιολ. μετ. *αὐτῶν* γεν. διαίρ. (κατ' ἄλλους ὑποκειμ.). *ἤδη* συναπτέον τῷ *φθονοῦντες* (τόσον ἢ μετ., ὅσον καὶ τὸ *ἀπιστοῦσιν* ἐτέθησαν εἰς πληθ. ἀρ., διότι τὸ ἐννοούμενον ὑποκ. *ἕκαστος* ἔχει περιληπτικὴν σημ.). καὶ δηλοῖ ἀκολουθίαν. *ἐπειδὴ...* αἰτιολ. πρότ. εἰσάγουσα τὴν πραγματικότητα καὶ ἀντιτιθεμένη πρὸς τὸ *ἔμοι δ' ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι. τοῖς πάλαι ποιητικὸν αἴτιον. οὕτως* συναπτέον τῷ *καλῶς ἔχειν*, ὅπερ ἐπεξηγεῖ. *ταῦτα* ὑποκ. τοῦ *ἔχειν*, ὅπερ. εἰδ. ἀπαρ. ὡς ὑποκ. τοῦ ἀπροσώπως λαμβανομένου *ἔδοκιμάσθη. χρῆ* ἀπρόσ. ρῆμα. *πειρᾶσθαι* ὑποκ. *ἐμὲ* ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. *ἐπόμενον* τροπ. μετ. *τῷ νόμῳ* ἄντικ. τῆς μετ. *τυχεῖν* ἄντικ. (τελ. ἀπαρ.) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ *πειρᾶσθαι. ἐμὲ* ὑποκ. τοῦ *τυχεῖν. βουλήσεως—δόξης* ἄντικ. τοῦ *τυχεῖν* (καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ *ξυνηιδῶς*, τὸ δὲ δευτέρον εἰς τὸ *ἄπειρος*). *ἐκάστου* γεν. ὑποκειμ. *ἡμῶν* γεν. διαίρ. *ὡς ἐπὶ πλείστον*—*ἐπὶ ὡς πλείστον*—*ὡς οὐδὲν τε πλείστον, ὡς μάλιστα* ἐμπρόθ. διορ. ποσοῦ τεθείς εἰς τὸ τέλος χάριν ἐμφάσεως.

Πραγματικά : *ἤδη* εἰς ἄλλας περιστάσεις, καθ' ἃς ἐξεφωνεῖτο παρόμοιος ἐπιτάγιος λόγος. *ἐνθάδε* ἢ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἢ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ ἢ εἰς παρομοίαν τελετὴν. *τὸν προσθέντα* ποῖος εἶναι ὁ νομοθέτης ὁ προσθέσας εἰς τὸν νόμον τῆς δημοσίας δαπάνης κηδείας τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἐπιταφίου λόγου δὲν εἶναι σαφῶς γνωστόν· καὶ ὁ Περικλῆς ἴσως ἠγνοεῖ αὐτόν. Ἄλλοι μὲν θεωροῦν τὸν Σόλωνα, ἄλλοι δὲ τὸν Θεμιστοκλῆ ἢ τὸν Κίμωνα ἢ τὸν Ἀριστείδην· πάντως ἐξεφωνεῖτο ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων, ὡς λέγουσιν ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Ἡ κατιέρωσις τούτου προσέδιδε τόνον σοβαρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας εἰς τὴν ὄλην τελετὴν, εἰς δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ἐδημιουργοῦντο εὐάρεστα συναισθήματα, διὸ καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος αὐτοῦ πάντως ἐπανηροχτο οἴκαδε. Εἰς παλαιότερους χρόνους, δηλ. τοὺς ἡρωικούς, οἱ ἐπίσημοι νεκροὶ ἐτιμῶντο δι' ἀθλητικῶν ἀγώνων (ἰδὲ τὰ ἄθλα ἐπὶ Πατρόκλῳ Ὅμ. Ἰλ. Ψ. ῥαψ.). *ἔμοι δέ...* ὁ Περικλῆς διστάζει νὰ πιστεύσῃ ὅτι καὶ ὁ ἐπιτάγιος συντελεῖ εἰς τὸ νὰ τιμηθῇ τὸ ἔργον τῶν πεσόντων ἐκ τοῦ φόβου καλοῦ ἢ κακοῦ χειρισμοῦ τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ ρήτορος. Ὁ λόγος ἐνδεχομένως νὰ μὴ προκαλέσῃ συναισθήματα ἀντάξια τοῦ ἔργου τῶν νεκρῶν, ἐνῶ ἡ δημοσία τελετὴ τῆς ταφῆς ὡς ἔργον παραμένει σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον. Παρὰ ταῦτα ὁ Περικλῆς συμποροῦται πρὸς τὸν ἐπικρατήσαντα νόμον. *οἶα καὶ νῦν ὁρᾶτε* τ. ἔ. τὴν πρόθεσιν τῶν ὀστέων καὶ τῆς τέφρας, τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικὴν ἐκφορὰν, τὴν τιμητικὴν καὶ σεμνὴν ἀπόθεσιν αὐτῶν ἐν τῷ Κεραμικῷ καὶ τοὺς ὀλολυγμούς τῶν γυναικῶν, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν κεφ. 34. *μετρίως* προβλ. τὸ τοῦ Σαλλουστίου: *facta dictis exaequare*—ἔργα λόγοις ἐξισοῦν. *ἐν ᾧ* δηλ. ἐπιταφίῳ ἐπαίῳ.

ξυνηιδῶς ὁ συμπολεμιστής, ὡς αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἡμνουμένων ἄθλων. *ὁ τε ἄπειρος...* δηλ. τῆς δράσεως τῶν νεκρῶν. Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν ἐκφορὰν ἦσαν πολλοί, ἄστοι καὶ ξένοι, σύμμαχοι καὶ ὑπήκοοι· ἂν λοιπὸν ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἀνδραγαθιῶν ἴσως ἐσημάτιζε τὴν γνώμην, ὅτι ἑλλίπῳς ἐξετέθησαν ὑπὸ τοῦ ρήτορος τὰ ἐπιτελεσθέντα, δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐξηγηματίζετο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπειρου συμμαχῶν ἢ ὑπήκοου ἀκροατοῦ ἢ γνάμῃ, ἐκ φθόνου προκαλουμένη, ὅτι ὑπερβολικῶς παρεστάθησαν (ψυχολογικὴ παρατήρησις τῶν διαθέσεων τῶν ἀκροατῶν). *οὕτως* δηλ. ὁ ἐπιτάγιος λόγος ν' ἀποτελῇ τὸ συμπλήρωμα τῆς ὅλης τελετῆς τῆς ταφῆς. *ταῦτα* δηλ. ἡ ἐπι-

κήδειος τελετῇ λαμπρυνομένη διὰ τοῦ ἐπιταφίου λόγου. *δόξης* ἢ φανταστικῇ εἰκόνι, τὴν ὁποῖαν ἐσχημάτισε περὶ τῶν πεσόντων.

Ἀποφθέγματα: 1. «*ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργω γενομένων ἔργω καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς*».

2. «*χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν, ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται*».

3. «*μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἐτέρων λεγόμενοι, ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς εἶναι δοῦναι τι, ὧν ἤκουσε*».

Νόημα: Ὁ Περικλῆς, εἰς τὸ προοίμιον τοῦ λόγου του, διαφωνεῖ πρὸς τοὺς ρήτορας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἐκφωνοῦντες ἕκαστοτε ἐπιταφίους λόγους κατὰ τὴν ταφὴν τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων, ἐγκωμιάζουσι τὸν εἰσηγηθέντα τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἐπιταφίου λόγου καὶ ὑποστηρίζει ὅτι μόνον δι' ἔργων πρέπει νὰ ἐκδηλοῦνται αἱ τιμαὶ πρὸς τοὺς νεκρούς, διότι δι' ἔργων καὶ ἐκείνοι ἐπέδειξαν τὴν γενναιοτήτά των ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ διαφωνία τοῦ Περικλέους εἶναι ψυχολογικῶς ὀρθὴ καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἐξῆς παρατήρησιν: ὁ ρήτωρ ἀδεξίως χειριζόμενος τὸ θέμα ἢ θὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τῶν νεκρῶν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν των ἀκροατῶν του ἢ, παριστάνων αὐτὰ ὑπερβολικώτερον, θὰ προκαλέσῃ τὴν δυσπιστίαν τῶν μὴ αὐτοπτῶν μαρτύρων ἐκ φθόνου, διότι τὰ κατορθωθέντα ὑπερβάλλουσι τὰς ἰδικὰς των φυσικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις.

Παρὰ τὴν γνώμην του ὅμως αὐτὴν ὁ ρήτωρ συμμορφούμενος πρὸς τὸν πατροπαράδοτον νόμον δηλοῖ ὅτι θὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιτάφιον κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα κατὰ προσέγγισιν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν προσδοκίαν παντὸς ἀκροατοῦ.

Περίληψις: Λόγοι τοῦ Περικλέους, δι' οὓς κρίνεται ἄσκοπος ἢ περὶ τοῦ ἐπιταφίου λόγου διάταξις.

ΚΕΦ. 36 ("Ἐπαινος)

«Ἄρξομαι (τοῦ ἐπαίνου) δὲ ἀπὸ τῶν προγόνων πρώτον· δίκαιον γάρ (ἔστι) καὶ πρέπειν δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε αὐτοῖς δίδοσθαι τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης.

οἰκοῦντες γὰρ τὴν χώραν αἰεὶ οἱ αὐτοὶ μέχρι τοῦδε διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων παρέδωσαν ἑλευθέραν δι' ἀρετήν.

«Θὰ ἀρχίσω λοιπὸν (τὸν ἔπαινον) ἀπὸ τῶν προγόνους (μας) πρώτον· διότι δίκαιον (εἶναι), ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένον συγχρόνως εἰς μίαν τοιαύτην ἐπικήδειον τελετήν, εἰς αὐτοὺς νὰ παραχωρῆται ἡ τιμὴ αὐτὴ τοῦ νὰ μνημονεύωνται (πρῶτοι).

Διότι κατοικοῦντες τὴν χώραν συνεχῶς οἱ ἴδιοι μέχρι σήμερον, διὰ (κλιρονομικῆς) διαδοχῆς δηλ. τῶν μεταγενεστέρων, (τὴν) παρέδωσαν ἑλευθέραν χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν (των).

καὶ ἐκείνοί τε
ἄξιοι ἐπαίνου (εἰσὶν)
καὶ ἔτι μᾶλλον
οἱ πατέρες ἡμῶν.
κτησάμενοι γὰρ
οὐκ ἀπόνως
πρὸς οἷς ἐδέξαντο
ὄσσην ἔχομεν ἀρχὴν
προσκατέλιπον
ἡμῖν τοῖς νῦν.
τὰ δὲ πλείω αὐτῆς

αὐτοὶ ἡμεῖς οἶδε
οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα
ἐν τῇ καθεστηκυῖα ἡλικίᾳ
ἐπηρεξήσαμεν,
καὶ παρεσκευάσαμεν τὴν πόλιν
τοῖς πᾶσι
αὐταρκεστάτην
καὶ ἐς πόλεμον
καὶ ἐς εἰρήνην.
ὄν ἐγὼ
τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα,
οἷς ἕκαστα ἐκτίθη,

ἢ εἴ τι αὐτοὶ
ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν
ἡμυνάμεθα προθύμως
πόλεμον βάσβαρον
ἢ Ἑλλήνα
ἐπιόντα (ἡμῖν)
ἔάσω
οὐ βουλόμενος
μακρογορεῖν
ἐν εἰδόσιν·

ἀπὸ δὲ οἷας τε ἐπιτηδεύσεως
ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ
καὶ μεθ' οἷας πολιτείας
καὶ ἐξ οἷων τρόπων
ἐγένετο μεγάλα,
ταῦτα δηλώσας πρῶτον
εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν ἔπαινον
τῶνδε,
νομίζω

Ἐπομένως καὶ ἐκεῖνοι
(εἶναι) ἄξιοι ἐπαίνου
καὶ ἀκόμη περισσότερον
οἱ πατέρες μας.
Διότι, ἀφοῦ ἀπέκτησαν
ὄχι χωρὶς κόπους
ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησαν,
ὄσσην ἐπικράτειαν κατέχομεν,
καὶ αὐτὴν καὶ ἐκεῖνα ἐκληροδότησαν
εἰς ἡμᾶς τοὺς σήμερον (ζῶντας).
Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος αὐτῆς (τῆς
ἐπικρατείας)

οἱ ἴδιοι ἡμεῖς οἱ παρόντες ἐδῶ,
οἱ εὐρισκόμενοι τῶρα ἀκόμη περίπου
εἰς τὴν στάσιμον ἡλικίαν
ἐπὶ πλέον ἀνεπτύξαμεν,
καὶ ἐφωδιάσαμεν τὴν πόλιν (μας)
κατὰ πάντα,
ὥστε νὰ εἶναι ἀπολύτως αὐτάρκης
καὶ διὰ πόλεμον
καὶ δι' εἰρήνην.
Τούτων λοιπὸν ἐγὼ
τὰ μὲν πολεμικὰ κατορθώματα,
διὰ τῶν ὁποίων ἕκαστον (τεμῆμα τῆς δυ-
νάμεώς μας) ἀπεκτίθη,

ἢ ἂν κάπως ἡμεῖς οἱ ἴδιοι
ἢ οἱ πατέρες μας
ἀπεκρούσαμεν μετὰ θάρρους
πόλεμον βαρβαρικὸν
ἢ Ἑλληνικὸν
ἐπερχόμενον (καθ' ἡμῶν),
θὰ (τὰ) παραλείψω,
διότι δὲν ἐπιθυμῶ
νὰ ὀμιλῶ διὰ μακρῶν
ἐνώπιον (ἀνθρώπων), οἱ ὁποῖοι (τὰ) γνω-
ρίζουν·

ἀπὸ ποίας ὅμως ἀρχὰς (ἐμπνεόμενοι)
ἐφθάσαμεν εἰς τὴν σημερινὴν ἀκμὴν
καὶ ὑπὸ ποίους θεσμοὺς
καὶ μὲ ποίους τρόπους (ζωῆς)
ἐδημιουργήθη (αὐτὸ) τὸ μεγαλεῖον
αὐτά, ἀφοῦ ἐκθέσω πρῶτον,
θὰ ἔλθω (κατόπιν) καὶ εἰς τὸν ἔπαινον
τῶν προκειμένων (νεκρῶν),
διότι θεωρῶ,

ἐπί τε τῷ παρόντι
οὐκ ἂν (εἶναι) ἀπρεπῆ
λεχθῆναι αὐτὰ
καί ξυμποροῦν εἶναι
ἐπακοῦσαι αὐτῶν
τὸν πάντα ὄμιλον
καὶ ἀστῶν καὶ ξένων».

ὅτι καὶ ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας περιστάσεως
δὲν θὰ (ἦτο) ἀνάρμοστον
νὰ λεχθῶν αὐτὰ
καὶ ὅτι εἶναι ὠφέλιμον
μετὰ προσοχῆς νὰ ἀκούσῃ αὐτὰ
ὄλον τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος
καὶ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ξένων».

Λεξιλόγιον: *ἄρχομαι*—κάννω ἀρχὴν ἔργου, τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος τελειώνω (*ἄρχομαι τοῦ λόγου*), κυβερνώμαι, ἐξουσιάζομαι· τὸ ἐνεργ. *ἄρχω*—κάννω ἀρχὴν ἔργου, τὸ ὅποιον τελειώνουν ἄλλοι (*ἄρχω λόγου*), κυβερνώ, ἐξουσιάζω. *μνήμη*—ἐνθύμησις, ἀνάμνησις προσώπου ἢ πράγματος, δύναμις τοῦ νοῦ, μνημονικόν, μνημεῖον. *οἰκῶ*—κατοικῶ, ἐγκαθίσταμαι εἰς μέρος τι ὡς κάτοικος, διευθύνω, κυβερνώ. *οἱ ἐπιγιγνώμενοι*—κατόπιν γινόμενοι, οἱ μεταγενέστεροι, οἱ ἀπόγονοι. *ἀρετῆ*—ἀνδρεία, γενναῖον κατόρθωμα.

κτώμαι—ἀποκτῶ δι' ἑμαυτὸν, πορίζομαι, ἔχω ἀποκτήσει, κατέχω. *ἀπόνως*—ἀκόπως. *ἀρχῆ*—ἐναρξίς, κυριαρχία, ἐξουσία, κράτος, ἐπικράτεια. *προσκαταλείπω*—καταλείπω, ἀφήνω προσέτι εἰς κληρονομίαν. *μάλιστα*—περίπου. *καθεστηκυῖα ἡλικία*—ὠριμος ἡλικία, ἐν ἡλικίᾳ μέσῃ γήρατος καὶ νεότητος, μεσόκαιρον, μεσόκοπον, στάσιμος. *ἐπαυξάνω*—κάννω τὴν νὰ αὐξηθῆ, μεγαλάνω. *αὐτάρκης*—ὁ ἐπαρκῆς ἑαυτῷ, ὁ μὴ ἔχων ἀνάγκην ἄλλου, ὁ καθ' ἑαυτὸν ἰσχυρός. *βάρβαρος*—ξένος πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἦθη ἢ τὴν γλῶσσαν, ξένος, ἀμαθής, ἀγροίκος. *ἐπέρχομαι*—ἔρχομαι ἐπὶ τι, προσβάλλω, ἐπιτίθειμαι. *προθύμως*—θαρραλέως, εὐψύχως. *ἀμύνομαι*—ἀποκρούω τινὰ ἀπ' ἑμαυτοῦ, φυλάττω ἑμαυτὸν ἀπὸ τινος, ὑπερασπίζω ἑμαυτὸν ἐναντίον τινός. *μακρογορῶ*—ὁμιλῶ διεξοδικῶς, πολυλογῶ. *εἰώ*—ἀφήνω, ἐπιτρέπω. *ἐπιτηδεύεις*—ἀφοσίωσις ἢ προσοχὴ εἰς τι ἔργον ἢ ἀσχολίαν, ροπή, κατεύθυνσις, ἀρχή, ὁ τρόπος τοῦ ζῆν ἐν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ δημοσίῳ βίῳ, ὅστις παράγει τὰ κατ' ἴδιαν ἐπιτηδεύματα, ἡ συστηματικὴ πολιτικὴ πορεία. *πολιτεία*—ἡ σχέσις τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πόλιν ἢ τὸ κράτος, πολιτικὰ δικαιώματα, δημοσία ζωή, πολιτεύμα. *τρόποι*—τρόποι ζωῆς, τρόπος τοῦ ἐνεργεῖν καὶ σκέπτεσθαι (*modus vivendi*). *ἀπρεπής*—ἄκοσμος, ἀναιδής, ἀνάρμοστος, ἄκαιρος. *δμιλος*—πλῆθος συνηθροισμένον, ἰδίως ὁ ὄχλος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀρχηγούς. *ξύμπορος*—ὁμοῦ μετὰ τινος φερόμενος. ὁ συνοδεύων αὐτὸν, χρήσιμος, ὠφέλιμος, κατάλληλος. *ἐπακούω*—ἐπιμελῶς, προσεκτικῶς καὶ ἀμένως ἀκούω τινός, δίδω προσοχὴν εἰς τὰς ἱκεσίας τινός (λέγεται περὶ τῶν θεῶν).

Γραμματικά: *ἄρχομαι* μέλλ. τοῦ *ἄρχομαι*, ἠρχόμην, ἀρξομαι, ἀρχθήσομαι, ἠρξάμην, ἠρχήην, ἠργαίμαι, ἠργήην, *πρέπον* οὐδ. μετ. τοῦ ἀπροσώπου *πρέπει*. *τοιῦδε* δεικτ. ἄντων. (*τοιούσδε, τοιάδε, τοιόνδε*). *δίδοσθαι* ἀπαρ. μ. ἐνεσ. τοῦ *δίδομαι*, ἐδιδόμην, δώσομαι, δοθήσομαι, ἐδόμην, ἐδόθην, δέδομαι, ἐδεδόμην. *αἰεὶ* χρόν. ἐπίρρ. *οἰκοῦντες* μετ. ἐν. τοῦ *οἰκῶ* -ῶ, ὦκουν, οἰκήσω, ὦκησα, ὦκηκα, ὦκῆκιν. *ἐπιγιγνομένων* μετ. ἐν. τοῦ *ἐπιγιγνομαι*. *παρέδοσαν* ἄορ. β' τοῦ *παράδίδωμι*. *μᾶλλον* ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. (θετ. *μᾶλα*, ὑπερθ. *μάλιστα*). *κησάμενοι* μετ. μ. ἄορ. α' τοῦ μεικτοῦ ἀποθ. *κτώμαι* -ῶμαι, ἐκτώμην, κτήσομαι, κτηθήσομαι, ἐκτησάμην, ἐκτήθην, κέκτημαι, ἐκεκτήμην. *οἷς* δοτ. πληθ. ἀναφ. ἄντων. (*ὄς, ἦ, ὄ*). *ἐδέξαντο* μ. ἄορ. α' τοῦ μέσου ἀποθ. *δέχομαι*, ἐδεχόμην, δέξομαι, δεχθήσομαι, ἐδεξάμην, ἐδέχθην, ἐδέγμαι, ἐδεδέγμην. *ἀπόνως* τροπ. ἐπίρρ. *προσκατέλιπον* ἄορ. β' τοῦ *προσκαταλείπω*, ἔλειπον, λείψω, ἔλειψα καὶ ἔλιπον, λέλοιπα, ἐλελοίπειν. *πλείω* καὶ *πλείονα* οὐδ. αἰτ. πληθ. συγκρ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. *πολύς, πλείων* καὶ *πλέον, πλείστος*. οἷδε δεικτ. ἄντων. (*ὄδε, ἦδε, τότε*) κειμένη ἐπιρρηματικῶς. *καθεστηκυῖα* μετ. παρακ. (*καθεστηκυῶς, κυῖα, κὸς* καὶ *καθεστῶς, ὡσα, ὡς*) τοῦ *καθίσταμαι*, καθιστάμην, καταστήσομαι, κατέστην, καθέστηκα, καθειστήκειν. *ἐπνηξήσαμεν* ἄορ. α' τοῦ *ἐπαυξάνω* καὶ *ἐπαύξω*, ἠῦξον, αὐξήσω καὶ αὐξανάω, ἠῦξῃσα, ἠῦξηκα. *ἐς* πρόθ.=εἰς. *αὐταρκεστάτην* ὑπερθ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. γ' ὄ, ἢ *αὐτάρκης, τὸ αὐταρκες*.

ὧν γεν. πληθ. ἀναφ. ἀντων. (ὄς, ἦ, ὄ). οἷς δοτ. πληθ. τῆς ἰδίας ἀντων. ἕκαστος. ἦ, ον ἐπιμεριστική ἀντων. ἐκτῆθη παθ. ἄορ. α' τοῦ κτῶμαι (ἰδὲ ἀνωτέρω). ὄ, ἦ βάρβαρος, ον ἐπίθ. δικατάλ. Ἑλληνα ἐπιθετικῆς σημ. ἐπιόντα μετ. ἐν. (ἐπιών, ἰούσα, ἰόν) τοῦ ἐτέρχομαι. ἐπῆεν, (ἐπῆα), ἔπειμαι, ἐπῆλθον, ἐπέληλυθα, ἐπέληλυθειν. ἡμυνάμεθα μ. ἄορ. α' τοῦ ἀμύνομαι, ἡμυνόμην, ἀμυνούμαι, ἡμυνάμην. μακρογορεῖν ἄπαρ. ἐν. τοῦ μακρογορεῶ ᾧ (ὀμαλόν). ἐν ἐπιρρ. σημ. = ἐνώπιον. εἰδόσιν δοτ. πληθ. μετ. (εἰδώς, εἰδυῖα, εἰδός) τοῦ οἶδα. βουλόμενος μετ. ἐν. τοῦ παθ. ἄποθ. βούλομαι. εἶσω μέλλ. τοῦ εἶω ᾧ, εἶων, εἶσσω, εἶσα, εἶσα, εἶα, εἶακείν. οἶος, οἶα, οἶον ἀναφ. ἀντων. δηλώσας μετ. ἄορ. τοῦ δηλῶ ᾧ (ὀμαλόν). εἶμι μέλλ. τοῦ ἔρχομαι. ἄν δυνητ. τῷ παρόντι γεν. οὐδετ. ὄ, ἦ ἀπρεπῆς; τὸ ἀπρεπές ἐπίθ. τριτόκλ. λεχθῆναι ἄπαρ. παθ. ἄορ. α' τοῦ λέγομαι. ὄ, ἦ εὐμορφος, ον ἐπίθ. β' δικατάλ. (ἐδὼ οὐδ.). εἶναι ἄπαρ. ἐν. τοῦ εἶμι. ἐπακοῦσαι ἄπαρ. ἄορ. τοῦ ἐπακούω.

Συντακτικὰ—Αἰσθητικὰ : (τοῦ ἐπαίνου) ἢ (τοῦ λόγου) ἐνν. ὡς ἄντικ. τοῦ ἄρξομαι. ἀπὸ τῶν προγόνων ἐμπρόθ. διορ. χρονικῆς ἀφειτηρίας. πρῶτον ἐπιρρ. διορ. χρόνου κείμενος ὄχι πλεοναστικῶς λόγῳ τοῦ ἄρξομαι, ἀλλὰ περιέχων βαθμολογικὴν τάξιν (πρόγονοι—πατέρες—σύγχρονοι—ἐπιγιγνώμενοι). διδοσθαι ὑποκ. τῶν ἀπροσώπων ἐκφράσεων δίκαιον καὶ πρέπον (ἐστί). τὴν τιμὴν ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. ταύτην ἐπίθ. διορ. αὐτοῖς ἄντικ. τοῦ ἄπαρ. τῆς μνήμης γεν. ἄντικειμ. εἰς τὸ τιμῆν. ἐν τῷ τοιῶδε ἐμπρόθ. διορ. χρονικῆς διαρκείας ἰδὲ τὴν παρήχησιν τῶν φθόγγων ο καὶ τ. παρέδωσαν ρ. (οἱ πρόγονοι) ὑποκ. τὴν χῶραν ἄντικ. ἀπόδοτον καὶ εἰς τὸ οἰκοῦντες. εἰλευθέρα κατηγ. δι' ἀρετὴν ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. μέχρι τοῦδε (τοῦ χρόνου) ἐμπρόθ. διορ. τέρματος χρόνου. οἰκοῦντες τροπ. μετ. οἱ αὐτοὶ κατηγορ. τοῦ ὑποκ. πρόγονοι. αἰεὶ ἐπιρρ. διορ. χρόνου διαδοχῆ δοτ. τροπικῆ ἐπεξηγοῦσα τὸ αὐτοῖ. τῶν ἐπιγιγνώμενων γεν. ὑποκ. εἰς τὸ διαδοχῆ καὶ ἐπίθ. μετ. (διαδ. ἐπιγ. συναπτέα τῷ παρέδωσαν). καὶ δηλοῖ ἀκολουθίαν. εἰοὶ ἐννοοῦμενον ρ. ἐκεῖνοι—οἱ πατέρες ὑποκ. ἄξιοι κατηγ. ἐπαῖνον γεν. τῆς ἀξίας. ἡμῶν γεν. κτητικῆ. κησάμενοι χρον. μετ. οὐκ ἀπόρων ἐπιρρ. διορ. τρόπου καὶ σχῆμα λιτότητος συναπτέον τῷ κησάμενοι (ἢ λιτότης ἐξάφρει τὴν ἔννοιαν τοῦ πόνου, ὡς καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ ἐπιρρ. εἰς τὸ τέλος μακρὰν τοῦ κησάμενοι). ὄσην ἔχομεν ἄορη ἀναφ. πρότ. ὡς ἄντικ. τοῦ κησάμενοι καὶ τοῦ προσκατέλιπον. ἡμῖν ἐπίσης ἄντικ. τοῦ προσκατέλιπον. τοῖς νῦν ἐπίθ. διορ. τοῦ ἡμῖν. πρὸς οἷς=πρὸς τούτοις, ἃ ἐδέξαντο ἐμπρόθ. διορ. προσθήκης (ἔλξις). ἐπηνεξήσαμεν ρ. ἡμεῖς ὑποκ. αὐτοὶ κατηγ. διορ. οἷδε ὡς ἐπιρρ. διορ. τόπου. τὰ πλείω σύστοιχ. ἄντικ. τοῦ ἐπηνεξήσαμεν. (=πλείονας αὐξήσεις). αὐτῆς γεν. συγκριτικῆ. οἱ ὄντες ἐπίθ. μετ. καί... παρεσκευάσαμεν ἀποτελεῖ ἐπεξηγήσιν τοῦ ἐπηνεξήσαμεν. τὴν πόλιν ἄντικ. αὐταρκεσιάνην προληπτικὸν κατηγ. ἢ κατηγ. τοῦ ἀποτελέσματος. τοῖς πᾶσι δοτ. τοῦ κατὰ τι· ἢ τῆς ἀναφορᾶς. ἐς πόλεμον—ἐς εἰρήνην ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (τελικὸν αἶτιον).

εἶσω ρ. ἐγὼ ὑποκ. ἔργα ἄντικ. τὰ κατὰ πόλεμους ἐπίθ. διορ. ὧν γεν. κτητικῆ (=τούτων δέ) ἢ ἀναφ. ἀντων. ἐν ἀρχῇ περιόδ. ἢ κώλου ἐρμηνεύεται δεικτικῶς μετὰ τινος συνδ. οἷς ἐκτῆθη ἀναφ. πρότ. οἷς δοτ. ὄργανικῆ. ἕκαστα ὑποκ. τοῦ ἐκτῆθη (ἀτ. σύντ.). εἰ... ἡμυνάμεθα ὑποθ. πρότ. ἀντὶ τῆς ἀναφορικῆς : οἷς πολέμοις... ἡμυνάμεθα ρ. ἡμεῖς—οἱ πατέρες ὑποκ. ἡμῶν γεν. κτητικῆ. αὐτοὶ κατηγορ. διορ. τι (=ἡμῶν τινὰ) σύστοιχον ἄντικ. λεχθὲν κατ' εὐφημισμὸν. πόλεμον ἄντικ. (ὀρθότερα αὕτη ἢ γραφῆ παρὰ πολέμου διὰ τὴν προσωποποίησιν τοῦ πολέμου). βάρβαρον—Ἑλληνα ἐπιθετ. διορ. (ἡμῖν) ἐνν. ὡς ἄντικ. τοῦ ἐπιόντα ἐπίθ. μετ. προθύμως ἐπιρρ. διορ. τρόπου συναπτέος τῷ ἡμυνάμεθα. βουλόμενος αἰτιολ. μετ. μακρογορεῖν ἄντικ. (τελ. ἄπαρ.). ἐν ἐπιρρ. σημ. εἰδόσιν ἐμπρόθ. διορ. τοῦ ἐνώπιον τινος (ἐπίθ. μετ.) ἢ φράσις κατήνησε τυπικῆ. ἀπὸ οἷας... καὶ μεθ' οἷας... καὶ ἐξ οἷων... πλάγια ἐρωτ. προτ. ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ δηλώσας (χρον. μετ.), τοῦ ὁποῖου εἶναι ἄντικ. (οἱ εἶμι) ἐμπρόθ. διορ. δηλοῦν ἀπώτερον αἶτιον (=ἀπὸ οἷας) καὶ ἐγγύτερα αἷτια (=μεθ' οἷας καὶ ἐξ οἷων) χαρακτηριστικῆ ἢ ποικιλία τῶν προθέσεων, ἢ παρένθεσις τῆς προθέσεως τρώσαν ἐξ οἷων χάριν ἐμφάσεως, ἢ παρήχησις καὶ τὸ ὁμοιοτέλετον. ἐπ' αὐτὰ ἐμπρόθ. διορ. ἀπλῆς διευθύνσεως. μεγάλα κατηγ.

Ἀρχὴ = τὸ ἡγεμονικὸν κράτος τὸ ὀρεινὸν ὄραμα 30) καὶ ἐπὶ σπονδῶν, τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἱστορίαν... Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς...

τοῦ ἐννοουμένου ὑποκ. τοῦ ἐγένετο (αὐτά). ταῦτα ἀντικ. τοῦ δηλώσας. ἐπὶ τὸν ἐπαινον ἐμπρόθ. διορ. ἀπλῆς διευθύνσεως. τῶνδε γεν. ἀντικ. εἰς τὸ ἐπαινον. νομίζων αἰτιολ. μετ οὐκ ἂν (εἶναι) τὸ ἐννοούμενον δυνατικὸν αὐτὸ ἄπαρ. εἶναι εἰδικὸν ὡς ἀντικ. τῆς μετ. αὐτὰ ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. οὐκ ἀπρεπή κατηγ. (σχῆμα λιτότητος). λεχθῆναι ἄπαρ. τῆς ἀναφορᾶς ἢ σύντ. ἐδῶ εἶναι προσωπικὴ ἀντὶ τῆς ἀπροσώπου: νομίζων οὐκ ἂν ἀπρεπὲς (εἶναι) αὐτὰ λεχθῆναι. ἐπὶ τῷ παρόντι. ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. ξύμφορον εἶναι εἰδ. ἄπαρ. ὡς ἀντικ. ἐπίσης τοῦ νομίζων. ἐπακοῦσαι ὑποκ. τῆς ἀπροσώπου φράσεως ξύμφορον εἶναι (περίφρασις=ξυμφέρειν). τὸν ὄμιλον ὑποκ. τὸν πάντα ἐπιθ. διορ τῶν ἁσίων καὶ ξένων γεν. διαίρ. αὐτῶν ἀντικ. τοῦ ἐπακοῦσαι.

Πραγματικά: πρόγονοι ὁ ὕμνος τῶν προγόνων ἦτο ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τοῦ ἐπιταφίου· ὡς τοιοῦτους θεωρεῖ τοὺς ζήσαντας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων μέχρι καὶ τοῦ τέλους τῶν Περσικῶν 479 π. Χ. (Εὐμολπος Θησεύς, Ἀμαζόνες, Ἀδραστος, Ἡρακλῆς). Ἡ εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθὸν ἀναδρομὴ ὀρίπτει λάμπιν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους. δίκαιον στοιχειῶδες καθῆκον ἀπονομῆς δικαιοσύνης πρὸς τοὺς προγόνους. πρέπον εὐλαβῆς, εὐπρεπὲς καθῆκον πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους. ἐν τῷ τοιῶδε εἰς τὴν προκειμένην ἐπικήδειον τελετήν. οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες μετ περισσὴν αὐταρέσκειαν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν Ἀττικὴν διεκήρυσσον ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες κατὰ τὸ γένος καὶ οὐχὶ μιγάδες, ἐνῶ αἱ γινόμεναι μεταναστεύσεις μόνον τὸν πληθυσμὸν ἐνίσχυσαν. διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων ἡ γενεαλογικὴ συνέχεια, δηλ. ἡ ταυτότης τοῦ γένους ὑπῆρξε συνεχῆς καὶ ἀδιάσπαστος. παρέδωσαν ἐλευθέρων ὑπονοεῖται ἡ ἀποσόβησις τοῦ Περσικοῦ κινδύνου καὶ ἡ κληροδοτήσις εἰς τοὺς νεώτερος τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἀττικῆς γῆς καὶ ἐπομένως ἡ δημοουργία τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων διὰ τὸ ἔργον τῶν νεωτέρων. ἐκεῖνοι δηλ. οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες πρόγονοι. πατέρες ὡς τοιούτους θεωρεῖ τοὺς ζήσαντας ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν Περσικῶν πολέμων καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας μέχρι τῆς ἐν Κορωνεῖα μάχης (446 π. Χ.), καθ' ἣν συνήφθησαν αἱ τριακονταετεῖς σπονδαὶ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, τ. ἔ. τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀριστείδου, Κίμωνος, Ξανθίππου, Τολμίδου καὶ τοῦ ἀρχαιότερου Θουκυδίδου. οὐκ ἀπόνως τὸ ἐπίμοχθον τῆς κτήσεως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (Βιβλ. Α' 89—113). πρὸς οἷς ἐδέξαντο δηλ. τὴν Ἀττικὴν γῆν ἐλευθέραν. ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν τ. ἔ. τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐπικρατείαν, ὅπως αὕτη καθωρίσθη διὰ τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν τῷ 445 π. Χ. τὰ πλείω αὐτῆς δηλ. τῆς ἀρχῆς· ὡς πλείω νοοῦνται ἡ ἐσωτερικὴ ὀργανοσις καὶ παγίωσις τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, ἡ ἐπαύξησης τῶν φόρων, ἡ ὑποδούλωσις τῶν συμαχῶν (Σάμου—Εὐβοίας) καὶ γενικῶς ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς ἀκμή· διὰ τῶν λέξεων πλείω—ἡμεῖς οἶδε ἐξαιρεται περισσότερον ἢ σύγχρονος γενεᾶ. ἡμεῖς οἶδε νοεῖ τὸν ἑαυτὸν του, τοὺς συνομηλικίας του καὶ τοὺς συγχρόνους του ὡς φορεῖς μεγάλης παραδόσεως. καθεστηνυῖα ἡλικία ἡ ὄριμος ἀνδρική ἡλικία μετὰ τῆς νεότητος καὶ γῆρατος, καθ' ἣν ἐπέρχεται στάσις τῆς ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Ἦτο δὲ τότε ὁ Περικλῆς 60 ἐτῶν. τοῖς πᾶσι δηλ. τὴν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, χρήματα, φρούρια, ὅπλα, στρατόν, στόλον, κλπ. ὦν τῶν προγόνων, τῶν πατέρων καὶ ἡμῶν. κατὰ πολέμους ἔργα νοοῦνται οἱ ἐπιθετικοὶ μετὰ κατακτήσεων πόλεμοι (ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν Περσικῶν μέχρι τοῦ 445 π. Χ.). ἕκαστα ἐκλήθη ἕκαστον τμήμα τῆς ἐπικρατείας καὶ ἕκαστον στοιχεῖον ὕλι-

κῆς δυνάμεως (κατακτητ. πόλ.). ἢ... *ἡμννάμεθα* νοοῦνται οἱ κατὰ τῶν Περσῶν ἀμυντικοὶ πόλεμοι καὶ ὁ ἤδη ἀρξάμενος Πελοποννησιακός. *ἀπὸ οἷας ἐπιτηδεύσεως* ἦδη ὁ ρήτωρ εἰσέρχεται εἰς τὴν *πρόθεσιν*, εἰς ἣν δηλοῖ ὅτι θὰ ὁμιλήσῃ, ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ περὶ τῶν νεκρῶν. *ἐπιτηδεύσεις* εἶναι αἱ ἀρχαὶ ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνεπνέοντο, αἱ κατευθύνσεις τοῦ τε δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ αὐτῶν βίου αἱ διαμορφοῦσαι τὴν ζωὴν, αἱ ῥοπαὶ τοῦ πνεύματος ὑπὸ ὀργανωμένην μορφήν. *ἐπ' αὐτὰ* εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἀκμῆς καὶ περιοπῆς (πόλεμοι, ἡγεμονία καὶ ὅ,τι ἄλλο). *πολιτεία* οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔζων, ἡ δημοσία ζωὴ εἰς πᾶσαν αὐτῆς ἔκφρασιν, τὸ σήμερον λεγόμενον *σύνταγμα*. *τρόποι* τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐνεργεῖν, ἰδεολογία τῶν πολιτῶν εἰς τε τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας· γενικῶς εἰπεῖν ὁ χαρακτήρ (περὶ τούτου πραγματεύεται ἐν κεφ. 40). Ὡστε τρεῖς εἶναι οἱ βασικοὶ λόγοι, ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ Ἀθηναϊκὴ ἀκμὴ καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις κατὰ τὸν ρήτορα, εἰς οὓς καὶ θὰ ἐνδιατρίψῃ περισσότερον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς προγενεστέρους ρήτορας, ἀσχολουμένους μόνον περὶ τοὺς πολέμους κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν ἐπιταφίων (*ἐπιτηδεύσεις—πολιτεία—τρόποι*). Ἰσως δὲ καὶ ἀπὸ σκοποῦ νὰ ἀποφεύγῃ ὁ ρήτωρ τὴν μνειάν πολεμικῶν κατορθωμάτων, διότι ὁ ἴδιος μὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μόνον τὴν ὑποταγὴν τῆς Σάμου· αὕτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ ἤκμασε τόσον πολὺ, ὥστε ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι, ἐπαφεληθέντες ἐκ τῆς εὐκαιρίας ἐρίδων ταύτης πρὸς τοὺς Μιλησίους διὰ τινὰς ἀγροτικὰς κτήσεις, ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῆς καὶ μετὰ ἐννεαμήνον πολιορκίαν τὴν ὑπέταξαν, ὁ δὲ πατήρ του μόνον τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὰς παρὰ τὴν Μυκάλην μάχας. Ἐπὶ πλέον δὲ μὲ τὸ νὰ θέλῃ νὰ δώσῃ περισσότερον χροῶμα πολιτικὸν εἰς τὸν λόγον του ὑποκρύπτεται πρόθεσις ἐξάρσεως τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἤσκει τότε ἀπὸ ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀπόψεως. *ἐπὶ τῷ παρόντι* δηλ. τῆς ἐπικηδεῖου τελετῆς. *πάντα ὁμιλον* ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ πλήθους παρευρίσκοντο σύμμαχοι καὶ ὑπῆκοι καὶ ἄλλοι ξένοι, ὁ Περικλῆς κρίνει σκόπιμον νὰ ἐξάρῃ τοὺς ἠθικοὺς, πολιτικοὺς καὶ πολιτιστικοὺς σκοποὺς τοῦ πολέμου, διὰ τὴν αἰσίαν ἐκβασιν αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ μεμφθῇ τὴν ξηνηλασίαν τῶν Λακεδαιμονίων.

Νόημα: Στοιχειῶδες καθῆκον δικαιοσύνης καὶ εὐπροπειίας ἐπιβάλλει κατὰ τὸν ρήτορα τὴν ἀπότισιν φόρου τιμῆς καὶ ἐπαίνουν κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς προγόνους, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν παρέδωσαν μέχρι τοῦδε τὴν πατρίδα ἐλευθέραν καὶ ἀνόθευτον ἀπὸ ξένον αἷμα ἐπηλύδων.

Κατὰ δευτέρον λόγον, ἀλλ' εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, πρέπει νὰ τύχουν ἐπαίνου οἱ πατέρες τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι κατόπιν ἐπιμόχθων ἀγώνων καὶ πικρῶν ἀπογοητεύσεων ὑπῆρξαν οἱ κύριοι θεμελιωταὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας. Κατὰ τρίτον δὲ λόγον πρέπει νὰ τιμηθῇ ἡ σύγχρονος γενεά, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐφάνη ἀνταξία τοῦ ἔργου τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ὑπερέβαλεν αὐτούς, καθ' ὅσον τὴν μὲν κληροδοτηθεῖσαν ἡγεμονίαν ἐκράτυνε, τὴν δὲ πόλιν κατέστησεν αὐτάρκη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τόσον ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσον καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ ρήτωρ δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ περιστραφῇ ὁ λόγος του εἰς

τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεκτηθῆ καὶ ἐπαγιώθη ἡ ὑπάρχουσα δύναμις, καθ' ὅσον ταῦτα θεωρεῖ ὅτι εἶναι εἰς ὄλους γνωστά· τοῦναντίον θὰ ἀρχεσθῆ 1) εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἰδεολογικῶν ἀρχῶν, τῶν πολιτικῶν θεσμῶν καὶ τῶν ὄργανωμένων συστημάτων τῆς ζωῆς τῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐμφορούμενοι ἐφθασαν εἰς τοιοῦτον σημεῖον περὶ ὧπης καὶ ἰσχύος καὶ 2) εἰς τὸν ἔπαινον τῶν προκειμένων νεκρῶν.

Περίληψις : 1. Ἐπαινος τῶν προγόνων. 2. Ἐπαινος τῶν πατέρων 3. Ἐπαινος τῆς συγχρόνου γενεᾶς, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ ἀρχουσα θέσις τῶν Ἀθηναίων καὶ 4. Δήλωσις τοῦ ρήτορος περὶ τοῦ θέματος, εἰς ὃ κυρίως θὰ περιστραφῆ ὁ λόγος του.

ΚΕΦ. 37 (Ἐπαινοί)

«Χρώμεθα γὰρ πολιτεία
οὐ ζηλοῦση
τοὺς νόμους τῶν πέλας (ὄντων),
ὄντες δὲ μᾶλλον αὐτοὶ

παράδειγμά τισιν
ἢ μιμούμενοι ἐτέρους.
καὶ ὄνομα μὲν
διὰ τὸ μὴ οἰκεῖν (τὴν πολιτείαν)
ἐς ὀλίγους,
ἀλλ' ἐς πλείονας,
δημοκρατία κέκληται,
πρὸς τὰ ἴδια δὲ διάφορα
κατὰ μὲν τοὺς νόμους
μέτεστι πᾶσι τὸ ἴσον,
κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν,

ὡς ἕκαστος εὐδοκιμεῖ

ἐν τῷ,
οὐ τὸ πλεόν·
ἀπὸ μέρους
ἐς τὰ κοινὰ προτιμᾶται
ἢ ἀπ' ἀρετῆς,
οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν,
ἔχων γε
δραῖσαι τι ἀγαθὸν τὴν πόλιν

κεκώλυται
ἀφανεία ἀξιώματος.

ἐλευθέρως δὲ πολιτεύομεν
τά τε πρὸς τὸ κοινόν

«Ἐχομεν δηλαδὴ ἐν χορήσει πολίτευμα,
τὸ ὁποῖον δὲν προσπαθεῖ νὰ μιμηται
τοὺς νόμους τῶν ἄλλων,
ἀλλὰ τοῦναντίον ἀποτελοῦντες ἡμεῖς οἱ
ἴδιοι

ὑπόδειγμα εἰς ἄλλους
παρὰ γινόμενοι μιμηταὶ ἄλλων.
Καὶ ὡς πρὸς τὸ ὄνομα μὲν,
ἐπειδὴ (τὸ πολίτευμα) δὲν στηρίζεται
εἰς τὴν θέλησιν τῆς μειοψηφίας,
ἀλλὰ τῆς πλειοψηφίας,
ὀνομάζεται δημοκρατία,
ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς ὅμως ὑποθέσεις
ἀπέναντι μὲν τῶν νόμων
πάντες (οἱ πολῖται) ἔχουν ἴσα δικαιώματα,
ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐκλογὴν διὰ τὴν κατάλη-
ψιν τῶν ἀξιωμάτων τῆς πολιτείας,
ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ, καθ' ὃν ἕκαστος
διακρίνεται

εἰς κάποιον κλάδον,
ὄχι διότι ἀνήκει
εἰς προνομιούχον κοινωνικὴν τάξιν,
προτιμᾶται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν,
ἀλλὰ διὰ τὴν προσωπικὴν του ἀξίαν,
οὔτε πάλιν, διότι εἶναι ἕνας πτωχός,
ἐνῶ ὅμως ἔχει τὴν ἰκανότητα
νὰ προσφέρῃ κάποιαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν
πόλιν,
ἐμποδίζεται
διὰ τὴν ἀσημότητα τῆς κοινωνικῆς (του)
τάξεως.

Ἐχομεν δὲ φιλελευθέρους ἀντιλήψεις
καὶ εἰς τὴν δημοσίαν μας ζωὴν

καὶ (ἐλευθέρως πολιτεύομεν)
 εἰς τὴν ὑποψίαν
 πρὸς ἀλλήλους
 τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων,
 οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας ἔχοντες

εἰ δρᾷ τι
 καθ' ἡδονὴν
 οὐδὲ προστιθέμενοι τῇ ὄψει ἀχθῆ-
 δόνας
 ἄζημίους μὲν
 λυπηρὰς δέ.
 προσομιλοῦντες δὲ
 τὰ ἴδια
 ἀνεπαχθῶς
 τὰ δημόσια
 οὐ παρανομοῦμεν
 μάλιστα
 διὰ δέος,
 ἀχροάσει
 τῶν τε αἰεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων
 καὶ τῶν νόμων,
 καὶ μάλιστα αὐτῶν
 ὅσοι τε κείνται
 ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἀδικουμένων
 καὶ ὅσοι
 ἄγραφοι ὄντες
 φέρουσιν αἰσχύνην ὁμολογουμέ-
 νην (τοῖς παρανομοῦσιν)».

Λεξιλόγιον: *χρῶμαι*=μεταχειρίζομαι, ἔχω. *πολιτεία*=ἡ σχέσις τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πόλιν ἢ τὸ κράτος, ὁ τρόπος τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τινός, διοίκησις, κυβέρνησις, πολιτεῦμα, σύστημα. *ζηλῶ*=φιλοτιμοῦμαι, προσπαθῶ νὰ μιμηθῶ, φθονῶ, μακαρίζω, θαυμάζω. *οἱ πέλας (ὄντες)*=οἱ πλησίον ὄντες, οἱ γείτονες, οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἄλλοι. *οἰκῶ* (ἀμεταβ.)=διοικοῦμαι. *ὄλιγοι*=μειοψηφία. *πλείονες*=πλειοψηφία. *δημοκρατία*=ἡ κυβέρνησις τοῦ λαοῦ, πολιτεῦμα, καθ' ὃ ὁ λαὸς διοικεῖ. *μέτεστί μοι τινος*=ἔχω μέρος πράγματός τινος. *ἴδιος*=ἰδιαίτερος, χωριστός, διακεκριμένος, ἰδιωτικός. *διάφορα*=αἱ διαφοραὶ, αἱ ὑποθέσεις. *ἀξιώσεις*=τὸ νὰ θεωρῆται τις ἄξιος, ἡ κρίσις τῆς κοινῆς γνώμης περὶ τῆς ἀξίας τινός, ὑπόληψις, χαρακτήρ, ἀπαίτησις, προσωπικὴ ἐπιβολή. *εὐδοκιμῶ*=ἔχω καλὴν φήμην, διακρίνομαι εἰς τι, προκόπτω. *μέρος*=ἴδια, ὠρισμένη κοινωνικὴ τάξις, προνομιοῦχος τάξις, δίκαιον διαδοχῆς, (κατ' ἄλλους σειρὰ ἢ μερίδιον). *κοινὰ*=τὰ ἀνήκοντα εἰς ὅλους, τὰ δημόσια πράγματα, ἡ διοίκησις αὐτῶν. *ἀρετῆ*=ἀνδρεία, ἐδῶ: ἰκανότης, προσωπικὴ ἀξία, ἐπιβολή. *ἔχω*+ἀπαρ.=δύναμαι. *δρῶ*=πράττω, ἐνεργῶ, κατορθώνω. *ἀξίωμα*=ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου θεωρεῖται τις ἄξιος, φήμη, μεγάλη ὑπόληψις, κοινωνικὴ τάξις, θέσις (ἐν τοῖς μαθηματ. αὐταπόδεικτον θεώρημα). *ἀπάνεια*=ἀσημότης. *κωλύω*=ἐμποδίζω. *ἐλευθέρως*=ἀνυπόπτως, ἄνευ περιορισμῶν. *πολιτεύω*=ζῶ ὡς πολίτης, ζῶ εἰς ἐλευθέραν πολιτείαν, λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, κυβερνῶ (σύνθηες τὸ ἀποθ. *πολιτεύομαι*). ἢ πρὸς ἀλλήλους *ὕποψία*=ἀμοιβαία

καὶ (εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἔχομεν ἀπαλλαγῆ)
 ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτηρῶμεν καχυπόπτως
 ὃ εἰς τὸν ἄλλον
 κατὰ τὰς καθημερινὰς (μας) ἀσχολίας,
 χωρὶς νὰ ὀργιζώμεθα ἐναντίον τοῦ πλη-
 σίου μας,
 διότι πράττει κάτι,
 τοῦ τὸν εὐχαριστεῖ,
 καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν τὸ ὕφος ἀν-
 θρώπου δυσηρεστημένου,
 πράγμα τὸ ὁποῖον ναὶ μὲν δὲν βλάπτει,
 οὐχ ἦττον ὅμως δυσαραστεῖ (τὸν ἄλλον).
 Ἐνῶ δὲ ἀναστρεφόμεθα
 εἰς τὸν ἰδιωτικὸν μας βίον
 χωρὶς νὰ ἐνοχλῆ ὃ εἰς τὸν ἄλλον,
 εἰς τὸν δημόσιον βίον μας
 ἀποφεύγομεν τὰς παρανομίας
 πρὸ πάντων
 ἕνεκα σεβασμοῦ,
 πειθαρχοῦντες
 καὶ εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἄρχοντας
 καὶ εἰς τοὺς νόμους,
 καὶ πρὸ πάντων (εἰς ἐκείνους) ἐξ αὐτῶν,
 ὅσοι ἔχουν θεσπισθῆ
 πρὸς προστασίαν τῶν ἀδικουμένων
 καὶ ὅσοι,
 μολοντοὶ εἶναι ἄγραφοι,
 προσάπτουν αἰσχύνην ἀναμφισβήτητον
 (εἰς τοὺς παρανομοῦντας)».

καχυποψία, καχύποπτος ἐπιτήρησις. *δει' ὀργῆς ἔχω τινα*—ὀργίζομαι κατά τι-
νος. *ἐπιτήθευμα*=τὸ εἰς ὃ ἀσχολεῖται τις, ἔργασία, ἐπάγγελμα, ἀσχολία,
οὐσία. *ἡδονή*=εὐχαρίστησις, τέρψις. *ἀζήμιος*=ὃ μὴ ζημιῶν, ὃ μὴ βλάπτων,
ἀβλαβής. *ἡ ἀχθηδών*=βάρος, φορτίον, ταλαιπωρία, ἀθλιότης, ἀνία, δυσθυμία,
λύπη. *ἀνεπαχθῶς*=ἀνενοχλήτως, χωρὶς νὰ ἐνοχλήῃ ὃ εἰς τὸν ἄλλον. *προσομιλῶ*
=ἀναστρέφομαι, συναναστρέφομαι μετὰ τινος, συνομιλῶ, ἀσχολοῦμαι εἰς τι.
δέος=ἠθικός φόβος, σεβασμός, εὐλάβεια. *ἀκροάσις*=τὸ ἀκοῦειν ἢ προσέχειν
εἰς τινα, ὑπακοή, μάθημα. *ὠφελία*=βοήθεια, συνδρομή, ὑποστήριξις, κέρδος,
ὄφελος. *ἀδικοῦμαι*=πάσχω ἀδικημά τι. *ἄγραφος*=ὃ μὴ γεγραμμένος· *ἄγραφοι*
νόμοι εἶναι: οἱ νόμοι τῆς φύσεως, ὃ ἠθικός νόμος, οἱ νόμοι ἐξ ἔθους, ἔθιμα
καὶ θρησκευτικὰ καὶ προφορικὰ παραδόσεις. *αἰσχύνῃ*=ἀτιμία γενομένη
πρὸς τινα, ὄνειδος, ἐντροπή· Λατ. pudor. *ὁμολογουμένη*=βεβαιουμένη, πιστο-
ποιουμένη ὑπὸ πάντων.

Γραμματικά· *χρώμεθα* ἔνεστ. τοῦ μεικτοῦ ἄποθ. *χρῶμαι*, ἐχρῶμην, χρή-
σομαι, χρησθήσομαι, ἐχρησάμην, ἐχρήσθην, κέχρημαι, ἐκεχρήμην. *ζηλόω*
μετ. ἐν. τοῦ *ζηλώω -ῶ*, ἐζήλουν, ζηλώσω, ἐζήλωσα, ἐζήλωκα. *πέλας* τοπ.
ἐπίρρ. *μᾶλλον* ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. *τισὶν* δοτ. πληθ. τῆς ἄορ. ἄντων. (*τις*) *μι-
μούμενοι* μετ. ἐν. τοῦ μεικτοῦ ἄποθ. *μιμέομαι -οῦμαι*, ἐμιμούμην, μιμήσομαι,
μιμηθήσομαι, ἐμιμησάμην, ἐμιμήθην, μεμίμημαι. *ἕτερος, α, ον*, ἐπιμεριστική
ἄντων. *ἐς* πρόθ.=εἰς. *ὀλίγος, ὃ, ἡ μείων, τὸ μείον, ὀλίγιστος, πολὺς, ὃ, ἡ πλείων*
καὶ *πλέων, τὸ πλέον, πλείστος, οἰκεῖν* ἄπαρ. ἐν. τοῦ *οἰκέω -ῶ*. *κέκληται* μέ-
σος παρακ. τοῦ *καλέομαι -οῦμαι*, ἐκαλούμην, καλοῦμαι καὶ καλέσομαι, κλη-
θήσομαι, ἐκαλεσάμην, ἐκλήθην, κέκλημαι, ἐκεκλήμην. *μέτεστι* (κεῖται ἀπρο-
σώπως) ἔνεστ. τοῦ *μέτεμι*. *διάφορα* οὐσιαστ. *ὡς* ἀναφορ. ἐπίρρ. *τω*=*τινι* δοτ.
ἐν. ἄορ. ἄντων. γέν. οὐδ. (*τις, τι*). *εὐδοκιμῶ* εὐ(ἡ)δοκίμουν, εὐδοκίμησῶ, εὐ-
(ἡ)δοκίμησα, εὐ(ἡ)δοκίμηκα. *τὸ πλεόν* καὶ *τὸ πλείον* ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. (θετ.
πάλυ, ὑπερθ. *πλείστον, πλείστα*) *προτιμᾶται* μέσ. ἐν. τοῦ *προτιμάομαι -ῶμαι*.
δραῖσαι ἄπαρ. ἄορ. τοῦ *δραῖω -ῶ*. *κεκώλυται* παθητ. παρακ. τοῦ *καλύομαι*.

ἐλευθέρως ἐπίρρ. τροπ. *πολιτεύομεν* ἐν. τοῦ *πολιτεύω*. *ἀλλήλους* ἀλληλο-
παθῆς ἄντων. *δραῖ* ἐν. ὄρ. ὃ, ἡ *ἀζήμιος, ον* ἐπίθ. β' δικατάλ. ἔνεργ. σημ. *τῆ*
ὄψει δοτ. ἐν. τοῦ *ὄψις, εως* θηλ. γ'. *ἡ ἀχθηδών, ὄνος* θηλ. γ'. *προστιθέμενοι*
μετ. μέσ. ἐν. τοῦ *προστίθεμαι*, ἐτίθεμην, θήσομαι, τεθήσομαι, ἐθέμην, ἐτέθην,
τέθειμαι, ἐτεθειμην. *ἀνεπαχθῶς* ἐπίρρ. τροπ. *τὰ ἴδια* αἰτ. *προσομιλοῦντες* μετ.
ἐν. τοῦ *προσομιλέω -ῶ*. *δέος* οὐδ. γ'. *παρανομούμεν* ἐν. τοῦ *παρανομέω -ῶ*. *αἰεὶ*
ἐπίρρ. χρον. *ἀκροάσις* δοτ. ἐν. τοῦ *ἀκροάσις, εως* θηλ. γ'. *ἡ ὠφελία* θηλ. α'.
ἀδικοῦμένων μετ. ἐν. τοῦ *ἀδικέομαι -οῦμαι*. *κεῖνται*=*τέθεινται* παθ. παρακ.
τοῦ *τίθεμαι*. *ὁμολογουμένην* μετ. μέσ. ἐν. τοῦ *ὁμολογέομαι -οῦμαι*. *φέρουσι*
ἔνεστ. ὄρ. τοῦ *φέρω*.

Συντακτικά—Αἰσθητικά· γὰρ διασαφητικός=δηλαδή. *πολιτεία* ἄντικ. τοῦ
χρώμεθα. *ζηλόω*ς ἐπίθ. μετ. (προσωποποίησις). *τοὺς νόμους* ἄντικ. *τῶν πέλας*
γεν. κτητική. *ὄντες* τροπ. μετ. (*ἡμεῖς*) ὑποκ. *αὐτοὶ* κατηγορ. διορ. *παράδειγμα*
κατῆγ. (α' ὄρος συγκο.). *τισὶν* δοτ. προσωπική. *ἡ μιμούμενοι* τροπ. μετ. (β'
ὄρος συγκο.). *ἐτέροις* ἄντικ. ἔδῳ ἔχονεν συντακτικῶς ἀνακόλουθον σχῆμα·
ἔπρεπε νὰ λεχθῇ· *παράδειγματι δὲ μᾶλλον οὕση* (δηλ. *τῆ πολιτεία*) *τισὶν ἢ μι-
μουμένη ἐτέροις*. *κέκληται* ρ. (*ἡ πολιτεία*) ὑποκ. *δημοκρατία* κατῆγ. *δύναμι* αἰτιατ.
τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς (κατ' ἄλλους σύστοιχ. ἄντικ. τοῦ *κέκληται*). *διὰ*
τὸ μὴ οἰκεῖν ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας ὡς ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. ἔχοντος ἀμετάβ. σημ.
νοεῖται *ταύτην* δηλ. *τὴν πολιτείαν*. *ἐς ὀλίγους*—*ἐς πλείονας* ἐμπρόθ. διορ. ἀνα-
φορᾶς (σχῆμα ἐκ παραλλήλου). *κατὰ τοὺς νόμους* ἐμπρόθ. διορ. συμφωνίας.
πρὸς τὰ διάφορα ἐμπρόθ. διορ. ἀναφορᾶς. *ἴδια* ἐπίθ. διορ. *πᾶσι* δοτ. προσωπι-
κική. *τὸ ἴσον* ὑποκ. (*μέτεστι* *πᾶσι* *τὸ ἴσον*=*πᾶσιν ἔστι μετουσία* τοῦ ἴσου· ἐπει-
δὴ ὁμοῦ τὸ *μέτεστι* λαμβάνεται ἀπροσώπως, ὡς ὑποκ. λογικῶς νοεῖται ἢ ἐξ
αὐτοῦ ἀπορρέουσα ἀφηρημένη ἔννοια· *μετουσία*, ὅποτε τὸ ἴσον ὄνομα. ἀντί
(ἴσον ἄντικ.). *κατὰ τὴν ἀξίωσιν* ἐμπρόθ. διορ. ἀναφορᾶς συναπτεῖος *τῷ μέτε-
στι*, ἀποτελεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κατὰ νόμους. *ὡς...* *εὐδοκιμεῖ* ἀναφ.

πρότ. ἕκαστος ὑποκ. ἐν τῷ ἐμπρόθ. διορ. ἐνεργείας τελουμένης ἐντὸς ὠρι-
σμένης περιοχῆς. οὐ τὸ πλεόν—ἢ=οὐ μᾶλλον—ἢ=οὐκ—ἀλλά. ἀπὸ μέρους (α'
ὄρος συγκρ.)—ἀπ' ἀρετῆς (β' ὄρος συγκρ.) ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας (ἀντίθεσις). ἐς
τὰ κοινὰ ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (τελ. αἴτιον) ὡς ὑποκ. τοῦ προτιμᾶται ἐνν. τὸ
ἕκαστος. Τὰ τρία ῥήματα τῆς περιόδου εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν ἐξαιρομέ-
νην διὰ τῆς θέσεως αὐτῶν ἦτοι τὸ μὲν κέκληται εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσε-
ως, τὸ δὲ μέτεστι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ προτιμᾶται πάλιν εἰς τὸ τέλος. Καὶ ἐδῶ
ἔχομεν ἀνακόλουθον σχῆμα, διότι μετὰ τὸ μέτεστι τοῖς πᾶσι τὸ ἴσον ἔπρεπε
να λεχθῆι: (μέτεστιν ἕκαστος) κατὰ τὴν ἀξίωσιν τὸ προτιμᾶσθαι καὶ ὄχι: (ἕκα-
στος) προτιμᾶται. κατὰ τὴν πενίαν ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. ἔχων ἐνδοτ. μετ. (ἐπί-
σης) σχῆμα ἀνακόλουθον ἀντί. πένης μὲν ὦν, ἔχων δέ). δρᾶσαι ἀντικ. (τελ.
ἀπαρ) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἔχων δυνατικῆς σημ. τι σύστοιχον α' ἀντικ.
ἀγαθὸν ἐπιθ. διορ. τὴν πόλιν β' ἀντικ. τοῦ δρᾶσαι. (ἕκαστος) ὑποκ. τοῦ ἔχων
καὶ τοῦ κενώλνται. ἀφανεία δοτ. ποιητικοῦ αἰτίου λόγῳ τοῦ παθητ. παρακμ.
κενώλνται. ἀξιώματος γεν. ὕποκειμ. παρατηρητέα ἢ πυκνότης τῶν νοημάτων
διὰ τῶν πολλῶν ἐμπροθέτων διορισμῶν.

ἐλευθέρως ἐπιρρ. διορ. τρόπου. τὰ πρὸς τὸ κοινὸν ἀντικ. μεταπεσὼν εἰς
αἰτιατ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς. ἐς τὴν ὑποψίαν—πρὸς ἀλλήλους ἐμπρόθ.
διορ. ἀναφορᾶς. τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιθ. διορ. ἐπιτηδευμάτων γεν. ἀντικειμ. εἰς
τὸ ὑποψίαν (ἢ τοποθέτησις τῶν λέξεων δημιουργεῖ σχῆμα χιαστὸν)

τὴν πρὸς ἀλλήλους × τῶν καθ' ἡμέραν
ἐπιτηδευμάτων × ὑποψίαν

δι' ὀργῆς ἐμπρόθ. διορ. ὀργάνου. τὸν πέλας ἀντικ. τοῦ ἔχοντες τροπ. μετ. εἰ...
δρᾶ αἰτιολ. πρότ. εἰσαγομένη ὑποθετικῶς, διότι προηγείται τὸ ἐν ὀργῇ ὡς
ψυχικοῦ πάθους σημ. (ὁ πέλας) ὑποκ. τι ἀντικ. καθ' ἡδονῆν ἐμπρόθ. διορ.
συμφωνίας. προστιθέμενοι τροπ. μετ. ἀχθῆδόνας (ποιητικὴ λέξις)—ὄψει ἀντικ.
τῆς μετ. ἀζημίους—λυπηρὰς κατηγ. (ἀντίθεσις). ἀνεπαχθῶς ἐπιρρ. διορ. τρό-
που. τὰ ἴδια αἰτ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς. προσομιλοῦντες ἐνδοτ. μετ.
τὰ δημόσια αἰτ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφορᾶς. διὰ θεός ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας.
μάλιστα συναπτεόν τῷ διὰ θεός. ἀκροάσει δοτ. τρόπου. τῶν ὄντων γεν. ἀντικ.
(ἐπιθ. μετ.) ἐν ἀρχῇ ἐμπρόθ. διορ. τόπου. αἰεὶ ἐπιρρ. διορ. χρόνου. τῶν νόμων
γεν. ἀντικ. αὐτῶν γεν. διαιρ. ὅσοι... κείνται... φέρουσι ἀναφ. πρότ. ὅσοι ὑποκ.
ἐπ' ὠφελίᾳ ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ. τῶν ἀδικομένων γεν. ἀντικ. (ἐπιθ. μετ.).
ἄγραφοι κατηγ. ὄντες ἐνδοτ. μετ. αἰσχύνῃν ἀντικ. ὁμολογουμένην ἐπιθ. μετ.
(τοῖς παρανομοῦσιν) ἐνν. ὡς β' ἀντικ. τοῦ φέρουσι. Ἐπίσης λαμπρὸν σχῆμα
χιαστὸν δημιουργεῖται εἰς τὰ νοήματα τῶν δύο τελευταίων περιόδων :

ἐλευθέρως πολιτεύομεν × οὐ δι' ὀργῆς... προστιθέμενοι
ἀνεπαχθῶς προσομιλοῦντες × τὰ δημόσια... φέρουσιν

Πραγματικά : Τὰ πέντε κεφάλαια (37, 38, 39, 40, 41) τοῦ ἐπιταφίου
παρέχουν μίαν εἰκόνα πλήρη φωτός, εἰκόνα τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου
τῆς πόλεως. Ἴδου τι ἔχει γραφῆ σχετικῶς: «Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἢ ὁποία εἶναι
δυνατὸν νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ ἀποχαιρετιστήριος λόγος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ
καὶ ὡς φωτεινὸν σύμβολον, τὸ ὁποῖον φωτίζει τὴν τραγικὴν πορείαν τοῦ
πολέμου καὶ τὸ ὕψος ἐξ οὗ κατέπεσον αἱ Ἀθῆναι, ἐτοποθετήθη μεγαλοφυῶς
ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου. Ὁ φλογερὸς ἐνθουσιασμὸς
τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ἢ γραφῆς τοῦ ψυχραιμοτάτου ἱστορικοῦ, δὲν
προδίδει γέροντα ἀπογοητευθέντα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ
νεαρὸν ἄνδρα, ἀφοσιωθέντα καὶ πιστεύσαντα εἰς ἰδεώδη διαμόρφωσιν τῆς
πολιτείας». Οὕτω συνετάχθη τὸ ἐγκώμιον τοῦτο τῶν ἐγκωμίων, τὸ θερμο-
τατον, ἐξ ὧν ἔχει ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, τὸ ὁποῖον ὡς ἥλιος φωτίζει καὶ
θερμαίνει τὴν ψυχρὰν ἐκθεσιν τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ ἔργου. Ὁ λόγος αὐτὸς

εἶναι ἐπισκόπησις μακαριστῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ δοῖζων ζοφοῦται. Ὁ Θουκυδίδης ἤθελε νὰ δεῖξῃ τὸν ἄνδρα τούτου, ὅστις ἐδέσποσε τοῦ αἰῶνος του, ἐν ὅλῳ τῷ μεγαλείῳ του, ἐν τῷ λόγῳ μάλιστα τούτῳ, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδαμοῦ αὐτὸς διαφαίνεται ὡς συγγραφεύς. (I. Καλιτσουνάκης).

πολιτεία ἐδῶ εἶναι μὲ τὴν ἔννοιαν πολιτεύμα, τ.ε. τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν κατὰ τοὺς ὁποίους κυβερνᾶται ἐν κράτος. Τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων μὲ βάσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν διοικούντων προσώπων κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην εἶναι τρία: 1. **Μοναρχία** καθ' ἣν ὁ μονάρχης ἀνευθύνως καὶ ἀνθαιρέτως πράττει, ὅ,τι θέλει. 2. **Ὀλιγαρχία** καθ' ἣν ἡ ἐξουσία ἀσχεῖται ὑπὸ τῶν ὀλίγων. 3. **Δημοκρατία** καθ' ἣν ὁ λαὸς ἀμέσως ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν σοβαρωτέρων ζητημάτων τῆς πολιτείας. Καὶ τὰ τρία πολιτεύματα θεωροῦνται **ὀρθά**, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἄλλως δὲν θεωροῦνται πολιτεύματα, ἀλλὰ **παρεκβάσεις** αὐτῶν· καὶ τῆς μὲν μοναρχίας παρέκβασις εἶναι ἡ **τυραννίς**, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ μοναρχοῦντος, τῆς δὲ ὀλιγαρχίας ἡ **ἀριστοκρατία**, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τῶν ὀλίγων καὶ εὐπόρων καὶ τῆς δημοκρατίας ἡ **ὀχλοκρατία**, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ συμφέρον τῶν ἀπόρων πολιτῶν. Καὶ ὁ μὲν Πλάτων θεωρεῖ κάλλιστον πολιτεύμα τὸ κείμενον μεταξὺ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης προκρίνει τὸ δημοκρατικόν. Ὡς ἀρχαιοτέραν μορφήν τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος ἔχομεν: 1. τὴν **βασιλείαν τῶν ἡρωικῶν χρόνων**, 2. τὴν **βαρβαρικὴν βασιλείαν**, 3. τὴν **αἰσυμνητιαν βασιλείαν ἢ αἰρετὴν τυραννίδα**, 4. τὴν **λακωνικὴν** καὶ 5. τὴν **παμβασιλείαν**. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς δὲ χρόνους τὴν **ἐλέω Θεοῦ μοναρχίαν**, καθ' ἣν voluptas regis suprema lex. Ὡς ἀρχαιοτέραν μορφήν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ὑφ' ὃ ἐκυβερνήθησαν αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις, ἦσαν: 1. ἡ **ἀγορὰ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων**, 2. ἡ **Ἀπέλλα τῆς Σπάρτης**, 3. ἡ **ἐν Ἀθήναις ἐκκλησία τοῦ δήμου** καὶ 4. τὰ **comitia τῆς Ρώμης**. Σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάρχουν δημοκρατικὰ πολιτεύματα, μὲ ἀνώτατον ἄρχοντα ἢ βασιλέα (**βασιλευομένη δημοκρατία, συνταγματικὴ καὶ κοινοβουλευτικὴ**, π.χ. Ἀγγλία, Ἑλλάς) ἢ πρόεδρον ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας (**ἀβασίλευτος ἢ προεδρικὴ δημοκρατία**, π.χ. Ἡνωμένα Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς, Γαλλία). **οὐ ζηλοῦση...** οἱ Ἀθηναῖοι κυχῶνται καὶ διὰ τὴν νομοθεσίαν των, ἢ ὁποῖα εἶναι αὐταρχεῖς καὶ σταθερὸν δημιούργημα τῶν ἰδίων καὶ ὄχι ἀντιγραφὴ ξένων, ὅπως οἱ νόμοι τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Λυκούργος ἔγραψε μιμηθεὶς τοὺς Κροῆτας καὶ Αἴγυπτιοὺς. Ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν πανηγυρικόν του λέγει: **«πρώτη καὶ νόμους ἔθετο καὶ πολιτείαν κατεστήσατο»**, ὁ δὲ Πλάτων εἰς τὸν Μενέξενον **«ἡ αὐτὴ πολιτεία καὶ τότε ἦν καὶ νῦν, ἐν ἣ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν αἰεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά»**. **παράδειγμα** εἰς τοὺς Ἡλείους, Ἀργεῖους, Συρακοσίους καὶ τὰς λοιπὰς δημοκρατικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν πρεσβείαν τὴν ἐλθοῦσαν ἐπὶ Ἀθήνας τῷ 454 π.Χ. πρὸς μελέτην τῶν νόμων. **δημοκρατία** εἶναι τὸ πολιτικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας τοῦ δήμου (λαοῦ) καὶ οὐδημίζεται ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῆς πλειοψηφίας αὐτοῦ· ὁ Πλάτων εἰς τὸν Μενέξενον λέγει: **«καλεῖ δὲ ὁ μὲν αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ δὲ ἄλλο, ᾧ ἂν χαίρη. ἔστι δὲ τῇ ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία»**. Κατὰ τὸν Θουκυ-

δίδην τὸ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους πολίτευμα, «*ἐγίνετο λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή*» (τ.ἔ. ἀριστοδημοκρατικόν). μέτεστι τοῖς πᾶσι τὸ ἴσον πάντες οἱ πολῖται ἀπέναντι τῶν νόμων εἶναι ἴσοι, μόνον ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς τῶν διαφορὰς, ὅχι ὁμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινότητα. Ὁ Εὐριπίδης εἰς τὰς Ἰκτιίδας λέγει: ...*ὁ τ' ἀσθενὴς ὁ πλούσιός τε τὴν δίκην ἴσην ἔχει, νικᾷ δ' ὁ μείων τὸν μέγαν δίκαι' ἔχων*». Καὶ ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει ταύτην ὡς *ἰσόνομον*, ὁ δὲ Κικέρων ὡς *iuris aequabilitatem*. ἀπὸ μέρους ὑπάρχουν τρεῖς ἐρμηνεῖαι: 1) ἐφ' ὅσον πάντες εἶναι ἴσοι τὸ ἀπὸ μέρους= μὲ τὴν σειρὰν του 2) τὸ ἀναλογοῦν εἰς ἕκαστον δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν καὶ 3) ἐκ τῆς προνομιούχου τάξεώς του ἢ πολιτικῆς μερίδος' διὰ τῆς τρίτης ἐρμηνείας ὑπαινίσσεται τὴν Σπάρτην, ὅπου οἱ Ἑρακλεῖδαι, βασιλεῖς τῶν Λακωνῶν, ἤρχον μόνον διὰ τὴν εὐγένειαν (ἀφ' Ἑρακλέους) καὶ ἂν δὲν ἦσαν ἱκανοί, ἢ δὲ ἐξουσία ἤσκειτο ὑπὸ τῶν ὁμοίων, δηλ. τῶν ὀλίγων, ἐνῶ ἔστερεῖτο δικαιωμάτων ἢ τάξις τῶν ὑπομεινόντων, δηλ. τῶν ἄλλων κατωτέρων πολιτῶν καὶ τῶν πτωχῶν, ὡς λέγει κατωτέρω. *εὐδοκιμεῖ ἢ ἔκτασις τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν ρυθμίζεται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς εὐδοκιμήσεως. ἀπ' ἀρετῆς ἢ προσωπικότης, προσωπικῆ ἀξίας καὶ ἐπιβολῆς, οἱ πνευματικῶς ἀριστοὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν Μενέξενον λέγει: «τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ κράτος δίδωσιν (ὁ λαὸς) τοῖς ἀεὶ δόξασιν ἀρίστοις εἶναι, καὶ οὔτε ἀσθενεῖα οὔτε πενία οὔτ' ἀγνωσία πατέρων ἀπελήλαται οὐδεὶς οὐδὲ τοῖς ἐναντίοις τετιμῆται*», ὁ δὲ Ξενοφῶν εἰς τὴν Κύρου Παιδείαν ἐπίσης λέγει: «οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν». ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑποψίαν ἕτερος ὑπαινιγμὸς πρὸς τὴν Σπάρτην, ἐνθα οἱ πολῖται δὲν ἠδύνατο καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ τῶν βίῳ νὰ ζῶσιν ἔξω τῶν νόμων, παρὰ τὰ κοινὰ ἔθιμα, ἀλλὰ παρεκκολουθοῦντο καὶ ἠλέγχοντο ὑπὸ τῶν ἐφόρων καὶ ἐσχολιάζοντο τί φρονήματα εἶχον, τί ἔπραττον, ποίαν ἐμφάνισιν εἶχον κλπ., ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπεκράτου φιλελεύθερο ἀντιλήψεως, ὡς λέγει πάλιν ὁ Θουκυδίδης ἀλλαγῶ «τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλευτον πρὸς ἀλλήλους», χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ καὶ πλήρη ἀσυδοσίαν. καθ' ἡδονὴν κατ' ἀρέσκειαν καὶ ἐπομένως ἔξω τοῦ νόμου ἢ τοῦ ὀρθοῦ. ἀχθῆδόνες νοοῦνται αἱ ὕβρεις, προσηλακισμοὶ καὶ λοιπαὶ ἀταξίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν προξενοῦν ὑλικὴν βλάβην οὐχ ἦττον ὁμως δυσαρεστοῦν. Κατὰ τὸν κ. Γεωργούλην ἡ ἔννοια εἶναι εὐρυτέρα, δὲν ἐννοεῖται δηλ. ἡ σκυθρωπότης τοῦ προσώπου, ἀλλ' ἡ σκληραγωγία, αἱ μαστιγώσεις τῶν παιδῶν καὶ ἐν γένει αἱ ἐπεμβάσεις εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἀνάλογοι κολάσεις τῶν ἀταξιῶν 1) τῆς ἀταξίας, 2) τοῦ ἀγαμίον, 3) τοῦ δψιγαμίον, 4) τοῦ κακογαμίον κλπ. ἀνεπαχθῶς μὲ ἄδολον καὶ ἀθῶαν διάθεσιν. διὰ δέος ἢ ἀποφυγῆ τῆς παρανομίας καὶ ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους προέρχεται ὅχι ἐκ φόβου ἐπιβολῆς τιμωρίας συνεπειὰ παραβάσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἠθικοῦ σεβασμοῦ, ἐμφύτου ὄντος αὐτοῖς, καὶ εὐλαβείας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προδίδει ψυχικὴν ἀνωτερότητα, πίστιν ἐσωτερικὴν, αὐτοσεβασμόν' πρὸβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος «*ἴνα δέος, ἐνθα καὶ αἰδώς*». ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἀδικουμένων εἶναι ἡ διάταξις ἐκείνη τοῦ Σολωνείου νόμου, καθ' ἣν πᾶς Ἀθηναῖος πολίτης ἠδύνατο νὰ μηνύσῃ τὸν ἀδικοῦντα πρὸς ὄφελος τοῦ ἀδικουμένου «*ἐξεῖναι*

τῷ βουλομένῳ τιμωρεῖν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων». ἄγραφοι νόμοι οἱ μὴ χαραγμένοι εἰς δέλτους, ἀλλ' εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἠθικοὶ, οἱ θεῖοι νόμοι. Ἡ ἠθικότης καὶ ἡ ἀνωτερότης τῆς πολιτείας ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τιμῶνται οἱ ἄγραφοι νόμοι. Περὶ τούτων ὁμολεῖ ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ Ἀντιγόῃ «ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν νόμιμα», τὰ ὅποια εἶναι αἰδία καὶ ἀνασχα «οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές, ἀλλ' ἀείποτε ζῆ ταῦτα, κοῦδέεις οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη». Ἐπίσης ἐν Οἰδίποδι τυράνῳ λέγει ὁ χορὸς περὶ τῶν ἀγράφων νόμων «νόμοι πρόκεινται ὑψίποδες οὐρανίαν δι' αἰθέρα τεκνωθέντες... μέγας ἐν τούτοις θεός, οὐδὲ γηράσκει».

Ἀπόφθεγμα: 4. «*Ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες, τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν*».

Νόημα: Ὁ ῥήτωρ εἰσερχόμενος εἰς τὸν περὶ πατρίδος ἔπαινον ἐξυμνεῖ μὲ ὑπερφάνειαν κατ' ἀρχὰς τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀντίγραφη ξένου τινὸς πολιτεύματος, ἀλλ' ἀποτελεῖ πρότυπον διὰ πᾶν ξένον τοιοῦτον. Τὸ πολίτευμα τοῦτο ὀνομάζεται δημοκρατία, διότι ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κυριαρχίας τοῦ δήμου (λαοῦ) καὶ ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῆς πλειοψηφίας αὐτοῦ καὶ ὄχι τῆς μειοψηφίας. Σπουδαία ἀρετὴ τοῦ πολιτεύματος εἶναι ὅτι οἱ πολῖται εἰς τὰς ἰδιωτικὰς τῶν διαφορὰς θεωροῦνται ἀπολύτως ἴσοι κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ διαχειρίσιν ἑνὸς δημοσίου λειτουργήματος λαμβάνεται ὡς κριτήριον ὄχι ἡ πενία οὔτε ἡ τυχὸν ἀσημότης τῆς κοινωνικῆς θέσεως τοῦ πολίτου, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἡ προσωπικὴ ἀξία αὐτοῦ, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἰκανότης νὰ ὠφελήσῃ τὴν πόλιν.

Καὶ δὲν ἐσβεται μόνον ἡ πολιτεία τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν της, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς τῶν σχέσεις οἱ πολῖται εἶναι ἀντάξιοι τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας, διότι ὑπάρχει μετὰξὺ αὐτῶν ἀμοιβαία ἐκτίμησις καὶ ὄχι μόνον οὐδέποτε δυσφοροῦν, ἐὰν τινὲς ἐξ αὐτῶν πράττουν κάτι κατὰ τὸ δοκοῦν, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἀξιοκατάκριτον, ἀλλ' οὔτε κἂν σκυθρωπάξουν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο μὲν ἀβλαβές, οὐχ ἦττον ὅμως ἐνοχλητικόν. Παρὰ τὴν τοιαύτην ὅμως ἄκρως φιλελευθέρων ἀντίληψιν οἱ πολῖται οὐδέποτε παρανομοῦν εἰς τὸν δημοσίον βίον τῶν ὄχι τόσον ἀπὸ φόβου διὰ τὴν ἐπιβληθησομένην ποινὴν, ὅσον ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἰδίαν τὴν προσωπικότητα. Τέλος δὲ πειθαρχοῦν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους, ἰδιαίτατα δὲ τοὺς ἀγράφους, τῶν ὁποίων ἡ παράβασις διὰ τὸν παραβάτην περιποιεῖ κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν αἰσχύνην.

Περίληψις: Ἐπαινος τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος διότι: α) οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τῶν νόμων β') ἡ ἀρετὴ τοῦ πολίτου ἀποτελεῖ κριτήριον διαχειρίσεως τῶν κοινῶν γ') ὑπάρχει σεβασμὸς τῆς πολιτείας πρὸς τοὺς πολῖτας καὶ τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ δ') οἱ πολῖται ὑπακούουν ἐκ σεβασμοῦ καὶ ὄχι ἐκ φόβου εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους.

ΚΕΦ. 38 (Ἐπαινοί)

«Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων
ἐπορισάμεθα

«Ἄλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους
ἐπεδιώξαμεν καὶ ἐξεύρομεν

πλείστας ἀναπαύλας
τῇ γνώμῃ
νομίζοντές γε ἀγῶσι

καὶ θυσίαις
διετησίους,
(χορῶμενοι) δὲ
ἰδίαις κατασκευαῖς
εὐπρεπέσιν,

ὄν καθ' ἡμέραν ἢ τέρψις
ἐκπλήσσει τὸ λυπηρόν.
ἐπεσέρχεται δὲ
διὰ μέγεθος τῆς πόλεως
ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα,
καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν
καρποῦσθαι
τὰ αὐτοῦ γιγνόμενα ἀγαθὰ

τῇ ἀπολαύσει μηδὲν οἰκειότερα

ἢ καὶ (καρπούμεθα)

τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων».

πλείστα μέσα ἀναπαύσεως
χάριν τοῦ πνεύματος (μας)
μὲ τὸ νὰ διατηρῶμεν τὸ ἔθιμον, ὡς γνω-
στόν, τῶν ἀγῶνων
καὶ τῶν ἑορτῶν μετὰ θυσιῶν
κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλου τοῦ ἔτους,
καὶ (μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιῶμεν)
ἰδιωτικὰς κατοικίας καὶ ἐπιπλώσεις
κομψὰς καὶ μὲ ὠραῖον ἐσωτερικὸν διά-
κοσμον,
ἢ ἐκ τῶν ὁποίων καθημερινῇ εὐχαριστήσις
κτυπᾷ καὶ ἀπομακρύνει τὴν δυσθυμίαν.
Εἰσάγονται δὲ πρὸς τούτοις
ἐνεκα τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως (μας)
ἐκ πάσης χώρας τὰ πάντα,
καὶ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς
νὰ ἀπολαμβάνωμεν
τὰ προϊόντα τὰ παραγόμενα εἰς τὴν χώ-
ραν μας
μὲ τὴν ἀπόλαυσιν, ἢ ὁποία δὲν εἶναι πε-
ρισσότερον συνηθισμένη,
παρ' ὅσον εἶναι ἐκείνη μὲ τὴν ὁποίαν (ἀ-
πολαμβάνομεν)
τὰ παραγόμενα εἰς τὰς χώρας τῶν ἄλλων
ἀνθρώπων».

Λεξιλόγιον : *πορίζομαι* = παρέχω τι ἑμαυτῷ, πορίζομαι, λαμβάνω, ἐξευ-
ρίσκω. *ἀνάπαυλα* = ἀνακούφισις, ἀνάπαυσις ἀπὸ τινος πράγματος, τόπος ἀνα-
παύσεως, *πόνος* = βαρεῖα ἐργασία, κόπος, τὰ ἐπακόλουθα τοῦ κόπου, ἄλγος,
δυστυχία, λατ. labor. *νομίζω* = παραδέχομαι ὡς ἔθιμον ἢ νόμον, ἔχω τὴν συν-
ῆθειαν νὰ κάμνω τι, θεωρῶ, πιστεύω, φρονῶ (λέξις θρησκευτικῇ περὶ στα-
θερῶν ἔθιμων). *διετήσιος* = ὁ διαρκῶν ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἢ γιγνόμενος δι' ὅλου
τοῦ ἔτους. *κατασκευή* = ἐτοιμασία, πᾶν εἶδος σκευῶν ἢ ἐπιπλων, οἰκοδομαί,
ἐπιπλα, μηχαναί, ἰδιωτικαὶ κατοικίαι. *εὐπρεπέης* = ὁ ἔχων καλὸν ἐξωτερικόν.
εὐσχημος, ἀρμόζων, πρέπων. *ἐκπλήσσω* = ἐκκρούω, ἐκτινάσσω, ἐκβάλλω, ἀπο-
μακρύνω, τρομάζω. *λυπηρός* = ἄλγεινός, λυπηρός, θλιβερός, λατ. molestus. *ἐπει-
σέρχομαι* = κατορθῶν καὶ εἰσέρχομαι, εἰσάγομαι ἐξ ἄλλοδαπῆς. *καρπούμαι* =
λαμβάνω καρπὸν δι' ἑμαυτόν, θερίζω τοὺς καρπούς τινος, ἔχω τὴν ἐλευθέ-
ραν χρῆσιν τινος. *οἰκείος* = ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ εἰς τὸν οἶκον ἀνήκων, ὁ ἐκ τῆς
αὐτῆς οἰκογενείας ἢ συγγενείας, συγγενῆς λατ. cognatus = φιλικός (ἀντίθε-
τον τοῦ ξένος).

Γραμματικά : μὴν ἀντιθετ. σύνδ. *πλείστας* ὑπερθ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. *πολύς*.
ἐπορισάμεθα μ. ὄρ. α' τοῦ *πορίζομαι*, ἐπορίζομην, ποριούμαι, πορισθήσομαι,
ἐπορισάμην, ἐπορίσθην, πεπόρισμαι, ἐπεπορίσμην. *ἀγῶσι* δοτ. πληθ. τοῦ *ἀγῶν* γ'
κλ. γε βεβαιωτ. μόρ. ὁ, ἢ *διετήσιος*, ον ἐπίθ. β' κλ. δικατάλ. *εὐπρεπέσιν* δοτ.
πληθ. τοῦ ἐπιθ. γ' κλ. ὁ, ἢ *εὐπρεπέης*, ἐς. *ἐκπλήσσει* ἐν. τοῦ *ἐκπλήσσω* ἐξέπλησ-
σον, ἐκπλήξω, ἐξέπληξα, ἐκπέπληγα, ἐξεπεπλήγειν. *ἐπεσέρχεται* ἐνεσ. τοῦ
ἐπεσέρχομαι, ἐπεσῆεν καὶ ἐπεσῆα, ἐπέσειμι, ἐπεσῆλθον, ἐπεσελήλυθα. *ξυμ-
βαίνει* ἀπρόσωπον ἐνεσ., ξυνέβαινε, ξυμβήσεται, ξυνέβη, ξυμβέβηκε, ξυνεβε-
βήκει. *οἰκειότερα* ἐπίθ. συγκρ. βαθ. τοῦ *οἰκείος*, α, ον. αὐτοῦ τοπικὸν ἐπίρρ.

γινόμενα μετ. ἐν. τοῦ γίγνομαι. καρποῦσθαι ἀπαρ. μέσ. ἐνεσ. τοῦ καρπόσμαι -οῦμαι, ἐκαρπούμην, καρπώσομαι, ἐκαρπώσομαι, κεκάρπωμαι.

Συντακτικὰ—Αἰσθητικὰ : καὶ ἀντιθετ. σημ. καὶ ἐπιτατ. σημ. τῶν πόνων γεν. ἀφαιρετική τοῦ ἀναπαύλας. ἀναπαύλας—τῇ γνώμῃ (δοτ. χαριστική) ἀντικ. τοῦ ἐπορισάμεθα. πλείστας ἐπιθ. διορ. ἀγῶσι—θυσίαις—κατασκευαῖς ἀντικ. τοῦ νομίζοντες (=χρώμενοι νόμῳ) τροπ. μετ., κατ' ἄλλους αἰτιολ. (κατὰ σχῆμα ζεύγματος νοεῖται τὸ χρώμενοι). γε ἐπιτείνει τὴν σημασ. τῆς μετ. διετησίαις—ιδίαις—εὐπρεπέσιν ἐπιθ. διορ. ὦν... ἐκπλήσσει ἀναφ. πρότ. ἀναφερομένη εἰς ἀμφοτέρω τὰ προηγηθέντα σκέλη ἀγῶσι—θυσίαις—κατασκευαῖς. ἡ τέρωσις ὑποκ. τὸ λυπηρὸν ἀντικ. (ὁ Θεοῦ ἀρέσκεται εἰς τὴν χρῆσιν οὐδ. ἐπιθ. ἢ οὐσ.) ἀντί: τὴν λύπην: πρβλ. τὸ θαροῦν. τὸ δεδιός, τὸ σῶφρον, τὸ εὐδαιμον). καθ' ἡμέραν ἐπιθ. διορ. ὦν γεν. ὑποκειμενική τοῦ τέρωσις. τὰ πάντα ὑποκ. τοῦ ἐπεσέρχεται (ἀττ. σύντ.). διὰ μέγεθος ἐμπρόθ. διορ αἰτίας. τῆς πόλεως γεν. ὑποκειμ. ἐκ πάσης γῆς ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως. ἐκπλήσσει—ἐπεσέρχεται ἄξιον παρατηρήσεως ἢ τοποθέτησις ἐγγυὸς δύο ρημ. ἀντιθέτων ἐννοιῶν, τοῦ μὲν α' εἰς τὸ τέλος τῆς προτ., τοῦ δὲ β' ἐν ἀρχῇ ταύτης. ἐκ πάσης—πάντα παρήχησις ἢ παρονομασία. ξυμβαίνει ἀπρόσ. καρποῦσθαι ὑποκ. τοῦ ἀπρόσ. ρ. ἤμιν δοτ. προσωπική καὶ ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. τὰ ἀγαθὰ ἀντικ. τὰ γινόμενα ἐπιθ. μετ. αὐτοῦ ἐπιρρ. διορ. τόπου (α' ὅρος συγκρ.). τῇ ἀπολαύσει δοτ. ὀργανική. μηδὲν ἐπιρρ. διορ. τρόπου. οἰκειότερα κατηγ. διορ (μηδὲν οἰκειότερα=μηδὲν οἰκειότερον). ἢ καὶ τὰ... β' ὅρος συγκρ. τὸ καὶ ὁμοιωματ. σημ.=ὥσπερ. τῶν ἀνθρώπων γεν. κτητική. ἄλλων ἐπιθ. διορ.

Πραγματικὰ : καὶ μὴν καὶ αἱ φιλελεύθεροι ἀντιλήψεις ἐπικρατοῦν ὄχι μόνον εἰς τὸν ἄλλον βίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀναπαύλας ἢ λέξις ἐτέθη εἰς πληθ. πρὸς δήλωσιν τῶν ποικίλων εἰδῶν τῆς ἀναπαύσεως, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὴν χαρὰν καὶ τὴν τέρωσιν. ἐπορισάμεθα ἀναπαύλας τῶν πόνων ἕτερος ὑπαινιγμὸς πρὸς τὴν Σπάρτην, ἢ ὁποῖα μετεβλήθη εἰς στρατόπεδον σκυθρωπόν, ὅπου οὐδεμία ἀνάπαυσις καὶ ψυχαγωγία ἐπετρέπετο εἰς τοὺς πολίτας τῆς. ἀγῶσι καὶ θυσίαις διετησίαις εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κατ' ἐξοχὴν φιλοθεάμονες καὶ φιλέορτοι καθ' ἕκαστον μῆνα καὶ σχεδὸν καθ' ἅπαν τὸ ἔτος ἐτέλουν ἀγῶνας, πανηγύρεις καὶ εορτὰς μετὰ θυσίῶν. Ἀγῶνες γυμναστικοί, γυμνικοί καὶ πρὸ πάντων μουσικοὶ καὶ δραματικοὶ, λαμπαδηδρομῖαι καὶ ὄρχηστική παρεῖχον ὄχι μόνον πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ἀνάπαυαν καὶ ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ προσέδιδον διεθνή αἴγλην τοῦ πνευματικοῦ θάλλους, τοῦ ψυχικοῦ κάλλους, τῆς μουσικῆς παιδείσεως, τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας καὶ ἠθικῆς εὐταξίας τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους (πρβλ. τὰς σήμερον τελουμένας ἐπιδείξεις καὶ παρελάσεις εἰς ἐπισήμους εορτὰς). Ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν λέγει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον «εορτὰς ὄσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων πόλεων». Τὸν ἀριθμὸν τῶν εορτῶν ἐπερῆσεν ὁ Περικλῆς διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος, τ. ἔ. συρροῆς ξένων, καὶ κατέστη οὕτω δημοφιλέστατος. κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν αἱ μὲν οἰκίαι τῶν πολιτῶν ἦσαν λιταὶ καὶ ἀπέριττοι, ἀλλ' εὐπρεπεῖς, τὰ δὲ δημόσια οἰκοδομήματα λαμπρὰ καὶ πολυτελέστατα ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος ἦτο κομψός, καὶ τὰ ἐπιπλα (δίφροι, κλισμοί, θρόνοι, κλῖναι, τράπεζαι, λάρνακες, κίσται, ἀγγεῖα κλπ.) ἐκ ξύλου, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐκ πολυτίμων μετάλλων κατασκευασμένα. Ἐδῶ ἐννοεῖται περισσότερον ἢ ἐσωτερικὴ διαορύθμισις τῆς οἰκίας καὶ ὀλιγότερον ἢ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις αὐτῆς. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ ἐπιταφίου, μολονότι ὁμιλεῖ περὶ ἰδιωτικῶν εὐπρεπῶν οἰκιῶν, οὐδὲν ὡς ποιεῖται μνεῖαν τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν οἰκοδομη-

μάτων, τὰ ὁποῖα ἐξωραΐζουν τὴν πόλιν καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δημοουρηγήματα τοῦ Περικλέους (Προπύλαια, Παρθενών, Ἐρέχθειον, ναὸς Ἀθηνᾶς νίκης)!! Προφανῶς πρόκειται περὶ παραφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου κειμένου καὶ ὄχι παραλείψεως· τότε δὲ πρέπει νὰ νοηθῇ μετὰ τὸ *ἰδίαις τὸ καὶ δημοσίαις* ἢ κατ' ἄλλους ἀντὶ τὸ *ἰδίαις τὸ ἱεροῖς*. διὰ *μέγεθος τῆς πόλεως* ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀκμῆς ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ὑπολογίζεται εἰς 400.000 δούλους, 50.000 μετοίκους καὶ 150.000 περίπου ἐλευθέρους πολίτας. *ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα* εἶναι τὰ ὕλικά ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μεταφέροντο εἰς τὰς Ἀθήνας εὐκόλως καὶ ἀφθόνως, διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἔμπορικὴν ναυτιλίαν μεγάλην καὶ συναλλαγὰς ἔμπορικὰς μὲ ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Ὁ Ξενοφῶν λέγει εἰς τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν «*δ, τι ἐν Σικελίᾳ ἢ δὴ ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν Κύπρῳ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Λυδίᾳ ἢ ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἄλλοθι πον, ταῦτα πάντ' εἰς ἐν ἡθροισαὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης*». Ἡ ἀπασχόλησις δὲ πολλῶν χειρῶν εἰς τὴν ναυτιλίαν ἀπετέλεσε ἀφορμὴν νὰ κατηγορηθῇ ὁ Περικλῆς ὡς μὴ ἀποδίδων σημασίαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς Ἀττικῆς γῆς, καθιστῶν δὲ οὕτω αὐτὴν, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ὑποτελῆ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἀγοράν. *τὰ αὐτοῦ* ἐγχώρια προϊόντα, δηλ. τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ. *ἀγαθὰ* τὰ πρὸς διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀγαθὰ τῆς γῆς.

Νόημα: Ἡ καθημερινὴ ζωὴ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου εἶναι ἐπίπονος πνευματικῶς καὶ σωματικῶς. Τὴν κόπωσιν ὅμως ταύτην ἐπιδιώκουν νὰ ἀπομακρύνουν, παρακολουθοῦντες τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι τελοῦνται σχεδὸν συνεχῶς καθ' ἅπαν τὸ ἔτος, χαίροντες διὰ τὰς ἐφορτὰς μετὰ θυσιῶν καὶ ἀπολαμβάνοντες τὰς ἰδιωτικὰς τῶν κατοικίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατεσκευασμέναι μὲ ἐξαιρετον φιλοκαλίαν καὶ κομψὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον. Τέρψις ἐπίσης εἶναι διὰ τοὺς Ἀθηναίους τὸ ὅτι, λόγῳ τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως, δύνανται διὰ τοῦ ἔμπορίου νὰ ἀπολαύσουν πάντα τὰ ἐκ ξένης γῆς συρρέοντα ἀγαθὰ εἰς αὐτὴν μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἀπολαμβάνουν καὶ τὰ ἐγχώρια προϊόντα τῶν.

Περίληψις: Αἱ πνευματικαὶ καὶ ὕλικά ἀπολαύσεις τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν.

ΚΕΦ. 39 (Ἔπαινοι)

«Διαφέρομεν δὲ τῶν πολεμίων
καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις

τοῖσδε·
τὴν τε γὰρ πόλιν
παρέχομεν κοινὴν (πᾶσι)
καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε
ξενηλασίαις
ἀπειρογομέν τινα
ἢ μαθήματος
ἢ θεάματος

«Ὑπερέχομεν δὲ τῶν ἀντιπάλων (μας)
καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς πολεμικῆς ἐκπαι-
δεύσεως
ὡς πρὸς τὰ ἐξῆς σημεία·
πρῶτον δηλαδὴ τὴν πόλιν (μας)
παρέχομεν ἀνοικτὴν (εἰς ὅλους)
καὶ οὐδέποτε
δι' ἀπελάσεως τῶν ξένων
ἐμποδιζόμεν κανένα
ἀπὸ τοῦ νὰ μάθῃ
ἢ νὰ παρακολουθήσῃ ἓνα θέαμα

ὁ μὴ κρυφθὲν

ἰδὼν τις
τῶν πολεμίων
ἄν ὠφελῆθη,
πιστεύοντες
οὐ τὸ πλεόν
ταῖς παρασκευαῖς
καὶ ἀπάταις
ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν
εὐφύχῳ
ἔς τὰ ἔργα
καὶ ἐν ταῖς παιδείαις

οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει
εὐθύς νέοι ὄντες
μετέρχονται τὸ ἀνδρεῖον,
ἡμεῖς δὲ διατῶμενοι
ἀνειμένως
οὐδὲν ἥσσον
(ἢ ἐκεῖνοι)
χωροῦμεν ἐπὶ τοὺς κινδύνους
ἰσοπαλεῖς.

τεκμήριον δὲ (τούτου)
τόδ' ἐστί.
οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι
στρατεύουσιν ἐς τὴν γῆν ἡμῶν
καθ' ἑαυτούς,
μεθ' ἀπάντων δὲ (τῶν συμμαχῶν)

αὐτοὶ τε
ἐπελθόντες
τὴν τῶν πέλας (γῆν)
μαχόμενοι
ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ (γῆ)
τὰ πλείω κρατοῦμεν οὐ χαλεπῶς
τοὺς ἀμυνομένους
περὶ τῶν οἰκείων
ἀθρόα τε τῇ δυνάμει ἡμῶν

οὐδεὶς πω πολέμιος
ἐνέτυχε
διὰ τε τὴν ἐπιμέλειαν ἅμα

ἀπὸ τὸ ὁποῖον, ἐὰν δὲν ἤθελε τηρηθῆ
μυστικόν,
ἐφ' ὅσον θὰ (τὸ) ἔβλεπε κανεῖς
ἐκ τῶν ἐχθρῶν,
ἠδύνατο νὰ ὠφελῆθῃ,
διότι ἔχομεν πεποιθήσιν
ὄχι τόσον
εἰς τὰς πολεμικὰς προετοιμασίας
καὶ τὰ ἀπατηλὰ τεχνάσματα,
ὅσον εἰς τὴν προσωπικὴν μας
γενναιοφυσίαν
κατὰ τὴν ὥραν τῆς δράσεως.
ἔπειτα δὲ ὡς πρὸς τὸ παιδαγωγικὸν σύ-
στημα

ἐκεῖνοι μὲν δι' ἐπιπόνων ἀσκήσεων
εὐθύς ἀπὸ τῆς παιδικῆς τῶν ἡλικίας
ἐπιδιώκουν τὴν ἀνδρείαν,
ἡμεῖς δέ, μολονότι ζῶμεν
ἀνέτως,
μὲ ὄχι ὀλιγότερον θάρρος
(ἀπὸ αὐτοὺς)

βαδίζομεν πρὸς τοὺς κινδύνους,
οἱ ὅποιοι ἐξ ἴσου ἀντιμετωπίζονται
(καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων).

Ἀποδείξεις δὲ (τούτου)
εἶναι τὸ ἐξῆς.
(οἱ μὲν) Λακεδαιμόνιοι δηλαδὴ δὲν
τολμοῦν νὰ ἐκστρατεύουν ἐναντίον τῆς
χώρας μας
μόνοι τῶν,
ἀλλὰ μὲ ὄλους γενικῶς (τοὺς συμμαχοὺς
τῶν),

ἐνῶ ἡμεῖς μόνοι,
ὅταν εἰσβάλωμεν
εἰς τὴν (χώραν) τῶν ἄλλων,
μολονότι πολεμοῦμεν
εἰς ξένην (γῆν),
ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον νικῶμεν εὐκόλως
ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀμύνονται
ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν
συγκεντρωμένην ἐξ ἄλλου τὴν (στρατιωτι-
κὴν) μας δύναμιν

οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐχθρὸς
κατῶρθωσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ,
καὶ διότι συγχρόνως φροντίζομεν

τοῦ ναυτικοῦ
καὶ τὴν ἐπίπεμπιν
ἡμῶν αὐτῶν
ἐν τῇ γῇ
ἐπὶ πολλὰ (χωρία)
ἦν δέ που προσμείξωσι
μορῖφ τινί,
κρατήσαντές
τινας ἡμῶν
αὐχοῦσιν
ἀπεῶσθαι πάντας (ἡμᾶς),
καὶ νικηθέντες
(φασίν)
ἠσοῦσθαι ὑφ' ἀπάντων.
καίτοι εἰ ἐθέλομεν
κινδυνεύειν
ἄσθνυμῖα μᾶλλον
ἢ πόνων μελέτη
καὶ μετὰ ἀνδρείας
μὴ νόμων τὸ πλεόν

ἢ τρόπων,
περιγίγνεται ἡμῖν
μὴ προκαμνεῖν τε
τοῖς μέλλουσιν ἀλγεινοῖς
καὶ ἐλθοῦσιν ἐς αὐτὰ
μὴ φαίνεσθαι
ἀτολμοτέρους
τῶν αἰεὶ μοχθούντων.

καὶ ἔν τε τούτοις (φημί)
τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι
θαυμάζεσθαι
καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις».

Λεξιλόγιον : διαφέρω=ἔχω διαφορὰν, ἐρίζω, εἶμαι ἀνόμιος, ὑπερβαίνω τινὰ, ὑπερέχω, ὑπερισχύω. ἐναντίος=ὁ ἀπέναντι εὐρισκόμενος (τοπικῶς), ἐχθρός, ἀντίπαλος. ξενηλασία=ἡ ἐν Σπάρτῃ ἐκδιώξις τῶν ξένων ἐκ τῆς χώρας (ξένον+εἰλαύνω). ἀπειργα=ἀπομακρύνω, δὲν ἀφήνω τινὰ νὰ πλησιάσῃ, ἐμποδίζω, ἀναχαιτίζω. μάθημα=ἐκεῖνο, ὅπερ μανθάνει τις, παιδεία, γνῶσις, ἐπιστήμη. θέαμα=ὁ τι θεᾶται τις, τὸ παρέχον τέρψιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς. εὐψυχος=εὐτολμος, θαρραλέος, γενναῖόψυχος (ἐνεργ. σημ.). μετέρχομαι=προσβάλλω, ἐπιτίθεμαι, καταδιώκω, ἐπιδιώκω, ἀκολουθῶ. διαιτῶμαι=ἐπιβάλλω δίαιταν, ζῶ, διαμένω, τακτοποιῶ, διευθύνω. ἀνεμμένως=χαλαρῶς, λιτῶς, ἀνέτως (ἀνίεμαι=χαλαροῦμαι). ἰσοπαλῆς=ἰσόπαλος ἐν μάχῃ, ἰσοδύναμος (κατ' ἄλλους ἐξ Ἰσου μεγάλος) τὸ ὀρθότερον ἐξ Ἰσου παλαιόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων. ἐπέρχομαι=ἔρχομαι ἐπὶ τι, προσβάλλω, ἐπιτίθεμαι, εἰσβάλλω. ἀλλότριος=ὁ εἰς ἄλλον ἀνήκων, ξένος, λατ. alienus. κρατῶ=εἶμαι δυνατός, κύριος, ἀνώτερος, βασιλεύω, νικῶ, κατισχύω. χαλεπῶς=λυπηρῶς, δυσκόλως, βαρῶς.

διὰ τὸ ναυτικόν (μας),
καὶ διότι ἀποστέλλομεν
ἐξ ἡμῶν τῶν ἰδίων (στρατῶν)
μέσα εἰς τὴν ξηρὰν
εἰς πολλὰς (κτήσεις μας)
ἂν λοιπὸν κάπου συμπλακοῦν
μὲ ἓνα τμήμα (στρατοῦ μας),
ἐφ' ὅσον νικήσουν
τὸ τμήμα αὐτό,
καυχῶνται,
ὅτι ἔχουν ἀποκρούσει ὄλους (μας),
καὶ ἐφ' ὅσον νικηθοῦν,
(προφασίζονται),
ὅτι ἔχουν νικηθῆ ἀπὸ ὄλους (μας) γενικῶς.
Καὶ ὄντως, ἐὰν τολμῶμεν
νὰ ριπτώμεθα εἰς τοὺς κινδύνους
μὲ μόνον ἐφόδιον τὴν ἀνετοι δίαιταν
καὶ ὄχι τὴν ἐπίπονον ἀσκησιν
καὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ ἀνδρείαν
προερχομένην ὄχι τόσον ἐκ τῆς ἐπιβολῆς
τῶν νόμων,
ὅσον ἐκ τῆς ἐλευθερίου μορφώσεώς μας,
ἔχομεν τὸ πλεονέκτημα,
καὶ νὰ μὴ καταπονοῦμεθα ἐκ τῶν προτέρων
διὰ τὰ μέλλοντα λυπηρὰ πράγματα
καί, ὅταν περιέλθωμεν εἰς αὐτὰ,
νὰ μὴ ἀποδεικνύμεθα
ὀλιγώτερον τολμηροὶ
ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς ὑποβάλ-
λονται εἰς ἐπιμόχθους ἀσκήσεις.
Καὶ δι' αὐτὰ λοιπὸν (θεωρῶ)
ὅτι ἡ πόλις (μας) εἶναι ἀξία
θαυμασμοῦ,
ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα ἀκόμη».

ἀμύνομαι=ὑπερασπίζω ἑμαυτὸν ἐναντιὸν τινός. **πολέμιος**=ἐχθρός. **ἐντυγχάνω**=ἀπαντῶ, συναντῶ, ἔρχομαι εἰς συνέντευξιν, ἀντιμετωπίζω. **ἐπίπεμψις** (ἐπιπέμψω)=ἡ ἀποστολὴ εἰς τινα τόπον. **προσμείγνυμι**=ἐνώνω, συναναστρέφομαι, ἔρχομαι πληθὸν τινός, συμπλέκομαι. **μόριον**=τεμάχιον, μέρος, μερίς, τμήμα. **αὐχῶ** (ποιητικὸν ρ.)=κομπιάζω, ἀλαζονεύομαι, καυχῶμαι. **ἀπωθούμαι**=ἀπωθῶ τινα ἀπ' ἑμαυτοῦ. **ἡσώμαι**=εἶμαι ἡσών, κατώτερος, ἀσθενέστερος, νικῶμαι. **ἐθέλω**=θέλω ἐπιμόνως, ἔχω τὸ ψυχικὸν σθένος, ἐπιθυμῶ, τολμῶ. **δαθνύμι**=τὸ ἀνειμένως διαιτᾶσθαι, ἡ ἄνετος διαίτα, ἀδιαφορία, ὀκηρία. **περιγίνομαι**=ὑπερέχω, νικῶ, ὑπερτερῶ. **προκάμνω**=κοπιάζω πρότερον, θλιβομαι ἐκ τῶν προτέρων. **ἀλγεινός**=ὀδυνηρός, θλιβερός, βαρέως ὑποφέρων. **μοχθῶ**=εἶμαι κατὰκοπος, ἐργάζομαι πολὺ, κοπιάζω. **θαυμάζομαι**=βλέπομαι μετὰ θαυμασμοῦ, θαυμάζομαι.

Γραμματικά: **Διαφέρω** ἐν. τοῦ **διαφέρω**, διέφερον, διοίσω, διήνεγκα καὶ διήνεγκον, διενήνοχα, διενήνοχην. **τοῖοδε** δοτ. πλ. τῆς δεικτ. ἄντων. (**ὄδε, ἦδε, τόδε**). **παρέχομαι** ἐν. τοῦ **παρέχω**, παρείχον, παρέξω καὶ παρασχῆσω, παρέσχον, παρέσχικα, παρεσχῆκειν. **ἀπείργομαι** ἐν. τοῦ **ἀπείργω**, ἀπείργω, ἀπείρξω. ὁ οὐδ. ὄνομ. **κρυφθῆν** μετ. παθ. ἄορ. α' τοῦ **κρύπτομαι**, ἐκρυπτόμην, κρύψομαι, κρυβήσομαι, ἐκρυψάμην, ἐκρύφθην καὶ ἐκρύβην, κέκρυμαι, ἐκεκρύμην. ἄν δυνητ. **ιδῶν** μετ. ἄορ. β' τοῦ **ὄραω**, ἑώραν, ὄψομαι, εἶδον, ἐώρακα, ἐώρακειν. **ὠφελθῆν** εὐκτ. παθ. ἄορ. α' τοῦ **ὠφελοῦμαι**, ὠφελούμην, ὠφελήθησομαι, ὠφελήθην, ὠφέλημαι, ὠφελήμην. **πιστεύομαι** μετ. ἐν. τοῦ **πιστεύω** (ὁμαλόν). τὸ **πλέον** ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. **ἡμῶν αὐτῶν** γεν. πληθ. αὐτοπαθοῦς ἄντων. α' προσ. (ἑμαντοῦ). **τῷ εὐψύχῳ** δοτ. οὐδ. (**ὄ, ἡ εὐψυχος, ον**). τὸ **ἀνδρεῖον** οὐδ. τοῦ ἐπιθ. **ἀνδρεῖος**. **ἀνειμένως** ἐπίρρ. τροπ. **διαιτώμενος** μετ. ἐν. τοῦ **διαιτῶμαι**, ἐδιητώμην, διαιτήσομαι, ἐδιητήσομαι, ἐδιητήθην, δεδιήτημαι, ἐδεδιήτημην (τὸ ρ. ἐν συνθέσει αὐξάνεται καὶ ἀναδιπλασιάζεται ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν). **ἡσων** ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. (θετ. **ὀλίγον** ὑπερθ. **ἡμιστά**). **ὄ, ἡ ἰσοπαλῆς**, ἐς ἐπίθ. **γ' χωροῦμεν** ἐν. τοῦ **χωρέω**, ἐχώρουν, χωρήσω, ἐχώρησα, κεχώρηκα, ἐκεχώρηκα.

ἑαυτοὺς αὐτοπαθ. ἄντ. γ' προσ. (α' **ἡμᾶς αὐτοὺς** β' **ὑμᾶς αὐτοὺς**). **ὁ ἅπας, ἡ ἅπασα, τὸ ἅπαν** τριτόκλ. τρικατάλ. ἐπίθ. **στρατεύουσι** ἐν. τοῦ **στρατεύω** (ὁμαλόν, παρακ. **ἐστράτευκα**). **πέλας** ἐπίρρ. τοπ. **αὐτοὶ** ὄριστ. ἄντων. **ἐπελθόντες** μετ. ἄορ. β' τοῦ **ἐπέρχομαι**. **χαλεπῶς** ἐπίρρ. τροπ. (συγκρ. **χαλεπότερον**, ὑπερθ. **χαλεπώτατα**). **ἀμυνομένους** μετ. ἐν. τοῦ **ἀμύνομαι** (ἰδὲ κεφ. 36). **μαχόμενοι** μετ. ἐν. τοῦ μέσου ἀποθ. **μάχομαι**, ἐμαχόμην, μαχοῦμαι καὶ μαχέσομαι, ἐμαχέσάμην, ἐμαχέσθην, μεμάχημαι, ἐμεμαχήμην. **τὰ πλείω** καὶ **πλείονα** αἰτ. πληθ. οὐδ. γέν. συγκρ. βαθ. τοῦ **πολὺς** (ἔδω κείται ἐπιρρηματικῶς). **κρατοῦμεν** ἐν. τοῦ **κρατέω**, ἐκράτουν, κρατήσω, ἐκράτησα, κεκράτηκα, ἐκεκρατήκειν. **πῶ** ἐγκλιτικὸν χρόν. **μόριον** μετ' ἀρνήσεως=μέχρι σήμερον. **ἐνέτυχε** ἄορ. β' τοῦ **ἐντυγχάνω** ἐτύγχανον, τεύξομαι, ἔτυχον, τετύχηκα, ἐτετύχηκειν. **ἡ ἐπίπεμψις, εὼς** θηλ. γ. **ἦν** ὑποθ. σύνδ. **που** τοπικ. ἐπίρρ. **προσμείξομαι** ὑποτ. ἄορ. τοῦ **προσμείγνυμι** (εἰς τὰς ἀττικὰς ἐπιγραφὰς πάντοτε μὲ εἰ γράφεται) καὶ **μῖγνῶ** καὶ **μίγω**, ἐμίγνυμι, μείξω, ἐμίξα. **κρατήσαντες** μετ. ἄορ. τοῦ **κρατέω**. **αὐχοῦσιν** ἔνεσ. τοῦ **αὐχέω**, ἠύχουν, αὐχῆσω, ἠύχησα. **ἀπέσθην** ἀπαρ. παρακ. τοῦ μέσου αὐτοπαθοῦς **ἀπωθέομαι**, ἀπώθην, ἀπεωθούμην, ἀπώσομαι, ἀπώσθην, ἀπέσάμην, ἀπέσθην, ἀπέσωμαι, ἀπέσωμην. **νικηθέντες** μετ. παθ. ἄορ. τοῦ **νικάομαι** (ὁμαλόν). **ἡσῆσθαι** καὶ **ἠττήσθαι** ἀπαρ. παθ. παρακ. τοῦ παθ. ἄποθ. **ἡσάομαι**, ἠτάομαι καὶ **ἠτάομαι**, ἠττώμην, ἠττήσομαι, ἠττήθην, ἠττήμαι, ἠττήμην.

ἐθέλομεν ἔνεσ. τοῦ **ἐθέλω**, καὶ **θέλω**, ἤθελον, ἐθελήσω καὶ θελήσω, ἠθέλησα, ἠθέληκα καὶ θεθέληκα, ἠθελήκειν. **κινδυνεύειν** ἀπαρ. ἐν. τοῦ ὁμαλοῦ **κινδυνεύω**. **περιγίγνεται** ἐν. τοῦ **περιγίνομαι**. **τοῖς μέλλουσιν** δοτ. πληθ. οὐδ. γέν. μετ. ἔνεσ. τοῦ **μέλλω**, ἔμελλον καὶ ἠμελλον, μελλήσω, ἐμέλλησα. **προκάμνειν** ἀπαρ. ἔνεσ. τοῦ **προκάμνω**, ἔκαμνον, καμοῦμαι, ἔκαμον, κέκμηκα, ἐκεκμήκειν. **περιελθοῦσιν** δοτ. πληθ. μετ. ἄορ. β' τοῦ **περιέρχομαι**. **ἀτολμότερους** συγκρ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. **ὄ, ἡ ἀτολμος, ον**. **μοχθούτων** μετ. ἐν. τοῦ **μοχθῶ**

-ῶ (ὁμαλόν). φαίνεσθαι άπαρ. μέσ. ένεσ. τοῦ φαίνομαι, φαίνόμην, φανοῦμαι, φανήσομαι, έφηνώμην, έφάνθην καί έφάνην, πέφασμαι, έπεφάσμην καί πέφηνα, έπεφήνειν. θαυμάζεσθαι άπαρ. μέσ. ένεσ. τοῦ θαυμάζομαι (ὁμαλόν).

Συντακτικά—Αίσθητικά: ταῖς μελέταις δοτ. τοῦ κατά τι ἢ τῆς άναφορᾶς. τῶν πολεμικῶν γεν. άντικ. τοῦ μελέταις. τῶν εναντίων άντικ. τοῦ διαφέρομεν. τοῖσδε δοτ. τοῦ κατά τι ἢ τῆς άναφορᾶς. τε ὡς άπόδοσις αὐτοῦ νοεῖται τό κατωτέρω καί εν παιδείαις. (τε—καί=πρώτον—εἴπειτα δέ). γάρ διασαφ. =δηλαδή. πόλιν άντικ. κοινήν κατηγ. (ένν. πᾶσι). ξηνηλασίαις δοτ. ὄργανική. κοινήν—οὐ ξηνηλασίαις (σχ. έκ παραλλήλου). τινα—μαθήματος—θεάματος άντικ. (Ισοσυλλαβία καί ὁμοιοτέλευτον) τοῦ άπειργομεν. ὁ... ὠφεληθεῖν αν άναφ. πρότ. ὃ ὑποκ. τοῦ κρυφθέν (ὑποθ. μετ.) καί άντικ. τοῦ ιδῶν ὑποθ. μετ. τῆς ὑποκ. τῶν πολεμίων γεν. διαίρ. (αἱ μετοχαί έτέθησαν άσυνδέτως, διότι ἡ πρώτη προσδιορίζει τήν δευτέραν καί περικλίωσιν βραχυλογία: ὃ εἰ μή κρυφθεῖν ἴδοι τις αν καί ιδῶν ὠφεληθεῖν αν) τό ὠφεληθεῖν αν άποτελεῖ άπόδοσιν τῶν συνεπιγυμένων εἰς μετῴχος ὑποθέσεων: κρυφθέν καί ιδῶν—εἰ μή κρυφθεῖν καί ἴδοι ὃ ὑποθ. λόγος εἶναι γ' εἴδους δηλῶν άπλην σκέψην τοῦ λέγοντος' κατ' άλλους τό ιδῶν χρον. μετ.=επειδάν τις ἴδῃ. πιστεύοντες αίτιολ. μετ. οὐ τό πλέον—ἡ=ὄχι τόσον—ὅσον. παρασκευαῖς—άπάταις (α' ὄρος συγκρ.)—ἡ τῷ εὐψύχῳ (β' ὄρος συγκρ.)' πᾶσαι αίδοτ. άντικείμενα τοῦ πιστεύοντες. πλέον έπιρρ. διορ. ποσοῦ άφ' ἡμῶν αὐτῶν έμπρόθ. διορ. άφετηρίας. ἐς τὰ έργα έμπρόθ. διορ. χρόνου. καί οὐκ ἔστιν... εὐψύχῳ άποτελεῖ έπεξήγησιν τοῦ: τήν πόλιν κοινήν παρέχομεν' παρατηρητέα ἢ χιαστί τοποθέτησις τῶν θετικῶν καί άρνητικῶν μελῶν τῆς περιόδου:

τήν πόλιν κοινήν παρέχομεν / οὐκ ἔστιν... άπειργομεν
πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς / ἡ τῷ άφ' ἡμῶν αὐτῶν εὐψύχῳ.

εν ταῖς παιδείαις έμπρόθ. διορ. άναφορᾶς. οἱ μὲν ὑποκ. τοῦ μετέρχονται. επιπόνῳ έπιθ. διορ. άσκήσει δοτ. ὄργανική. νέοι κατηγ. ὄντες χρον. μετ. έπιτεινομένη δια τῷ εὐθύς. τό άνδρεῖον=τήν άνδρείαν άντικ. νέοι ὄντες—τό άνδρεῖον άντίθεσις. οἱ μὲν επιπόνῳ άσκήσει—ἡμεῖς δέ άνειμένως διαιτώμενοι άντίθεσις. μετέρχονται—χωροῦμεν άντίθεσις. ἡμεῖς ὑποκ. τοῦ χωροῦμεν (α' ὄρος συγκρ.). άνειμένως έπιρρ. διορ. τρόπου (μεταφορά έκ τῆς χαλαρώσεως τῶν ἡνίων). διαιτώμενοι ένδοτ. μετ. οὐδέν ἡσον (λιτότης) έπιρρ. διορ. ποσοῦ. (ἡ κνεῖνοι) ένν. ὡς β' ὄρος συγκρ. ἐπὶ τοῖς κινδύνους έμπρόθ. διορ. έχθρικής διευθύνσεως. ἰσοσταλεῖς έπιθ. διορ.' τό έπίθ. ἔχει παθητικήν σημ.=έξ ἴσου παλαιόμενος καί ὑπό τῶν άλλων (μεταφορικῶς άπό τῶν άντιπάλων εἰς τοῖς άγῶνας).

τεκμήριον προεξαγγελτική παράθεσις (κατηγ.) δέ έννοεῖται τοῦτον (γεν. άντικ.) τόδ' ὑποκ. (έστί.). οὔτε—δέ—τε=δέν—άλλά—ένῶ. γάρ διασαφ. Λακεδαιμόνιο ὑποκ. καθ' ἑαυτοῖς έμπρόθ. διορ. τρόπου. μεθ' άπάντων (τῶν ενυμμάχων) έμπρόθ. διορ. τρόπου. καθ' ἑαυτοῖς—μεθ' άπάντων σχήμα έκ παραλλήλου. ἐς τήν γῆν έμπρόθ. διορ. έχθρικής διευθύνσεως. ἡμῶν γεν. κτητική. τήν (γῆν) άντικ. τοῦ έπελθόντες. τῶν πέλας γεν. κτητική. αὐτοῖ κατηγ. διορ. τοῦ έννοουμένου ὑποκ. (ἡμεῖς). τε ένδοτικῆς σημασίας. έπελθόντες χρον. μετ. οὐ χαλεπῶς—ῥα—δίως έπιρρ. διορ. τρόπου (σχῆμα λιτότητος) συναπτεός τῷ κρατοῦμεν. εν τῇ άλλοτρία (γῆ) έμπρόθ. διορ. τόπου συναπτεός τῷ μαχόμενοι ένδοτ. μετ. (κατ' άλλους) τροπική=μάχη. τοῖς άμνομένους άντικ. τοῦ κρατοῦμεν (έπιθ. μετ.). περί τῶν οικείων έμπρόθ. διορ. ὑπερασπίσεως. τὰ πλείω σύστοιχον άντικ. τοῦ κρατοῦμεν κείμενον έπιρρηματικῶς (ἡ διάταξις τῶν λέξεων έτέθησαν εἰς σχῆμα κλίμακος: έπελθόντες—μαχόμενοι—κρατοῦμεν). άθρόα κατηγ. διορ. τοῦ τῇ δυνάμει άντικ. τοῦ ένέτυχε. ἡμῶν γεν. κτητική. οὐδεις έπιθ. διορ. πολέμιοι ὑποκ. διά τήν επιμέλειαν καί επίπεμπιν έμπρόθ. διορ. αίτίας. τοῦ ναυτικοῦ γεν. άντικ. τοῦ επιμέλειαν. ἅμα έπιρρ. διορ. χρόνου. εν τῇ γῆ έμπρόθ. διορ. τόπου. ἐπὶ πολλά (δηλ. χωρία) έμπρόθ. διορ. εκτάσεως τόπου. ἡμῶν αὐτῶν γεν. διαίρ. τῆς έννοουμένης γενικής στρατοῦ, ὅπερ γεν. άντικ. τοῦ επίπεμπιν: ἦτοι: ὅτι ἅμα τε επιμελόμεθα τοῦ ναυτικοῦ καί ὅτι επιπέμπομεν εν τῇ γῆ ἐπὶ

πολλά (χωρία) (στρατὸν) ἡμῶν αὐτῶν. ἦν προσμειξῶσι (ὑπόθ.)+αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι (ἀπόδ.) ὑπόθ. λόγος δ' εἶδους δηλῶν ἀόρ. ἐπανάληψιν. που ἐπιρρ. διορ. τόπου. (οἱ πολέμοιοι) ἔνν. ὡς ὑποκ. τοῦ προσμειξῶσι. μορίῳ ἀντικ. τινι ἐπιθ. διορ. (τοῦ στρατοῦ ἔνν.) γεν. διαίρ. κρατήσαντες (=ἦν κρατήσωσιν) ὑπόθ. μετ. ἔχουσα τὴν ἴδιαν ἀνωτέρω ἀπόδ. αὐχοῦσιν. τινας ἀντικ. ἡμῶν γεν. διαίρ. (οἱ πολέμοιοι ἔνν.) ὑποκ. τοῦ αὐχοῦσιν. ἀπεῶσθαι ἀντικ. (εἰδ. ἀπαρ.) πάντας ἀντικ. τοῦ ἀπαρ. νικηθέντες (=ἦν νικηθῶσιν) ὑπόθ. μετ. δεχομένη ὡς ἀπόδοσιν τὸ κατὰ σχῆμα ζεύγματος ἔννοοῦμενον φασιν ἀντί τοῦ αὐχοῦσιν. (οἱ πολέμοιοι) ὑποκ. ἡσῆσθαι ἀντικ. (εἰδ. ἀπαρ.) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἔννοουμ. (φασίν)=ἰσχυρίζονται, προφασίζονται. ὑφ' ἀπάντων ποιητικὸν αἴτιον.

εἰ ἐθέλωμεν (ὑπόθ.)+περιγίγνεται (ἀπόδ.) ὑπόθ. λόγος α' εἶδους δηλῶν τὸ πραγματικόν. ῥαθυμία δοτ. συνοδείας (α' ὄρος συγκρ.) ἢ μελέτη δοτ. συνοδείας (β' ὄρος συγκρ.). πόγων ἐπιθ. διορ. (=ἐπιπόνῳ μελέτῃ). μετὰ ἀνδρείας ἔμπροθ. διορ. συνοδείας. νόμων ἢ τρόπων γεν. ἰδιότητος (α' καὶ β' ὄρος συγκρ.) καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέα ἢ χιαστί τοποθέτησις τῶν οὐσιαστικῶν:

ῥαθυμία μᾶλλον × ἢ πόγων μελέτη
μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεῖον × ἢ τρόπων ἀνδρείας

πόγων—νόμων—τρόπων (ἰσοσυλλαβία, παρήχησις, ὁμοιοτέλευτον). ἡμῖν δοτ. προσωπική. μὴ προκαμνεῖν—φαίνεσθαι ὑποκειμένα τοῦ ἀπροσ. περιγίγνεται. (ἡμᾶς) ἔνν. ὡς ὑποκ. τῶν ἀπαρ., ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς αἰτίας. ἀτολμοτέρους' ἠδύνατο ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑποκ. καὶ ἡ δοτ. προσωπική ἡμῖν, ἵνα συμφωνήσῃ πρὸς τὸ ἐλθούσι, ὁπότε, ἀντί αἰτίας. ἀτολμοτέρους, θὰ εἴχομεν δοτικήν. τοῖς μέλλουσιν ἐπιθ. διορ. ἀλγεινοῖς δοτ. αἰτίας. ἐς αὐτὰ ἔμπροθ. διορ. τόπου. ἐλθούσι χρόν. μετ. ἀτολμοτέρους κατηγ. τοῦ ὑποκ. ἡμᾶς. τῶν μοχθούτων ἐπιθ. μετ. (γεν. συγκριτική) αἰεὶ ἐπιρρ. διορ. χρόνου. ἐν τούτοις—ἐν ἄλλοις ἔμπροθ. διορ. αἰτίας. εἰναί ἀντικ. εἰδ. ἀπαρ. ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἔννοουμένου ρ. (φημί). τὴν πόλιν ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. ἀξίαν κατηγ. θαυμάζεσθαι ἀπαρ. τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ ἀξίαν' (τινὲς θεωροῦσι τὸ εἶναι ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ περιγίγνεται, τοῦ ὁποίου τότε πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑποκ.).

Πραγματικά: τῶν ἐναντίων ἔγνοεῖ τοὺς Λακεδαιμονίους. μελέταις ὁ πληθ. δηλοῖ τὴν ποικιλίαν τῶν στρατιωτικῶν σπουδῶν, ἵνα ἐκτιμηθῆ διὰ τῆς συγκρίσεως ἢ ἀντίθεσις πρὸς τὴν Σπάρτην. ξηνηλασίαι οἱ Σπαρτιάται, ἐπεὶδὴ ἐφοβοῦντο διὰ τῆς εἰσόδου τῶν ξένων μεταβολὴν ἢ ἐπίδρασιν εἰς τὰ ἦθη αὐτῶν, ἀπήλανον τοὺτους, ἔτι δὲ ἀπήγορευον τὴν ἀναχώρησιν τῶν πολιτῶν ἔξω τῆς χώρας τῶν ἀνευ ἀδείας τῆς Σπαρτιατικῆς πολιτείας. μὴ κρυφθὲν διὰ τὸν φόβον τῆς κατασκοπείας. παρασκευαί εἶναι αἱ πρὸς ἄμυναν στρατιωτικαὶ ἐτοιμασίαι. ἀπάται τὰ ἀπατηλὰ στρατηγικὰ τεχνάσματα. Τόσον αἱ παρασκευαί καὶ αἱ ἀπάται, ὅσον καὶ ἡ κρυπτεία καὶ ἡ κλοπὴ ἀκόμη, ἀπετέλουν θεμελιώδη γνωρίσματα τῆς Σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς εἰς τὸν τομέα τῶν πολεμικῶν μέσων. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Θουκυδίδης διὰ τοῦ στόματος τοῦ στρατηγοῦ Βρασίδα: «τὰ κλέμματα ταῦτα καλλίστην δόξαν ἔχει, ἢ τὸν πολέμιον μάλιστ' ἂν τις ἀπατήσας τοὺς φίλους μέγιστ' ἂν ὠφελήσειεν». Ὁ σχολιαστὴς λέγει ὅτι «οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸ πλεόν ἀπάτην καὶ γοητείαν γνώμης ἐκράτουεν ἐν τοῖς πολεμικοῖς». Κάλιστον δὲ δεῖγμα ἀπάτης θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου ἐν Αἰγὸς ποταμῶν νίκη, δι' ἣν φέρεται εἰπών: «ὄπου μὴ ἐξικνεῖται ἡ λεοντῆ, ἐκεῖ προσραπτεῖον τὴν ἄλωπεκῆν». ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἡ εὐψυχία τῶν Ἀθηναίων εἶναι ἔμφυτος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπικτήτων ἀνδρείαν τῶν Λακεδαιμονίων. παιδείαις ὁ πληθ. δηλοῖ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ μέσα τῆς παιδείας κατὰ διαφόρους χρόνους. ἐπιπόνῳ ἀσκήσει μετέρχονται τὸ ἀνδρεῖον ἢ ἐπίπονος ἀσκήσις ἀπὸ

τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἦτο κύριον γνώρισμα τῆς Σπαρτιατικῆς ἀγωγῆς, ἐπιβληθεῖσα διὰ τῆς Λυκουργείου ρήτρας, ἵνα δημιουργηθοῦν στρατιῶται ἰσχυροὶ περὶ τὰ πολεμικὰ (πρβλ. τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Αἶαντι «*πόνου πολλοῦ πλέως*», τὸ τοῦ Πολυβίου «*ἡ πρὸς τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων ἀσκήσις, ἀλκίμους καὶ γενναίους ἀποτελέσει ἄνδρας*» καὶ τὸ τοῦ Θουκυδίδου διὰ στόματος τῶν Κορινθίων «*ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι*»). *μετέρχονται* διότι αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς των. *ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους*. Δύο ἐρημηγεῖαι προτείνονται: 1) κίνδυνοι ἐξ ἴσου ἀντιμετωπιζόμενοι, δηλ. οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετωπίζουν οἰονδήποτε βαθμὸν κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἀντιμετωπίζουν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ 2) κίνδυνοι, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἀντίπαλοι εἶναι ἴσοι· λέγεται ὅτι ὁ Περικλῆς ἀκριβῶς διὰ τὴν ἔλλειψιν ἰσορροπίας τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀπέτρεψε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Ἀττικὴν Πελοποννησίους. Ὁρθῆ κατὰ τὸν κ. Γεωργούλην ἡ πρώτη. *τεκμήριον δὲ τῆς ἀνδρείας, μεθ' ἧς μάχονται, ἰσοδύναμοι ὄντες. περὶ τῶν οἰκειῶν ἀμυνομένων* τότε μόνον καταβάλλεται καὶ τὸ ὕστατον ἀπόθεμα σωματικῶν δυνάμεων, ὅταν ἀπειλῆται τὸ πάτριον ἔδαφος. *νόμων—τρόπων* τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τοὺς Λακεδ., τὸ δὲ δεύτερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. *μὴ προκαμνεῖν* προτοῦ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν ἀντιμετωπίσεως τῶν κινδύνων διὰ τοῦ πολέμου, ὅπερ ἦτο ἐξαντλητικόν. *ἐν τούτοις* ὅσα ἀνέφερε περὶ πολιτεύματος, πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν ἀπολαύσεων καὶ τῆς εἰς τὴν πολεμικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπεροχῆς.

Ἐπίλογος: ὁ «*πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλεόν καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ*».

Νόημα: Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερέχουν τῶν ἀντιπάλων των καὶ εἰς τὰ ἐξῆς δύο σημεία: 1. *εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς πολεμικῆς ἐκπαιδεύσεως*· ἡ εἰσοδος εἰς τὴν πόλιν εἶναι ἀνοικτὴ εἰς πάντα ξένον καὶ δὲν ἀποκρούπουν, ὅπως οἱ Σπαρτιάται, τὴν πολεμικὴν των ὁργάνωσιν ἐκ τοῦ φόβου ὠφελείας τῶν ἐχθρῶν, διότι ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν προσωπικὴν των γενναιοψυχίαν παρὰ εἰς τὰς μυστικὰς στρατιωτικὰς προετοιμασίας καὶ τὰ ἀπατηλὰ στρατηγικὰ τεχνάσματα καὶ 2. *εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα*· ἐνῶ δηλ. οἱ Σπαρτιάται ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας καὶ δι' ἐξαντλητικῶν ἀσκήσεων ἐπιδιώκουν νὰ καταστοῦν ἄνδραιοι, οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιθέτως, μολοντί ζῶσι μὲ μεγάλας ἀνέσεις, οὐδόλως ὑπολείπονται τῶν ἀντιπάλων κατὰ τὴν τόλμην ἐναντι τῶν κινδύνων.

Ἐπιπλέον τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται, ὡσάκις εἰσβάλλουν εἰς τὴν Ἀττικὴν χώραν, συνοδεύονται πάντοτε ἀπὸ συμμάχους, οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιθέτως καὶ μόνοι, εἰσβάλλοντες εἰς ξένην χώραν, ἀναδεικνύονται εὐκόλως νικηταί. Πρὸς τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέποτε ἐπολέμησαν μέχρι τούδε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, παρατάσσοντες ὅλας γενικῶς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, διότι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ συντηροῦν τὸ ναυτικόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ μέρος τῶν δυνάμεων των, καὶ ἐκ παραλλήλου εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἀποστέλλουν στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς ἀπομεμακρυσμένα μέρη πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κτήσεων των. Καὶ ἐάν μὲν συμβῇ οἱ Σπαρτιάται νὰ νικήσουν ἐν τμημα Ἀθηναϊκῆς δυνάμεως, διακη-

ούσσουν ὑπερηφάνως ὅτι ἐνίκησαν τὸ σύνολον τῆς δυνάμεως αὐτῆς· ἐὰν δὲ συμβῆ νὰ νικηθοῦν, τότε δικαιολογούνται, λέγοντες ὅτι ἐνίκηθησαν προσβληθέντες ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναϊκῶν δυνάμεων. Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, μολοντί ζῶσι μὲ ἀνέσεις, ἔχουν τὰ ἐξῆς δύο πλεονεκτήματα: α') ὅτι δὲν καταπονοῦνται ἐκ τῶν προτέρων ἔναντι μελλοντικῶν κινδύνων καὶ β') ἐν περιπτώσει συρράξεως ἀναδεικνύονται ἐξ ἴσου γενναῖοι, ὅσον καὶ οἱ ἀντίπαλοί των, οἱ ὅποιοι ὑποβάλλονται εἰς διαρκεῖς ἐπιμόχθους ἀσκήσεις. Διὰ ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ ἢ πόλις.

Περιλήψεις: 1. Ἡ διαγωγή τῶν Ἀθηναίων ἔναντι τῶν ξένων. 2. Τὸ σύστημα τῆς πολεμικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἀθηναίων. 3. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῶν Σπαρτιατῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τῶν Ἀθηναίων. 4. Ἀπόδειξις τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ ῥήτορος διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀγωγῆς.

ΚΕΦ. 40. (Ἑπαινοί)

«Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ
μετ' εὐτελείας
καὶ φιλοσοφοῦμεν
ἄνευ μαλακίας·
πλούτῳ τε χρώμεθα
μᾶλλον καιρῷ ἔργου

ἢ κόμπῳ λόγου,
καὶ οὐκ αἰσχρὸν (ἔστι)
τινι ὁμολογεῖν τὸ πένεσθαι,
ἀλλὰ αἰσχίον (ἔστι)
μὴ διαφευγεῖν
ἔργῳ.

ἔνι τε
τοῖς αὐτοῖς ἐπιμέλεια ἅμα
οἰκείων
καὶ πολιτικῶν
καὶ ἐτέροις τετραμμένοις
πρὸς ἕτερα ἔργα

γνώναι τὰ πολιτικὰ
μὴ ἐνδεῶς·
μόνοι γὰρ
τόν τε μηδὲν μετέχοντα

τῶνδε
νομίζομεν οὐκ ἀπράγμονα,
ἀλλ' ἄχρηστον,
καὶ οἱ αὐτοὶ
ἦτοι κρίνομεν γε ὀρθῶς τὰ πρῶ-

«Θεραπεύομεν δηλ. τὰς καλὰς τέχνας
μὲ μικρὰν δαπάνην
καὶ καλλιεργοῦμεν τὰ γράμματα
χωρὶς νὰ θυσιάζωμεν τὸν ἀνδρισμὸν μας·
καὶ τὸν πλούτον χρησιμοποιοῦμεν
μᾶλλον ὡς εὐκαιρίαν πρὸς ἐπιτέλεσιν ἔρ-
γων
παρὰ ὡς ἀφορμὴν πρὸς κομπασμὸν,
καὶ δὲν (εἶναι) ἐντροπὴ
τὸ νὰ ὁμολογῇ κανεὶς τὴν πενίαν (του),
ἀλλὰ ἐντροπὴ (εἶναι)
τὸ νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ ἀποφύγῃ (αὐτὴν)
διὰ τῆς ἐργασίας.

Πρὸς τούτοις εἶναι δυνατὸν
οἱ ἴδιοι (πολιταὶ) νὰ φροντίζουν συγχρόνως
καὶ διὰ τὰς οἰκογενειακάς των ὑποθέσεις
καὶ διὰ τὰς δημοσίας
καὶ ἄλλοι, μολοντί ἔχουν στρέψει
τὴν προσοχὴν των εἰς αὐτὴν ἢ ἐκεῖνην τὴν
ἐπαγγελματικὴν των ἀσχολίαν,
νὰ ἔχουν γνώσιν τῶν πολιτικῶν ζητημάτων
ἐπαρκῶς·
διότι μόνοι (ἡμεῖς)
καὶ αὐτόν, ὁ ὅποιος οὐδὲν ἐπιδεικνύει
ἐνδιαφέρον
διὰ ταῦτα (τὰ πολιτικὰ ζητήματα),
θεωροῦμεν ὄχι φιλήσυχον,
ἀλλ' ἄχρηστον,
καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι
ἢ τοῦλάχιστον κρίνομεν ὀρθῶς τὰς γνώ-

γματα

ἢ ἐνθυμούμεθα (ὀρθῶς),

ἠγούμενοι τοὺς λόγους

οὐ βλάβην

τοῖς ἔργοις,

ἀλλὰ μάλλον

(ἠγούμενοι βλάβην)

μὴ προδιδαχθῆναι

λόγῳ

πρότερον ἢ ἐλθεῖν ἔργῳ

ἐπὶ ᾧ δεῖ (ἔργῳ ἐλθεῖν).

διαφερόντως γὰρ δὴ ἔχομεν

καὶ τότε,

ὥστε οἱ αὐτοὶ

τολμᾶν τε μάλιστα

καὶ ἐκλογίζεσθαι

περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν

ὃ τοῖς ἄλλοις

ἀμαθία μὲν φέρει θράσος,

λογισμὸς δὲ ὄκνον

κράτιστοι δὲ ψυχῆν

δικαίως ἂν κριθεῖεν

οἱ γινώσκοντες σαφέστατα

τὰ τε δεινὰ

καὶ ἡδέα

καὶ διὰ ταῦτα

μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων.

καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν

ἐννητιώμεθα τοῖς πολλοῖς

οὐ γὰρ εὖ πάσχοντες,

ἀλλὰ δρῶντες

κτώμεθα τοὺς φίλους.

βεβαιότερος δὲ (φίλος ἐστὶ)

ὃ δράσας τὴν χάριν,

ὥστε σφῆζειν

(τὴν χάριν) ὀφειλομένην

δι' εὐνοίας (τούτῳ),

ᾧ δέδωκε (τὴν χάριν)

ὃ δὲ ἀντοφείλων

μας τῶν ἄλλων ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων

ἢ ἐπινοοῦμεν καὶ ὑποβάλλομεν (ὀρθὰς λύσεις ἐπ' αὐτῶν),

διότι θεωροῦμεν τοὺς λόγους

ὄχι ἐπιζήμιον πρᾶγμα

εἰς τὰ ἔργα,

ἀλλὰ τὸυναντίον

(ἐπιζήμιον θεωροῦμεν)

τὸ νὰ μὴ διαφωτισθῶμεν ἐκ τῶν προτέρων

διὰ λογικῆς συζητήσεως,

προτοῦ νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν

ἐκείνων, τὰ ὅποια πρέπει (νὰ ἐκτελέσωμεν).

Διότι πράγματι ὑπερέχομεν (τῶν ἄλλων)

καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐξῆς,

ὅτι δηλαδὴ οἱ ἴδιοι (συγχρόνως)

καὶ ἐξαιρέτως τολμηροὶ εἴμεθα

καὶ ὅτι ὑπολογίζομεν ἀκριβῶς

ἐκείνα, τὰ ὅποια θὰ ἐπιχειρήσωμεν

ὡς πρὸς τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἄλλους

ἢ μὲν ἄγνοια τῶν κινδύνων προκαλεῖ ἄλο-

γον τόλμην,

ἢ δὲ ὀρθὴ σκέψις δισταγμόν.

Γενναιοψυχότατοι ὅμως

δικαίως ἠθέλον θεωρηθῆναι

ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι, μολονότι γνωρίζουν

ἄριστα

καὶ τοὺς κινδύνους (τοῦ πολέμου)

καὶ τὰ εὐχάριστα (τῆς εἰρήνης),

ὅμως διὰ τοῦτο

δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῶν πολεμικῶν κινδύνων.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐεργετικὴν διάθεσιν διαφερόμεν ἀνάκαθεν πρὸς τοὺς περισσοτέρους

ὄχι δηλαδὴ εὐεργετούμενοι,

ἀλλ' εὐεργετοῦντες

ἐπιδιώκομεν τὴν ἀπόκτησιν τῶν φίλων μας.

Διότι σταθερώτερος (φίλος εἶναι)

ὃ εὐεργετήσας (ἀπὸ τὸν εὐεργετηθέντα),

καθ' ὅσον προσπαθεῖ νὰ διατηρῆ

(τὴν χάριν), ἢ ὅποια τοῦ ὀφείλεται,

διὰ τῆς συμπαθείας (πρὸς ἐκεῖνον),

εἰς τὸν ὅποιον ἔχει κάμει (τὴν εὐεργεσίαν)

ἐκεῖνος δέ, ὃ ὅποιος ὀφείλει νὰ ἀνταποδώσῃ τὴν εὐεργεσίαν,

ἀμβλύτερός (ἔστιν),
εἰδὼς ἀποδώσων τὴν ἀρετὴν

οὐκ ἐξ χάριν,
ἀλλ' ὡς ὀφείλημα.
καὶ μόνοι
οὐ μᾶλλον λογισμῶ
τοῦ ξυμφέροντος
ἢ τῷ πιστῷ τῆς ἐλευθερίας
ὠφελουμένον τινα
ἀδεῶς».

εἶναι ὀλίγον ἀπρόθυμος (εἰς τὴν ἐκπλή-
ρωσιν τοῦ χρέους του),
διότι γνωρίζει, ὅτι θὰ ἀποδώσῃ τὴν
εὐεργεσίαν
ὄχι διὰ τὸ τοῦ χρεωσθῆναι εὐγνωμοσύνη,
ἀλλὰ πρὸς ἐξόφλησιν ὑποχρεώσεως.
Προσέτι μόνοι (ἡμεῖς),
ὄχι ἀποβλέποντες
εἰς τὸ συμφέρον,
ἀλλὰ ἀπὸ πίστιν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν,
σπεύδομεν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων
χωρὶς νὰ φοβούμεθα (ἀγνωμοσύνην ἢ
ζήμιαν)».

Λεξιλόγιον : φιλοκαλῶ=εἶμαι φιλόκαλος, ἔχω καλαισθησίαν, θεραπεύω
τάς καλὰς τέχνας, ἐπιζητῶ τὸ ὄραϊον. εὐτέλεια=τὸ γνῶρισμα τοῦ εὐτελοῦς,
τοῦ ὀλιγοδαπάνου, οἰκονομία, λιτότης, ἀπλότης. φιλοσοφῶ=ἀγαπῶ τὴν σο-
φίαν, εἶμαι φιλόσοφος, ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν φιλοσοφίαν, σπουδάζω κατὰ
βάθος, ἀναζητῶ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ὄντων, καλλιεργῶ τὰ γράμματα.
μαλακία=τρυφή, χαινότης, μαλακότης, σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἀδυναμία,
ἐκθήλυνσις. χρωῶμαι=χρησιμοποιοῦ, ἔχω. καιρὸς ἔργου=ἀφορμὴ δι' ἐπιτέλειαν
ἔργων. κόμπος λόγου=ἀφορμὴ πρὸς καυχασιολογίαν, ἐπίδειξιν (κόμπος=κτύ-
πος, θόρυβος). ἐνι=ἔνεστι=ἔνυπάρχει, εἶναι δυνατόν. τρέπομαι πρὸς τι=ἀσχο-
λοῦμαι εἰς τι. ἐνδεῶς=ἐλλιπῶς. ἀπράγμων=ὁ μὴ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὰ πο-
λιτικά, ὁ φιλήσυχος, ὁ ἄφροντις. ἀχρεῖτος=ἄχρηστος, ἀνωφελής. κρίνω=χωρὶς
ζῶ, ἐκλέγω, ἐκφέρω γνώμην διὰ τὴν κρίσιν ἄλλων κατόπιν ἐξετάσεως, ἐρμη-
νεύω. ἐνθυμούμαι=θέτω τι εἰς τὴν καρδίαν μου, ἐξετάζω, κρίνω, ἐπινοῶ
καὶ προτείνω λύσιν. ἐκλογίζομαι=ὑπολογίζω ἀκριβῶς, ἐξελέγχω, σκέπτομαι
λεπτομερῶς. ἀμαθία=ἡ κατάστασις τοῦ ἀμαθοῦς, ἄγνοια, ἀπαιδευσία,
ἄγνοια κινδύνων. θράσος=θρασύτης, ὑπερβολικὸν θάρρος, ἄλογος τόλμη.
λογισμὸς=λογαριασμός, ἐκτίμησις, ὀρθὴ σκέψις, ὀρθὸς λόγος. ὄκνος=διαστα-
γμός, ἀμφιβολία, φόβος. κράτιος τὴν ψυχὴν=γενναίωψυχότατος. τὰ δεῖνα=
οἱ κίνδυνοι. ἐναντιοῦμαι=διαφέρω μεγάλως, εὐρίσκομαι εἰς ἀντίθεσιν, δια-
φωνῶ, διαφέρω. εὐ πάσχω=εὐεργετοῦμαι. βέβαιος=σταθερός, διαρκής, ἀσφα-
λῆς. ἀντοφείλω=ὀφείλω νὰ ἀποδώσω χάριν. ἀμβλύς=ἐστερημένους δξύτητος,
ἀδρανῆς, ἀπρόθυμος, νωθρός. ὀφείλημα=τὸ ὀφειλόμενον, τὸ χρέος, ἐξόφλη-
σις χρέους. τὸ πιστὸν =ἡ πεποιθησις. ἀδεῶς=ἀφόβως, ἀδιστακτως.

Γραμματικά : χρωόμεθα ἐν. ὄρ. τοῦ χρωῶμαι, ἐχρῶμην, χρήσομαι, χρησθή-
σομαι, ἐχρησάμην, ἐχρήσθην, κέχρημαι, ἐκεχρήμην. μᾶλλον ἐπίρρ. συγκρ.
βαθμ. (μᾶλα—μάλιστα). ὁμολογεῖν ἀπαρ. ἐν. τοῦ ὁμολογέω -ῶ, ὁμολόγουν, ὁμο-
λογῶ, ὁμολόγησα, ὁμολόγηκα, ὁμολογήκειν. πένεσθαι ἀπαρ. ἐν. τοῦ
ἀποθετικῶ οὐδετέρως διαθ. πένομαι, ἐπενόμην. αἰσχίον οὐδ. συγκρ. βαθμ.
τοῦ ἐπιθ. αἰσχρός, αἰσχίον, αἰσχιστος. διαφεύγειν ἀπαρ. ἐν. τοῦ διαφεύγω, ἔφευ-
γον, φεύξομαι καὶ φευξοῦμαι, ἔφυγον, πέφευγα, ἐπεφεύγειν. ἐνι πρόθεσις παρ'
Ὁμήρῳ ἐννοουμένου τοῦ ὑπαρκτικοῦ ρήμ. ἐστι=(ἐνι+ἐστι)=ἔνεστι=
εἶναι δυνατόν (κεῖται ἀπροσώπως). τετραμμένοις μετ. μέσ. παρακ. τοῦ τρέ-
πομαι, ἐτρεπόμην, τρέψομαι, τραπήσομαι, ἐτρεψάμην, ἐτραπόμην, ἐτράπην,
τέτραμμαι, ἐτετράμην. γνῶναι ἀπαρ. ἄῶρ. β' τοῦ οἶδα=γνωρίζω ἐκ σκέψεως
καὶ συλλογισμοῦ, ἐνῶ τὸ γιγνώσκω=γνωρίζω ἐκ παρατηρήσεως.

ἐνδεῶς ἐπίρρ. (ἐνδέεστέρον. ἐνδέεστατα). ὁ, ἡ ἀπράγμων, τὸ ἀπράγμων ἐπίθ.
τριτόκλ. κρίνομεν ἐν. ὄρ. τοῦ κρίνω, ἔκρινον, κρινῶ, ἔκρινα, κέκρικα. ὀρθῶς
ἐπίρρ. θετ. βαθ. (ὀρθότερον, ὀρθότατα). ἐνθυμούμεθα ἐν. ὄρ. τοῦ παθ. ἀποθ.
ἐνθυμούμαι, ἐνεθυμούμην, ἐνθυμήσομαι, ἐνθυμηθήσομαι, ἐνεθυμήθην, ἐντεθύ-

μηαι, ένετεθυμήην. *ήγούμενοι* μετ. έν. του μέσ. άποθ. *ήγούμαι, ήγούμην, ήγήσομαι, ήγηθήσομαι, ήγησάμην, ήγήθην, ήγημαι, ήγήμην. προδιδαχθήναι, άπαρ. παθ. άορ. α' του προδιδάσσομαι, έδιδασκόμην, διδάξομαι, διδαχθήσομαι, έδίδαξαμην, έδιδάχθην, δεδίδαγμαι, έδεδιδάγμην. έλθειν* άπαρ. άορ. β' του *ερχομαι*.

διαφερόντως έπίρρ. *τολμᾶν* άπαρ. έν. του *τολμάω -ω* (όμαλόν). *εκλογίζεσθαι* άπαρ. έν του *εκλογίζομαι. επιχειρήσομεν* μέλλ. όρ. του *επιχειρέω -ω*, έπεχειρούην, επιχειρήσω, έπεχειρήσα, έπικεχείρηκα. *φέρει* έν. όρ. του *φέρω, έφερων, οίσω, ήνευκα* και ήνευκον, ένήνοχα, ένηνόχειν. *κράτιστοι* ύπερθ. βαθ. του *επιθ. αγαθός, συγκρ. κρείσσων. αν* δυνητικών μόρ. *κριθτείν* εύκτ. παθ. άορ. α' του *κρίνομαι, έκρινόμην, κρινούμαι, κριθήσομαι, έκρινάμην, έκρίθην, κέκριμα, έκεκρήμην. σαφέστατα* έπίρρ. ύπερθ. βαθ. (θ. *σαφώς* συγκρ. *σαφέστερον*). *ήδέα* άκτ. πληθ. ούδ. του *επιθ. γ' κλ. ήδύς, ετα, υ* συγκρ. *ήδίων ήδιον, ύπερθ. ήδιστος, η, ον. άποτρεπόμενοι* μετ. έν. του *άποτρεπέομαι* (ιδέ άνωτέρω).

ένηντιώμεθα ποιητικός παρακ. *ένηντιώμαι* του *έναντιόμαι -ομαι* (παθ. άποθ.), ήναντιούμην, έναντιώσομαι, έναντιωθήσομαι, ήναντιώθην. *εϋ* έπίρρ. (*άμεινον, άριστα*). *πάσχοντες* μετ. έν. του *πάσχω, έπασχον, πείσομαι, έπαθον, πέπονθα, έπεπόνθην. δρώντες* μετ. έν. του *δράω -δρώ, έδρων, δράσω, έδρασα, δέδρακα, έδεδράκειν. κτώμεθα* έν. όρ. του *μεικτο* άποθ. *κτάομαι -ομαι, έκτώμην, κτήσομαι, κτηθήσομαι, έκτησάμην, έκτήθην, κέκτημαι, έκεκτήμην. σώζειν* άπαρ. έν. του *σώζω* (όμαλόν). *οφειλομένην* μετ. έν. του *οφείλομαι, ώφειλόμην, ώφειλήθην. ω* δοτ. τής άναφ. άντων. *δς, ή, δ. δέδωκε* παρακ. όρ. του *δίδωμι, έδίδουν, δώσω, έδωκα, δέδωκα, έδεδώκειν. άντοφείλων* μετ. έν. του *άντοφείλω, ώφειλον, οφειλήσω, ώφειλήσα* και *ώφελον, ώφείλκα, ώφειλήκειν. άμβλύτερος* συγκρ. βαθ. του *άμβλύς, ετα, υ. ειδώς* μετ. β' παρακ. με σημ. έν. του *οίδα (ειδω, ειδειν, ισθι, ειδέναι, ειδώς, υτα, ός)*, ήδειν και ήδη, είσομαι και είδήσω. *άποδώσω* μετ. μέλλ. του *άποδίδωμι* (ιδέ άνωτέρω). *ώς* (=εις) (*οφείλημα*) καταχρηστική πρόθ. *ώφελοῦμεν* έν. όρ. του *ώφέλεω -ω, ώφέλου, ώφέλισα, ώφέλσα, ώφέλκα, ώφελήκειν. άδεώς* έπίρρ.

Συντακτικά-αίσθητικά: γάρ (διασαφητικός του *ετι έν άλλοις*)=δηλαδή. μετ' *εϋτελείας* έμπρόθ. διορ. τρόπον. *άνευ μαλακίας* έμπρόθ. διορθ. έξαιρέσεως' (τό κώλον τουτο, έπειδή περικλείει θαυμαστήν γνώμην ώς προς τό *περιεχόμενον*, έχει και άνάλογον θαυμαστήν *μορφήν*, ήτοι: 1. ίσοσυλλαβίαν τών δύο προτάσεων (12+12), 2. διπλήν παρήχησιν τών ρημάτων και τών ουσιαστικών, 3. όμοιοτέλεuton και 4. άντίθεσιν τών έμπροθέτων διορισμών). *χρώμεθα ρ.* (ήμεϊς) ύποκ. *πλούτω* άντικ. *καιρω* κατηγ. και α' όρος συγκρ. ή *κόμπω* κατηγ. και β' όρος συγκρ. *εργον* γεν. άντικειμ. *μάλλον* έπίρρ. διορ. ποσοδ. *λόγον* γεν. άντικειμ. (*καιρω -κόμω, εργον -λόγον* ίσοσύλλαβος άντίθεσις) ή άρνησις *οϋκ* συναπτά *τω* *αισχρόν* (ένν. *εστι*). *ομολογείν* ύποκ. τής άπροσωπου φράσεως *αισχρόν εστι. τινι* δοτ. προσωπική και ύποκ. του άπαρ. *τό πένεσθαι* =*την* *περίαν* ένανθρον άπαρ. ίσοδυναμούν προς άφηρημένον ούσιασ. ώς άντικ. του *ομολογείν. διαφεύγειν* άποπειρατικός ένεστώς ύποκ. τής άπρσφ. φράσ. *αισχρόν (εστι)* τό συγκριτικόν έτέθη άντί θετικώ. *εργω* δοτ. τροπική. *πλούτω -πένεσθαι* άντίθεσις τεθείσης εκατέρας λέξεως χάριν έμφάσεως έν άρχή τών προτάσεων. *ομολογείν -διαφεύγειν* άντίθεσις. Παρατηρητέα ή χιαστί τοποθέτησις τών θετικών και άρνητικών μελόν :

τό πένεσθαι ομολογείν Θ X A οϋκ αϊσχρόν
μη διαφεύγειν A X Θ αϊσχρόν

ένι=ένεστι ρ. άπρόσωπον. *επιμέλεια* (=επιμέλεσθαι) και *γνώμαι* ύποκ. *τοϊς αυτοϊς* δοτ. προσωπ. *οικείων -πολιτικών* γεν. άντικ. του *επιμέλεια. έτέροις* δοτ. προσωπ. και ύποκ. του *γνώμαι. τετραμμένοις* ένδοτική μετ. *προς εργα* έμπρόθ. διορ. διευθύνσεως. *ετερα* έπιθ. διορ. *τά πολιτικά* άντικ. του *γνώμαι. μη ένδεώς* έπίρρ. διορ. τρόπου (λιτότης).

νομίζομεν ρ. (ήμεϊς) ύποκ. *μόνοι* κατηγ. διορ. *τόν μη μετέχοντα* άντικ. (έπιθ. μετ.). *μηδέν* έπίρρ. διορ. ποσοδ. ώς σύστοιχον άντικ. του *μετέχοντα* (=μηδε-

μίαν μέθεξιν). τῶνδε ἄντικ. τοῦ μετέχοντα. ἀπράγμονα—ἀχρεῖον κατηγ. οἱ αὐτοὶ κατηγ. διορ. τοῦ ἔννοουμ. ὑποκ. ἡμεῖς. ἦτοι διαζευκτ. σημ.—ἦ. τὰ πράγματα ἄντικ. τοῦ κρίνομεν καὶ ἐνθυμούμεθα. ὀρθῶς ἐπίρρ. διορ. τρόπου ἀναφερόμενος εἰς ἀμφοτέρω τὰ ρήμ. ἡγούμενοι αἰτιολ. μετ. τοὺς λόγους ἄντικ. βλάβην κατηγ. τοῖς ἔργοις δοτ. ἀντικειμ. μᾶλλον ἐπιδιорθωτικῆς σημ. ἀλλὰ ἔννοεῖται ἡγούμενοι βλάβην. μὴ προδιδαχθῆναι ἄντικ. τοῦ ἡγούμενου. λόγῳ δοτ. τροπικῆ. πρότερον ἢ =(περὶν—ἀπαρ.) χρονικῆ ἀπαρεμφατικῆ πρότ. ἔργῳ δοτ. τροπικῆ. ἐπὶ ἢ δεῖ ἀναφ. πρότ. δηλ. ἔργῳ ἐλθεῖν. προδιδαχθῆναι—πρότερον πλεονασμός. λόγῳ—ἔργῳ ἰσοσύλλαβος ἀντίθεσις.

διαφερόντως ἐπίρρ. διορ. τρόπου. δὴ βεβαιωτικῆς σημασ. ἐπιτεινούσης τὸ ἐπίρρ. τόδε ἄντικ. (αἰτίατ. τοῦ κατὰ τι). ὥστε... τοιμῶν ἀπαρεμφατικῆ συμπερ. πρότ. ἐπεξηγοῦσα τὸ τόδε καὶ ἰσοδυναμοῦσα πρὸς εἰδικὴν ὅτι τοιμῶν καὶ ἐκλογιζόμεθα. οἱ αὐτοὶ παράθεσις τοῦ ἔννοουμ. ὑποκ. ἡμεῖς, κατ' ἄλλους κατηγ. μάλιστα συναπτέον πρὸς ἀμφοτέρω τὰ ἀπαρ. περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἀναφ. πρότ. καθ' ἔλξιν—περὶ τούτων, οἷς ἐπιχειρήσομεν. δ αἰτ. τοῦ κατὰ τι. τοῖς ἄλλοις α' ἄντικ. τοῦ φέρεῖ. ἀμαθία—λογισμός ὑποκ. θράσους—ὄκνον β' ἄντικ. κριθεῖεν ἂν δυσνητικῆ εὐκτική. οἱ γινώσκοντες—ἀποτρεπόμενοι ὑποκ.(ἐπιθ. μετ.) παρατακτικῆ σύνταξις ὧν μετοχῶν πρὸς ἕξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως· διὰ τοῦτο ἡρμηνεύθη ἐνδοτικῶς ἢ πρώτη. κράτιστοι κατηγ. ψυχῆν αἰτ. τοῦ κατὰ τι. δικαίως ἐπίρρ. διορ. τρόπου. δεινὰ—ἡδέα ἄντικ. τοῦ γινώσκοντες (ἀντίθεσις). σαφέστατα ἐπίρρ. διορ. τρόπου. διὰ ταῦτα ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. ἐκ τῶν κινδύνων ἐμπρόθ. διορ. τόπου. κράτιστοι—κινδύνων ἀντίθεσις ἐξαίρουσα τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνδρείας κειμένην μεταξύ θράσους καὶ ὄκνου (σημείωσον τὴν τοποθέτησιν τῶν λέξεων, τῆς μὲν πρώτης ἐν ἀρχῇ, τῆς δὲ δευτέρας ἐν τέλει τῆς προτάσεως).

τὰ ἐς ἀρετὴν αἰτ. τοῦ κατὰ τι. τοῖς πολλοῖς ἄντικ. εὐ πάσχοντες—δρωντες τροπ. μετ. τὸ εὐ συναπτέον πρὸς ἀμφοτέρας τὰς μετοχὰς (σχημα ἐκ παραλλήλου). κτώμεθα ἀποπειρατικὸς ἐνεστώς. τοὺς φίλους ἄντικ. (τὸ ἄρθρον ἔχει σημ. κτητικῆς ἔννοουμ.). δε=γὰρ=διότι. (ἔστι) ἔννοουμ. ρ. ὁ θράσας ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.). (φίλος) ἔννοουμ. κατηγ. βεβαιότερος ἐπιθ. διορ. τὴν χάριν ἄντικ. (τοῦ εὐ παθόντος ἔννοουμ. β' ὄρος συγκρίσεως). ὥστε (=ἔτι=διότι) ...σφῆξιν ἀπαρεμφατικῆ πρότ. δηλοῦσα ὄχι σκοπόν, ἀλλὰ τὴν συνέπειαν τῆς πρώτης εὐεργεσίας. τὸ σφῆξιν ἀποπειρατικὸς ἐνεστώς. (τὴν χάριν) ἔννοουμ. ἄντικ. ὀφειλομένην κατηγ. (ἐπιθ μετ.). δι' εὐνοίας ἐμπρόθ. διορ. ὄργισθου. ᾧ δέδωκε ἀναφ. πρότ. τὸ ᾧ καὶ τὸ ἔννοουμ. πάλιν χάριν ἄντικ. τοῦ δέδωκε. ὁ ἀντοφείλων ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.) τοῦ ἔννοουμ. (ἔστι). ἀμβλύτερος κατηγ. Παρατηρητέα ἢ χιαστί τοποθέτησις ὑποκειμένων καὶ κατηγορουμένων:

βεβαιότερος / ὁ θράσας τὴν χάριν
δ δ' ἀντοφείλων / ἀμβλύτερος.

εἰδὼς αἰτιολ. μετ. ἀποδώσων κατηγορ. μετ. ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ εἰδὼς ὡς γνωστικοῦ. τὴν ἀρετὴν ἄντικ. τῆς μετ. ἐς χάριν—ὡς (=ἐς) ὀφειλῆμα ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (ἀντίθεσις). ὠφελοῦμεν ρ. (ἡμεῖς) ὑποκ. μόνοι κατηγ. διορ. τινα ἄντικ. ἀδέσως ἐπίρρ. διορ. τρόπου. οὐ μᾶλλον—ἦ=οὐκ—ἀλλὰ. λογισμῶ—πιστῶ δοτ. αἰτίας (α' καὶ β' ὄρος συγκρ.). τοῦ ξυμφέροντος—τῆς ἐλευθερίας γεν. ἄντικ. τῆς μὲν πρώτης εἰς τὸ λογισμῶ (λογιζόμεθα τὸ ξυμφέρον), τῆς δὲ δευτέρας εἰς τὸ πιστῶ. (πιστεύομεν τῇ ἐλευθερίᾳ).

Πραγματικά: φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἔχοντες πλουσίαν φαντασίαν καὶ λεπτὴν διανόησιν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς γλυκύτερης τῆς φύσεως καὶ τοῦ Ἀττικοῦ φωτός, ἐθεράπευον τὰς καλὰς τέχνας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν πλαστικὴν τέχνην ἀπετύπωσαν τὸ ὑπέροχον κάλλος ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ὄχι ὅπως ἦτο ἢ Ἀσιατικῆ πολυτελῆς φιλοκαλία. Ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς Πεντέλης κατεσκευάσθησαν ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα καὶ ἐστήθησαν ναοὶ καὶ ὑψώθησαν ἱερά, κάλλιστα μνημεῖα γλυπτικῆς ἀπὸ τοῦ εὐτελεῆς χῶμα τοῦ Κεραμικοῦ κατεσκευάσθησαν τὰ ὑπέροχα

Ἄττικά ἀγγεῖα· μετὰ τὰ πτωχὰ χρώματα ὁ Ζεῦσις συνέθεσε τὸν ὠραῖον πίνακα τῆς Ἑλένης· μετ' εὐτελῆ δέρματα κατεσκεύαζον τὰ ἐξαιρέτα σανδάλια· μετὰ ἅπλα καὶ λινὰ ὑφάσματα συνερραπτόντο κομψότατα ἱμάτια. Παράβαλλε τοὺς ὠραίους στίχους τοῦ Παλαμᾶ: **λάμπει γεννήτρα ἐνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη**. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὴν κατηγορίαν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολυτέλειαν, σχολὴν πολλὴν καὶ διήγον βίον τρυφηλόν. **φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας** οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν διαρκῆ ἑνασχόλησιν εἰς τὰ γράμματα δὲν παραμελοῦν τὸ σῶμα, δὲν ἀποβάλλουν τὴν σωματικὴν δραστηριότητά των καὶ δὲν καθίστανται μαλθακοί· εἶναι θεωρητικοὶ καὶ ἐν ταῦτῳ πρακτικοί. Αἱ δύο αὗται παρατηρήσεις ἀποτελοῦν ἀπάντησιν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων μομφὰς περὶ σπατάλης, πολυτελείας καὶ ἐπιδείξεων, μαλθακότητος, ἀδρανείας καὶ τρυφηλότητος καὶ παρέχουν τὸ μέτρον τῆς ἰσορροπίας πάσης καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐκδηλώσεως· οἱ Σπαρτιάται ἐπίστευον—πλανώμενοι βεβαίως—ὅτι ἡ φιλοκαλία καὶ τὰ γράμματα ἄγουν εἰς τρυφήν, ἀσωτείαν καὶ ἀπώλειαν τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν· ἰδοὺ τί λέγει ὁ Σχολιαστής: **τῇ γὰρ φιλοκαλίᾳ τὸ ἄσωτον ἔπεται, τῇ δὲ φιλοσοφίᾳ τὸ μαλακὸν καὶ ἀνειμένον**. Ὁ Σωκράτης ἀποτελεῖ κάλλιστον παράδειγμα ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἰσομοιρεῖ πνευματικὴ ἀκμὴ καὶ πολεμικὴ ἀρετὴ, ἐπιδειχθεῖσα εἰς πεδία μαχῶν. Ἐπίσης ὁ Αἰσχύλος, ὁ ὑψηλῆς τραγικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ἔδρασεν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὡς ἀναφέρει ἐκφραστικῶς τὸ ἐπίγραμμα: **... ἄλλην δ' εὐδόκιμον Μαραθῶνιον ἄλσος ἂν εἴποι καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος**—ὁ Μαραθῶνας θὰ σοῦ πῆ γιὰ τὴν παλληκαριά του καὶ ὁ Μῆδος ὁ μακρομάλλος ποῦ ξέρει τον καλά (μετάφρ. Σ. Μενάρδου). Διὰ τοῦ **φιλοκαλοῦμεν καὶ φιλοσοφοῦμεν** ὁ Περικλῆς συνδυάζει τὴν καλλιτεχνικὴν διάθεσιν μετὰ τὴν τάσιν πρὸς μάθησιν, δεδομένου μάλιστα ὅτι ποίησις καὶ φιλοσοφία ἤριζον μεταξύ των. **πλοῦτῳ—χρῶμεθα... τὸ πένεσθα...** τόσον ὁ πλοῦτος, ὅσον καὶ ἡ πενία ἀποτελοῦν διὰ τὸν Ἀθηναῖον πάντοτε ἀφορμὴν πρὸς δρασίμους νέους ὑπαινιγμοὺς πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι ἀπέφευγον τὴν ἐργασίαν, δι' ἧς ἠδύναντο νὰ πλουτῶσιν. **τοῖς αὐτοῖς** δηλ. πολιτευόμενοι, ρήτορες, δημαγωγοὶ κλπ., οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὰ δημόσια πράγματα καὶ συγχρόνως διὰ τὰς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις των. **ἐπιμέλεια οἰκείων καὶ πολιτικῶν** πάλιν ὑπαινίσσεται τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περὶ τὰ κοινὰ καὶ ἐλάχιστα ἐφρόντιζον περὶ τῶν οἰκείων· χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς **«τῶν κατ' οἰκίαν γενομένων οὔτε πρόνοιαν οὔτε φυλακὴν ἐποιούντο, τὴν αὐλείον θύραν ἐκάστω ὄρον εἶναι τῆς ἐλευθερίας τοῦ βίου νομίζοντες»**. **ἑτέροις τετραμμένοις πρὸς ἕτερα ἔργα** ἐννοεῖ τοὺς βιοποριστὰς ἐπαγγελματίας καὶ χειρῶνακτας, οἱ ὁποῖοι παρηκολούθουν καὶ τὰ πολιτικὰ ζητήματα τῆς χώρας. **οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον** ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται κατηγοροῦν τοὺς Ἀθηναίους ὡς πολυπραγμονοῦντας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεδοκίμαζον τὴν περὶ τὰ κοινὰ ἑνασχόλησιν· πρβλ. τὸ τοῦ Σόλωνος: **«... ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γεγόμενον»** καὶ ὁ πολίτης τῆς ὄφειλε **«μὴ ἀπαθῶς μηδ' ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ κοινόν...»**.

καὶ οἱ αὐτοὶ ἀπαξάπαντες οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἄνω τῶν 30 ἔτων ἐν ἀντι-

θέσει πρὸς τοὺς προνομιοῦχοις ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν, εἰς οὓς μόνον ἐπετρέπετο νὰ ἐκφέρουν κρίσιν (βασιλεῖς, ἔφοροι, γερουσιασταί). *κρίνομεν ἢ ἐνθυμούμεθα* τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸν δῆμον, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τοὺς ρήτορας· εἰς τὸ πρῶτον νοοῦνται οἱ «ἐκ τοῦ παραχρῆμα» ὀμιλοῦντες (Δημ. Α' Ὀλυνθ.), εἰς δὲ τὸ δεύτερον *κοί ἐσκεμμένοι ἦκοντες*. *οὐ τοὺς λόγους βλάβην ἡγούμενοι*. Ἐτερος ὑπαινιγμὸς πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι, ὄντες σύντομοι καὶ βραχυλόγοι, κατηγόρουν τοὺς Ἀθηναίους ὡς φιλολόγους, πολλὰ δηλ. λέγοντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου. *τολμᾶν—ἐκλογίζεσθαι* ὁ Ἀθηναῖος συνδυάζει τὴν τόλμην πρὸς τὴν βαθειάν σκέψιν. *τοῖς ἄλλοις* ἐνν. Λακεδαιμ. διὰ τὴν τυφλὴν πειθαρχίαν των πρὸς τοὺς ἀνωτέρους συνεπείᾳ ἐλλείψεως ἐπιγνώσεως. *ψυχὴ ἔχει* ἠθικὴν σημασίαν ἐδῶ, δηλ. ἡ εὐψυχία ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς γνώσεως τῶν δεινῶν. Ἡ εὐψυχία κατὰ τὸν Θουκυδίδην εἶναι ἡ ὑψίστη τῶν ἀρετῶν. *τὰ δεινὰ καὶ ἡδέα γιννώσκοντες... μὴ ἀποτρεπόμενοι...* ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἀθηναίου πολίτου κεῖται εἰς τὸν συνδυασμὸν τῆς γνώσεως τῶν κινδύνων καὶ τῆς δράσεως, τ. ἔ. τοῦ ἄγωνιστικοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Ἡ ἀνδρεία εἶναι γνῶσις τῶν φοβερῶν καὶ μὴ φοβερῶν, ὅπως λέγει καὶ ὁ Σωκράτης. *διὰ ταῦτα* διὰ τὴν γνῶσιν τῶν κινδύνων καὶ τῶν τερπνῶν. *ἀρετὴ* τὸ περιεχόμενον τῆς λέξεως ἐδῶ εἶναι κοινωνικόν, δηλ. ἡ φιλία καὶ ἡ εὐεργεσία. *τοῖς πολλοῖς* δηλ. τοῖς Λακεδαιμονίοις. *ἀρετὴν* (συγκεκριμένης σημ.)=εὐεργεσίαν. Παρόμοιον τι λέγει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης *κοί εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν ἢ οἱ εὐπαθόντες τοὺς δράσαντας, ὅτι οἱ μὲν ὀφείλουσι, τοῖς δὲ ὀφείλεται*. *οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες...* προβλ. τὸ τοῦ Σαλλουστίου: «magisque dandis quam accipiendis beneficiis amicitias parabant». Ὑπερβολικὸς δισχυρισμὸς, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ἑσπιν τὴν διαγωγὴν των ἔναντι τῶν Μυτιληναίων καὶ Μηλίων. *ὥστε σῶζειν* ὁ εὐεργετήσας προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ εὐεργετηθέντος τὴν ἀνάμνησιν τῆς εὐεργεσίας ὡς ὀφειλομένης. *οὐκ ἐς χάριν* δὲν εἶναι αὐθόρμητος ἐκδήλωσις ἰδιαιτέρας εὐνοίας ἀντὶ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμένῃ εὐγνωμοσύνην.

Εἶναι ἀσταθεῖς φίλοι οἱ εὐεργετηθέντες, διότι καταλαμβάνονται ὑπὸ συναισθήματος μειονεξίας, πλέγματος κατωτερότητος, ἀπέναντι τοῦ εὐεργετήσαντος, πολλάκις δὲ ἀποδεικνύονται ἀχάριστοι, μεταβάλλονται εἰς ἐχθροὺς καὶ τὸν θάνατον τοῦ εὐεργέτου θεωροῦν ἀπολύτρωσιν· (ὁ σπείρων μίαν εὐεργεσίαν θεορῖζει μίαν ἀχαριστίαν). *μόνοι* ὑπερήφανος χαρακτηρισμὸς τῆς μορφωτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἔναντι ὅλης τῆς Ἑλλάδος. *ἐλευθερίας* νοεῖται ἡ ἐλευθερία τῆς ψυχῆς ἢ ἀπηλλαγμένη πάσης ἰδιοτελείας καὶ προσιδιάζουσα εἰς ἐλευθερόφρονας ἄνδρας. *ὠφελοῦμεν ἀδεῶς* οἱ Ἀθηναῖοι εὐεργετοῦν, διότι ἐμφοροῦνται ὑπὸ φιλελευθέρων φρονημάτων καὶ δὲν ὑπολογίζον ἐνδεχομένην ἀχαριστίαν ἢ ζημίαν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων. Τεκμήριον ἐλευθεριότητος καὶ ἀνιδιοτελείας τούτων ἔστωσαν 1) ἡ προστασία τῶν Ἡρακλειδῶν διωκομένων ὑπὸ τοῦ Εὐροσθέως 2) ἡ ἠθικὴ συμπαράστασις πρὸς τὰς βαρυνπενθούσας Ἀργεῖας μητέρας, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ διαταγὴν τῶν Θηβαίων δὲν ἐπετράπη νὰ ἐνταφιάσουν τὰ πτώματα τῶν ἐπὶ ἐπὶ Θήβας, 3) ἡ παροχὴ βοηθείας πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας ἀπὸ τοῦ Δαρείου Ἴωνας, 4) ἡ ὑπὸ τὸν Κίμωνα ἀποστολὴ βοηθείας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὅτε ἀπεστά-

ησαν οί εἰλωτες κατὰ τὸν γ' Μεσσηνιακὸν πόλεμον καὶ 5) πολλὰς πόλεις νίσχυσαν, ὅτε ἠπειλήθη ἡ ἐλευθερία τῶν. Ταῦτα ἀποτελοῦν ὑπαινιγμὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ ὁποῖοι καὶ καχύποπτοι καὶ συμφεροντολόγοι ἦσαν *νομίζοντες τὰ μὲν ἡδέα καλά, τὰ δὲ ξυμφέροντα δίκαια*» (Θουκυδ. 5, 105).

Ἀποφδέγματα : 6. «Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας». 7. «τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τι νι αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον». 8. «ἀμαθία μὲν θράσος, οργισμὸς δὲ ὄκνον φέρει». 9. «κράτιστοι δ' ἂν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν ἢ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ σκοτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων». 10. «βεβαιότερος δὲ ὁ δρᾶσας τὴν ἀρετὴν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σφῆξιν».

Νόημα : Ἐκτὸς τῶν ἄλλων οἱ Ἀθηναῖοι διακρίνονται ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι ἄριστοι τοῦ ὠραίου ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν ἀπλότητα καὶ καλλιεργοῦν τὸ πνεῦμά των χωρὶς νὰ θυσιάζουσι τὸν ἀνδρισμὸν των. Ὁ μὲν πλοῦτος εἰς τὰς εἰσόδους τῶν Ἀθηναίων ἀποτελεῖ τὴν κινήτηριον δύναμιν τῆς ἐπιτελέσεως ἔργων καὶ ὄχι ἐπιδείξεων ὀψιπλοῦτων, ἡ δὲ πενία δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ ὁμολογηταί, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀποτελεῖ ἐντροπὴν τὸ νὰ μὴ ἐργάζεται κανεὶς διὰ τὴν ἀποφυγὴν αὐτῆν. Ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται ἔχουν τὴν δυνατότητα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐπαγγελματικὰς τῶν ἀσχολίας νὰ εἶναι ἐνήμεροι τῶν πολιτικῶν ζητημάτων εἰς βαθμὸν τόσον ἱκανοποιητικόν, ὥστε καὶ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων νὰ κρίνουν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἰσηγοῦνται ὀρθὰς λύσεις ἐπὶ τῶν ἐπιμαρτυρηθέντων ζητημάτων.

Ὁ δὲ μὴ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὰ πολιτικὰ θεωρεῖται ἄχρηστος πολίτης. Οὕτω σκέπτονται οἱ Ἀθηναῖοι, διότι πιστεύουν ὅτι οἱ λόγοι δὲν βλάπτουν τὰ ἔργα, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ἔλλειψις αὐτῶν εἶναι πρόξενος βλάβης, καθ' ὅσον ἐν διαφωτιστικῶν ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἐπιτελέσονται. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐλόγως ὑπερέχουν τῶν ἄλλων, διότι καὶ ξαιρέτως τολμηροὶ καθίστανται καὶ ἐκ παραλλήλου βάθος σφέψεως διαθέτουν, δι' ὅ,τι καλοῦνται νὰ ἐκτελέσονται, ἐνῶ διὰ τοὺς ἄλλους ἡ ἀμάθεια ἐννῶ θράσος, ἡ δὲ σκέψις ἐνδοιασμοῦ. Οὕτω δὲ σκεπτόμενοι καὶ ἐνεργοῦντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαξίως δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν γενναιοφυχότατοι, ὡς δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῶν κινδύνων, ὅταν μάλιστα ἀναλογίζονται ὅτι οὗτο εἶναι ἡδύ, δηλ. τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος αὐτὸ ἀπαιτεῖ.

Πρὸς τοῦτοις δὲ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιτελέσεις ἀντιλήψεις, διότι ἐνεργοῦντες ἀποκοτῶν τοὺς φίλους καὶ ὄχι ἐνεργοῦμενοι καὶ τοῦτο διότι ὁ μὲν ἐνεργητὴς παραμένει σταθερότερος φίλος, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας νὰ κρατῆ πάντοτε ὑποχρεωμένον τὸν ἐνεργηθέντα, ἐνῶ ὁ ἐνεργηθεὶς εἶναι ὀλιγώτερον σταθερὸς καὶ ἀδιάφορος φίλος ἐκ τῆς σφέψεως ὅτι ἀνταποδίδει πρὸς αὐτὸν ἐνεργεσίαν, ὅχι δι' ἄλλο πρόκειται νὰ τὸν ὑγνωμονῆ, ἀλλὰ διότι πρόκειται νὰ ἐξοφλήσῃ κάποιον παλαιὸν χρέος. Τέλος δὲ σπεύδουν ἀφόβως εἰς βοήθειαν παντὸς ἄλλου ὁρμώμενον ὅχι ἐκ συμφέροντος, ἀλλὰ ἀπὸ βωθεϊαν ἐσωτερικὴν πίστιν, τὴν ὁποῖαν ἐμπνέουν αἱ φιλελεύθεροι ἀντιλήψεις των.

Περίληψεις: 1. Ἄρεται τῶν Ἀθηναίων α') ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος β') ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πλοῦτου κα γ') ὡς πρὸς τὴν ἐκ παραλλήλου ἐνασχόλησιν εἰς τὰ πολιτικά ζητήματα. 2 Τρόπος ἀποκτήσεως τῶν φίλων καὶ αἰτιολογία αὐτοῦ καὶ 3. Ἐκδήλωσις τῶν φιλελευθέρων αἰσθημάτων πρὸς πάντας.

ΚΕΦ. 41 (Ἔπαινοι)

«Ἐυνελών τε λέγω
τήν τε πᾶσαν πόλιν
εἶναι παιδευσιν τῆς Ἑλλάδος
καὶ καθ' ἕκαστον ἄνδρα
παρ' ἡμῶν
δοκεῖν μοι
τὸν αὐτὸν παρέχεσθαι ἄν
τὸ σῶμα
αὐταρχες
ἐπὶ πλείστα εἶδη
καὶ εὐτραπέλωσ
μετὰ χαρίτων μάλιστα.
καὶ ὡς τάδε
οὐ μᾶλλον ἔστι κόμπος λόγων
ἐν τῷ παρόντι
ἢ ἀλήθεια ἔργων
αὐτὴ ἢ δύναμις τῆς πόλεως,
ἦν ἐκτησάμεθα
ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων,
σημαίνει.

+ μόνη γὰρ τῶν νῦν (πόλεων)

ἰὲς πείραν ἔρχεται
καρείσσω ἀκοῆς,

+ καὶ μόνη

οὔτε τῷ πολεμίῳ
ἐπελθόντι (αὐτῇ)
ἀγανάκτησιν ἔχει
ὑφ' οἶων κακοπαθεῖ,
οὔτε τῷ ὑπηκόῳ
κατάμεμψιν (ἔχει)
ὡς ἄρχεται
οὐχ ὑπὸ ἀξίων.

παρασχόμενοι δὲ τὴν δύναμιν

μετὰ μεγάλων σημείων + = πᾶσιν
καὶ οὐ δὴ τοι (δύνασιν καὶ φῆμι)
ἀμαρτυρόν γε + = αἰεὶ σὺ φέρωνται
θανυμασθησάμεθα
τοῖς τε νῦν

«Συντόμως λοιπὸν λέγω
ὅτι καὶ ἡ πόλις (μας) ἐν τῷ συνόλω
εἶναι πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος
καὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ κύκλου ἡμῶν
μοῦ φαίνεται,
ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι δυνατὸν νὰ διαμορφώσ
τὴν προσωπικότητά του
ἐπαρκῆ μὲ τὰς ἰδίας του δυνάμεις
εἰς πλείστα καὶ ποικιλώτατα εἶδη ἀσχολιῶ
καὶ μὲ εὐστροφίαν
συνδεδεμένην μὲ μεγίστην χάριν.
Καὶ ὅτι αὐτὰ (ποὺ λέγω)
δὲν εἶναι κομπορρημοσύνη
τῆς παρουσίας στιγμῆς,
ἀλλὰ ἀλήθεια ἀνταποκρινόμενη εἰς ἔργον
ἢ ἰδία ἢ δύναμις τῆς πόλεως,
τὴν ὁποῖαν ἀπεκτήσαμεν
μὲ αὐτοὺς τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς,
(τὸ) ἀποδεικνύει.

Διότι μόνη ἀπὸ τὰς συγχρόνους (πόλεις)
δοκιμαζομένη ἀποδεικνύεται
ἀνωτέρα τῆς (ἐπικρατούσης) φήμης της,
καὶ μόνη (αὐτῇ)

οὔτε εἰς τὸν ἔχθρον,
ὄσαίς ἐπιτεθῆ (κατ' αὐτῆς),
δίδει ἀφορμὴν νὰ ἀγανακτῆ,
διότι ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων κακοπαθεῖ
οὔτε εἰς τοὺς ὑπηκόους
(δίδει ἀφορμὴν) νὰ παραπονεθοῦν,
διότι (τάχα) κυβερνῶνται
ὑπὸ ἀναξίων (ἀνθρώπων).

Ἄφοῦ δὲ παρουσιάσαμεν τὴν δύναμιν (μας)
μὲ μεγάλας ἀποδείξεις
καὶ ὅχι δά, ὅπως γνωρίζει ὅλος ὁ κόσμος
ἄνευ μαρτύρων τοῦλάχιστον,
θὰ θανατωσάμεθα
καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων

καὶ τοῖς ἔπειτα.
οὐδὲν προσδεόμενοι
οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου
οὔτε ὄστις

τέρωει μὲν τὸ αὐτίκα
ἔπεισι, ^{+ ὄριστος ἰσχυρῶς}

τὴν δ' ὑπόνοιαν ^{δρῶντος παρήχου}
τῶν ἔργων

ἢ ἀλήθεια (τῶν ἔργων)

βλάπτει +

ἀλλὰ καταναγκάσαντες

μὲν πᾶσαν θάλασσαν

καὶ γῆν γενέσθαι ἑσβατὸν ^{-ας -ος -οῖ}

τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ, ^{(δοκ. ποιητ. ἀλόν}

ἔσυγκατοικίσαντες δὲ ^{ψυχαγωγίᾳ καὶ}

^{βλαπτικῶν τῶν δειφῶν}

πανταχοῦ

μνημεῖα αἶδια

κακῶν τε

καγαθῶν.

περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως

οἶδε τε

γενναίως μαχόμενοι ἐτελεύτησαν

δικαίως ὄντες

μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτήν,

καὶ εἰκός (ἔστιν)

ἔθέλειν πάντα τινὰ τῶν λειπομένων

κάμνειν ὑπὲρ αὐτῆς».

καὶ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων,

χωρὶς ποσῶς νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην

οὔτε (ἑνὸς) Ὀμήρου ὡς ὑμνητοῦ

οὔτε (ἄλλου τινός), ὁ ὁποῖος

θὰ τέρωη μὲν πρὸς στιγμήν

διὰ τῶν (ῥωραίων του) στίχων,

τὴν σχηματισθεῖσαν δὲ ἰδέαν

περὶ τῶν (ὑμνουμένων) ἔργων

ἢ (πραγματικῆ) ἀλήθεια

(μετὰ ταῦτα) θὰ ζημιώσῃ,

ἀλλὰ, διότι ἐξηναγκάσαμεν μετὰ βίας,

ἀφ' ἑνὸς μὲν οἰανδήποτε θάλασσαν

καὶ ξηρὰν νὰ γίνῃ προσιτὴ

εἰς τὴν τόλμην μας,

ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι ἀνηγείραμεν (ἐκτὸς

τῶν ἀποικιῶν)

εἰς κάθε τόπον

μνημεῖα αἰώνια

καὶ τῶν ἀτυχιῶν

καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν (μας).

Ἐπὲρ τοιαύτης λοιπὸν πόλεως

καὶ αὐτοὶ ἐδῶ (οἱ νεκροὶ)

γενναίως μαχόμενοι ἀπέθανον,

διότι ἐθεώρουν ὡς καθήκον των

νὰ μὴ στερηθῶσιν αὐτῆς,

καὶ εὐλόγον (εἶναι)

νὰ ἔχη τὴν ψυχικὴν δύναμιν ὁ καθένας ἐκ

τῶν ἐπιζώντων

νὰ μοχθῇ χάριν αὐτῆς».

Λεξιλόγιον: *ξυναϊρῶ*=συνάγω, λαμβάνω ὁμοῦ, συγκεφαλαίωνω, (ἐπι λόγων ἢ δημηγοριῶν). *ξυελῶν λέγω*=συντόμως, ἐν ἐνὶ λόγῳ. *παίδευσις*=ἐκπαίδευσις, σύστημα ἐκπαιδευσεως, διανοητικὴ διὰ τῶν γραμμάτων ἀνάπτυξις. *αὐτάρκης*=ὁ ἐπαρκῆς ἑαυτῷ, ὁ μὴ ἔχων ἀνάγκην ἄλλου, ἱκανός. *εἰτραπέλω* (εἰ+τρέπομαι)=μὲ εὐστροφίαν, προσαρμοστικότητα, δεξιότητα, ἄνευ δυσκολίας. *σημαίνω*=δεικνύω διὰ τινος σημείου, φανερώω, σφραγιζώ. *κακοπαθῶ*=πάσχω κακὰ, ὑποφέρω, εὐρίσκομαι ἐν κακῇ καταστάσει. *κατάμემψις* (μέμφομαι)=ψόγος, κατηγορία, παράπονον, ἀφορμὴ πρὸς μομφήν. *σημεῖον*=σημάδι, σημεῖον δι' οὗ γνωρίζεται τι, οἰανός, σύνθημα, ἀπόδειξις. *ἀμάρτυρος*=ὁ ἄνευ μαρτύρων, μὴ ἀποδεδειγμένος. *προσδέομαι*=ἔχω προσέτι χρεῖαν τινός. *ἐπαινέτης*=ὁ ἐπαινῶν τινὰ ἢ τι, λατ. *laudator*. *τέρωω*=παρέχω τέρψιν, εὐφραίνω, χαροποιῶ. *ἔπος*=λέξις, ὁμιλία, λόγος, προφητεία, χρησμός, ἐπικὸν ποιήμα, ῥωραία λόγια. *καταναγκάζω*=καταναγκάζω διὰ δυνάμεως ἢ βίας, περιορίζω. *ἑσβατός*=προσιτός, δυνάμενος νὰ πατηθῇ. *ξυγκατοικίζω*=κατοικίζω ὁμοῦ, τοποθετῶ τινὰ πλησίον τινός, ἀπὸ κοινοῦ ἰδρύω. *μνημεῖον*=πράγμα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην πρόσωπον ἢ πράγμα, οικοδόμημα ἐγερεθὲν ἐπὶ τοῦ τάφου τινός πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν, λατ. *monimentum*. *αἰδῖος* (ἄει)=αἰώνιος, παντοεινός. *τελευτῶ*=τελειῶνω, λατ. *perficere*, τεματίζω τὴν ζωὴν, ἀποθνήσκω, φθάω εἰς τέλος λατ. *finire*. *δικαιῶ*=ἐπανορθῶ, νομίζω κατάλ-

ἡμισυχμῶν...παροδόξω

ληλον, απαιτῶ τι ὡς δίκαιον, ἀπονέμω δικαιοσύνην εἰς τινα, δικάζω. *ἀφαιροῦμαι*=στεροῦμαι (παθ. σημ.). *εἶδος* (*ἔστιν*)=φυσικόν, πρέπον, λογικόν (εἶναι). *ἐθέλω*=θέλω ἐπιμόνος, ἐπιθυμῶ. *λειπόμενοι*=οἱ ὑπολειπόμενοι, οἱ ἐπιζῶντες. *κάμνω*=κατασκευάζω τι μετὰ κόπου, ἐργάζομαι, κουράζομαι, πάσχω.

Γραμματικά : *ξυνελών* μετ. ἄορ. β' τοῦ *ξυναιρέω* -ῶ, ἤρουν, αἰρήσω, εἶλον, ἤρηκα, ἤρηκην. *δοκεῖν* ἄπαρ. ἐν. τοῦ ἀπροσώπου *δοκεῖ*. *παρέχεσθαι* ἄπαρ. μέσ. ἐν. τοῦ *παρέχομαι*. ἂν δυνητικόν μόριον. *ὁ, ἡ αὐτάρκης*, τὸ αὐτάρκης ἐπίθ. τριτόκλ. *εὐτραπέλως* ἐπίρρ. *ἐκτησάμεθα* μ. ἄορ. α' τοῦ μεικτοῦ ἀποθετ. *κτάομαι* -ῶμαι, ἐκτώμην, κτήσομαι, κτηθήσομαι, ἐκτησάμην, ἐκτήθην, κέκτημαι, ἐκεκτήμεν. *σημαίνω*, ἐσήμαινον, σημανῶ, ἐσήμηνα καὶ μεταγεν. ἐσήμανα, σεσήμαγκα (μεταγεν.).

κρείσσω ἐπίθ. συγκρ. βαθ. τοῦ *ἀγαθός* (ὑπερθ. *κράτιστος*). *ἡ κατάμεμνις*, ὡς γ' κλ. *ἄρχομαι*, ἤρχομην ἄρξομαι, ἀρχθήσομαι, ἤρξάμην, ἤρχθην, ἤρχμαι, ἤρχμην. *παρασχόμενοι* μετ. μ. ἄορ. β' τοῦ *παρέχομαι*, *δή—τοι—γε* μόρια βεβαιωτικά. *ὁ, ἡ ἀμάρτυρος*, *ον* ἐπίθ. β' κλ. δικατάληκτον. *θαναυσθησόμεθα* παθ. μέλλ. τοῦ *θαναύζομαι*. *προσδεόμενοι* μετ. ἐν. τοῦ *προσδέομαι*. *τέρψει* μέλλ. τοῦ *τέρπω*. *αὐτίκα* ἐπίρρ. χρον. *ἔπει* δοτ. πληθ. τοῦ οὐδέτ. γ' κλ. τὸ *ἔπος*, *ους* βλάμει μέλλ. τοῦ *βλάπτω*. *καταναγκάσαντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ *καταναγκάζω*. *ὁ, ἡ ἐσβατός*, *όν* ἐπίθ. β' κλ. δικατάλ. *ξυγκατοικίσαντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ *ξυγκατοικίζω*, *ῶκίζον*, *οἰκιδῶ*, *ῶκισα*, *ῶκικα*, *ῶκικειν*. *ἐτελεύτησαν* ἄορ. α' τοῦ *τελευτάω* -ῶ (ῶμαλόν). *δικαιοῦντες* μετ. ἐν. τοῦ *δικαίω* -ῶ. *ἀφαιρεθῆναι* ἄπαρ. παθ. ἄορ. α' τοῦ *ἀφαιροῦμαι*. *λειπομένοι* μετ. ἐν. τοῦ *λείπομαι*. *κάμνειν* ἄπαρ. ἐν. τοῦ *κάμνω*, ἔκαμνον, καμοῦμαι, ἔκαμον, κέκμηκα. ἐκεκμήκειν.

Συντακτικά—αισθητικά : *ξυνελών* τροπ. μετ. ἐρμηνευομένη δι' ἐπίρρ.= συντόμως. *τε=οὖν=λοιπόν*. *λέγω* ρ. (*ἐγὼ*) ὑποκ. *εἶναι* ἄντικ. (εἰδ. ἄπαρ.) *πόλιν* ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. *τὴν πᾶσαν* ἐπίθ. διορ. *παιδεύειν* (ἀφρημ. ἀντί συγκεκρ.) κατηγ. *τῆς Ἑλλάδος* γεν. ἄντικ. (*παιδεύει τὴν Ἑλλάδα*). *δοκεῖν* ἐπίσης ἄντικ. (εἰδ. ἄπαρ.) ἐξαρθώμενον ἐκ τοῦ *λέγω*. *μοι* δοτ. προσωπ. *παρέχεσθαι*. ἂν ἄντικ. τοῦ προσωπ. ρ. *δοκεῖν*. *ἄνδρα* ὑποκ. τοῦ *δοκεῖν* καὶ *παρέχεσθαι*. *καθ' ἕνα* ἕνατον ἐμπρόθ. διορ. *διανομῆς* καὶ ἀπομονώσεως *παρ' ἡμῶν* ἐμπρόθ. διορ. *προελεύσεως* τὸ αὐτὸν κατηγορ. ὁ τρίς ἐπαναληφθεὶς δυνητικὸς ἂν ἀνήκει τῷ *παρέχεσθαι* καὶ σκοπὸν ἔχει τὸν κολασμὸν τῆς ἐννοίας παρὶ αὐταρκείας τῶν Ἀθηναίων. τὸ *οἶμα* (ἀντί *ἑαυτὸν*) ἄντικ. τοῦ *παρέχεσθαι*. *αὐτάρκης* κατηγ. *ἐπὶ πλείστα εἶδη* ἐμπρόθ. διορ. *διευθύνσεως*. *μετὰ χαρίτων* ἐμπρόθ. διορ. τρόπου. *εὐτραπέλως* ἐπίρρ. διορ. τρόπου (=καὶ μετ' *εὐτραπείας μετὰ μεγίστης χάριτος*) τὸ *μάλιστα* συναπτεόν τῷ *μετὰ χαρίτων*, κατ' ἄλλους συναπτεόν τῷ *εὐτραπέλως* μεθ' οὗ ἀποτελεῖ περίφραση ὑπερθετικῆ. *τὴν πᾶσαν πόλιν—καθ' ἕνα* ἕνατον ἄνδρα καὶ *ἐπὶ πλείστα εἶδη—τὸν αὐτὸν* ἀντιθέσεις ἢ σύντ. τῆς περιόδου: *σημαίνει* ρ. ἢ *δύναμις* ὑποκ. *αὕτη* κατηγ. διορ. *τῆς πόλεως* γεν. κτητικῆ. *καὶ ὡς...* ἀλήθεια εἰδικῆ πρότ. ὡς ἄντικ. τοῦ *σημαίνει*. *ἐστὶ* ρ. *τάδε* ὑποκ. (ἀττ. σύντ.). *κόμπος* κατηγ. (α' ὄρος συγκρ.). ἢ *ἀλήθεια* κατηγ. (β' ὄρος συγκρ.). *ἐν τῷ παρόντι* ἐμπρόθ. διορ. ἀμέσου χρονικῆς στιγμῆς. *λόγων—ἔργων* γεν. ὑποκειμ. καὶ ἰσοσύλλαβος ἀντιθέσις ἐξαιρομένη, διότι προετάχθησαν αἱ γεν. τῶν οὐσιαστ. ἦν... *ἐκτησάμεθα* ἀναφ. πρότ. ἦν ἄντικ. *ἀπὸ τῶν τρόπων* ἐμπρόθ. διορ. ὀργάνου. *τῶνδε* ἐπίθ. διορ.

ἐς πείραν ἔρχεται βραχυλογία ἀντί: *ἐς πείραν ἔρχομένη* (δηλ. δοκιμαζομένη) *ἐλέγχεται* ἢ *ἀποδεικνύται*. ἢ *πόλις* ὑποκ. *μόνη* κατηγ. διορ. *τῶν νῦν* (πὸ *λεω*) γεν. *διαίρ.* *κρείσσαν* κατηγ. *ἀκοῆς* β' ὄρος συγκρ. *καί... ἔχει* ρ. (ἢ *πόλις*) ὑποκ. *ἀγανάκτησιν* α' ἄντικ. *μόνη* κατηγ. διορ. *τῷ πολεμίῳ* β' ἄντικ (περιληπτικῆς σημ.=τοῖς *πολεμίοις*). *ἐπελθόντι* *χρόνῳ* μετ. (=ἐπειδὴν *ἐπέλθῃ*), κατ' ἄλλους ἐπιθετ. ὑφ' οἷων *κακοπαθεῖ* ἀναφ. *αἰτίω* πρότ. (=ὄτι ὑπὸ τοιοῦτων). ὑφ' οἷων ποιητικὸν αἶτιον (ὡς ὑποκ. τοῦ *κακοπαθεῖ* νοεῖται ὁ *πολέμιος*). *κατάμεμψιν* α' ἄντικ. τοῦ ἀνωτέρω *ἔχει*. *τῷ ὑπηκόῳ* β' ἄντικ. (περιληπτ. σημ.

διεφικρι, πῶς ἐξάρχει

=τοῖς ὑπηκόοις). ὡς οὐχ.. ἄρχεται αἰτιολ. προτ. ὑποκειμ. αἰτιολογίας (κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ὑπηκόων). (ὁ πολέμιος) ὑποκ. οὐχ ὑπὸ ἀξίων ποιητικὸν αἴτιον καὶ σχῆμα λιτότητος=ὑπ' ἀναξίων. μόνη—μόνη, οὔτε—οὔτε ἐπαναφορά. ἔρχεται—ἄρχεται παρήχησις, ὁμοιοτέλετον, ἰσοσύλλαβον. Παρατηρητέα ἡ μουσικότης καὶ ἡ ἀρμονία τῆς περιόδου λόγω τῆς ὀρθῆς, κομψῆς καὶ ποιητικῆς τοποθετήσεως τῶν λέξεων. παρασχόμενοι χρονικὴ μετ. δηλοῦσα τὸ προτερότερον ἐν σχέσει πρὸς τὸ θαυμασθῆσόμεθα. (ἡμεῖς) ὑποκ. τὴν δύναμιν ἄντικ. μετὰ σημείων ἐμπρόθ. διορ. τρόπου. δὴ τοι ἰσχυρὰ βεβαίως εἰς τὸ ἀμάρτυρον, ὁ δὲ γὰρ ἐξαιρεῖ αὐτό. οὐκ ἀμάρτυρον κατηγ. καὶ σχῆμα λιτότητος καὶ ἐκ παραλλήλου ἐν σχέσει πρὸς τὸ μετὰ μεγάλων σημείων' αἱ λέξεις σημείων—ἀμάρτυρον μεταφορικῶς ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Ἀττικῶν δικαστηρίων. τοῖς νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα αὐτό. ποιητικὸν αἴτιον. προσδεόμενοι τροπ. μετ. οὐδὲν σύστοιχον ἄντ. τοῦ προσδεόμενοι. Ὁμήρου β' ἄντικ. ἐπαινέτου κατηγ. οὔτε ὅστις... ἀναφ. πρότ. ἀντὶ γενικῆς: οὔτε ἄλλου τινός, ὅστις ὑποκ. ἔπειτα ὁτ. ὄργαν. τὸ αὐτίκα ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ. (τοὺς ἀκούοντας) ἐνν. ὡς ἄντικ. ἡ ἀλήθεια ὑποκ. τοῦ βλάψει. τὴν ὑπόνοιαν ἄντικ. τῶν ἔργων γεν. ἄντικ. συναπτέα καὶ πρὸς τὸ ὑπόνοιαν καὶ πρὸς τὸ ἀλήθεια παρασχόμενοι—προσδεόμενοι καὶ τέρπει—βλάψει παρήχησις, ἰσοσύλλαβον, ὁμοιοτέλετον. ἀλλὰ.. καταναγκάσαντες αἰτιολ. μετ. (ἡμεῖς) ὑποκ. θάλασσαν καὶ γῆν ἄντικ. τῆς μετ. καὶ ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. γενέσθαι. πᾶσαν κατηγ. διορ. γενέσθαι τελ. ἄπαρ. ἐσβατὸν κατηγ. τῆ τόλμη ὁτ. προσωπ. εἰς τὸ γενέσθαι. ἡμετέρα ἐπιθ. διορ. ξυγκατοικίσαντες αἰτιολ. μετ. (ἡμεῖς) ὑποκ. μνημεῖα ἄντικ. ἀΐδια κατηγ. κακῶν—κάγαθῶν γεν. ἄντικ. εἰς τὸ μνημεῖα. πανταχοῦ ἐπιρρ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. καταναγκάσαντες—ξυγκατοικίσαντες παρήχησις, ἰσοσύλλαβον, ὁμοιοτέλετον. Παρατηρητέον καὶ τὸ χιαστὸν σχῆμα:

μετὰ μεγάλων σημείων / καὶ οὐκ ἀμάρτυρον
πᾶσαν θάλασσαν καὶ γῆν / μνημεῖα ξυγκατοικίσαντες

πᾶσαν—πανταχοῦ παρήχησις, ἐτελεύτησαν ρ. οἶδε ὑποκ. μαχόμενοι τροπ. μετ. γενναίως ἐπιρρ. διορ. τρόπου συναπτέος καὶ πρὸς τὸ μαχόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἐτελεύτησαν. περὶ πόλεως ἐμπρόθ. διορ. ὑπερασπίσεως. τοιαύτης ἐπιθ. διορ. δικαιούντες αἰτιολ. μετ. μὴ ἀφαιρεθῆναι ἄντικ. (τελ. ἄπαρ.). οἶδε ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. αὐτὴν ἄντικ. τοῦ ἄπαρ. καί... εἰκός (ἔστι) ἀπρόσ. ἔκφρασις δεχομένη ὡς ὑποκ. τὸ ἐθέλειν. πάντα τινὰ ὑποκ. τοῦ ἐθέλειν. κάμνειν ἄντικ. τοῦ ἐθέλειν (τελ. ἄπαρ.). τῶν λειπομένων γεν. διααρ. (ἐπιθ. μετ.). ὑπὲρ αὐτῆς ἐμπρόθ. διορ. ὑπερασπίσεως.

Πραγματικά: Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ μεγαλύτεου τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. παιδευσις ἐκπαιδευτήριον, σχολεῖον, ἔστι πνευματικὸν φῶς, ἡ μορφωτικὴ δύναμις τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας σταθερῶς ἐνεργούσης, ἰδακτικὸν μορφωτικὸν πρότυπον. Ὁ Πίνδαρος ἐγκωμιάζων τὰς Ἀθήνας λέγει: Ὡ ταὶ λιπαραὶ καὶ ἰστέφανοι καὶ αἰόδοιμοι, Ἑλλάδος ἕρρισμα, κλειναὶ Ἀθᾶναι, δαιμόνιον πτολίεθρον· ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ αὐτὰς «πρυτανεῖον τῆς σοφίας»· ὁ Διόδωρος «κοινὸν παιδευτήριον πᾶσιν ἀνθρώποις» ὁ Ἰσοκράτης «οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασιν»· «Ἑλλάδος Ἑλλάδα»· τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν «ἔστιν τῆς Ἑλλάδος»· ὁ Σωκράτης «Ἀθηναῖος ὢν πόλεως τῆς μεγίστης καὶ εὐδοκιμοτατέης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύρ» ὁ Παλαμῆς «Ἀθήνα, διαμαντόπετρα σιτῆς γῆς τὸ δαχτυλίδι»· «Ἦρθαν ἐδῶ οἱ πρέσβεις τῆς Ἀθήνας, ἀπ' ὅπου πιστεύεται πὼς βγήκαν ὁ πολιτισμός, ἡ ἐπιστήμη, ἡ θερησκεία, ἡ γεωργία, τὸ δίκαιο, οἱ νόμοι γιὰ ν' ἀπλωθοῦν παντοῦ... Καὶ εἶναι τέτοιο τὸ γόητρό της, ὥστε τόνομα τῆς Ἑλλάδας, πὸν τώρα εἶναι σχεδὸν συντριμμένη καὶ παραλυμένη, στυλῶνεται μὲ

ὁμοιοπαθῶς οὐκ ἀδύνατον εἶναι Περικλέους =

ΕΔ Νῆσον = 500 πόλεις κρημαίοντες | εἰς ἄρα μ. χερσὶν ἄγων 1000
54 Ἄνδρος = 250 | εἰς ἰσθμίων εἰς βόττας: 2000
εἰ εἰς Ἐρεμνὸν ἢ Βισαλτῶν 100. | εἰς Σενόβου. : 500

τῇ δόξῃ τῆς πόλεως αὐτῆς· μετάφρ. Κακοριδῆ (Κικέρωνας pro Flacco 62).
τὸν αὐτὸν ὡς ἐνιαία προσωπικότης. τὸ *σῶμα* τὴν προσωπικότητά του, τὸ
ἄτομον ὡς ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ἐνότητα. *ἐπὶ πλείοστα εἶδη* εἰς πολυμε-
ρῇ ἀπασχόλησιν, ὅπως φέρο' εἰπεῖν ὁ Περικλῆς ἦτο πολιτικός, ρήτωρ,
στρατηγὸς καὶ φιλόσοφος, ὁ Ξενοφῶν φιλόσοφος καὶ στρατηγός, ὁ Σόλων
φιλόσοφος, νομοθέτης, πολιτικός, στρατηγός, ποιητὴς καὶ ἔμπορος ἀκόμη
κλπ. *ἐν τῷ παρόντι* δικαιολογεῖται νὰ τονώη ὁ ρήτωρ μὲ ὑπερβολὰς τὸ ἠ-
θικὸν τῶν ἀκροατῶν. *ἡ δύναμις τῆς πόλεως* ὑπὸ τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος
ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εὐρίσκοντο περίπου 1000 πόλεις μὲ
ἀνθηρὰν οἰκονομίαν, ἡ ὁποία πιστοῦται ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ δημοσίου, τὰ
ὁποία ὑπερέβαινον τὰ χίλια τάλαντα ἑτησίως, ἐκτὸς τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυ-
ρῶν σκευῶν, τὰ ὁποία ἐφυλάσσοντο εἰς τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶ-
νος. Μολονοῖς πολλὰ δημοσία ἔργα ἔγιναν, πάντοτε ὁ δημοσίως θησαυρὸς
ἦτο ἀκαμῖτος. Λέγεται δὲ ὅτι ποσὸν χιλίων ταλάντων καθωρίσθη νὰ παραμέ-
νη ὡς μόνιμον ἀπόθεμα διὰ τὸν ἔσχατον κίνδυνον τῆς πόλεως, ἡπειλεῖτο
δὲ ποινὴ θανάτου κατ' ἐκείνου, ὅστις ἤθελε προτείνει ἀλλοίαν αὐτοῦ χρῆσιν.
Αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τοῦ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ ἀπετελοῦντο
1) ἐκ 13 χιλιάδων μαχίμων ὀπλιτῶν, 2) ἐκ 16 χιλιάδων περίπου διὰ τὴν
φρουρῆσιν τῶν ὀχυρῶν, φρουρίων καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, 3) ἐκ 2800
ἰππέων, ἰπποτοξοτῶν καὶ τοξοτῶν καὶ 4) ἐκ 300 τριήρων. *ἀπὸ τῶνδε* ὅσα
μέχρι τοῦδε ἐξέθεσεν. Ἐντεῦθεν ὁ Περικλῆς προχωρεῖ ἀποδεικνύων τὴν
ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων περὶ πολιτικῆς κατευθύνσεως τῆς πόλεως, ἰδεολο-
γίας καὶ μορφώσεως τῶν πολιτῶν τῆς. Τοῦτο εἰς τὴν ρητορικὴν ἐκαλεῖτο
πίστις. ἐπελθόντι ὑπαινιγμὸς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ ὅποιοι πάν-
τοτε κατ' ἔτος εἰσέβαλλον εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ τῆς μετ. δηλοῦται ὅτι οἱ
Ἀθηναῖοι ἀνέλαβον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἀμυντικὸν πόλεμον. *ὑφ' οἷων*
δηλ. τῶν Ἀθηναίων ὡς δῆθεν ἀναξίων ἀντιπάλων. *ἀρχεται* λέγεται αὐτὸ
διὰ νὰ τὸ ἀκούσουν αἱ παριστάμεναι συμμαχικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι. *οὐχ ὑπὸ*
ἀξίων ἐξαίρεται ἡ ἀξιοπρεπὴς καὶ γενναίουψυχος στάσις τοῦ νικητοῦ ἔναντι
τοῦ ἠττημένου. *μετὰ μεγάλων σημείων καὶ οὐκ ἀμάρτυρον* ἄπται ἀπο-
δείξεις τῆς δυνάμεως εἶναι τὸ ὅτι «*κρείσσων ἐς πείραν ἔρχεται*», μάρτυ-
ρες δὲ θεωροῦνται οἱ πολέμοι καὶ οἱ ὑπήκοοι, ἵνα καταστῇ ἡ μαρτυρία τῶν
πειστικωτέρα. *τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα* οἱ λόγοι
οὗτοι τοῦ Περικλέους εἶναι ἀληθῶς προφητικοὶ καὶ πιστοποιοῦν τὴν πολι-
τικὴν διαίθεσιν τοῦ ἀνδρός. Τὸ ἔργον τοῦ Περικλέους καὶ τῆς συγχρόνου
γενεᾶς του παραμένει ἀσάλευτον καὶ ἀθάνατον διὰ μέσον τῶν αἰώνων, προ-
καλεῖ τὸν παγκόσμιον θαυμασμόν καὶ διαλαλεῖ τὴν αἰωνίαν νίκην τοῦ ἀν-
θρώπινου πνεύματος, ἐνῶ ἡ πενιχρὰ νίκη τοῦ Λυσάνδρου διήρκεσεν, ὅσον
καὶ οἱ ἦχοι τῶν ἀθλητρίδων. *τέρπει ἔπεσιν... ἡ ἀλήθεια τῶν ἔργων βλάπτει*
ὑπονοεῖ τοὺς Ἰωνὰς λογογράφους, τὸν ἱστορικὸν Ἡρόδοτον καὶ αὐτὸν τὸν
ποιητὴν Ὀμηρον, οἱ ὁποῖοι διήνθιζον τοὺς λόγους τῶν μὲ ἀνθη ρητορικά,
παρίστανον ἰδανικὰς μορφὰς καὶ ἀντασιώδεις πράξεις. Ἐκ τούτων καταφαί-
νεται ἡ ἀποστροφὴ τοῦ Θουκυδίδου πρὸς πᾶσαν ποιητικὴν διακόσμησιν ἢ
φανταστικὴν πρᾶξιν, διότι μετὰ τὴν πρόσκαιρον τέρψιν θὰ ἐπηρεχόλῃται ἡ
ὠμὴ πραγματικότης, ἡ ὁποία θὰ διέψευδε τὴν σχηματισθεῖσαν ἰδέαν περὶ

...φύλαξι...
...αὐτῶν θεοῦ...
...καὶ τῶν θεοῦ...
...οἱ θεοὶ...
...55

τῶν ὑμνουμένων ἔργων. **πᾶσαν θάλασσαν καὶ γῆν** οἱ τολμηταὶ Ἀθηναῖοι ἰστοροῦσαν ἀποικίας καὶ κληρουχίας παντοῦ με ἀποτέλεσμα ἄλλοτε μὲν εὐχάριστον (εἰς Ἑσθρακίην χερσόνησον), ἄλλοτε δὲ δυσάρεστον (ἐν Ὠρωπῶ καὶ Αἰγίνῃ) κληρουχία εἶναι ἢ διὰ κλήρου ἀπονομή γῆς ἐν ξένη χώρα μεταξὺ τῶν πολιτῶν· αὕτη ἐγένετο τῷ 506 π. Χ. τὸ πρῶτον. **μνημεῖα κακῶν καὶ ἀγαθῶν** μνημεῖον δόξης διὰ τοὺς νικητὰς Ἀθηναίους εἶναι αἱ παρὰ τὸν Εὐρουμέδοντα ποταμὸν νῆκαι τοῦ Κίμωνος, μνημεῖον δὲ ἀτυχίας ἢ παρὰ τὴν Μέμφιν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῶν **Περσῶν** ἤττα αὐτῶν. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν **κακὰ** εἶναι αἱ σκληραὶ πράξεις, εἰς ἃς προέβησαν πρὸς ἐπιβολὴν τῶν κληρουχιῶν, **ἀγαθὰ** δὲ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις εἰς τοὺς ἐντοπίους. Ἦδη ἄρχεται ἡ μεταβάσις εἰς τὸν ἐπαῖνον τῶν νεκρῶν «**ὑπὲρ τοιαύτης πόλεως**». **κἀμνεν** ἐννοεῖ τὰς τολμητικότητας, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον.

Ἀπόφθεγμα: 11. «**Ἐννελὼν τε λέγω τὴν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδεύειν εἶναι**».

Νόημα: Ὁ ρήτωρ συγκεκριμένως, ὅσα μέχρι τοῦδε ἐξεθέσει, χαρακτηρίζει τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ὡς πνευματικὸν κέντρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς πολίτας αὐτῆς ὡς προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας με εὐστροφίαν καὶ χάριν. Ὅτι δὲ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα λέγει, δὲν ἀποτελοῦν κομπορημοσύνην διὰ τὴν κατανάλωσιν τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ ζωντανὴ ἀλήθειαν, πιστοποιοῦνται ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως, ἢ ὁποῖα ἀπεκτιήθη με τοὺς προαναφερθέντας τρόπους ζωῆς.

Μόνη ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐξ ὅλων τῶν συγχρόνων πόλεων. ἐὰν τεθῆ ὑπὸ δοκιμασίαν, ἀποδεικνύεται ἀνωτέρα τῆς ἐπικρατούσης δι' αὐτὴν φήμης καὶ μόνη αὐτὴ οὔτε εἰς τὸν ἠττώμενον ἐχθρὸν δίδει τὸ δικαίωμα νὰ ἀγανακτῆ, διότι ἐνίκηθη ὑπὸ τοιούτου δῆθεν ἀναξίου ἀντιπάλου οὔτε εἰς τοὺς ὑπηκόους νὰ παραπονεθοῦν, διότι τάχα κυβερνῶνται ὑπὸ ἀναξίων ἀνθρώπων. Ἡ δύναμις τῆς πόλεως ἔχει πιστοποιηθῆ με μεγάλας ἀποδείξεις καὶ ἀψευδεῖς μάρτυρας, ὥστε νὰ προκαλῆ τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκη οὔτε Ὀμήρου διὰ νὰ ψάλλῃ τοὺς ἐπαίνους τῆς οὔτε ἄλλου τινὸς ποιητοῦ, τοῦ ὁποῖου ἢ φαντασιώδης παράστασις τῶν γεγονότων θὰ διεψεύδετο ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Τὴν δύναμιν αὐτὴν τῆς πόλεως, ἐξακοντισθεῖσαν ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ αἰῶνες θὰ διαλαλοῦν με τὰ στηθέντα ἐκεῖ ἀθάνατα μνημεῖα καὶ τῶν ἀτυχιῶν καὶ τῶν εὐτυχιῶν τῆς. Ὅταν λοιπὸν ὑπὲρ τοιαύτης πόλεως γενναίως μαχόμενοι ἔπεσον οἱ προκειμένοι νεκροί, ἠθικὸν χρέος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἐπιζῶντας νὰ υποφέρουν τὰ πάντα χάριν αὐτῆς.

Περὶλήψεις: 1. Χαρακτηρισμὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ρήτορος. 2. Ἡ δύναμις τῆς πόλεως εἶναι ἀλήθεια πιστοποιουμένη ὑπὸ τῶν πραγμάτων. 3. Αἱ Ἀθηναῖοι, ὡς πόλις, εἶναι ἀνωτέρα τῆς φήμης τῶν. 4. Τὰ στηθέντα μνημεῖα εἶναι μάρτυρες ἀψευδεῖς τῆς ὑπερόχου ἰσχύος τῆς πόλεως. 5. Ὁ ὕμνος τῆς πόλεως ἀποτελεῖ τὸ καλύτερον ἐγκώμιον τῶν νεκρῶν καὶ 6. Τὸ καθήκον τῶν ἐπιζῶντων.

ΚΕΦ. 42. ("Επαινοι)

»Δι' ὃ δὴ
καὶ ἐμήκυνα
τὰ περὶ τῆς πόλεως,
διδασκαλίαν τε ποιούμενος

μὴ εἶναι τὸν ἀγῶνα
περὶ ἴσου ἡμῖν
καὶ οἷς μηδὲν
τῶνδε ὑπάρχει
ὁμοίως,
καὶ ἅμα
καθιστάς
τὴν εὐλογίαν (τούτων)
ἔφ' οἷς νῦν λέγω
φανερὰν σημείους.
καὶ εἴρηται
τὰ μέγιστα αὐτῆς
(τῆς εὐλογίας)·
αἱ ἀρεταὶ γὰρ τῶνδε
καὶ τῶν τοιῶνδε
ἐκόσμησαν τὴν πόλιν,
ἃ ὑμνησα (αὐτήν),
καὶ οὐ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων
ὥσπερ τῶνδε

ὁ λόγος ἂν φανείη
ἰσόρροπος τῶν ἔργων.
δοκεῖ δέ μοι
ἢ νῦν τῶνδε καταστροφῇ
δηλοῦν
ἀνδρὸς ἀρετῆν
πρώτη τε μηνύουσα

καὶ τελευταία βεβαιουῦσα·

καὶ γὰρ τοῖς χεῖροσι

τάλλα
δίκαιόν (ἐστι)
προτίθεσθαι
τὴν ἀνδραγαθίαν
ὑπὲρ τῆς πατρίδος
ἔς τοὺς πολέμους·

«Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς
καὶ ὠμίλησα διὰ μακρῶν
περὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν πόλιν,
ἄφ' ἑνὸς μὲν, διότι ἐπεθύμουν νὰ (σὰς)
ἀναπτύξω καλῶς,

ὅτι δὲν ἀγωνιζόμεθα
διὰ πράγματα ἴσης ἀξίας ἡμεῖς
καὶ μὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τίποτε
ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν
εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν,
καὶ ἄφ' ἑτέρου συνάμα,
διότι ἤθελον νὰ καταστήσω
τὸ ἐγκώμιον (αὐτῶν),
πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων τώρα ὁμιλῶ,
φανερὸν διὰ πραγματικῶν ἀποδείξεων.
Καὶ πράγματι ἔχουν λεχθῆ
τὰ πλείστα καὶ σπουδαιότατα
σημεῖα αὐτοῦ (τοῦ ἐγκωμίου)·
διότι αἱ ἀνδραγαθίαι αὐτῶν ἐδῶ
καὶ τῶν ὁμοίων (των)
ἐστόλισαν τὴν πόλιν,
μὲ ὅσα ἀνέφερα ἐξυμνῶν (αὐτήν),
καὶ δι' ὀλίγους ἐκ τῶν Ἑλλήνων,
ὅπως ἀκριβῶς μὲ τοὺς προκειμένους (νε-
κρούς μας)

ὁ λόγος ἤθελεν ἀποδειχθῆ
ἔχων τὸ αὐτὸ βάρος μὲ τὰ ἔργα (των).
Μοῦ φαίνεται δέ,
ὅτι ὁ τωρινὸς θάνατος αὐτῶν ἐδῶ
εἶναι τραγὴ ἀπόδειξις
τῆς ἀνδραγαθίας (των),
εἴτε (οὗτος) ἀποκαλύπτει τὸ πρῶτον δεῖ-
γμα (τῆς ἀνδρείας των)
εἴτε ἐπισφραγίζει (ταύτην) διὰ τελευ-
ταίαν φορὰν·
διότι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη, οἱ ὅποιοι εἶναι
φαῦλοι τὸν βίον
ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως,
δικαιοῦνται
νὰ προβάλλουν πρὸς ὑπεράσπισίν (των)
τὴν (ἐπιδειχθεῖσαν) ἀνδραγαθίαν (των)
ὑπὲρ τῆς πατρίδος
κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων·

ἀφανίσαντες γὰρ κακὸν
ἀγαθῷ
μᾶλλον ὠφέλησαν
κοινῶς
ἢ ἔβλαψαν
ἐκ τῶν ἰδίων.

τῶνδε δὲ
οὔτε τις
ἐμαλακίσθη
προτιμήσας τὴν ἔτι
ἀπόλαυσιν πλούτου,
οὔτε (τις)
ἐποίησατο ἀναβολὴν
δεινοῦ
ἐλπίδι πενίας,

ὡς κἂν πλουτήσῃ
ἔτι διαφυγόν·
λαβόντες δὲ
τὴν τιμωρίαν τῶν ἐναντίων
ποθεινότεραν
αὐτῶν
καὶ ἅμα νομίσαντες
τόνδε (τὸν κίνδυνον)
κάλλιστον τῶν κινδύνων
ἐβουλήθησαν
μετ' αὐτοῦ (τοῦ κινδύνου)
τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι,
τῶν δὲ ἐφίεσθαι,

ἐπιτρέψαντες
ἐλπίδι μὲν
τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσῃν,

ἄξιοῦντες δὲ
ἔργῳ
πεποιθέναι
σφίσιν αὐτοῖς
περὶ τοῦ ἤδη ὀρωμένου·

καὶ ἐν αὐτῷ (τῷ κινδύνῳ)
ἤγησάμενοι
κάλλιον
τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν

διότι ἐξαλείψαντες τὸ ἠθικὸν σφάλμα
διὰ πατριωτικῆς πράξεως
περισσότερον ὠφέλησαν
μὲ κοινήν προσπάθειαν,
παρ' ὅσον ἔβλαψαν
διὰ (τῶν παρεκτροπῶν) τοῦ ἰδιωτικοῦ
τῶν βίου.

Ἐξ αὐτῶν ὅμως ἐδῶ τῶν (νεκρῶν)
οὔτε κανεῖς (πλούσιος)
ἐπέδειξε δειλίαν,
διότι προετίμησε τὴν διαρκεστέραν
ἀπόλαυσιν τοῦ πλούτου (του),
οὔτε (κανεῖς πτωχός)
ἐπεδίωξε ν' ἀναβάλῃ
τὸν ἐκ τῆς μάχης κίνδυνον
ἔνεκα ἐλπίδος, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἡ πε-
νία (του),

ὅτι δηλαδὴ δύναται καὶ πλούσιος νὰ γίνῃ,
ἐὰν τελικῶς διαφύγῃ (τὴν πενίαν)
ἄλλ' ἐπειδὴ ἔκριναν
τὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν
περισσότερον ποθητὴν
ἀπὸ αὐτὰ
καὶ συγχρόνως, ἐπειδὴ ἐθεώρησαν,
ὅτι αὐτὸς (ὁ κίνδυνος) ἦτο
ὁ ὠραιότατος ἐκ τῶν κινδύνων,
ἀπεφάσισαν αὐτοβούλως,
κινδυνεύοντες,
τοὺς μὲν ἐχθροὺς νὰ ἐκδικηθοῦν,
τῶν δὲ ἀγαθῶν νὰ διατηροῦν τὴν ἐπιθυ-
μίαν,

ἐμπιστευθέντες
εἰς τὴν ἐλπίδα μὲν
τὴν ἀβεβαιότητα τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως
(τοῦ ἀγῶνος),

κρίνοντας ὅμως ἄξιον
ἐν τῇ πράξει
νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνην (μόνον)
εἰς τὴν προσωπικὴν τῶν ἀνδρείαν
ὡς πρὸς τὸν ὑπάρχοντα πλεόν πρὸ τῶν
ὀφθαλμῶν (τῶν) κίνδυνον·

καὶ περιοριζόντες εἰς αὐτὸν (τὸν κίνδυνον),
ἐπειδὴ ἐθεώρησαν
ὠραιότερον (πρᾶγμα)
τὴν ἄμυναν καὶ τὸν θάνατον

ἢ τὸ σφύζεσθαι
 ἐνδόντες,
 τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον,
 τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι
 ὑπέμειναν,
 καὶ δι' ἔλαχίστου καιροῦ
 τύχης
 ἀπηλλάγησαν (τοῦ βίου)
 ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης μᾶλλον
 ἢ τοῦ δέους».

παρὰ τὴν σωτηρίαν
 διὰ τῆς ὑποχωρήσεως,
 τὴν μὲν ἐπὶ δειλίᾳ μοιφήν ἀπέφυγον,
 τὴν δὲ μάχην μὲ θυσίαν τῆς ζωῆς (των)
 ἀντεμετώπισαν,
 καὶ εἰς βραχυτάτην (κρίσιμον) στιγμήν,
 τὴν ὁποίαν καθορίζει ἡ τύχη,
 ἀπέθανον
 εἰς τὸ μεσουράνημα μᾶλλον τῆς προσδο-
 κίας (τῆς νίκης)
 καὶ ὄχι τῆς ἀνησυχίας (δι' αὐτήν)».

Λεξιλόγιον : *μηνύω*=κάμνω τι μακρόν, ἐκτείνω, ὁμιλῶ διεξοδικῶς, ἐν ἐκτάσει, μακρηγορῶ. *εὐλογία*=καλλιλογία, ἔπαινος, ἐγκώμιον. *σημεῖον*=σημαεῖον, ἀπόδειξις. *ἀρετή*=ὑπεροχή, τελειότης, ἰκανότης, εὐγένεια, προτέρημα, ἀνδρεία, ἀνδραγαθία. *κοσμῶ*=διευθετῶ, διοικῶ, στολιζῶ, καλλωπίζω. *ἰσοβροπος*=ἕξ Ἰσου ρέπων καὶ πρὸς ἑκάτερα τὰ μέρη, ἰσοβαρής, ἰσόσταθμος, ἀνάλογος. *καταστροφή*=ἀνατροπή, ὑποταγή, ὑποδούλωσις, τέλος, θάνατος. *μηνύω*=καταγγέλλω, ἀποκαλύπτω, φανερώω. *βεβαιῶ*=καθιστῶ τι βέβαιον, ἐξασφαλίζω, ἐπιβεβαιώνω, ἐπισφαγίζω. *προτίθεμαι* (παθ.)=προβάλλομαι ὡς ἄσπις. *ἀφανίζω*=καθιστῶ τι ἀφανές, ἀποκρύπτω, καταστρέφω, παντελῶς ἐξαλείφω. *μαλακίζομαι*=χαυνοῦμαι, ἐκθηλόνομαι, ἐπιδεικνύω ἀδυναμίαν ἢ δειλίαν. *πλουτῶ*=εἶμαι πλούσιος, ἔχω πλούτον. *ποθνήσκω*=ἐπιθυμῶ, λίαν ποθητός. *τιμωροῦμαι*=κολάζω πρὸς ἐκδίκησιν, τιμωρῶ. *ἐφίεμαι*=ἐπιθυμῶ. *ἐπιτρέπω*=στρέφω πρὸς τι, κληροδοτῶ, ἐμπιστεύομαι, παραχωρῶ. *ἄξιῶ*=νομίζω ἢ θεωρῶ ἄξιον, ἐγείρω ἄξιωσιν, ἀπαιτῶ τι παρά τινας. *ἀμύνομαι*=ἀποκρούω τινὰ ἀπ' ἑμαυτοῦ, ὑπερασπίζω ἀμύνατον ἐναντίον τινός. *ἐνδίδωμι*=ἐγχειρίζω, ἐπιτρέπω, ὑποχωρῶ, παραχωρῶ. *φεύγω*=τρέπομαι εἰς φυγὴν, φεύγω, ἐξορίζομαι, κατηγοροῦμαι. *καιρὸς* (=κείρω)=τμήμα χρόνου, προσήκον μέτρον, ἀναλογία, εὐκαιρία. *ἀπαλλάττομαι*=ἐλευθεροῦμαι, ἀπέρχομαι, ἀπομακρύνομαι, (ἀπαλλάττομαι τοῦ βίου=λυτρώνομαι ἀπὸ τὰς μερίμνας τῆς ζωῆς, ἀποθνήσκω). *ἀκμῇ*=ὄξυ σημεῖον, τὸ σπουδαιότερον σημεῖον ἐνὸς πράγματος, τὸ ἄνθος, τὸ ζενίθ, ἀποκορύφωσις, μεσουράνημα. *δόξα* (δοκῶ)=γνώμη, προσδοκία, ἔλπις, ὑπόληψις, τιμῆ, δόξα. *δέος* (δέδοικα)=φόβος, τρόμος, ἔκπληξις, σεβασμός.

Γραμματικά : δὴ βεβαιωτικὸν μόριον=βεβαιῶς, ἀκριβῶς. *ἐμήκυνα* ἄορ. α' τοῦ *μηνύω*, ἐμήκυνον, μηκυνῶ, ἐμήκυνα. *οἷς* δοτ. πληθ. τῆς ἀναφ. ἀντ. ὅς, ἦ, ὄ. *καθιστάς* μετ. ἔνεσο. τοῦ *καθίστημι*. *εἴρηται* παθ. παρακ. τοῦ *λέγομαι*. *ὑμνησα* ἄορ. α' τοῦ *ὑμνέω*. ὦ. *τῶνδε*—*τοιῶνδε* γεν. πληθ. τῶν δευκτ. ἀντ. *ὅδε ἦδε*, *τόδε* καὶ *τοιόδο*, *τοιάδε*, *τοιόνδε*. *ἐκόσμησαν* ἄορ. α' τοῦ *κοσμέω*. ὦ. *φανείη* εὐκτ. παθ. ἄορ. β' τοῦ *φαίνομαι*, ἐφαίνομαι, φανοῦμαι, φανήσομαι, ἐφηνάμην, ἐφάνην καὶ ἐφάνθη, πέφασμαι καὶ πέφηνα.

δοκεῖ ἔνεστο. τοῦ προσωπικοῦ ρ. *δοκῶ*, ἐδόκουν, δόξω καὶ δοκήσω, ἔδοξα καὶ ἐδόκησα, δεδόκηκα. *δηλοῦν* ἄπαρ. ἔν. τοῦ *δηλόω*. ὦ. *μηνύουσα* μετ. ἔν. τοῦ *μηνύω* (ὁμαλόν) *βεβαιούσα* μετ. ἔν. τοῦ *βεβαιῶ*. ὦ (ὁμαλόν). *χείροισι* δοτ. πληθ. συγκρ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. *κακός*, *χείρων*, *χείριστος* καὶ *κακίων*, *κάκιστος* καὶ *ἥττων*, *ἥκιστα*. *προτίθεσθαι* ἄπαρ. μέσο. ἔν. τοῦ *προτίθεμαι*, ἐπιθέμην, θήσομαι, τεθήσομαι, ἐθέμην, ἐτέθη, ἐθέμην, ἐθέθειμι, ἐθέθειμι καὶ κείμαι, ἐκείμην. *ἀγαθῶ*—*κακῶν* οὐδεν. γέν. *ἀφανίσαντες* μετ. ἄορ. α' τοῦ *ἀφανίζω*, ἠφάνιζον, ἀφανιῶ, ἠφάνισα, ἠφάνικα. *κοινῶς* ἐπίρρ. *ᾠφέλησαν* ἄορ. α' τοῦ *ᾠφελέω*. ὦ. *ἔβλαψαν* ἄορ. α' τοῦ *βλάπτω*.

προτιμήσας μετ. ἄορ. α' τοῦ *προτιμάω*. ὦ. *ἐμαλακίσθη* παθ. ἄορ. α' τοῦ ἀποθετ. *μαλακίζομαι*. *κἂν* (κράσις)=*καί*+*ἂν* δυνητ. μόριον. *διαφυγῶν* μετ. ἄορ.

β' τοῦ διαφεύγω. πλουτήσκειν αἰολ. τύπος καὶ πλουτήσαι γ' ἐν. εὐκτ. ἀόρ. α' τοῦ πλουτέω -ῶ. ἐποιήσατο μ. ἀόρ. α' τοῦ ποιούμαι. ποθεινότεραν συγκρ. βαθμ. τοῦ ἐπιθ. ποθεινός, ἢ. ὄν. αὐτῶν οὐδ. γεν. λαβόντες μετ. ἀόρ. β' τοῦ λαμβάνω. κάλλιστον ὑπερθ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. καλός, καλλίως, κάλλιστος. νομίσαντες μετ. ἀόρ. α' τοῦ νομίζω. ἐβουλήθησαν παθ. ἀόρ. α' τοῦ παθθ. ἀποθ. βούλομαι. τιμωρεῖσθαι ἀπαρ. μέσ. ἐν. τοῦ τιμωρόμαι -οῦμαι. ἐφίεσθαι ἀπαρ. μέσ. ἐν. τοῦ ἐφίεμαι, ἐφίεμην, ἐφήσομαι, ἐφεθήσομαι, ἐφείμην, ἐφείθην, ἐφείμαι, ἐφείμην. κατορθώσειν ἀπαρ. μέλλ. τοῦ κατορθόω -ῶ, κατώρθουν, κατορθώσω, κατώρθωσα, κατώρθωκα. ἐπιτρέψαντες μετ. ἀόρ. α' τοῦ ἐπιτρέπω (παρὰκ. τέτροφα). ὄρωμένον μετ. μέσ. ἐν. τοῦ ὄράομαι -ῶμαι, ἐωρώμην, ὀφθήσομαι, εἰδόμεν, ὠφθην, ἐώ(ο)ραμαι καὶ ὠμαι. σφίαιν αὐτοῖς (καὶ ἑαυτοῖς) δοτ. πληθ. τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντων. γ' προσ. ἑαυτοῦ. ἀξιούντες μετ. ἔνεσ. τοῦ ἀξίω -ῶ. πεποιθέναι ἀπαρ. ἐνεργ. παρὰκ. β' μέσης σημασ. τοῦ πείθω=ἔχω πεποίησιν, θαρρῶ.

ἀμύνεσθαι ἀπαρ. ἐν. τοῦ ἀμύνομαι, ἡμυνόμην, ἀμυνοῦμαι, ἡμυνάμην. παθεῖν ἀπαρ. ἀόρ. β' τοῦ πάσχω, ἔπασχον, πείσομαι, ἔπαθον, πέπονθα, ἐπέπονθην. κάλλιον οὐδ. συγκρ. βαθ. τοῦ καλός. ἡγησάμενοι μετ. μ. ἀόρ. α' τοῦ μέσου ἀποθ. ἐνεργ. διαθ. ἡγεομαι οὔμαι. ἐνδόντες μετ. ἀόρ. β' (=ἐνέδωκα) τοῦ ἐνδίδωμι. σφῆζεσθαι ἀπαρ. μέσ. ἐν. τοῦ σφῆζομαι. ὑπέμειναν ἀόρ. α' τοῦ ὑπομένω. ἅμα ληπτέον ὡς πρόθεσις=σύν. ἀπηλλάγησαν παθ. ἀόρ. β' τοῦ ἀπαλλάττομαι.

Συντακτικά — Αἰσθητικά: Δι' ὃ ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. τὰ περὶ τῆς πόλεως ἀντικ. διδασκαλίαν ἀντικ. τοῦ ποιούμενος αἰτιολ. μετ. (ὅτι ἐπιούμην παρὰτ. ἐφετικός). μὴ εἶναι ἀντικ. (εἰδ. ἀπαρ). τὸν ἀγῶνα ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. ἡμῖν δοτ. προσωπική. περὶ Ἰσων ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ. οἷς... (ἀναφ. πρότ.) δοτ. προσώπ. μηδὲν ὑποκ. τοῦ ὑπάρχει. τῶνδε (=τούτων) γεν. διαιρ. ὁμοίως ἐπιπρ. διορ. τρόπου. καθιστάς αἰτιολ. μετ. (ὅτι καθίστην παρὰτ. ἐφετικός). εὐλογίαν ἀντικ. φανεράν κατηγ. σημείοις δοτ. ὄργαν. ἐφ' οἷς... λέγω (ἀναφ. πρότ.) ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (τελικὸν αἷτιον)· τὸ ἀνωτέρω τῶνδε νοητέον ὡς γεν. ἀντικειμ. τοῦ εὐλογίαν. Αἱ λέξεις τῆς περιόδου ἡμῖν τε—ἐφ' οἷς λέγω ἐν σχέσει μὲ τὰς λέξεις τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ 41 κεφ. οἶδε—τῶν λειπομένων ἐτέθησαν χιαστί:

οἶδε / τῶν λειπομένων
ἡμῖν τε \ X ἐφ' οἷς λέγω

καὶ=καὶ πράγματι (δηλοῖ ἀκολουθίαν). τὰ μέγιστα ὑποκ. τοῦ εἴρηται (ἀττ. σύνταξ.). αὐτῆς γεν. διαιρ. (ἐμοί) ἐννοεῖται ὡς ποιητικὸν αἷτιον. ἅ... ὕμνησα ἀναφ. πρότ.· τὸ ὕμνησα λαμβάνει δύο ἀντικ., ἐξ ὧν τὸ α' ἡ σύστοιχον (=οὗς ὕμνους) καὶ τὸ β' τὴν πόλιν. αἱ ἀρεταὶ ὑποκ. τοῦ ἐκόσμησαν. τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε γεν. κτητική. ὁ λόγος ὑποκ. τοῦ φανεῖν ἄν. ἰσόρροπος κατηγ. (μεταφορὰ ἐκ τοῦ ζυγίσματος λόγου καὶ ἔργων). τῶν ἔργων γεν. ἀντικ. τοῦ ἰσόρροπος (ἀντὶ ἔργοις ὡς συνήθως συντάσσεται τὸ ἐπιθ.). οὐ πολλοῖς=ὀλιγοῖς δοτ. ἀναφορᾶς (σχῆμα λιτότητος). τῶν Ἑλλήνων γεν. διαιρ. ὡςπερ τῶνδε γεν. ἀντικειμ. κατὰ παρέκκλιση τῆς συντάξεως ἀντὶ τοῦ ἀναμενομένου τοιοῦδε κατὰ τὸ ἀνωτέρω οὐ πολλοῖς. Παρατήρησον τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ ὕμνησα πρὸς τὸ ἐκόσμησαν, ὅπως τοῦ ἔργων πρὸς τὸ λόγος.

δοκεῖ ρ. προσωπικόν. μοι δοτ. προσώπ. καταστροφὴ ὑποκ. (σχῆμα εὐφημισμού ἀντὶ θάνατος) τεθὲν εἰς τὸ τέλος χάριν ἐμφάσεως. ἢ νῦν ἐπιθ. διορ. τῶνδε γεν. ὑποκειμ. δηλοῦν ἀντικ. (εἰδ. ἀπαρ.) ἐκ τοῦ δοκεῖ ἐξαρτ. ὡς δοξαστικοῦ. ἀρετὴν ἀντικ. τοῦ δηλοῦν. ἀνδρὸς γεν. κτητική. μνημόσασα—βεβαιούσασα τροπικαί μετ. πρώτη—τελευταία ἐπιρρηματικά κατηγορούμενα δηλονότι χρόνον· οἱ σύνδ. τε—καὶ διαζευκτικῆς σημ.—εἴτε—εἴτε. καὶ ἐπιδοτικῆς σημ. δίκαιόν (ἔστι) ἀπρόσωπος φράσις δεχομένη ὡς ὑποκ. τὸ ἀπαρ. προτιθέσθαι (παθ. σημ.). τὴν ἀνδραγαθίαν ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. ἐς τοὺς πολέμους ἐμπρόθ. διορ. χρονικῆς διαρκείας. ὑπὲρ πατριδοῦς ἐμπρόθ. διορ. σκοποῦ (τελικὸν αἷτιον). τοῖς χεῖροσι δοτ. χαριστική. (ἀνευ συγκριτ. σημασ.). τὰλλα αἰτιατ. τοῦ κατὰ τι.

ἀφανίσαντες αίτιολ. μετ. *κακόν* άντικ. *ἀγαθῶ* δοτ. ὄργανική (άντίθεσις). *μᾶλλον* έπιρρ. διορ. ποσοῦ. *ὠφέλησαν* (α' ὄρος συγκρ.). ἢ *έβλαψαν* (β' ὄρος συγκρ.). έπιτυχής ἢ τοποθέτησις τῶν ρημ. εις ἀόριστον χρονον (γνωμικὸ ἀόρ.). άντι ένεστώτος, ὡς *ἀνεμένετο*, *Ἰνα* δηλωθῆ έπι τὸ έκφραστικότερον, ὅτι *έξετελέσθησαν* αἱ πράξεις των. *έκ τῶν ἰδίων* έμπρόθ. διορ. τρόπου δηλῶν τὸ ὄργανον: ὡς ὑποκ. τῶν ρημ. νοεῖται: *οἱ τᾶλλα χείρονες. κοινῶς—έξ ἰδίων* άντίθεσις.

τῶνδε γεν. διαίρ. *τις* ὑποκ. τοῦ *έμαλακίσθη. προτιμήσας* αίτιολ. μετ. *ἀπολαύειν* άντικ. *τήν έτι* έπιθ. διορ. *πλούτου* γεν. άντικειμ. *έλπιδι* δοτ. αίτίας. *πενίας* γεν. ὑποκειμεν. τεθείσα προληπτικῶς. *ὡς... πλουτήσκειν* αν είδ προτ. *έπεξηγοῦσα* τὸ *πενίας έλπίδι. τις* (δηλ. *πτωχός*) έννοεῖται ὡς ὑποκ. τοῦ *πλουτήσκειν* χρονον ἀόριστου μετ σημασίαν ἀποπειρατικήν ἢ έναρκτικήν. *διαφυγῶν* ὑποθ. μετ. (*τήν πενίαν*) έννοοῦμ. άντικ. τῆς μετ. *έτι* έπιρρ. διορ. χρονον. *ἀναβολήν* άντικ. τοῦ *έποιήσατο. τοῦ δεινοῦ* γεν. άντικειμ. *διαφυγῶν=εί διαφύγοι* (ὑπόθ.)+*πλουτήσκειν* αν (ἀπόδ.) ὑποθ. λόγος γ' είδους δηλῶν ἀπλήν σκέψιν τοῦ λέγοντος. *πλούτου—πενίας* άντίθεσις (παρτηρητέα ἢ εν ἀρχῇ τῶν προτάσεων τοποθέτησις τῶν λέξεων χάριν έμφάσεως τῆς άντιθέσεως). *λαβόντες* αίτιολ. μετ. *τήν τιμωρίαν* άντικ. (α' ὄρος συγκρ.). *τῶν εναντίων* γεν. άντικειμ. *ποθεινοτέραν* κατηγ. τοῦ άντικ. *αὐτῶν* β' ὄρος συγκρίσις. *νομίαντες* αίτιολ. μετ. *τῶνδε* άντικ. *κάλλιον* κατηγ. *κινδύνων* γεν. διαίρ. *λαβόντες—νομίσαντες* συνωνυμία. *τιμωρεῖσθαι—έφίεσθαι* άντικ. (τελ. ἀπαρ.) *έξαρτώμενα* εκ τοῦ *έφετικού* *έβουλήθησαν. (οἶδε)* έννοοῦμενον ὑποκ. τοῦ ρημ. καὶ τῶν ἀπαρ. (ταυτοπροσωπία). *τοὺς μὲν* άντικ. τοῦ *τιμωρεῖσθαι. τῶν δέ* άντικ. τοῦ *έφίεσθαι. μετ' αὐτοῦ* έμπρόθ. διορ. τρόπου δηλῶν συνοδεῖαν. *τιμωρεῖσθαι—έφίεσθαι* άντίθεσις. *έπιτρέψαντες* τροπική μετ. *έλπιδι—τὸ ἀφανές* άντικείμενα τῆς μετ. *τοῦ κατορθῶσειν* *έναρθρον* ἀπαρ. ὡς γεν. ὑποκειμενική ἀμεταβάτου σημασίας. *ἀξιοῦντες* τροπική μετ. *πεποιθέναι* άντικ. (τελ. ἀπαρ.) *έξαρτ.* εκ τοῦ *ἀξιοῦντες* ὡς *έφετικού*. *σφίσιν αὐτοῖς* άντικ. τοῦ ἀπαρ. *έργῳ* *έπιρρηματικός* διορ. τρόπου συν. *ἀπτέος* τῷ *ἀξιοῦντες. περὶ τοῦ ὁρωμένου* *έμπρόθ. διορ. ἀναφορᾶς* (έπιθ μετ.) *ἤδη* *έπιρρ. διορ. χρονον. τὸ ἀφανές—περὶ τοῦ ὁρωμένου* άντίθεσις. *εν αὐτῷ* *έμπρόθ. διορ. τῆς εν τόπω* *στάσεως. ἡγησάμενοι* αίτιολ. μετ. *τὸ ἀμύνεσθαι—τὸ παθεῖν* *έναρθρα* ἀπαρ. ὡς άντικ. τῆς μετ. *τὸ παθεῖν* ἀποτελεῖ *εὐφημισμὸν* άντι *ἀποθανεῖν. κάλλιον* κατηγ. τῶν άντικειμένων. ἢ *τὸ σώζεσθαι* β' ὄρος συγκρίσεως (ὡς *πρῶτος ὄρος* συγκρ. *τὸ ἀμύνεσθαι* *καὶ παθεῖν*). *ένδόντες* τροπ. μετ. *τὸ αἰσχρὸν* άντικ. *τοῦ έφυγον. τοῦ λόγου* γεν.ὑποκειμ. *τὸ έργον* άντικ. τοῦ *ὑπέμειναν. τῷ σώματι* δοτ. ὄργανική. *τοῦ λόγου—τὸ έργον* *καὶ έφυγον—ὑπέμειναν* είναι *ζωηραὶ* άντιθέσεις. *ἀπηλλάγησαν* *εὐφημισμὸς* άντι *ἀπέθανον. (οἶδε)* ὑποκ. (*τοῦ βίου*) ενν. ὡς άντικ. *δι' έλαχιστον καιροῦ* *έμπρόθ. διορ. χρονική* διαρκείας. *τύχης* γεν. κτητική. *ἅμα* (=σὺν) *ἀκμῇ* *έμπρόθ. διορ. χρονον* καὶ τρόπου. *τῆς δόξης* γεν. ὑποκειμ. (α' ὄρος συγκρ.). ἢ *τοῦ δέους* γεν. ὑποκειμ. (β' ὄρος συγκρ.). *Ὀλόκληρος ἢ τελευταία* περίοδος είναι *έξαιρέτως*. *ώραία* δια τῆς τοποθέτησεως τῶν ρημάτων εις τὸ τέλος τῶν προτάσεων, τῶν ὁποῖων τὰ νοήματα διαγράφουν τὴν διαδοχικήν έκφρασιν τοῦ *έργου* τῶν *πολεμιστῶν* κατὰ σχῆμα *κλιμακῶτον*: *οὐκ ἀναβολήν έποιήσατο—έβουλήθησαν—τὸ αἰσχρὸν έφυγον—τὸ έργον ὑπέμειναν—ἀπηλλάγησαν.*

Πραγματικά: *Δι'* δ *έπειδὴ* είναι τοιοῦτον τὸ *μεγαλεῖον* τῆς *πόλεως*, ὡς *έξέθεσε* τοῦτο *ἀνωτέρω. καὶ οἷς* *έννοεῖ* τοὺς *Λακεδαιμονίους. μηδὲν τῶνδε* δηλ. τῶν *πλεονεκτημάτων* τῶν *Ἀθηναίων*, τὰ ὁποῖα *έλέχθησαν* καὶ τῶν ὁποῖων *ζωηρὰν* *εἰκόνα* *έχει* *πρὸ* *ὀφθαλμῶν* ὁ *ὀμιλητής. αὐτῆς τὰ μέγιστα* ὁ *έπαινος* τῆς *πόλεως* *ἀποτελεῖ* καὶ τῶν *νεκρῶν* *έπαινον*, εις τὸν ὁποῖον *ἤδη* *εἰσέρχεται. ὁ λόγος* τὸ *διὰ* τοῦ *έπιταφίου* *λόγου* *πλεκόμενον* *έγκώμιον*, ὁ *έπαινος. ἰσόρροπος* *ὑπαινιγμὸς* *πρὸς* τοὺς *Λακεδαιμονίους*, ὧν ἢ *φήμη* ἦτο *ὑποδεεστέρα* τῶν *έργων. τοιῶνδε* οἱ *έχοντες* *να* *έπιδειξουν* *παρομοίας* *πρὸς* τοὺς *προκειμένους* *νεκροὺς* *γενναίας* *πράξεις. πρώτη* *μηνύ-*

ουσα ἀναφέρεται εἰς τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι διὰ πρώτην φορὰν ἀποδεικνύουν τὴν ἀνδρείαν των. **τελευταία βεβαιούσα** ἀναφέρεται εἰς τοὺς γέροντας, οἱ ὅποιοι διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπισφραγίζουν διὰ τοῦ θανάτου τὸν ἥρωισμόν των. **δίκαιόν ἐστι προτίθεσθαι** ὁ ὑπὲρ πατρίδος θάνατος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπανορθώσῃ παρελθόντ' ἠθικὰ σφάλματα· πρβλ. τὸ τοῦ Κικέρωνος: *mors honesta saepe vitam quoque turpem exornat*—θάνατος ἐντιμος πολ- λάκις ἀκόμη καὶ αἰσχρὰν ζωὴν ἐπικοσμεῖ. **τόνδε** ἐννοεῖται ὁ κίνδυνος, τὸν ὅποιον τελικῶς δὲν ἀπέφυγον. **αὐτῶν** τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἐπεθύμουν, ἦτοι οἱ μὲν πλούσιοι τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ πλούτου, οἱ δὲ πτωχοὶ τὴν ἐλπίδα ἀποφυγῆς τῆς πενίας. **τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι** δηλ. τοὺς ἐχθρούς. **τῶν δὲ ἐφίεσθαι** δηλ. οἱ πλούσιοι τὴν ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀπόλαυσιν τοῦ πλούτου, οἱ δὲ πτωχοὶ τὴν ἐλπίδα μελλοντικοῦ πλουτισμοῦ. **περὶ τοῦ ἤδη ὀρωμένου** ὁ ἐκ τῆς μάχης κίνδυνος. **δι'** **ἐλαχίστου καιροῦ τύχης** ὠραιότατα ἐκφράζεται ὁ Ὁράτιος: *horae momento aut cita mors venit aut victoria laeta*—ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἢ ταχὺς θάνατος ἔρχεται ἢ νίκη περιχαρῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο ἴσως νοσεῖ δι' ὃ καὶ πολλαὶ ἐρμηνεῖαι ἐξηγήθησαν: 1) οἱ πολεμιστὲς γλυτώνουν πῶς πολὺ ἀπὸ τῆς δόξας (τοῦ **δέους**) παρὰ ἀπὸ τοῦ **δέους** (Κακριδῆς), 2) σὲ μιὰ στιγμή πού τὴν κυβερνοῦσε ἡ τύχη, στὴν ἀποκορύφωσιν ὅχι τοῦ φόβου παρὰ τῆς δόξας, ἐχάθησαν (Porro—Stahl—Marchant), 3) καὶ σὲ μιὰ στιγμή μέσα, τὴν ὥρα πού μὲ ὄλη τους τὴν ψυχὴν περιέμεναν περὶ πολὺ, παρὰ πὸν φοβόντουσαν αὐτό, πὸν θ' ἀποφάσιζε γι' αὐτοὺς ἡ τύχη, ἐχάθησαν (Steup), 4) οἱ πολεμιστὲς γλύτωσαν περὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἰδέαν (τῶν ἄλλων), ὅτι σὰν ἀνθρώποι θὰ μπορούσαν νὰ φοβηθοῦν, παρὰ ἀπὸ φόβο πραγματικῶ (Carstenn—Lisco), 5) ὁ θάνατος παύοντάς τοὺς πολεμιστὲς τοὺς ἐβγάλε περὶ πολὺ ἀπὸ τὸ μεθύσι τῆς δόξας παρὰ ἀπὸ τὸν φόβο (Veinstock) καὶ 6) **ἀκμάζοντες ἐν εὐδοξίᾳ καὶ οὐχὶ δειλία ἀπέθανον** (Σχολιαστῆς). Ὁ διακεκριμένος φιλόλογος κ. Κ. Γεωργούλης θὰ προβῆ εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τοῦ ἐπιταφίου. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν οἱ ἔπαινοι καλὸν εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν τὶ σχετικῶς ἔγραψεν ὁ Ρόσσερο διὰ τὸν ἐπιτάφιον: «Δὲν ὑπάρχει τὶ θαυμαστότερον ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον σιγὰ - σιγὰ ὁ λόγος οὗτος ὀγκοῦται. Πόσον ψυχρὰ καὶ σιγὰ ἀρχίζει καὶ γίνεται ἔπειτα πάντοτε θερμότερος καὶ ἰσχυρότερος, πάντοτε φιλογερότερος καὶ δεινότερος. Ἐπὶ τινα χρόνον μένει εἰς τὸ αὐτὸ ὑψιστον σημεῖον τοῦ μεγαλείου του καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχεται βραδέως νὰ καταρῆται πρὸς τὸ τέλος του. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἱστορικὴ ρητορικὴ, ἡ ὅποια ὄχι μόνον δὲ ἐπιπίπτει ὡς θύελλα κατὰ τοῦ ἀναγνώστου, ἀλλὰ τὸν κάμνει καὶ ἰκανώτερον νὰ ἀντιστηῖ πρὸς τὴν θύελλαν αὐτήν».

Ἀπόφθεγμα: 12. «καὶ γὰρ τοῖς τᾶλλα χεῖροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι».

Νόημα: α) Ὁ ρήτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἐπεκταθῆ περισσότερον εἰς τὴν ἐξήμνησιν τοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς Ἀθηναίους ὅτι τὰ ἰδανικά, διὰ τὰ ὅποια μάχονται, εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερα τῶν ἰδανικῶν τῶν ἐχθρῶν των, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ καταδείξῃ τὸν ἔπαινον τῶν νεκρῶν μὲ ἀπτοτέρας καὶ πλέον συγκεκριμένας ἀποδείξεις. Τῷ ὄντι δὲ τὰ

περισσότερα σημεῖα τοῦ ἐγκωμίου ἐλέχθησαν, καθ' ὅσον ὁ ὕμνος τῆς πόλεως ἀποτελεῖ καὶ ὕμνον αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων των εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ὁποίων ὀφείλεται ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον της. Ὁλίγοι εἶναι οἱ Ἕλληνες, ὡς οἱ προκείμενοι νεκροί, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ λόγοι πλήρως ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ ἔργα των. β') Ὁ ἥρωικὸς θάνατος αὐτῶν εἴτε ὑπῆρξαν νέοι εἴτε γέροντες ἀποτελεῖ τεκμήριον ἀνδραγαθίας καὶ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐξαγνίσῃ καὶ νὰ ἀποσβέσῃ τὰ σφάλματα τοῦ ἰδιωτικοῦ των βίου, ὥστε ἡ πρὸς τὴν κοινωνίαν γενομένη ζημία νὰ θεωρηθῇ ἀσήμαντος. γ') Οἱ προκείμενοι νεκροὶ εἴτε πλούσιοι ἦσαν εἴτε πτωχοί, ὑπῆρξαν ἀληθῶς ριψοκίνδυνοι, διότι οἱ μὲν πλούσιοι δὲν ἐπεδίωξαν τὴν συνέχισιν τῆς ἀπολαύσεως τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἕνεκα δειλίας πρὸς τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ πτωχοὶ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν τοῦ κινδύνου ἕνεκα ἐλπίδος μελλοντικοῦ πλουτισμοῦ. Οὕτω σκεπτόμενοι καὶ ἔχοντες ὡς μόνον ὄνειρον τὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν καὶ πιστεύοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐγενεστέρα ὑπόθεσις, διὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἐκτεθοῦν εἰς κίνδυνον, ἀπεράσισαν διακινδυνεύοντες τὴν ζωὴν των νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐκ παραλλήλου νὰ βαυκαλίζωνται μὲ τὴν θωπείαν τῶν ὄνειρων των. Καὶ τὴν μὲν ἀδηλον ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὴν ἐλπίδα, τὸν δὲ ὀφθαλμοφανῆ κίνδυνον ἀντεμετώπισαν διὰ τῆς προσωπικῆς των ἀνδρείας. δ') Περιαχθέντες δὲ εἰς δυσχερῆ θέσιν προετίμησαν νὰ ἀποθάνουν, ὑπερασπίζοντες ἑαυτούς, παρὰ νὰ σωθοῦν ὑποχωροῦντες. Οὕτως ἀπέφυγον τὴν ἐπὶ δειλία ἐπονεϊδιστον φήμην καὶ εἰς βραχύτατον κλάσμα χρόνου ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης καθορισθὲν ἔπεσον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὄχι ἐκ φόβου δι' ἔνδεχομένην ἦτταν, ἀλλὰ περιβαλλόμενοι ἀπὸ τὸν φωτοστέφανον τῆς προσδοκωμένης νίκης καὶ τῆς δόξης.

Περίληψις: 1. Λόγοι δι' οὓς ὁ ρήτωρ ἐξύμνησεν ἐκτενέστερον τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως. 2. Ὁ ὕμνος τῆς πόλεως ἀποτελεῖ ὕμνον τῶν νεκρῶν. 3. Ὁ θάνατος τῶν θαπτομένων εἶναι τεκμήριον ἀνδραγαθίας. 4. Αἱ σκέψεις καὶ τὰ ὄνειρα τῶν πλουσίων καὶ πτωχῶν νεκρῶν καὶ 5. Ἡ αὐτοθυσία καὶ τὰ συναισθητά αὐτῶν.

ΚΕΦ. 43 (Παραίνεσις)

«Καὶ οἶδε μὲν
προσηκόντως τῇ πόλει
τοιοῖδε ἐγένοντο.
τοὺς δὲ λοιποὺς
χρῆ εὐχέσθαι μὲν
ἔχειν (τὴν διάνοιαν)
ἀσφαλεστέραν,
ἀξιοῦν δὲ μηδὲν

(ἔχειν) ἀτολμοτέραν
τὴν διάνοιαν
ἔς τοὺς πολεμίους,
σκοποῦντας

«Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐδῶ
ἐπαξίως τῆς πόλεως
τοιοῦτοι ἀνεδείχθησαν.
(Σεῖς) δὲ οἱ ἐπιζῶντες
πρέπει νὰ εὐχέσθε μὲν (εἰς τοὺς θεοὺς)
νὰ ἔχετε τύχην
ἀκινδυνότεραν,
ἀλλὰ νὰ μὴ θεωρῆτε ποσῶς ἄξιον τοῦ
ἑαυτοῦ σας
(νὰ ἔχετε) ἀτολμότερον
τὸ φρόνημά (σας)
ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν,
κρίνοντες

μη λόγω μόνω
τὴν ὠφελίαν,
ἦν τί
ἂν τις μηκύνει

πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς
εἰδόμενος
οὐδὲν χειρόν (τοῦ λέγοντος),
λέγων
ὅσα ἀγαθὰ ἔνεστιν
ἐν τῷ ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους ;
ἀλλὰ μᾶλλον
θεωμένους
τὴν τῆς πόλεως δύναμιν
ἔργω

καθ' ἡμέραν
καὶ γιγνομένους ἔραστὰς
αὐτῆς,
καὶ ὅταν ὑμῖν δόξη
μεγάλῃ εἶναι,
ἐνθυμουμένους
ὅτι αὐτὰ ἐκτίσαντο
ἄνδρες τολμῶντες
καὶ γινώσκοντες τὰ δέοντα
καὶ αἰσχυρόμενοι
ἐν τοῖς ἔργοις,
καὶ ὅποτε καὶ
σφαλεῖεν
πεῖρα του,
οὐκ οὖν γε
ἀξιοῦντες στερίσκειν

καὶ τὴν πόλιν
τῆς σφετέρως ἀρετῆς,
προϊέμενοι δὲ
κάλλιστον ἔρανον
αὐτῇ.
διδόντες γὰρ τὰ σώματα
κοινῇ
ἐλάμβανον ἰδίᾳ
τὸν ἀγῆρων ἔπαινον
καὶ τὸ τάφον ἐπισημότατον,
οὐ μᾶλλον
ἐν ᾧ κείνται,

ὄχι μόνον ἐκ τοῦ λόγου (τοῦ ρήτορος)
τὴν ὠφέλειάν (του),
τὴν ὁποίαν, πρὸς ποῖον σκοπόν,
θὰ ἠμποροῦσε κανεῖς διὰ μακρῶν νὰ
ἐξάρη
πρὸς σᾶς, οἱ ὅποιοι καὶ μόνοι σας
(τὴν) γνωρίζετε
οὐδόλως ὀλιγώτερον (ἀπὸ τὸν ρήτορα),
ἀπαριθμῶν
πόσα ἀγαθὰ περιέχονται
εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν ;
ἀλλὰ τοῦναντίον
παριστάμενοι θεαταὶ
τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως
εἰς τὰς πραγματικὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἐνεργειῶν της

καθ' (ἐκάστην) ἡμέραν
καὶ ἀγαπῶντες μὲ ἐρωτικὸν
πάθος αὐτήν,
καὶ ὅταν σᾶς φανῇ
ὅτι εἶναι μεγάλη,
ἀναλογιζόμενοι μὲ θρησκευτικὸν δέος
ὅτι αὐτὰ ἀπέκτεχαν
ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν τολμηροὶ
καὶ ἐγνωρίζον τὸ καθήκον (των)
καὶ εἶχον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς
εἰς τὰς μάχας,
καὶ (οἱ ὅποιοι), καὶ ὁσάκις
συνέβη νὰ ἀποτύχωσιν
εἰς κάποιαν ἐπιχείρησιν,
ὅμως διὰ τοῦτο τοῦλάχιστον δὲν
ἐθεώρουν ἄξιον τοῦ ἑαυτοῦ των νὰ στερήσουν

καὶ τὴν πόλιν
τῆς ἰδικῆς των ἀνδρείας,
ἀλλὰ προσέφεραν ἀπειδῶς
τὴν ὠραιότητα συνεισφορὰν
διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς.
Διότι, ὅταν προσέφερον τὴν ζωὴν (των)
(ὅλοι) ἀπὸ κοινοῦ,
ἐκέρδιζον προσωπικῶς
τὸν ἀθάνατον ἔπαινον
καὶ τὸν τάφον ἐξαιρέτως περίλαμπρον,
ὄχι τόσο
ἐκείνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν ταφῆ,

ἀλλ' ἐν ᾧ
ἡ δόξα αὐτῶν
καταλείπεται ἀείμνηστος

παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ
καιρῷ
καὶ λόγου καὶ ἔργου.
ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν
πᾶσα γῆ τάφος (ἔστι),
καὶ οὐ σημαίνει
μόνον ἐπιγραφὴ
στηλῶν
ἐν τῇ οἰκείᾳ (γῆ),
ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ
(γῆ)
ἐνδiciaτᾶται παρ' ἐκάστου
ἄγραφος μνήμη
μᾶλλον τῆς γνώμης
ἢ τοῦ ἔργου.
οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες
καὶ κρίναντες
τὸ εὐδαιμον
τὸ ἐλεύθερον
τὸ δ' ἐλεύθερον
τὸ εὐψυχον,
μὴ περιοράσθε
τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους.
οὐ γὰρ ἀφειδοῖεν ἄν τοῦ βίου

δικαιότερον
οἱ κακοπραγοῦντες,
οἷς ἐλπίς οὐκ ἔστιν ἀγαθοῦ,
ἀλλ' οἷς
κινδυνεύεται
ἐν τῷ ζῆν ἔτι
ἢ ἐναντία μεταβολῇ

καὶ ἐν οἷς,
ἦν τι πταισῶσι,
τὰ διαφέροντα (ἔσται)
μάλιστα μεγάλα.
ἀνδρὶ γὰρ γε
ἔχοντι φρόνημα
ἀλγεινότερα (ἔστιν)
ἢ κάκωσις

ὅσον ἐκείνον εἰς τὸν ὅποιον
ἡ δόξα τῶν
κληροδοτεῖται διὰ τὰ μνημονεύεται αἰω-
νίως
εἰς πᾶσαν ἐκάστοτε παρουσιαζομένην εὐ-
καιρίαν
εἴτε λόγου εἴτε ἔργου.
Διότι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν
οἰονδήποτε μέρος τῆς γῆς (εἶναι) τάφος,
καὶ δὲν διατηρεῖ τὴν μνήμην τῶν
μόνον ἢ ἐπιγραφῆ
ἀναμνηστικῶν στηλῶν
εἰς τὴν πατρίδα τῶν,
ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ξένην
(χώραν)
κατοικεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν ἐνὸς ἐκάστου
ἄγραφος ἀνάμνησις
μᾶλλον τοῦ γενναίου φρονήματος
παρὰ τοῦ πολεμικοῦ τῶν ἔργου.
Τούτους λοιπὸν τώρα σεις μιμηθέντες
καὶ ἀναλογισθέντες,
ὅτι εὐδαιμονία μὲν (ἀληθής)
εἶναι ἡ ἐλευθερία,
ἐλευθερία δὲ (ἀληθής)
ἡ γενναιοψυχία,
τὰ μὴ δειλιᾶτε
πρὸ τῶν πολεμικῶν κινδύνων.
Διότι δὲν θὰ ἐρριψοκινδυνεύουν τὴν ζωὴν
(τῶν),
ἔχοντες περισσότερον δίκαιον,
οἱ δυστυχοῦντες,
οἱ ὅποιοι δὲν ἐλπίζουσ' κανὲν ἀγαθόν,
ἀλλ' ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι
διατρέχουσ' τὸν κίνδυνον
εἰς τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν τῶν
τὰ μεταπέσουν ἀπὸ τῆς εὐτυχίας εἰς τὴν
δυστυχίαν,
καὶ ἐκείνοι, διὰ τοὺς ὁποίους,
ἂν ὑποστοῦν κάποιο ἀτύχημα,
ἢ διαφορὰ (θὰ εἶναι)
κατ' ἐξοχὴν μεγάλην.
Διότι ἀληθῶς δι' ἄνδρα,
ὁ ὅποιος ἔχει φιλότιμον,
(εἶναι) πικροτέρα
ἢ ἔξαθλίωσις

μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι
ἢ ὁ γιγνόμενος ἀναίσθητος
θάνατος
μετὰ θώμης
καὶ ἐλπίδος ἅμα κοινῆς».

ἢ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς δειλίας
παρὰ ὁ ἐπερχόμενος ἀνώδυνος
θάνατος,
συνοδευόμενος μετὰ ψυχικοῦ σθένου
καὶ ἐλπίδος συγχρόνως νίκης τῆς πατρί-
δος του».

Λεξιλόγιον : *προσηκόντως* = κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα εἰς γνήσια τέκνα τῆς πόλεως, πρεπόντως, ἐπαξίως. *διάνοια* = σκέψις, λογισμός, διανόησις, νοῦς, φρόνημα. *ἀσφαλῆς* = ἑδραῖος, ἀσάλευτος, στερεός, πιστός, λατ. tutus, ἀβλαβής, ἀκίνδυνος. *ἀτολμος* = ὁ μὴ τολμηρός, ὁ μὴ ἔχων θάρρος, δειλός. *σκοπῶ* = παρατηρῶ, ἐξετάζω λογικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς, θεωρῶ, κρίνω. *ὠφελία* = βοήθεια, συνδρομή, ὑποστήριξις, χρησιμότης, κέρδος, ὄφελος. *ἐνεοσι* = εἶναι δυνατὸν, ἐνυπάρχει, ἐντός περιέχεται. *θεῶμαι* = βλέπω μετὰ θαυμασμοῦ καὶ χαρᾶς, παρατηρῶ, ἐξετάζω. *ἐραστής* = ἀγαπητικός, λάτρης, θαυμαστής. *ἐνθυμουμαι* = ἔχω εἰς τὴν καρδίαν, ἐξετάζω, συναισθάνομαι, ἀναλογίζομαι μὲ θρησκευτικὸν δέος τὰς ὑποχρεώσεις. *κτῶμαι* = ἀποκτῶ δι' ἑμαυτόν, πορίζομαι, ἔχω ἀποκτήσει, κατέχω. *γινώσκω* = γινώριζω, ἐννοῶ, κρίνω. *αἰσχύνομαι* = ἀτιμάζομαι, ἐντρέπομαι, δοκιμάζω αἰσχύνην, ἔχω τὸ συναισθημα τῆς αἰσχύνης, τῆς τιμῆς. *σφάλλομαι* = καταρρίπτομαι, νικῶμαι, ἀπατῶμαι, ἀποτυγχάνω εἰς τι. *πειρά* = ἐμπειρία, γνῶσις, δοκιμή, ἐπιχειρήσις. *στερίσκω* = ἀποστερῶ, ἀφαιρῶ, ἀρπάζω. *προίεμαι* = ρίπτομαι ἐμπρός, προπέμπομαι, ἐξακοντίζομαι, ἀμελῶ, καὶ ἐδῶ: προσφέρω ἀμελῶς, ἀφειδῶς. *ἐρανος* = τὸ διὰ συνεισφορᾶς δειπνον, πᾶσα συνεισφορὰ εἴτε πρὸς κοινούς σκοποὺς εἴτε πρὸς ἐπικερδεῖς ἐπιχειρήσεις. *ἀγήρω* = ὁ μὴ γηράσκων, ὁ μὴ παρακαμάζων, ἀθάνατος. *ἐπίσημος* = ὁ ἔχων σημεῖον, ἀξιοσημείωτος, ἄξιος μνήμης, ἐξαιρετικῶς περιλάμπρος λατ. insignis. *ἀείμνητος* = ὁ πάντοτε μνημονευόμενος, ὁ ἄξιος διαρκοῦς μνήμης. *ἐντυγχάνω* = ἀναστρέφομαι, συναντῶ, εὐρίσκω, συμβαίνω. *ἐπιφανής* = ὁ εἰς φῶς ἔρχόμενος, κατάδηλος ἔνδοξος. *σημαίνω* = δεικνύω διὰ τινος σημείου, φανερώω, σφραγίζω, ἀποτελῶ σημεῖον (ἀμετ.). *σῆλη* = λίθος ὀγκώδης ἢ πλάξ μετ' ἐπιγραφῆς, ἐπιτύμβιος λίθος (*στῦλος* = ὑποστήριγμα). *οἰκείος* = ὁ εἰς τὸν οἶκον ἢ τὴν πατρίδα ἀνήκων, συγγενής. *ἐνδιαιτῶμαι* = κατοικῶ, διαμένω ἐν τινι τόπῳ. *ἄγραφος* = ὁ μὴ γεγραμμένος. *ζηλῶ* = ζηλεύω, προσπαθῶ νὰ μιμουμαι, ἀμιλλῶμαι. *περιοῶμαι* = βλέπω πέριξ μετὰ φόβου, δειλιῶ. *ἀφειδῶ* = εἶμαι ἀφειδής, ἀψηφῶ, ριψοκινδυνεύω. *κακοσπραγῶ* = κακῶς πράττω, δυστυχῶ. *πταίω* = κάμνω τινὰ νὰ προσκόψῃ καὶ ἀμεταβ. προσκόπτω, σκοντάφτω, ἀποτυγχάνω. *τὰ διαφέροντα* = ἡ διαφορά. *ἀλγεινός* = ὀδυνηρός, θλιβερός, βαρέως ὑποφέρων. *κάκωσις* = κακοποίησις, βλάβη, ἀτύχημα, ἐξευτελισμός, ταπεινώσις. *μαλακίζομαι* = χαυνουῖμαι, δειλιῶ. *ἀναίσθητος* = ὁ ἀνευ αἰσθήσεως, ἀνόητος, ἀνώδυνος. *κοινός* = ἀνήκων εἰς πολλοὺς, δημόσιος.

Γραμματικά : *οἶδε* ὄνομ. πληθ. τῆς δεικτ. ἀντ. *οἶδε, ἦδε, τότε. προσηκόντως* ἐπίρρ. τροπικόν. *τοιοῖδε* ὄνομ. πληθ. τῆς δεικτ. ἀντων. *τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε. ἐγένοντο* μ. ἀόρ. β' τοῦ μέσου ἀποθ. *γίγνομαι. χεῖρ* ἀπρόσ. ρ. ἐν., παρατ. χρῆν καὶ ἐχρῆν, μέλλ. χρήσει. *εὐχεσθαι* ἀπαρ. ἐν. τοῦ μέσου ἀποθ. *εὐχομαι*, ἠϋχόμεν, εὐξομαι, ἠϋξάμην, ἠϋχαίην, ἠϋχαίην. *σκοποῦντας* μετ. ἐν. τοῦ *σκοπέω* -ῶ, ἐσκόπου, σκέφομαι, ἐσκεψάμην, ἔσκεμμαι, ἐσκέμμην. *ἄν* δυνατ. μόρ. *χεῖρον* ἐπίρρ. συγκρ. βαθ. (*κακῶς, χεῖρον καὶ ἥττον καὶ κάκιον, χεῖριστα καὶ ἥκιστα καὶ κάκιστα*). *εἰδόμενος* μετ. (*εἰδώς, -νία, ὄς*) τοῦ *οἶδα*, ἦδη καὶ ἦδει, εἰσομαι καὶ εἰδήσομαι, ἔγνω κλπ. *μηνύομαι* εὐχτ. ἐν. τοῦ *μηνύω. ἀμύνεσθαι* ἀπαρ. ἐν. τοῦ *ἀμύνομαι. ἐνεστιν* γ' ἐν. ἐν. τοῦ *ἐνεμι* (ἐν συνθέσει τὸ ρῆμα ἀναβιβάζει τὸν τόνον ἐν τῇ ὀριστ. καὶ προστ. τοῦ ἐνεστιν).

θεωμένους μετ. ἐν. τοῦ μέσου ἀποθ. *θεῶμαι* -ῶμαι (ὀμαλόν). *γιγνομένους* μετ. ἐν. τοῦ *γίγνομαι. δόξῃ* ὑποτ. ἀόρ. α' τοῦ *δοκέω* -ῶ. *ἐνθυμουμένους* μετ. ἐν. τοῦ *ἐνθυμούμαι* -οῦμαι *τολμῶντες*—*γινώσκοντες* μετ. ἐν. τῶν οἰκείων ρημ. *τὰ δέοντα* οὐδ. μετ. ἐν. τοῦ ἀπροσ. *δεῖ. αἰσχυνόμενοι* μετ. ἐν. τοῦ *αἰσχύνομαι*,

ἡσχυρόμην, αἰσχυνοῦμαι, αἰσχυνθήσομαι, ἡσχυόνθην, ἡσχυμμαι. ἐπήσαντο μ. ἄορ. α' τοῦ μεικτοῦ ἀποθετ. κτάομαι -ῶμαι. του (=τινός) γεν. τῆς ἀορίστου ἄντων. τις. σφαλεῖεν εὐκτ. παθ. ἄορ. β' τοῦ σφάλλομαι, ἐσφαλλόμην, σφαλοῦμαι, ἐσφάλην, ἔσφαλμαι, ἐσφάλμην. σφέτερος, -α, -ον κτητική ἄντων. γ' προσ. ἐπὶ πολλῶν κτητόρων=ὁ ἰδικός των (σπανίας χρήσεως). στερίσκω ἄπαρ. ἐν. τοῦ στερίσκω (σπάνιον) ἢ ατερέω -ῶ, ἐστέρω, στερήσω, ἐστέρῃσα, ἐστέρηκα. προΐεμμαι μετ. μέσ. ἔνεσ. τοῦ προΐεμαι, ἰέμην, εἴσομαι, ἐθήσομαι, εἴμην, εἴθην, εἴμαι, εἴμην.

κοινῆ—ιδίᾳ ἐπιρρ. τροπικά. διδόντες μετ. ἐν. (διδούς, -ούσα, -όν) τοῦ δίδωμι. ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων ἀττικόκλιτον ἐπίθ. (γεν. ω, δοτ. ω, αἰτ. ων. πληθ. ω, ων, φς, ως). κείνται ἐν. με σημ. παρὰκ. τοῦ κείμαι (ἀποθετ. οὐδ. διαθ.), ἐκέμην, κείσομαι. ἐντυχόντι μετ. ἄορ. β' τοῦ ἐντυγχάνω. αἰεὶ ἐπιρρ. χρον. (ποιητική καὶ Ἰωνική χρήσις ἀντὶ αἰεὶ). καταλείπεται μέσος ἔνεσ. τοῦ καταλείπομαι, ἐλειπόμην, λείψομαι, λειφθήσομαι, ἐλιπόμην, ἐλειφθην, λέλειμμαι, ἐλελείμμην. ἐνδαιτᾶσθαι ἄπαρ. μεσ. ἐν. τοῦ ἐνδαιτῶμαι, ἐνεδιητώμην, ἐνδαιτηθήσομαι, ἐνεδιητήσομαι. ἐνεδιητήθη. ἐνεδιητήθη, ἐνδεδιητήθη, ἐνεδεδιητήθη (τὸ ρ. αὐξάνεται καὶ ἀναδιπλασιάζεται ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν).

ζηλώσαντες μετ. ἄορ. α' τοῦ ζηλώω -ῶ, ἐζήλουν, ζηλώσω, ἐζήλωσα, ἐζήλωκα. ὁ, ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαιμον ἐπίθ. τριτόκλιτον. ὁ, ἡ εὐνυχος, ον ἐπίθ. δευτερόκλιτον. κρίναντες μετ. ἄορ. τοῦ κρίνω. περιορᾶσθε προστακτ. ἐν. (περιορῶ, περιορᾶσθω, περιορᾶσθε, περιορᾶσθων) τοῦ περιοράομαι -ῶμαι. κακοπραγούντες μετ. ἐν. τοῦ κακοπραγέω -ῶ, ἀφειδοῖεν εὐκτ. ἐν. τοῦ ἀφειδέω -ῶ, ἠφείδουν, ἀφειδήσω, ἠφείδησα. (κακοπραγῶ=κακῶς πράττω καὶ ἀφειδῶ =ἄ στέρ.+φείδομαι). Κατὰ τὸν χρυσοῦν κανόνα τοῦ Scalliger ὄσα ρήμ. ἔχουν α' συνθετικὸν πρόθεσιν, παραμένουσιν ἀμετάβλητα, ὄσα δὲ οἰονδήποτε ἄλλου τύπου, μεταβάλλονται εἰς συνηρμένα. ἂν δυνητ. μόρ. ἔστιν: ὁ τόνος ἀναβιβάζεται 1. ἐν ἀρχῇ προτάσεως 2. ἐν ἐρωτήσεσι 3. ἐν ἐμφαντικαῖς φράσεσι 4. ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ: εἶναι δυνατόν καὶ 5. προηγουμένων τῶν λέξεων οὐ(κ), μή, καί, εἰ, μέν, ὅτι, ὡς, ἀλλά, τοῦτ'. ζῆν ἄπαρ. ἐν. τοῦ ζῆω -ῶ, ἔζων, βιάσομαι, ἐβίον, βεβίωκα, ἐβεβίωκην. ἦν ὑποθ. σύνδ. πταίωσιν ὑποθ. ἄορ. τοῦ πταίω, ἔπταιον, πταίωσα, ἔπταισα, ἔπταικα. ἀλγεινότερα ὑπερθ. βαθ. τοῦ ἐπίθ. ἀλγεινός συγκρ. ἀλγεινότερος καὶ ἀλγίων, ὑπερθ. ἀλγεινότατος καὶ ἀλγιστος. γε βεβαιωτικὸν μόρ. μαλακισθῆναι ἄπαρ. παθ. ἄορ. α' τοῦ μαλακίζομαι. ὁ, ἡ, ἀναίσθητος, ον ἐπίθ. δευτερόκλ. δικατάλ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ—ΔΙΣΘΗΤΙΚΑ: οἶδε ὑποκ. τοιοῖδε κατηγ. προσηκόντως ἐπιρρ. διορ. τρόπου. τῆ πόλει δοτ. ἀντικειμ. τοῦ ἐπιρρημ. χεῖ ἀπρόσ. ρ. εὐχεσθαι ὑποκ. τοὺς λοιποὺς ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. ἔχειν ἀντικ. (τελ. ἄπαρ.). τὴν διάνοιαν ἀντικ. τοῦ ἔχειν ἀσφαλεστέραν κατηγ. (μεταφορὰ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως ἀγῶνος). χεῖ ἀπρόσ. ρ. ἀξιοῦν ὑποκ. τοὺς λοιποὺς ὑποκ. τοῦ ἄπαρ. ἔχειν ἀντικ. (τελ. ἄπαρ.). τὴν διάνοιαν ἀντικ. ἐς τοὺς πολεμίους ἐμπρόθ. διορ. ἀναφορὰς ἀτολμοτέραν κατηγ. μηδὲν ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ· ἐνταῦθα νοητέος ὡς β' ὄρος συγκρίσι. τῆς τῶνδε, δηλ. τῶν ἀποθανόντων. σκοποῦντας τροπική μετ. λόγῳ δοτ. ὀργανική. μόνη κατηγ. διορ. τὴν ὄφελίαν ἀντικ. ἦν... μὴκύνει ἀναφ. πρότ. παρενηθικός θεβείσα καὶ προσδιορίζουσα τὸ ὄφελίαν. ἂν μὴκύνει δυνητική εὐκτική. τις ὑποκ. ἦν ἀντικ. τί ἐπιρρημ. αἰτίατ. δηλοῦσα σκοπόν. πρὸς ὑμᾶς ἐμπρόθ. διορ. ἀναφορὰς. αὐτοὺς κατηγ. διορ. εἰδόμενος ἐπίθ. μετ. οὐδὲν ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ. χεῖρον ἐπιρρ. διορ. τρόπου· νοητέος ὡς β' ὄρος τῆς συγκρίσεως τοῦ λέγοντος. λέγων τροπ. μετ. ὄσα... ἔνεστι πλαγίᾳ ἐρωτήμ. πρότ. ἐπέχουσα θέσιν ἀντικ. τοῦ λέγων καὶ ἐπεξηγοῦσα τὸ ὄφελίαν. ἔνεστι ρ. ἀγαθὰ ὑποκ. (ἀττ. σύντ.). ὄσα ἐπίθ. διορ. ἐν τῷ ἀμύνεσθαι ἐμπρόθετον ἔναρθρον ἄπαρ. δηλοῦν τὴν ἐν τόπῳ στάσιν. τοὺς πολεμίους ἀντικ.

ἀλλὰ μᾶλλον σχῆμα ἐπανορθώσεως, δι' οὗ ὁ ρήτωρ ἐπανέρχεται εἰς τὸν διακοπέντα λόγον του. θεωμένους τροπ. μετ. τὴν δύναμιν ἀντικ. τῆς πόλεως γεν. κτητική. καθ' ἡμέραν ἐμπρόθ. διορ. χρονικῆς διαρκείας. ἔργῳ δοτ. τροπική. (ἔργῳ θεωμένους ἀντίθεσις πρὸς τὸ λόγῳ σκοποῦντας). γιγνομένους τροπ. μετ. ἐραστῶς κατηγ. αὐτῆς γεν. ἀντικειμ. ὅταν... δόξῃ χρον. πρότ. προσδιορί-

ζουσα τὸ ἐνθουσιάζοντος· ὡς ὑποκ. τοῦ δόξῃ νοεῖται ἢ πόλις ἢ ἡ δύναμις τῆς πόλεως. εἶναι ἄντικ. (εἰδ. ἀπαρ.). μεγάλη κατηγ. ὕμιν δοτ. προσωπική. ἐνθουσιάζοντος τροπ. μετ. ὅτι... ἐκτεήσαντο εἰδ. πρότ. ἐπέχουσα θέσιν ἄντικ. τοῦ ἐνθουσιάζοντος. ἄνδρες ὑποκ. αὐτὰ ἄντικ. τολμώντες—γιγνώσκοντες—αἰσχυρόμενοι ἐπιθετ. μετ. τὰ δέοντα ἄντικ. τοῦ γινώσκοντες. ἐν τοῖς ἔργοις ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. ὁπότε... σφαλεῖεν χρονικοῦποθετικὴ πρότ. (=εἰ ποτε σφαλεῖεν) τὸ σφαλεῖεν ἐλέγχθῃ κατ' εὐφημισμὸν ἀντὶ ἠτηθηεῖν. πείρα ἄντικ. (δοτ. ἀναφορᾶς). του γεν. ἄντικ. τοῦ πείρα (πειρώμαι τινος). τὸ οὖν (βεβαιωτ. καὶ ἀντιθετ. σημ.) ἐπιτείνει τὴν ἄρνησιν οὐκ=ὄμως διὰ τοῦτο δέν. ἀξιοῦντες ἐπιθ. μετ. στερίσκω ἄντικ. (τελ. ἀπαρ.). τὴν πόλιν—ἀρετῆς ἄντικ. τοῦ στερίσκω (στερίσκω τινά τινος). τῆς σφετέρας ἐπιθ. διορ. προῖεμενοι ἐπιθ. μετ. ἔρανον ἄντικ. κάλλιστον ἐπιθ. διορ. αὐτῇ δοτ. χαριστική.

κοιῆ—ἰδία ἐπιρρ. διορ. τρόπον (ἀντίθεσις). γὰρ αἰτιολογία τοῦ καλλίστου ἐράνου. διδόντες χρόν. μετ. τὰ σώματα ἄντικ. τῆς μετ. ἐπαινον ἄντικ. τοῦ ἐλάμβανον. τὸν ἀγῆρων ἐπιθ. διορ. διδόντες—ἐλάμβανον καὶ σώματα—ἐπαινον ζῶντα ἀντιθέσεις. τὸν τάφον ἐπίσης ἄντικ. τοῦ ἐλάμβανον. ἐπισημάτονα κατηγορ. (χάριν ἐμφάσεως ἐτέθη εἰς τὸ τέλος τοῦ εἰς προτάσεως). οὐκ ἐν ᾧ—ἀλλ' ἐν ᾧ ἀντίθεσις. ἐν ᾧ κείνται, ἐν ᾧ καταλείπεται ἀναφορ. προτ. (οἶδε) νοητέον ὑποκ. τοῦ κείνται. μᾶλλον ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ. ἢ δόξα ὑποκ. τοῦ καταλείπεται. ἀειμνητός κατηγ. αὐτῶν γεν. κτητική. παρὰ τῷ καιρῷ ἐμπρόθ. διορ. τόπου καὶ χρόνου. ἐντυχόντι ἐπιθ. μετ. κατ' ἄλλους τὸ καιρῷ ἄντικ. τοῦ ἐντυχόντι. αἰεὶ ἐπιρρ. διορ. χρόνου: λόγου—ἔργου γεν. ὑποκειμ. (ἔστι) ἐννοοῦμ. ρ. γῆ ὑποκ. πᾶσα κατηγ. διορ. τάφος κατηγ. ἀνδρῶν γεν. κτητική. ἐπιφανῶν ἐπιθ. διορ. σημαίνει (τὸ ρῆμα κείτα ἀπολύτως, τ.ἐ. ἄνευ ἀντικειμ.). ἐπιγραφή ὑποκ. στηλῶν γεν. ἀντικειμ. ἐν τῇ οἰκίᾳ (γῆ) ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. ἐνδιατᾶται ρ. μνήμη ὑποκ. ἄγραφος κατηγ. τῆς γνώμης γεν. ἀντικειμ. (α' ὄρος συγκρ.) ἢ τοῦ ἔργου γεν. ἀντικειμ. (β' ὄρος συγκρ.). μᾶλλον ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ. ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ (γῆ) ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. παρ' ἐκάστῳ ἐμπρόθ. διορ. τόπου. ἐπιγραφή στηλῶν—ἄγραφος μνήμη ἀντίθεσις. ἐν τῇ οἰκίᾳ—ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἀντίθεσις. Ἡ περίοδος αὕτη ἀποτελεῖ ἐπεξήγησιν τοῦ ἐπισημάτονα.

οὓς=τούτους λοιπὸν (ἢ ἀναφ. ἄντων. ἐν ἀρχῇ περιόδου ἢ κώλου ἐρμηνεύεται δεικτικῶς μετὰ τινος συνδέσμου). ζηλώσαντες χρόν. μετ. ὕμεις ὑποκ. οὓς ἄντικ. κρίναντες χρόν. μετ. τὸ ἐλεύθερον ἄντικ. τὸ εὐδαιμον κατηγ. τὸ εὐψυχον ἐπίσης ἄντικ. τοῦ κρίναντες. τὸ ἐλεύθερον κατηγ. (τὰ κατηγορ. ἐτέθηον ἐν ἀνάρθρως, διότι ἀπολύτως ταυτίζονται πρὸς τὰ οὐσιαστικά τὸ εὐδαιμον =εὐδαιμονία καὶ τὸ δ' ἐλεύθερον=ἐλευθερία. Ἄξια παρατηρήσεως ἡ παρήχησις, τὸ ἰσοσύλλαβον καὶ τὸ ὁμοιοτέλειον τῶν λέξεων. τοὺς κινδύνους ἄντικ. τοῦ περιορᾶσθε. πολεμικούς ἐπιθ. διορ. ἀφειδοῖεν ἂν δυνητικὴ εὐκτική. οἱ κατοπραγοῦντες ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.). τοῦ βίου ἄντικ. δικαιοτέρον ἐπιρρ. διορ. τρόπου. οἷς... ἀναφ. πρότ. οἷς δοτ. προσωπική. ἐλπῖς ὑποκ. ἀγαθοῦ γεν. ἀντικειμ. οἷς δοτ. προσωπ. μεταβολή ὑποκ. τοῦ κινδυνεύεται. ἢ ἐναντία ἐπιθ. διορ. ἐν τῷ ζῆν ἐμπρόθ. διορ. ἐνάρθρως ἀπαρ. δηλῶν χρονικὴν διάρκειαν. ἔτι ἐπιρρ. διορ. χρόνου προσδιορίζων τὸ ζῆν. καὶ ἐν οἷς... (ἔσται) ἀναφ. πρότ. τὰ διαφέροντα ὑποκ. (ἄτ. σύντ.). μεγάλα κατηγ. μάλιστα ἐπιρρ. διορ. ποσοῦ ἐπιτείνων τὴν ἔννοιαν τοῦ μεγάλα. ἢ πταισῶσιν ὑποθ. πρότ. τι σύστοιχον ἄντικ. τὸ πταισῶσιν ἐλέγχθῃ κατ' εὐφημισμὸν ἀντὶ ἠτηθηῶσιν. ἦν πταισῶσιν (ὑπόθ.) + (ἔσται ἐννοοῦμ.) ἀπόδοσις· ὁ ὑπόθ. λόγος εἶναι δ' εἶδους δηλῶν τὸ προσδοκώμενον γὰρ διὰ τούτου αἰτιολογεῖται τὸ δικαιοτέρον ἀφειδοῖεν (ἔστιν) ἐννοοῦμενον ρ. νάκωσις ὑποκ. ἀλγεινότερα κατηγ. ἢ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι ἐπιθ. διορ. (α' ὄρος συγκρ.). ἀνδρὶ δοτ. προσωπική δηλοῦσα ἀναφορᾶν. ἔχοντι ἐπιθ. μετ. φρόνημα (ἀφηρημ.) ἄντικ. τῆς μετ. ἢ ὁ θάνατος β' ὄρος συγκρ. δ μετὰ ῥώμης καὶ (μετὰ) κοινῆς ἐλπίδος ἐπιθ. διορ. γινόμενος ἐπιθ. μετ. ἀναίσθητος κατηγ.

Πραγματικά: καὶ οἶδε μὲν—τοὺς δὲ λοιποὺς ὁ ῥήτωρ ἀναφεραλαιοῖ βραχέως τοὺς ἐπαίρους τῶν νεκρῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰσέρχεται εἰς τὴν

παραίνεσιν πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εἰς τὴν *παραμυθίαν* πρὸς τοὺς πατέρας τῶν νεκρῶν, τοὺς ἀδελφούς, τὰ τέκνα καὶ τὰς συζύγους αὐτῶν. *εὐχέσθαι ἔχειν διάνοιαν ἀσφαλεστέραν* διότι μόνον οἱ θεοὶ παρέχουν αὐτό. *ἀξιούν... ἀτολμοτέραν διάνοιαν* διότι τούτο ἀφ' ἑαυτοῦ δύναται τις νὰ ἔχη· οὕτω ἐξυψώνονται οἱ νεκροὶ πολεμισταὶ εἰς πρότυπα ἀνδρείας. *λόγῳ* ἢ ὠφέλεια πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὅχι ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ρήτορος· ὡς τοιοῦτον ρήτορα ἐννοεῖ τὸν ἑαυτόν του ὁ Περικλῆς, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς κατωτέρω ἀορίστου ἄντων. *τις*. Διὰ τῆς ἀοριστίας αὐτῆς καθίσταται πρόδηλον ὅτι ὁ Περικλῆς ἀποκρούει τὴν ἀποψιν τῆς μακρηγορίας. *ὠφελίαν* δηλ. τὸ μὴ ἔχειν ἀτολμοτέραν διάνοιαν. *ἐραστίας* αἱ Ἀθηναίαι πρέπει νὰ εἶναι κοινῆ ἐρωμένη τῶν πολιτῶν λόγῳ τῶν ἠθικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας περικλείει. *αὐτὰ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως, τ. ἔ. στρατόν, στόλον, τείχη, οἰκοδομὰς κλπ. ἐν τοῖς ἔργοις* δηλ. εἰς τὰς μάχας. *κάλλιστον ἔρανον* διότι περιποιεῖ μεγάλην δόξαν εἰς τὸν εἰσφέροντα. *τὰ σώματα* κάτι φθαρτόν. *ἔπαινον* κάτι ἀθάνατον (ἢ ζωὴ των εἶναι τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον προσέφερον εἰς τὴν ὑπὲρ πατρίδος ἐπιχειρήσιν, ὃ δὲ ἔπαινος εἶναι τὸ κέρδος). *οὐκ ἐν ᾧ κείνται* τὰ φθαρτὰ λείψανα εἰς ὑλικὸν τάφον. *δόξα ἀείμνηστος* εἶναι ὁ ἀνωτέρω ἀγγήρως ἔπαινος. *λόγου* εἶναι ὁ πανηγυρικὸς λόγος καθ' ὃν ὁ ρήτωρ μνημονεύει καὶ ὑμνεῖ τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀποθανόντας. *ἔργου* δηλ. εἰς παραμονὴν μάχης ἢ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ πολέμου οἱ ἠγούμενοι τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων προβαίνουν εἰς πάσης φύσεως προτροπὰς, ὅπως οἱ στρατιῶται μιμηθοῦν τὰς ἡρωικὰς πράξεις ἐκείνων. *στηλῶν* αἱ γνωσταὶ καὶ σήμερον ἐπιτύμβιοι στήλαι, τ. ἔ. πλάκες ἐπιτάφιοι ἐστηρικμέναι ἐπὶ βάθρων καὶ τοποθετούμεναι εἰς τὰ κεντρικὰ μέρη τῶν πόλεων· αὐταὶ φέρουν συνήθως καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων καὶ τὰς μάχας εἰς ἃς ἔπεσον. Τοιαῦται στήλαι ἀνηγέρθησαν καὶ εὐρέθησαν εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ μάλιστα εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐλαξεύετο καὶ ἡ μορφή τοῦ πεσόντος. *ἐν τῇ οἰκείᾳ (γῆ)* ἦτο ἱερὸν καθήκον κατὰ τοὺς ἀρχαίους νὰ θάπτονται οἱ νεκροὶ εἰς τὰ πατρικὰ τῶν χώματα. *ἢ τοῦ ἔργου* δηλ. τοῦ πολεμικοῦ, ὅπερ ἐνδεχομένως νὰ ἀπετύγχανεν ἢ νὰ ἦτο μικρὸν καὶ ἐπομένως μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου νὰ ἐλησμονεῖτο. *οὓς* τοὺς προκειμένους νεκρούς. *εὐδαιμον—ἐλευθέρον—εὐψυχον* βάσις τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν εἶναι ἡ εὐψυχία, διότι μετὰ τὴν παλληκαρῶς ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν, ἢ ὁποία εἶναι ἀληθὴς εὐδαιμονία. Ἡ ἐλευθερία δηλ. ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, εἶναι ἐσωτερικὸν προῖόν, ἐξερχόμενον καὶ ὄχι εἰσερχόμενον. Οἱ μαθηταὶ ἐπικαίρως ἄς μελετήσουν «τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας» τοῦ κ. Κ. Γεωργούλη ἀπὸ τὰ Νεοελληνικά τους ἀναγνώσματα (σελίς 97). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοὺς νέους εἶναι μεγίστη. *«Τ' ἀντρειωμένον ὁ θάνατος δίνει ζωὴν στῆ νεότητι»* (Βαλαωρίτης). *ἢ ἐναντία μεταβολῇ* ὀδυνηρότερον θὰ αἰσθανθοῦν τὴν μεταβολὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω οἱ εὐτυχοῦντες παρὰ οἱ κακοπραγοῦντες· πρβλ. τὸ τοῦ Εὐριπίδου «τὸ μετ' εὐτυχίαν κακοῦσθαι θνατοῖς βαρὺς αἰῶν» καὶ κοινῶς «ἀπὸ δήμαρχος κλητήρας». Ἐπομένως οἱ εὐτυχοῦντες ἐπιβάλλεται νὰ θυσιασθοῦν μετὰ περισσώτερον ἐνθουσιασμόν. *κάκωσις* ὁ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ἔξουτελισμὸς τινος, θεωρουμένου *κακοῦ* ὡς ἐπολέμου ἢ ἐπιδείξαντος δειλίαν ἢ λιποτακτήσαντος (κοινῶς: κουραμπιές). *τὰ διάφορα* ἢ διαφορὰ τῆς μελλούσης

πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας. ἀναίσθητος καθίσταται τοιοῦτος ὁ θάνατος, διότι οἱ πολεμισταὶ ὑπερεντείνουσι τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις των (μετὰ ρώμης) καὶ ἔχουσι κοινὴν τὴν ἐλπίδα, δηλ. νίκης τῆς πατρίδος των (ἐλπίδος ἅμα κοινῆς) ἐν περιπτώσει θανάτου αὐτῶν· πρβλ. τὰ ἑλλην. : ἀέρα, ἀπάνω τους, φρούσκουστον κλπ.

Ἀποφθέγματα : 13. «ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος. 14. «τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον. 15. «ἀλγεινότερα γὰρ ἀνδρὶ γε φρόνημα ἔχοντι ἢ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ρώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος».

Νόημα : Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὕμνου τῆς πόλεως καὶ τῶν νεκρῶν ὁ ρήτωρ ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἐπιζῶντες Ἀθηναῖοι πρέπει νὰ εὐχῶνται, ὅπως συνοδεύονται ὑπὸ τύχης ἀκινδυνότερας καὶ ἔμφοροῦνται ὑπὸ φρονήματος τόσον ἀκμαίου, ὅσον ἦτο τὸ φρόνημα τῶν νεκρῶν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν. Ποία δὲ ὠφέλεια προκύπτει ἐκ τοῦ τοιοῦτου φρονήματος, ὁ ρήτωρ κρίνει περιττὸν νὰ ὑπομνήσῃ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γνωρίζουσι καὶ δὲν περιμένουν νὰ τὴν ἀκούσουν ἀπὸ τὰ χεῖλη ἑνὸς ρήτορος. Καὶ ὄχι μόνον τὴν γνωρίζουσι, ἀλλὰ καθημερινῶς τὴν αἰσθάνονται, διότι παρίστανται θεαταὶ καὶ εἶναι ἕρασταὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἡ τόλμη καὶ ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ εὐσυνειδησία καὶ ἡ ἠθικὴ εὐαίσθησία τῶν τέκνων τῆς, τὰ ὁποῖα προσέφερον ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς ὡς εὐγενεστάτην θυσίαν αὐτὴν ταύτην τὴν ζωὴν των. Θυσιαζόμενοι ὅμως ὑπὲρ πατρίδος παρεδόθησαν εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἀφοῦ ἐκέρδισαν καὶ τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον καὶ τάφον πανένδοξον, ὅχι ἔκεινον εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἐναποτεθῆ ἡ σепτή σορός των, ἀλλ' ἔκεινον, ὅστις ὑφθαί μεῖσα εἰς τὰ στήθη τῶν ζώντων, οἱ ὁποῖοι μνημονεύουσι ἐκάστοτε τὴν δόξαν αὐτῶν. Πράγματι δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οἰονδήποτε τμῆμα τῆς γῆς εἶναι καὶ τάφος, διότι ἡ μνήμη αὐτῶν δὲν διατηρεῖται μόνον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀναμνηστικῶν στηλῶν, ἀλλὰ εἶναι βαθύτατα χαραγμένη καὶ εἰς τὰς καρδίας ἀνθρώπων ζώντων εἰς ξένην χώραν, οἱ ὁποῖοι ἐκτιμοῦν περισσότερο τὸ ὑπέροχον φρόνημα αὐτῶν παρὰ τὸ πολεμικόν των ἔργον. Τούτους λοιπὸν ἔχοντες ὡς παράδειγμα οἱ ἐπιζῶντες Ἀθηναῖοι καὶ πιστεύοντες ὅτι μόνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν εὐρίσκεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία καὶ μόνον εἰς τὴν γενναιοψυχίαν ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία ἐπιβάλλεται νὰ μὴ δειλοῦνι πρὸ τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου. Ἴδιαιτέρως δὲ πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των τοῦτο οἱ εὐτυχοῦντες, οἱ ὁποῖοι διατρέχουσι τὸν κίνδυνον τῆς μεταπτώσεως ἀπὸ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν εἰς περίπτωσιν πολεμικῶν ἀτυχημάτων παρὰ οἱ δυστυχοῦντες, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἀγαθὸν ἐλπίζουσι νὰ ἀποκτήσουν. Ἐπομένως εἰς πάντα φιλότιμον ἄνδρα ἐπιβάλλεται νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπονεϊδιστὸν δειλίαν καὶ νὰ προτιμήσῃ τὸν ἀνόδυνον θάνατον, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐπέρχεται, καθ' ἣν στιγμήν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πολεμοῦντος ἐπικρατοῦν αἰσθήματα θάρρους εὐγενοῦς καὶ ἐλπίδος νίκης τῆς πατρίδος του.

Περίληψεις : 1. Προτροπὴ τοῦ ρήτορος πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας. 2. Ἡ τόλμη καὶ ἡ αὐτοθυσία τῶν νεκρῶν ἐδημιούργησαν τὸ Ἀθηναϊκὸν μεγαλεῖον. 3. Ἡ ἀθανασία ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πατρίδος εἶναι ἔπαθλον τῶν νε-

κρῶν. 4. Νέα προτροπή τοῦ ρήτορος πρὸς μίμησιν τῶν νεκρῶν, ἀπευθυνομένη ἰδίᾳ πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας καὶ 5. Κρίσεις διὰ τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πίπτοντας.

ΚΕΦ. 44 (Παραμυθία)

«Δι' ὅπερ
καὶ τοὺς τοκέας
τῶνδε νῦν,
ὅσοι πάρεστε,
οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον
ἢ παραμυθήσομαι.
ἐπίστανται γὰρ
τραφέντες
ἐν πολυτρόποις ξυμφοραῖς,
τὸ δ' εὐτυχές
(ἔστι τούτοις),
οἱ ἂν λάχωσι
τῆς εὐπρεπεστάτης τελευτῆς,
ὥσπερ οἶδε μὲν νῦν,
ὕμεις δὲ λύπης (εὐπρεπεστάτης),
καὶ οἷς ὁ βίος ξυνεμετρήθη,

ἐγευδαιμονῆσαι τε
καὶ ὁμοίως ἐντελευτῆσαι.

οἶδα μὲν οὖν
χαλεπὸν ὄν
πεῖθειν,
ὄν καὶ πολλάκις
ἔξετε ὑπομνήματα
ἐν εὐτυχίαις ἄλλων,
αἷς ποτε
καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε
καὶ λύπη (ἔστι)
οὐκ ἀγαθῶν
ὄν ἂν τις στερείσκηται
μὴ πειρασάμενος
ἀλλ' οὐ ἂν ἀφαιρεθῆ
ἔθας γενόμενος.
χρὴ δὲ καρτερεῖν
ἐλπίδι καὶ ἄλλων παίδων,

οἷς ἔτι ἡλικία (ἔστι)
ποιεῖσθαι τέκνωσιν
ἰδίᾳ τε γὰρ
οἱ ἐπιγιγνώμενοι (παῖδες)

«Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς
καὶ τοὺς γονεῖς
αὐτῶν ἐδῶ (τῶν νεκρῶν) τώρα,
ὅσοι εἴσθε παρόντες,
δὲν (σᾶς) κλαίω τόσον,
ὅσον θέλω νὰ σᾶς παρηγορήσω.
Γνωρίζουν καλῶς πράγματι,
ὅτι ἀντεγράφησαν (καὶ περιέπεσαν)
εἰς ποικίλας μεταβολὰς τῆς τύχης,
ἀλλ' ἢ εὐτυχία
(ἀνήκει εἰς ἐκείνους),
ὅσοι δηλαδὴ ἤθελον εὖρει ἀπὸ τὴν μοῖραν
τὸν τιμητικώτατον θάνατον,
ὅπως αὐτοὶ μὲν ἐδῶ τώρα,
σεῖς δὲ (τὸ τιμητικώτατον) πένθος,
καὶ εἰς ὅσους ἢ ζωὴ ἐδόθη (ὑπὸ τῆς μοί-
ρας) ἐν συμμέτρῳ ἀναλογία,
ὥστε καὶ νὰ ζήσουν εὐδαίμονες ἐν αὐτῇ
καὶ νὰ ἀποθάνουν ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ εὐ-
δαιμονίας.

Γνωρίζω ἀληθέστατα
ὅτι εἶναι δύσκολον
νὰ (σᾶς) παρηγορήσω,
διότι αὐτοὺς καὶ πολλὰς φορὰς
θὰ λαμβάνετε ἀφορμὰς νὰ ἐνθυμῆσθε
εἰς τὰς εὐτυχίας τῶν ἄλλων,
διὰ τὰς ὁποίας κάποτε
καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἐδοκιμάσατε χαρὰν
καὶ λυπεῖται κανεῖς
ὄχι δι' ἀγαθὰ,
τὰ ὁποῖα τυχὸν στερεῖται,
χωρὶς νὰ (τὰ) δοκιμάσῃ,
ἀλλὰ δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τυχὸν χάνει,
ἐνῶ (τὸ) ἔχει συνηθίσει.
Πρέπει ὅμως νὰ ἔχουν ὑπομονὴν
μὲ τὴν ἐλπίδα (ἀποκτήσεως) καὶ ἄλλων
τέκνων,
ὅσοι ἀκόμη ἔχουν ἡλικίαν
νὰ τεκνοποιοῦν
διότι καὶ ἀπὸ οἰκογενειακῆς ἀπόψεως
τὰ κατόπιν γεννώμενα (τέκνα)

λήθη ἔσσονται τισιν

τῶν οὐκ ὄντων,
καὶ τῇ πόλει
διχόθεν ξυνοίσει,
ἐκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι

καὶ ἀσφαλείᾳ·
οὐ γὰρ οἶόν τ' (ἔστι)
βουλευέσθαι
ἴσον τι ἢ δίκαιον,
οἷ ἂν
μὴ παραβαλλόμενοι
καὶ παῖδας
(μὴ) κινδυνεύωσιν
(ἀπολέσαι)
ἐκ τοῦ ὁμοίου.
ὅσοι δι' αὐτὴν παρηγήκατε,
τόν τε πλείονα βίον,
ὄν ἠτύχηϊτε,
ἠγεῖσθε κέρδος,
καὶ τόνδε
βραχὺν ἔσσεσθαι,
καὶ κομφίζεσθε
τῇ εὐκλείᾳ τῶνδε.
τὸ γὰρ φιλότιμον μόνον
ἀγήρων (ἔστι),
καὶ ἐν τῷ ἀχορείῳ τῆς ἡλικίας
οὐ τέρπει μᾶλλον
τὸ κερδαίνειν,
ὥσπερ τινές φασιν,
ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι».

Λεξιλόγιον: *τοκεὺς (τίκτω)* = ὁ γεννῶν, ὁ γονεύς, ὁ πατήρ. *πάρειμι* = εἶμαι παρών, παρευρίσκομαι ὡς βοηθός. *διλοφύρομαι* = ὀδύρομαι, κλαίω μετὰ στεναγμοῦ, θρηνῶ. *παραμυθούμαι* = παραινῶ, προτρέπω, παρηγορῶ, ἀνακουφίζω. *ἐπίσταμαι* = ἴσταμαι ἐπὶ τι, εἶμαι ἱκανός νὰ πράξω τι, ἐννοῶ, γνωρίζω καλῶς. *πολύτροπος* = ὁ πολλάκις τρεπόμενος. πολυπλάνητος, λατ. multum ja-status, εὐστροφος, ποικίλος. *ξυμφορὰ* = συσσωρευσις, γεγονός, περίστασις, τύχη, δυστύχημα, μεταβολὴ τῆς τύχης (ἐδῶ μέση λέξις). *τὸ εὐτυχές* = ἡ εὐτυχία. *λαγβάνω* = λαμβάνω διὰ κλήρου, λαμβάνω ὡς μέρος ἀνήκον εἰς ἐμέ, εὐρίσκω. *εὐπρεπής* = ὁ ἔχων καλὸν ἔξωτερικόν, εὐσηχημόν, ἀρμόζων, πρέπων. *τελευτή* = τέλος, θάνατος. *ξυμμετροῦμαι* = μετροῦμαι ἐν συγκρίσει ἢ παραβολῇ. *ἐνευδαιμονῶ* = εὐδαιμονῶ ἐν τινι, εἶμαι εὐτυχῆς εἰς τι. *ἐντελευτῶ* = ἀποθνήσκω ἐν τινι. *οἶδα* = νωρίζω τι ἐξ ἀκοῆς ἢ ἐκ πληροφορίας ἄλλων. *μὲν οὖν* = ἀληθέστατα. *χαλεπός* = λυπηρός, ἀλγεινός, δύσκολος, βαρὺς, φοβερός. *ὑπόμνημα* = ἀφορμὴ πρὸς ὑπόμνησιν, ὑπενθύμισις. *ἀγάλλομαι* = χαίρω, τέρπομαι ἐπὶ τινι, καυχῶμαι, εὐφραίνομαι, μεγαλαυχῶ. *στερίσκομαι* = στεροῦμαι, ἀφαιροῦμαι. *πειρώμαι* = προσπαθῶ, δοκιμάζω. *ἀφαιροῦμαι* = στεροῦμαι, χάνω. *κεῖ* (ἐπὶ ἠθικῆς ἀνάγκης) = εἶναι ἀνάγκη, πρέπει. *εἰθῆς (εἶθος)* =

θὰ γίνουν ἀφορμὴ εἰς μερικὸς νὰ λησμονήσουν
τὰ ἀποθανόντα,
καὶ τὴν πολιτείαν
ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως θὰ ὠφελήσῃ,
ἀφ' ἐνός μὲν δηλ. διὰ τὴν μὴ ἀραΐωσιν
τοῦ πληθυσμοῦ (της),
ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τὴν ἀσφαλείαν (της)
διότι δὲν εἶναι δυνατόν
νὰ σκέπτονται περὶ τῶν κοινῶν
ἐξ ἴσου ὀρθῶς καὶ δικαίως,
ὅσοι τυχῶν
μὲ τὸ νὰ μὴ ἐκθέτουσιν εἰς κίνδυνον
καὶ τὰ τέκνα (των),
δὲν διατρέχουσιν τὸν κίνδυνον
(νὰ τὰ χάσουσιν),
ὅπως οἱ ἄλλοι.
Ὅσοι δὲ ἐξ ἄλλου ἔχετε γίνεσθαι παρηγήκατε,
καὶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς (σας),
τὸ ὁποῖον διήλθετε εὐτυχεῖς,
νὰ (τὸ) θεωρῆτε κέρδος,
καὶ τὸ ὑπόλοιπον,
ὅτι θὰ εἶναι σύντομον,
καὶ νὰ κἀνίκατε ἐλαφρότερον τὸν πόνον σας
μὲ τὴν δόξαν αὐτῶν ἐδῶ (τῶν νεκρῶν).
Διότι μόνον ἡ φιλοδοξία
δὲν γηράσκει (ποτέ),
καί, ὅταν φθάσῃ ἡ γεροντικὴ ἡλικία,
δὲν εὐχαριστεῖ τόσον
τὸ κέρδος,
ὅπως ἀκριβῶς μερικοὶ ἰσχυρίζονται,
ὅσον ἡ ἀπόλαυσις τιμῶν».

συνηθισμένος εις κάτι, συνήθης, *καρτερώ*=ύπομένω γενναίως, ύποφέρω μεθ' ύπομονής. *τέκνωσις*=τό τίκτειν, τό γεννᾶν, τεκνοποιᾶ (*ποιούμαι τέκνωσιν*=ἀποκτῶ τέκνα). *ἐπιγιγνώμενοι*=οἱ γιγνώμενοι κατόπιν, οἱ μεταγενέστεροι. *λήθη* (*λανθάνω*)=λησμονιά, ἀφορμή πρὸς λησμοσύνην. *διχόθεν*=ἐκ διπλῆς ἀπόψεως, ἐκ δύο λόγων. *συμφέρω*=συνάγω, εἶμαι χρήσιμος (καὶ ἀπροσάπως =ὠφέλει). *ἐρημοῦμαι*=ἐρηθίζομαι. *βουλεύομαι*=σκέπτομαι κατ' ἑμαυτόν, κρίνω τί περί τοῦ πρακτέου, σκέπτομαι, ἀποφασίζω. *παραβάλλομαι*=φέρω παραλλήλως, καταθέτω κάτι διὰ νά μετάσχω τυχηροῦ παιγνιδίου, καὶ ἐδῶ: διακινδυνεύω, ἐκθέτω εἰς κίνδυνον. *παρηβῶ*=ἔχω περάσει τὴν ἡλικίαν τῆς νεότητος, γίνομαι παρήλιξ. *κουφίζομαι*=ἐλαφρώνω, ἀνσκοφίζω τὸν πόνον μου, ἀνακουφίζομαι. *εὐκλεία*=λαμπρὰ δόξα *τὸ φιλότιμον*=τὸ φίλον τῆς τιμῆς, τὸ φιλόδοξον. *ἀγῆρας*=ὁ μὴ γηράσκων, ἀθάνατος, *ἀχρεῖος*=ἄχρηστος, ἀνωφελής. *κερδαίνω*=κερδίζω, πορίζομαι κέρδος ἢ ὠφέλειαν.

Γραμματικά: ὁ *τοκέυς* (*τίκτω*=γεννῶ) οὐσ. γ' κλ. *πάρεστε* ἐν. ὄρ. τοῦ *παρεῖμι*. *ὀλοφύρομαι* μέσον ἀποθ., ὠλοφυρόμην, ὀλοφύρομαι, ὠλοφύραμην ὠλοφύρην. *παραμυθῆσομαι* μέλλ. τοῦ μέσου ἀποθ. με ἔνεργ. μεταβ. σημ. *παραμυθῆσομαι* -οῦμαι, παρεμβούμην, παρεμυθησάμην. *δ, ἡ πολύτροπος*, *ον* ἐπίθ. β' κλ. δικατάλ. γὰρ διασαφητικόν. *ἐπίσταμαι* ἐν. τοῦ παθ. ἀποθ. *ἐπίσταμαι*. ἠπιστάμην, ἐπιστήσομαι, ἠπιστήθην. *τραφέντες* μετ. παθ. ἄορ. β' τοῦ *τρέφωμαι*, ἐτρεφόμην, θρέψομαι, τραφήσομαι, ἐθρεψάμην, ἐθρέφθην καὶ ἐτρέφαμην, τέθραμαι, ἐτεθράμην. *δ, ἡ εὐπρεπέης*, *ἐς* ἐπίθ. γ' κλ. *λάχωνιν* ὑποτ. ἄορ. β' τοῦ *λαγχάνω*, ἐλάγχωνον, λήξομαι, ἔλαχον, εἴληχα, εἰλήχειν. *ἐνευδαίμονησαι* ἄπαρ. ἄορ. α' τοῦ *ἐνευδαίμονέω*, ἢ(εὐ)δαιμόνου, εὐδαιμονήσω, ἢ(εὐ)δαιμόνησα, ἢ(εὐ)δαιμόνηκα. *ἐντελευτήσαι* ἄπαρ. ἄορ. α' τοῦ *ἐντελευτάω* -ῶ. *ξυμμετρήθη* παθ. ἄορ. α' τοῦ *ξυμμετρέομαι* -οῦμαι, ἐμετρούμην, ἐμετρήσομαι, ἐμετρήθην, μεμέτρημαι, μεμέτρημαι. *ὄν* οὐδ. μετ. ἐν. τοῦ *εἰμί*. *ἔξετε* μέλλ. τοῦ *ἔχω*, εἶχον, ἔξω καὶ σχήσω, ἔσχον, ἔσχηκα, ἐσχέκειν. *ἠγάλλεσθε* παρατ. τοῦ *ἀγάλλομαι*, ἠγαλλόμην, ἠγάλλην. *πειρασάμενος* μετ. ἄορ. α' τοῦ *πειράομαι* -ῶμαι, ἐπειράωμαι, πειράσομαι, πειραθήσομαι, ἐπειρασάμην, ἐπειράθην, πειρήσομαι, ἐπειρήθην. *στεροῖσθαι*=*στερῆται* ὑποτ. μέσ. ἔνεσ. τοῦ *στεροῖσθαι* καὶ *στεροῦμαι*, καὶ *στερομαι*, ἐστεροῦμαι καὶ ἐστερόμην, στεροῖσθαι, ἐστερήθην, ἐστερήθην, ἐστερήθην. *δ, ἡ ἐθάς, ἐθάδος* διγενέες καὶ μονοκατάλ. ἐπίθ. γ' +γεν. *γενόμενος* μετ. ἄορ. β' τοῦ *γίνομαι*. *ἀφαιρέθη* ὑποτ. παθ. ἄορ. α' τοῦ *ἀφαιρέομαι* -οῦμαι, ἀφηρούμην, ἀφαιρήσομαι, ἀφαιρέθησομαι, ἀφειλόμην, ἀφηρέθην, ἀφήρημαι, ἀφηρήμην.

καρτερεῖν ἄπαρ. ἐν. τοῦ *καρτερέω* -ῶ, ἐκαρτέρου, καρτερήσω, ἐκαρτέρησα. ἡ *τέκνωσις*, *εως* οὐσ. γ' κλ. *ποιεῖσθαι* ἄπαρ. μέσ. ἐν. *ἔσονται* μέλλ. τοῦ *εἰμί*. *διχόθεν* ἐπίρρ. *ἐρημοῦσθαι* ἄπαρ. μέσ. ἔνεσ. τοῦ *ἐρημόομαι* -οῦμαι, ἠρημοῦμην, ἐρημοσομαι, ἐρημοθήσομαι, ἠρημώθην, ἠρήμωμαι. *ξυνοῖσει* μέλλ. τοῦ *ξυμφέρω*, ξυνέφερον, ξυνοῖσω, ξυνήνεγκον, ξυνηνίωχα, ξυνηνίωχειν. *οἶόν τ'* (*ἔστι*) ἀποτελεῖ ἀπρόσωπον ἔκφρασιν. *βουλεύεσθαι* ἄπαρ. μέσ. ἔνεσ. τοῦ *βουλεύομαι*. *παραβαλλόμενοι* μετ. μ. ἐν. τοῦ *παραβάλλομαι*, ἐβαλλόμην, βαλοῦμαι, βληθήσομαι, ἐβαλόμην, ἐβλήθην, βέβλημαι, ἐβέβλημην. *κινδυνεύομαι* ὑποτ. ἔνεσ. *παρηβήκατε* παρακ. ὄρ. τοῦ *παρηβῶ* -ῶ, ἠβησα, ἦβησα, ἦβηκα, *τὸν πλείονα* καὶ *πλείω* συγκρ. βαθ. τοῦ *πολύς*. *ἠντνῆτε* παρατ. τοῦ *ἐντνῆω* -ῶ. *ἠγείσθε* προστακτ. μ. ἐν τοῦ *ἠγέομαι* -οῦμαι (*ἠγού*). *ἠγείσθω*, *ἠγείσθε*, *ἠγείσθων*). *ἔσεσθαι* ἄπαρ. μέλλ. τοῦ *εἰμί*. *κουφίσεσθε* προστακτ. μ. ἐν. τοῦ *κουφίζομαι*, κουφιοῦμαι, κουφισθήσομαι, ἐκουφίσθην, κεκούφισμαι. *ἀγῆρας*, ὁ ἀττικῆς β' κλίσ. *δ, ἡ ἀχρεῖος*, *ον* ἐπίθ. κλ. β' δικατάλ. *κερδαίνειν* ἄπαρ. ἐν. τοῦ *κερδαίνω*, ἐκέρδαινον, κερδανῶ, ἐκέρδανα, κεκέρδακα καὶ κεκέρδηκα. *φασὶ γ'* πληθ. ἐν. τοῦ *φημί*, ἔφην, φήσω, λέξω καὶ ἐρῶ, ἔφισα, εἶπον καὶ ἔφην. *τέρπω*, ἔτερπον, τέρψω, ἔτερψα. *τιμάσθαι* ἄπαρ. μ. ἐν τοῦ *τιμάομαι* -ῶμαι.

Συντακτικά—Διαιρητικά: *δι' ὅπερ* ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. *τοὺς τοκέας* ἄντικ. τοῦ *ὀλοφύρομαι* καὶ *παραμυθῆσομαι*. *τῶνδε* γεν. ἄντικειμ. *νῦν* συναπτέον τῷ *ὀλοφύρομαι*, ὅπερ τεθῆν ἐξ ἔνεστῶτα προδίδει τὰ κυριαρχούντα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συναισθήματα. *μᾶλλον* ἐπίρρ. διορ. ποσοῦ. *παραμυθῆσομαι* ὁ μέλλων ἐδῶ δηλοῖ πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν ὁ λέγων θέλει νά ἐκτελέσῃ τοῦτο φαί-

νεταί και ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος διασαφητικοῦ γάρ. ὅσοι πάρεστε ἀναφ. πρότ. εἰς θέσιν ἐπιφανήσεως β' προσ., ἐνῶ κατωτέρω χρησιμοποιοεῖ γ' ἐπίστανται, (ὅμεῖς) ἐννοοῦμ. ὑποκ. ὅσοι κατηγ. διορ. ἐπίστανται ρ. γὰρ διασαφητικός. (οἱ τοκεῖς) ὑποκ. τραφέντες κατηγορ. μετ. ἔξαρτ. ἐκ τοῦ ἐπίστανται ὡς γνωστικοῦ. ἐν ξυμφοραῖς ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. πολυτρόποις ἐπιθ. διορ. τὸ δ' εὐτυχῆς ἐννοεῖται. (ἔστι τούτοις). εὐτυχῆς ὑποκ. (τούτοις). δοτ. προσωπ. οἶ... ἂν λάχωσιν ἀναφορ. ὑποθετ. πρότ. ἐπεξηγοῦσα τὸ (τούτοις), οἱ ὑποκ. τελευτῆς ἄντικ. τοῦ λάχωσιν ὡς ἐπιτυχίας σημαν. τῆς εὐπρεπεστάτης ἐπιθ. διορ. ὡπερ οἶδε μὲν νῦν (ἐλαχον) ἀναφορ. ὁμοιωμ. πρότ. οἶδε ὑποκ. νῦν ἐπιρρ. διορ. χρόνου. ὅμεῖς δὲ λύπης ἀποτελεῖ βραχυλογία ἀντί: ἢ τῆς εὐπρεπεστάτης λύπης, ὡπερ ὅμεῖς ἐλάχετε τὸ ὅμεῖς ὑποκ. λύπης ἄντικ. εὐπρεπεστάτης. τελευτῆς ὑπερβατὸν σχῆμα. εὐπρεπεστάτης λύπης ὀξύμωρον σχῆμα (ἐνώσις δύο ἐννοιῶν ἀντιφασκουσῶν (πρβλ. βίος ἀβίωτος, δῶρον ἄδωρον, νύμφη ἀνύμφευτε, ὅσια παγουρηγήασα, σπεύδε βραδέως). οἷς δοτ. προσωπική. ὁ βίος ὑποκ. τοῦ ξυνεμετρήθη (ἢ πρότ. ἀναφ. ἀοριστολ.) ὑπὸ τῆς μοίρας ἐνν. ὡς ποιητ. αἰτιον. ἐνευδαιμονῆσαι—ἐντελευτῆσαι καθαρῶς τελικά ἀπαρ. ἢ τοῦ σκοποῦ (παρήχησις καὶ ὁμοιοτέλευτον). οὖν βεβαιωτικῆς σημ.=βεβαίως, ἀληθῶς. ὄν κατηγ. μετ. ἔξαρτ. ἐκ τοῦ οἶδα ὡς γνωστικοῦ. πείθειν. ὑποκ. τῆς ἀπροσφράσεως χαλεπὸν ὄν. (ἐμὲ) ἐνν. ὑποκ. τοῦ πείθειν. (ὅμᾶς) ἐνν. ἄντικ. τοῦ πείθειν. χαλεπὸν κατηγ. ὄν... ἔξετε ἀναφορ. αἰτιολ. πρότ. (=ὄτι τούτων). ἔξετε ρ. (ὅμεῖς) ὑποκ. ὑπομνήματα ἄντικ. ὄν γεν. ἄντικ. τοῦ ὑπομνήματα. πολλάκις ἐπιρρ. διορ. χρόνου καὶ ποσοῦ. ἐν εὐτυχίαις ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. ἄλλων γεν. ὑποκειμ. αἷς... ἠγάλλεσθε ἀναφ. πρότ. αἷς δοτ. αἰτίας αὐτῶ κατηγορ. διορ. ποτε ἐπιρρ. διορ. χρόνου. λύπη ὑποκ. τοῦ ἐννοοῦμ. (ἔστι). οὐχ ὄν ἀγαθῶν στερείσκηται ἀναφ. αἰτιολ. πρότ.=οὐκ ἀγαθῶν, ὄν ἂν τις στερείσκηται. ἀγαθῶν γεν. αἰτίας εἰς τὸ λύπη. τις ὑποκ. τοῦ στερείσκηται. ὄν κοινὸν ἄντικ. τοῦ στερείσκηται καὶ τῆς τροπικῆς μετ. πειρασομένους. ἀλλὰ (ἐνν. λύπη ἔστι τούτου), ὁ ἂν τις ἀφαιρεθῆ γενόμενος ἐθάς αὐτοῦ ἀναφ. ἀοριστ. πρότ. ἂν ἀφαιρεθῆ ρ. (τις) ἐνν. ὑποκ. οὐ ἄντικ. τοῦ ἀφαιρεθῆ τεθῆν κατὰ γενικὴν λόγῳ ἔλξεως πρὸς τὴν μετὰ γενικῆς σύνταξιν τοῦ ἐθάς, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ εἶναι αἰτιατικὴ ὁ, διότι τὰ στερητικά (ἀφαιροῦμαι) συντάσσονται μὲ αἰτιατικὴν. γενόμενος (χρον. μετ.) ἐθάς (κατηγ.) ἀποτελεῖ περίφρασιν. οὐ=αὐτοῦ γεν. ἀντικειμ. τοῦ ἐθάς καὶ ἄντικ. τοῦ ἀφαιρεθῆ, ὡς ἐλέγχθη.

καρτερεῖν ὑποκ. τοῦ ἀπροσ. χρῆ. (τούτους) ἐνν. ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. ἐλπίδι δοτ. αἰτίας. καὶ ἐπιτατικός. παίδων γεν. ἀντικειμ. ἄλλων ἐπιθ. διορ. οἷς... (ἔστι) ἀναφ. πρότ. ἡλικία ὑποκ. τοῦ ἐνν. (ἔστι). οἷς δοτ. προσ. κτητικὴ ποιεῖσθαι ἀπαρ. ἀναφορᾶς. τέκνωσιν ἄντικ. τοῦ ἀπαρ. ἔσσονται ρ. οἱ ἐπιγιγνώμενοι (παῖδες) ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.). λήθη κατηγ. τισιν δοτ. προσωπική. τῶν οὐκ ὄντων γεν. ἀντικειμ. τοῦ λήθη. ἰδίᾳ ἐπιρρ. διορ. τρόπου' τὸ τέκνωσιν ποιεῖσθαι νοεῖται ὡς ὑποκ. τοῦ ἐξυνοῖσαι. τῇ πόλει ἄντικ. τοῦ ἐξυνοῖσαι. διχόθεν ἐπιρρ. διορ. αἰτίας. ἰδίᾳ—τῇ πόλει ἀντίθεσις. ἐκ τε... ἀσφαλείᾳ ἐπεξηγήσις τοῦ διχόθεν. ἐκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι ἐμπρόθετον ἔναρθρον ἀπαρ. δηλοῦν αἰτιον. ἀσφαλείᾳ δοτ. αἰτίας. βουλευέσθαι ὑποκ. τῆς ἀπροσ. φράσ. οἶόν τ' (ἔστι.) (τούτους) ἐνν. ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. τὴ σύστοιχον ἄντικ. τοῦ βουλευέσθαι. ἴσον—δίκαιον ἐπιθ. διορ. οἶ ἂν... κινδυνεύουσι ἀναφ. ἀοριστολ. πρότ. προσδιορίζουσα τὸ τούτους. οἶ ὑποκ. τοῦ κινδυνεύουσι καὶ τῆς τροπικῆς μετ. παραβαλλομένοι. παῖδας κοινὸν ἄντικ. ρῆμ. καὶ μετ. ἐκ τοῦ ὁμοίον ἐμπρόθ. διορ. δηλῶν τρόπον. ὅσοι (ὑποκ.)... παρηβήκατε ἀναφ. πρότ. (ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἀνωτέρω: οἷς ἡλικία). βίον ἄντικ. τοῦ ἠγείσθε. τὸν πλείονα ἐπιθ. διορ. κέρδος κατηγ. πλείονα... βίον ὑπερβατόν. κέρδος χαρακτηριστικὴ ἢ τοποθέτησις τοῦ κατηγορ. εἰς τὸ κέντρον τῆς προτ. πρὸς ἔμφρασιν. ὄν ἠτύχετε ἀναφ. πρότ. ὄν αἰτία. χρον. διαρκείας. ἔσοσθαι ἄντικ. (εἰδ. ἀπαρ.) ἐκ τοῦ ἠγείσθε ἔξαρτ. ὡς δοξαστικοῦ. τῶνδε ὑποκ. (ἀντίθεσις πρὸς τὸ πλείονα βίον). βραχύν κατηγ. (οἱ παρηβηκότες) ἐνν. ὑποκ. τοῦ κουφίξεσθε. τῇ εὐκλείᾳ δοτ. αἰτίας. τῶνδε γεν. κτητικὴ. (ἔστι) ἐννοοῦμ. ρ. τὸ φιλότιμον ὑποκ. ἀγῆρων κατηγ. μόνον κατηγ. διορ. οὐκ ἢ ἄρνησις συναπτὰ τῷ τέρει. τὸ κέρδαινεῖν—τὸ τιμᾶσθαι ἔναρθρα ἀπαρ. ὡς ὑποκ. τοῦ τέρει. ἐν τῷ ἀχρεῖῳ ἐμπρόθ. διορ. χρόν. τῆς ἡλικίας γεν. διαίρ. (=ἐν τῷ ἀχρεῖῳ ἡλικία). ὡπερ... φασί ἀναφ. ὁμοιωματ. πρότ. τινὲς ὑποκ.

Πραγματικά: Διόπερ λόγω τοῦ ἡρωικοῦ θανάτου των. *δλοφύρομαι* ὁ ὄλοφρυμός ἦτο τυπικὸν στοιχεῖον εἰς ἐπιτάφιον λόγον, ὅπως καὶ ἡ παραμυθία. *παραμυθήσομαι* ἡ παρηγορία ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ γεμίσῃ τὰς ψυχὰς τῶν τεθλιμμένων ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν, καθ' ὅσον ἀπέθανον ἐν τῇ ἐκτελέσει μεγάλου σκοποῦ. *ἐνευδαιμονήσαι*—*ἐντελευτήσαι* δύο ἐρημνεῖαι προτείνονται: 1) εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ζοῦν καὶ ἀποθνήσκουν ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ 2) εὐτυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὸ τέλος τῆς εὐδαιμονίας ταυτίζεται πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς. Ὑπαινιγμὸς πρὸς τὸ ἀρχαῖον λόγιον: «*μηδένα πρὸς τῆς τελευτῆς μακάριζε*». Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν Ἀθηναίων ἡ εὐδαιμονία τῆς ζωῆς ἐξηγοῦτο ἐκ τοῦ τέλους αὐτῆς. *πεῖθειν* παρηγορεῖν διὰ τὴν στέρηνιν τῶν υἱῶν. *ἐν εὐτυχίαις ἄλλων* ἐχόντων τέκνα ἐν ζωῇ. *ποτε* ὅταν ἔζων οἱ υἱοὶ των, ἦσαν εὐτυχεῖς. *ἐκ τε τοῦ μη ἐρημουσθαι καὶ ἀσφαλείᾳ* ἀπὸ ἀπόψεως μὲν ὕλικῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων θὰ ἐνισχύεται, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ἠθικῆς οἱ γονεῖς θὰ συνδέονται στενωτέρου μὲ τὴν πόλιν, διότι τὰ τέκνα των θὰ εἶναι ἐγγύησις ἀσφαλείας αὐτῆς. *καὶ παῖδας* ἐκτὸς τῶν ἄλλων δηλ. κτημάτων κλπ. *ἐκ τοῦ ὁμοίου* ὅσοι ἔχουν τέκνα ὑποκείμενα εἰς στρατεύσιν· οὗτοι θὰ σκέπτονται σφρόνως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελῇ ἀσφάλειαν διὰ τὴν πόλιν. *τόνδε* ὁ ὑπολειπόμενος βίος. *τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ* ἡ δόξα τῶν πεσόντων ἀντανακλάται εἰς τὰ πρόσωπα τῶν γονέων· πρβλ. τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Ἀντιγόῃ «*τί γὰρ πατρὸς θάλλοντος εὐκλείας τέκνοις ἀγαλμα μείζον, ἢ τί πρὸς παῖδων πατρί*». *τὸ φιλότιμον* ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία τῆς τιμῆς μένει εἰς τὸ γῆρας, ἡ δόξα τῶν υἱῶν, ἐκ τῆς ὁποίας αὕτη πληροῦται, δύναιται νὰ τοὺς παρηγορῇ. Πρβλ. «*τὸν πλοῦτον πολλοὶ ἐμίσησαν, τὴν δὲ δόξαν οὐδεὶς*». ἡ *ἀχρεῖος ἡλικία* δηλ. ἡ γεροντικὴ ὡς ἀνωφελὴς διὰ στρατείαν. *τὸ κερδαίνειν* ὁ ὕλικὸς πλοῦτος. *ὥσπερ τινές φασι* ὑπαινίσσεται τὸ τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου (556 - 468 π.Χ.) «*ὅτι τῶν ἄλλων ἀπεστερημένος διὰ τὸ γῆρας ἡδονῶν ὑπὸ μιᾶς ἔτι γηροβοσκεῖται, τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν*», λεχθὲν εἰς ἀπάντησιν τῶν κατηγορούντων αὐτὸν ἐπὶ φιλαργυρία κατὰ τὸν Πλούταρχ.

Ἀποφδέγματα: 16. «*λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὗ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῆ*». 17. «*οὐ γὰρ οἶόν τε ἶσον τι ἢ δίκαιον βουλευέσθαι, οἷ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν*». 18. «*τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγῆρων μόνον*».

Νόημα: Ὁ ρήτωρ δηλοῖ ὅτι θὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν νὰ παρηγορήσῃ τοὺς παρευρισκομένους γονεῖς τῶν νεκρῶν καὶ ὄχι νὰ κλαύσῃ αὐτοὺς διὰ τὴν μοῖραν των, διότι αὐτοί, διανύσαντες τὴν ζωὴν των ἐν μέσῳ πολλῶν περιπετειῶν καὶ ποικίλων μεταβολῶν τῆς τύχης, γνωρίζουν καλῶς ὅτι οἱ μὲν προκείμενοι νεκροὶ ἔδοξίμασαν ἐντιμότερον θάνατον, οἱ ἴδιοι δὲ ὡς γονεῖς αὐτῶν ἐντιμότερον πένθος. Ἐπομένως εἰς ἀμφοτέρους ἀνήκει ἡ εὐτυχία, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀπέθανον εὐδαίμονες χωρὶς νὰ δοκιμάσουν τὸ ποτήριον τῶν πικριῶν τῆς ζωῆς. Εἶναι ἀληθῶς δύσκολον νὰ παρηγορήσῃ κανεὶς τοὺς γονεῖς, οἱ ὅποιοι θὰ εὐρίσκωνται πολλάκις εἰς ὀδυνηρὰν θέσιν, διότι θὰ ἔχουν διαρκεῖς ἀναμνήσεις τῶν ἀγαπημένων των, βλέποντες τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἴδιοι ἄλλοτε ἀπελάμβανον.

νον. Ἡ λύπη διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀγαθῶν εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς λύπης διὰ τὴν ἀπώλειαν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν.

Ἄς ὀπλισθοῦν ὅμως μὲ ψυχραιμίαν καὶ ἄς ὑπομείνουν· καὶ οἱ μὲν νεώτεροι ἄς διατηρήσουν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀποκτήσεως καὶ ἄλλων τέκνων, τὰ ὅποια θὰ γίνονιν ἀφορμὴ νὰ λησμονηθοῦν οἱ ἀποθανόντες καὶ θὰ παρᾶσχουν διπλὴν ὠφέλειαν εἰς τὴν πόλιν, δηλ. καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως· λόγῳ δὲ τῆς ὠφελείας αὐτῆς πρέπει καὶ ἡ γνώμη τῶν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν νὰ εἶναι ὑπολογίσιμος, παρὰ ἡ γνώμη ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν υἱοὺς στρατευσίμους ἢ ἀποφεύγουν νὰ ἐκθέτουν αὐτοὺς εἰς κίνδυνον· οἱ δὲ παρήλικες ἄς παρηγοροῦνται μὲ τὴν ἀναπόλησιν εὐτυχῶν ἡμερῶν καὶ μὲ τὰς σκέψεις τῆς βραχύτητος τῆς ζωῆς τῶν καὶ τῆς δόξης τῶν νεκρῶν υἱῶν τῶν, ἢ ὅποια ἀντανακλάται εἰς αὐτοὺς. Ἄλλως τε τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τέρπει περισσότερον ἢ ἡθικὴ τιμὴ παρὰ τὸ ὕλικόν κέρδος.

Περίληψις: Λόγοι δι' οὓς οἱ γονεῖς τῶν πεσόντων πρέπει νὰ παρηγοροῦνται: α') ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι περιπετειώδης, ἢ δὲ τύχη παλίντροπος, β') ὅτι ὑπάρχει ἐλπίς τεκνοποιήσεως εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ γ') διὰ τοὺς παρήλικας ἀποτελεῖ παρηγορίαν ἢ ἀναπόλησις εὐτυχῶν ἡμερῶν, ἢ βραχύτης τοῦ λοιποῦ βίου καὶ ἡ δόξα τῶν πεσόντων τέκνων τῶν.

ΚΕΦ. 45 (Παραμυθία)

«Παισὶ δ' αὖ
ἢ ἀδελφοῖς τῶνδε
ὅσοι πάρεστε
ὄρω τὸν ἀγῶνα μέγαν—
τὸν γὰρ οὐκ ὄντα
ἅπας εἰῶθεν βλαίνειν—
καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς
κριθεῖτε ἂν
οὐχ ὁμοῖοι
ἀλλὰ μόλις ὀλίγω χείρους.

φθόνος γάρ (ἔστι)
τοῖς ζῶσι
πρὸς τὸ ἀντίπαλον,
τὸ δὲ μὴ ἐμποδῶν
τετίμηται
ἀνανταγωνίστω εὐνοία.
εἰ δὲ δεῖ με
μνησθῆναί τι
καὶ γυναικειάς ἀρετῆς,
ὅσαι νῦν ἐν χρεῖα ἔσσονται,

βραχεῖα παραινέσει
σημανῶ ἅπαν (τὸ πρᾶγμα).

«Διὰ τοὺς υἱοὺς δὲ πάλιν
ἢ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἐδῶ,
ὅσοι εἰσθε παρόντες,
βλέπω τὸν ἀγῶνα δυσχερῆ—
διότι τὸν ἀποθανόντα
ὁ καθέννας συνηθίζει νὰ ἐπαινεῖ—
καὶ ἔνεκα ὑπερέτρου ὑπεροχῆς ἀνδρείας
εἶναι δυνατὸν νὰ κριθῆτε
ὄχι ἰσάξιοι,
ἀλλὰ μὲ δυσκολίαν ὀλίγον κατώτεροι (αὐ-
τῶν).

Διότι (ὑπάρχει) φθόνος
μεταξὺ τῶν ζώντων
πρὸς τοὺς ἐν ἀμίλλῃ ἀνταγωνιστάς,
οἱ δὲ μὴ παρεμβάλλοντες ἐμπόδια
τιμῶντα ἀνέκαθεν
μὲ ἀδιαφιλονίκητον εὐνοίαν.
Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη ἐγὼ
νὰ κάμω κάποιαν μνειάν
καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν,
ὅσαι ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εὐρί-
σκονται εἰς κατάστασιν χρεῖας,
διὰ συντόμου παραινέσεως
θὰ δηλώσω ἅπασαν (τὴν σκέψιν μου).

μεγάλη γὰρ (ἔσται) ὑμῖν ἡ δόξα
μὴ γενέσθαι χεῖροσι
τῆς τε ὑπαρχούσης φύσεως
καὶ ἧς
ἐπ' ἐλάχιστον κλέος ἂν ἦ
ἐν τοῖς ἄρσεσι
ἀρετῆς πέρι
ἢ ψόγου».

Λεξιλόγιον: ἀγών=συναγωνισμός, ἄμιλλα ὡς πρὸς τὴν ἀβήτην. ἄσπασ=πᾶς ἄνθρωπος. εἴωθα=συνηθίζω, ἔχω τὴν συνήθειαν. μόλις—μόγις=μὲ δυσκολίαν. ὑπερβολή=ὑπεροχή, μείζων δύναμις, μέγας ἢ ὑπέρτατος βαθμὸς πράγματός τινος. ἀντίπαλος=ἀνταγωνιστής ἐν ἀμίλλῃ, ἀντιζήλος, ἰσόπαλος ἰσόρροπος. τὸ ἐμποδῶν (=ἐν ποσίν ὦν)=μπροστά στὰ πόδια, τὸ ἐμπόδιον. ἀνανταγώνιστος (παθ. σημ.)=ἄνευ ἀνταγωνιστοῦ, ἀδιαφιλονίκητος, ἀκαταμάχητος, ἀήττητος. μιμνήσκομαι (memini)=ἐνθυμοῦμαι, κάμνω μνεῖαν, λόγον. βραχὺς=σύντομος, μικρός. φύσις=φυσικὴ κατάστασις, φυσικὴ ἰδιότης, προορισμός, κλίσις. κλέος=δόξα, λόγος, φήμη (λέξις μέσης σημ.). ψόγος=μομφή, ἀξιόμημπτον ἐλάττωμα.

Γραμματικά: παισι δοτ. πληθ. τοῦ παις γ' κλ. πάρεστε ἐν. ὄρ. τοῦ πάρεμι. ὄρῶ, ἑώρων, ὄψομαι, εἶδον, ἐώρακα, ἐώρακειν. μέγας—μείζων—μέγιστος ἐπίθ. ὄντα μετ. ἐν. τοῦ εἰμί. ἄσπασ, ἄσπασα, ἄσπασ ἐπίθ. γ' κλ. εἴωθεν παρακ. με σημ. ἐν., εἰώθειν (τὸ β. εἴω). ἐπαινεῖν ἄσπαρ. ἐν. τοῦ ἐπαινέω-ῶ, ἐπήνουν, ἐπαινέσομαι, ἐπήνεσα, ἐπήνεκα. μόλις ἐπίρρ. τροπ. ἂν δυνητ. μόρ. ὁμοῖος παρὰ Θεουδ. ἀντὶ ὁμοιος, ὅπως καὶ ἐτοῖμος. ὀλίγῳ δοτικῶφανές ἐπίρρ. χεῖρους καὶ χεῖροφες ὄν. πληθ. συγκρ. βαθ. τοῦ ἐπιθ. κακός, χείρων, χείροτος. κριθεῖτε καὶ κριθεῖσθε εὐκτ. παθ. ἄορ. α' τοῦ κρινομαι, ἐκρινόμεν, κρινοῦμαι, κριθήσομαι, ἐκρινάμην, ἐκρίθην, ἐκέρμαι, ἐκεκρίμην. τοῖς ζῶσι μετ. ἐν. τοῦ ζῶ. ἐμποδῶν (=ἐν ποσίν ὦν) ἐπίρρ. ποιηθὲν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐκποδῶν. δ, ἡ ἀνανταγώνιστος, ὄν ἐπίθ. β' δικατάλ. τετιμῆται μέσος παρακ. τοῦ τιμάωμαι. εἰ ὑποθ. σύνδ. δεῖ ἄπρόσ. χρον. ἐν., ἔδει, δεήσει, ἐδέησε, δεδέηκε. ἔσσονται μέλλ. τοῦ εἰμί. μνησθήναι ἄσπαρ. παθ. ἄορ. α' τοῦ μιμνήσκομαι, ἐμνησκόμεν, μνησομαι, μνησθήσομαι, ἐμνησάμην, ἐμνήσθην, μέμνημαι, ἐμμενήμην. ὁ βραχὺς, εἶα, ἢ ἐπίθ. γ'. παραινέσεις, εὖς οὖσ. γ' κλ. ἄσπασ οὐδ. σημαιῶ μέλλ. τοῦ σημαιῶ. ὑπαρχούσης μετ. ἐν. τοῦ ὑπάρχω. χεῖροσι δοτ. πληθ. συγκρ. βαθμ. τοῦ ἐπιθ. κακός. γενέσθαι ἄσπαρ. ἄορ. β' τοῦ γίνομαι. ἂν δυνητ. μόρ. ἐλάχιστον ὑπερθ. βαθμ. τοῦ μικρός (συγκρ. ἐλάττων). ἀρετῆς πέρι ἀναστροφή (=περὶ ἀρετῆς) μετ' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου. ἄρσοι δοτ. πληθ. τοῦ δικατάλ. ἐπιθ. γ' κλ. δ, ἡ ἄρσεν, τὸ ἄρσεν (ἐπικός τύπος) καὶ ἀττικῶς δ, ἡ ἄρσην, τὸ ἄρσεν (γεν. τοῦ ἄρσενος, ι, α πληθ. ἄρσενες, ὠν. σι, νας). τὸ κλέος οὐδ. γ'. ἡ ὑποθ. ἐν. τοῦ εἰμί.

Συντακτικά—Αἰσθητικά: ὄρῶ ρ. (ἐγώ) ὑποκ. τὸν ἀγῶνα (μεταφορὰ ἐκ τοῦ στίβου) ἀντικ. τοῦ ρ. καὶ ὑποκ. τῆς ἐννοουμένης κατηγορ. μετ. (ὄντα). μέγαν κατηγορ. παισι—ἀδελφοῖς δοτ. προσωπικὴ εἰς τὴν ἐννοομ. μετ. (ὄντα). ὄσοι... πάρεστε ἀναφ. πρότ. συναπτέα ἀμφοτέραις ταῖς δοτικαῖς καὶ ἀποτελουῦσα προσφώνησιν. τῶνδε γεν. κτητικὴ εἰς τὰς δοτικὰς. εἴωθεν ρ. ἄσπασ ὑποκ. ἐπαινεῖν ἀντικ. (τελ. ἄσπαρ.). τὸν οὐκ ὄντα ἀντικ. τοῦ ἄσπαρ. (ἐπιθ. μετ.). κριθεῖτε ἂν ρ. (ὅμεις) ὑποκ. οὐχ ὁμοῖοι (ἐμφαντικῶς)—χεῖρους κατηγορ. ὀλίγῳ δοτ. τοῦ μέτρου ἢ τῆς διαφορᾶς. μόλις ἐπίρρ. διορ. τρόπου συναπτέος πρὸς τὸ ὀλίγῳ χεῖρους. καθ' ὑπερβολὴν ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας. ἀρετῆς γεν. ὑποκειμ. τοῦ ὑπερβολῆν. (ἔστι) ἐνν. ρ. φθόνος ὑποκ. τοῖς ζῶσι δοτ. προσωπ. κτητικὴ (ἐπιθ. μετ.). πρὸς τὸ ἀντιπαλὸν ἐμπρόθ. διορ. αἰτίας ἢ ἐχθρικῆς διευθύνσεως (περιληπτικῆς σημ.=οἱ ἀντιπαλοί). τετιμῆται ρ. (παρακ. μετ. σημ. ἐνεσ., διότι οὕτω ἢ τιμὴ ἐμφανίζεται σταθερὰ καὶ ἀνέκαθεν ἀνεγνωρισμένη). Παρατηρητέα ἢ τοποθέτησις τῶν λέξεων πρὸς ἕξαρσιν τῆς ἀντιθέσεως, τοῦ μὲν φθόνος ἐν

Μεγάλη δηλ. (θα εἶναι) εἰς σᾶς ἢ τιμὴ, ἐὰν δὲν φανῆτε κατώτεραι τοῦ φυσικοῦ σας προορισμοῦ καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνην, περὶ τῆς ὁποίας ἐλάχιστα γίνεται λόγος μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν εἴτε δι' ἐνάρετον προᾶξιν εἴτε δι' ἀξιόμημπτον ἐλάττωμα».

άρχη, τοῦ δὲ *τετιμηται* εἰς τὸ τέλος, κατὰ χιασμόν δὲ αἱ λέξεις *πρὸς τὸ ἀντίπαλον*—*τὸ μὴ ἐμποδῶν*, *τὸ μὴ ἐμποδῶν* ὑποκ. (περιληπτικῆς σημ. = *οἱ μὴ ἐμποδῶν ὄντες* = *οἱ μὴδὲ ἐναντιούμενοι*). *εὐνοία* δοτ. ποιητ. αἰτίου μεταπεσοῦσα εἰς τροπικήν. *ἀνανταγωνιστῶ* ἐπιθ. διορ. *εἰ δεῖ...* (ὑπόθ.) + *σημανῶ* (ἀπόδ.) ὑποθ. λόγος ἀ' εἰδους δηλῶν τὸ πραγματικόν. *δεῖ* ἀπρόσ. ρ. *μνησθῆναι* ὑποκ. μὲ ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. *τι* σύστοιχον ἀντικ. *ἀρετῆς* ἀντικ. τοῦ *μνησθῆναι* (*μυνησκομαί τι τινος*). *γυναικείας* ἐπιθ. διορ. (ἀντὶ *γυναικῶν*) τ.ξ. *οἶαν τῶν γυναικῶν ἀρετὴν εἶναι δεῖ*. *ἴσαι...* ἔσονται ἀναφ. πρότ. *ἐν χρείᾳ* ἐμπρόθ. διορ. τῆς ἐν τόπῳ στάσεως. *σημανῶ* ρ. (ἐγὼ) ὑποκ. *ἅπαν* ἀντικ. *παραίνεσι* δοτ. τροπική. *βραχεία* ἐπιθ. διορ. γὰρ διασαφητικός. (ἔσται) ἔννοουμ. ρ. ἢ *δόξα* ὑποκ. *μεγάλη* κατηγ. *ὑμῖν* δοτ. προσωπ. κτητική. *μὴ γενέσθαι* ἀπαρ. τοῦ κατὰ τι ἢ τῆς ἀναφοράς (τὸ ἀπαρ. ἰσοῦται καὶ μὲ ὑποθ.: *ἦν μὴ γένεσθε*). *ὑμῖν* ὡς ὑποκ. τοῦ ἀπαρ. *χειροσι* κατηγ. *τῆς φύσεως* γεν. συγκριτική. *ὑπαρχούσης* ἐπιθ. μετ. καὶ ἦς... *ἂν ἢ* (ἀναφ. ἀοριστ. πρότ.) ἔννοεῖται (*μεγάλη* ἔσται ἢ *δόξα ταύτης τῆς γυναικῆς*). καὶ ἐπιτατικός ἢ ρ. *κλέος* ὑποκ. *ἐπ' ἐλάχιστον* ἐμπρόθ. διορ. ποσοῦ. ἦς γεν. ἀντικειμ. τοῦ *κλέος* (*μεγάλη ἢ δόξα* ἐν σχέσει πρὸς τὸ *ἐπ' ἐλάχιστον κλέος* ἀποτελεῖ ὀξύμωρον σχῆμα). *ἀρετῆς* περὶ ἀναστραφῆ προθέσ. ἢ *ψόγου* ἐμπρόθ. διορ. ἀναφοράς. *ἐν τοῖς ἄρσεσι* ἐμπρόθ. διορ. τοῦ κρίνοντος προσώπου, κατ' ἄλλους τόπου.

Πραγματικά : τὸν ἀγῶνα ἢ προσπάθεια, ἢ ὁποῖα θὰ καταβληθῆ ὑπὸ τῶν πατέρων ἢ ἀδελφῶν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. τὸν γὰρ οὐκ ὄντα... πρβλ. τὸ τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Μιμνέρμου «*δεινοὶ γὰρ ἀνδρὶ πάντες ἐσμέν εὐκλεεῖ ζῶντι φθονῆσαι, καθανόντα δ' αἰνέσαι*» καὶ τὸ τοῦ Δημοσθένους «*τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὑπεστί τις ἢ πλείων ἢ ἐλάττων φθόνος, τοὺς τεθνεώτας δ' οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἐτι μισεῖ*» καὶ σήμερον κοινῶς λέγεται «*ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται*». φθόνος τοῖς ζῶσι ὁ ἔθνικός μας ποιητῆς Σολωμὸς παραστατικῶς ὁμιλεῖ εἰς τὸ πρὸς τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην ποίημά του : «*Ἡ δόξα δεξιὰ συντροφεύει τὸν ἄνδρα ποὺ τρέχει μὲ κόπους τῆς φήμης τοὺς δύσβατους τόπους καὶ ὁ φθόνος τοῦ στέκει ξερβιά μὲ μάτια, μὲ χεῖλην πικρά*». τὸ δὲ *μὴ ἐμποδῶν* δηλ. οἱ νεκροὶ ὡς μὴ παρεμβάλλοντες πλέον προσκόμματα εἰς τοὺς ζωντανούς. *γυναικείας ἀρετῆς* μὲ κάποιαν παραχώρησιν ὁμιλεῖ διὰ τὰς γυναῖκας καὶ δι' ὀλίγων, καθ' ὅσον ἐλάχιστα αὐτὰ συνεισέφερον εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς των. *τῆς ὑπαρχούσης φύσεως* αἱ φυσικαὶ ἰκανότητες, αἱ ὑπὸ τῆς φύσεως δοθεῖσαι, νὰ οἰκουρῇ δηλ. καὶ νὰ ἀσχολῆται ἀθορούβως περὶ τὰ τοῦ οἴκου καὶ ὄχι νὰ δραῖ ἐνεργῶς ὑπὲρ τῆς πολιτείας. Καὶ ὁ Σοφοκλ. (Ἀντιγ. στίχ. 576) διὰ τοῦ στόματος τοῦ Κρέοντος λέγει «*κρῆ γυναικῆς εἶναι τάσδε μῆδ' ἀνειμένας*». Πράγματι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ Ἀθηναία ἔθεωρεῖτο ὑποτεταγμένη ὑπαρξίς εἰς τὸν ἄνδρα, περιορίζετο εἰς τὸν οἶκον καὶ εἶχε προορισμὸν νὰ παιδοποιῇ. Καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον βλέπομεν τὸν Τηλέμαχον συμβουλεύοντα τὴν μητέρα του «*οἶκὸν ἰούσα τὰ σαντήματα κόμιζε*». *ἐν τοῖς ἄρσεσιν* συνήθως εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ καταστήματα, ὅπου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέτριβον οἱ ἄνδρες, συζητοῦντες πολιτικὰ γεγονότα, κρίνοντες ἀποφάσεις δικαστηρίων, σχολιάζοντες τὰς ἀρετὰς ἢ τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν κλπ. Προφανῶς ὁ Θουκυδίδης, κατὰ τὸν κ. Κ. Γεωργοῦλην, ἀπαντᾷ εἰς τὰς σπερμολογίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ Περικλέους διὰ τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς Ἀσπασίας.

Ἀπόφθεγμα : 19. «*τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἶωθεν ἐπαινεῖν*».

Νόημα : Ἡ θέσις πλέον τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν πεσόντων

εἶναι ἑξαιρέτως δυσχερῆς, διότι ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ἐπαινῆται μόνον ὁ ἀποθανών. Ἄλλὰ καὶ εἰς ἣν περίπτωσιν ἤθελον ἐπιδείξει ἀνδρείαν ἑξαιρέτον καὶ ἐφάμιλλον πρὸς τὴν τῶν πεσόντων, οὐδέποτε θὰ κριθοῦν ἰσάξειο αὐτῶν, ἀλλ' ὀλίγον κατώτεροί των, διότι εἶναι πράγματι ψυχολογικῶς ἀνθρωπίνῃ ἀδυναμίᾳ νὰ τιμῶνται ὀλιγώτερον οἱ ζῶντες ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐπειδὴ οἱ μὲν ζῶντες φθονοῦν τοὺς ἀνταγωνιστάς των, οἱ δὲ νεκροὶ εἶναι ἀσυναγώνιστοι ἀπὸ ἀπόψεως εὐνοίας ὡς μὴ παρεμβάλλοντες προσκόμματα. Τέλος δὲ ὁ ρήτωρ διὰ συντόμου παραινέσεως πρὸς τὰς χήρας τονίζει ὅτι ἡ ὑπόληψις αὐτῶν θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως μεγάλη, ἐὰν περιορισθοῦν εἰς τὰς οἰκιακὰς τῶν ἀσχολίας καὶ οὐδέποτε παρὰσχουν ἀφορμὰς εἰς τοὺς ἀνδρας πρὸς συζήτησιν ἐν τῇ ἀγορᾷ εἴτε διὰ καλὴν εἴτε διὰ κακὴν συμπεριφορὰν των.

Περίληψις: 1. Ὁ ρήτωρ παραινεῖ τοὺς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς τῶν πεσόντων πρὸς μίμησιν αὐτῶν καὶ 2. Παραινεῖ τὰς χήρας συζύγους, ὅπως περιορισθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ φυσικοῦ των προορισμοῦ.

ΚΕΦ. 46. (Ἐπίλογος)

«Εἴρηται καὶ ἐμοὶ
λόγῳ
κατὰ τὸν νόμον,
ὅσα εἶχον πρόσφορα,

καὶ οἱ θαπτόμενοι
τὰ μὲν ἤδη κεκόσμηται ἔργῳ,

τὰ δὲ τοὺς παῖδας αὐτῶν
τὸ ἀπὸ τοῦδε (χρόνου)
ἡ πόλις θρέψει δημοσίᾳ
μέχρι ἡβης,
προτιθεῖσα
τοῖσδέ τε
καὶ τοῖς λειπομένοις
ὠφέλιμον στέφανον
τῶν τοιῶνδε ἀγώνων·
οἷς γὰρ κεῖται
μέγιστα ἄθλα ἀρετῆς,
τοῖσδε πολιτεύουσι
καὶ ἄριστοι ἄνδρες.
νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι,
ἐκάστω, ὃν προσήκει,
ἄπιτε».

«Ἐχουν λεχθῆ καὶ ὑπ' ἐμοῦ
διὰ τοῦ λόγου (μου)
συμφώνως πρὸς τὸν νόμον,
ὅσα ἐθεώρουν τυπικῶς καὶ θρησκευτι-
κῶς προσηρμοσμένα,
καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι θάπτονται,
ἀφ' ἐνὸς μὲν τώρα δὲ ἔχουν τιμηθῆ διὰ
πραγματικῶν ἐπιταφίων τιμῶν,
ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ τέκνα αὐτῶν
ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
ἡ πόλις θὰ ἀνατρέφῃ μὲ δημοσίαν δαπάνην
μέχρι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας,
διότι ἐπιθυμεῖ νὰ προβάλλῃ
καὶ εἰς τοὺς προκειμένους νεκρούς
καὶ εἰς τοὺς ἐπιζῶντας
ὠφέλιμον ἐπιβράβεισιν διὰ στεφάνου
τῶν τοιούτου εἴδους ἀγώνων·
διότι, ὅπου προβάλλονται
μέγιστα βραβεῖα τῆς ἀρετῆς,
ἐκεῖ ἀκριβῶς ἀναδεικνύονται
καὶ ἄριστοι πολῖται.
Τώρα λοιπόν, ἀφοῦ ἀρκετὰ ἔκλαυσεν
ὁ καθένας τὸν ἰδικόν του,
ἀπέλθετε».

Λεξιλόγιον: πρόσφορος (λέξις ἐθιμικὴ ἐπὶ νεκρῶν)=θρησκευτικῶς προσηρμοσμένος, ἀρμόζων, κατάλληλος, ἄξιος, ἐπίκαιρος. ἔργῳ=ἐμπράκτως. κοσμῶ=διευθετῶ, στολίζω, τιμῶ, προξενῶ τιμῆν. δημοσίᾳ=διὰ δημοσίας μερίμνης, δαπάνης. ἡβη=ἐφηβικὴ ἡλικία. στέφανος=ὁ περικυκλῶν, στέμμα, ἀμοιβή, βραβεῖον, ἔπαθλον, δόξα, τιμῆ. λειπόμενοι=οἱ μεταγενέστεροι, οἱ ἐπιζῶντες. προτίθημι=θέτω ἔμπροσθεν ἢ φανερά ἢ δημοσίᾳ, προβάλλω, καθιε-

ρώνω, ἀπονέμω λατ. προροπο. *ἄθλον*=βραβεῖον ἀγώνος, ἀμοιβή. *πολιτεύω*=ζῶ, ὑπάρχω, ἀναδεικνύομαι ὡς πολίτης, κυβερνῶ, διοικῶ. *ἀπολοφύρομαι*=κλαιῶ ἀρκετῶ, θρηνῶ πολύ, μεγαλοφώνως, παύω νά θρηνῶ. *ὄν προσήκει*=ὁ προσήκων, ὁ ἀρμόζων, ὁ ἰδικός του. *ἀπέρχομαι*=ἀναχωρῶ, φεύγω, ἀποχωρῶ, λατ. discedo.

Γραμματικά : *εἴρηται* παθητ. παρακ. ὀριστ. τοῦ *λέγομαι*, ἐλεγόμην, λεχθήσομαι καὶ ῥηθήσομαι, ἐλέχθην καὶ ἐρρήθην, εἴρημαι καὶ λέλεγμαι, εἰρήμην. *κεκόσμηται* παθητ. παρακ. ὀριστ. τοῦ *κοσμοῦμαι δημοσίᾳ* δοτικοφανές ἐπίρρ. *θρέψει* μέλλ. τοῦ *τρέφω* (παρακ. *τέτροφα*). *λειπομένοις* μετ. ἔνεσ. τοῦ *λείπομαι*, ἀόρ. β' ἐλιπόμην, παθ. ἀόρ. ἐλείφθην, παρακ. λέλειμμαι. *προτιθεῖσα* μετ. ἔνεσ. τοῦ *προτιθῆμι*. *κεῖται* (παθ. παρακ. τοῦ *τίθεμαι*) ἀντί τοῦ σπανίου *τέθειται*. *ἀπολοφυράμενοι* μετ. μ. ἀόρ. α' (=ἀπολοφυράμην) τοῦ *ἀπολοφύρομαι*, ἀπολοφυρῶμαι, ἀπολοφυροῦμαι. *ἄπιτε* προστακτ. ἔνεσ. τοῦ *ἄπειμι* (*ἄπιθι*, *ἄπιτω*, *ἄπιτε*, *ἄπιόντων*) ὑπάρχει καὶ ἄλλη γραφή: *ἀποχωρεῖτε*.

Συντακτικά—Διόρθωτικά : *ἐμοὶ* ποιητ. αἴτιον (δηλ. *ὡς καὶ τοῖς πρότερον ἐνθάδε εἰρηκόσι*) *λόγῳ* δοτ. τρόπου τεθείσα πλεοναστικῶς εἰς τὸ *εἴρηται* *λόγῳ* τῆς ἀντιθέσεως εἰς τὸ *ἔργῳ* κατὰ νόμον ἔμπροθ. διορ. συμφωνίας. *ὅσα εἶχον πρόσφορα* ἀναφ. προτ. ὡς ὑποκ. τοῦ *εἴρηται* (κατ' ἀττικήν σύνταξιν). *ὅσα* ἀντικ. *πρόσφορα* κατηγ. *ἔργῳ* δοτ. τρόπου. *οἱ θναπτόμενοι* ὑποκ. (ἐπιθ. μετ.). *τὰ μὲν—τὰ δὲ* κεῖνται ἐπιρρηματικῶς=ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἀφ' ἑτέρου δέ. *αὐτῶν* γεν. κτητική προτασσομένη χάριν ἐμφάσεως εἰς τὸ *παῖδας* ἀντικ τοῦ *θρέψει*: τὰ ρήματα ἐτέθησαν χηασί:

εἴρηται × *λόγῳ*
ἔργῳ × *κεκόσμηται, θρέψει*

τὸ ἀπὸ τοῦδε (*χρόνου*) ἐπίρρ. διορ. ἀφειτηρίας χρόνου. *δημοσίᾳ* ἐπίρρ. διορ. τρόπου. ἢ *πόλις* ὑποκ. *μέχρι ἤβης* ἔμπροθ. διορ. τέρματος χρόνου. *προτιθεῖσα* αἰτιολ. μετ. *στέφανον* α' ἀντικ. (μεταφορά ἐκ τοῦ στεφάνου τοῦ διδομένου εἰς τοὺς νικῶντας κατὰ τοὺς ἀγῶνας). *τοῖσδε—τοῖς λειπομένοις* β' ἀντικ. (ἐπιθ. μετ.). *ὠφέλιμον* ἐπιθ. διορ. *τῶν ἀγῶνων* (μεταφορά) γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *στέφανον* *τοιῶνδε* ἐπιθ. διορ. *ἄθλα* (μεταφορά) ὑποκ. τοῦ *κεῖται* (ἀττική σύνταξ.) προταχθὲν χάριν ἐμφάσεως. *οἷς...* ἀναφ. προτ. αἰτιολογοῦσα τὸ *ὠφέλιμον* ἀντί τοῦ ὁμαλωτέρου *παρ' οἷς*=ὄπου (ἐπιρρηματικῶς) εἰς ἀντιστοιχίαν πρὸς τὸ *τοῖσδε* κείμενον ἀντί δεικτ. ἀντων. καὶ ἐρμηνευόμενον ἐπιρρηματικῶς=ἐκεῖ. τὸ *οἷς* ποιητικὸν αἴτιον *λόγῳ* τοῦ *κεῖται*. *μέγιστα* κατηγ. *ἀρετῆς* γεν. ἀντικειμ. εἰς τὸ *ἄθλα*. *ἄνδρες* ὑποκ. *ἄριστοι* κατηγ. *ἀρετῆς—ἄριστοι* παρήχησις. *ἀπολοφυράμενοι* χρόν. μετ. *ὄν προσήκει* ἐννοεῖται *ὀλοφύρεσθαι* ἀναφ. προτ. ὡς ἀντικ. τῆς μετοχῆς. *ἐκάστω* δοτ. προσωπική καὶ παράθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν εἰς τὸ ἐννοούμενον ὑποκ. τοῦ *ἀπολοφυράμενοι* δηλ. τὸ *ὁμῆς* (=ἐκάστος ὁμῶν). *ἄπιτε* διὰ τῆς προστακτικῆς δηλοῦται φιλικὴ προτροπὴ τοῦ ρήτορος ἐπιστροφῆς οἰκαδε τῶν παρόντων κατὰ τὴν ταφήν.

Πραγματικά : καὶ *ἐμοὶ* ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ρητόρων εἰς ἄλλας ἐποχάς, οὕτω καὶ τώρα ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἐκφωνεῖται ὁ ἐπιτάφιός, ὡς ἀναφέρει καὶ ἐν κεφαλαίῳ 35 «*χρῆ καὶ ἐμὲ ἐπόμενον τῷ νόμῳ*». Ἡ ἐπιστροφή αὕτη εἰς τὸ προοίμιον καθιστᾷ τὸ νλόγον στρογγύλον. *πρόσφορα* συμφώνως πρὸς τὰ καθιερωθέντα ἔθιμα ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ τυπικῆς ἀπόψεως (ἐπανοί, παραμυθία, ὀλοφροσύνη). *κεκόσμηται* διὰ πανηγυρικῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς τελετῆς τῆς ταφῆς, διὰ τῆς ἀμερίστου συμπαιθείας τῶν πολιτῶν καὶ τῆς φροντίδος τῆς πόλεως. *μέχρι ἤβης* δηλ. μέχρι τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐπειτα ὁ δῆμος ἐφρόντιζε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ θήλα, τὰ δὲ ἄρρενα ἄφηνεν ἐλεύθερα, χορηγῶν εἰς αὐτὰ συμβολικῶς μίαν πανοπλίαν. Τιμητικὴ ἦτο ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν κατελάμβανον εἰς τὸ θέατρον κατὰ τὰ Μεγάλα Διονύσια, ὡς ἀναφέρει ὁ Αἰσχίνης εἰς τὸν κατὰ Κτησιφῶντος λόγον

του «...τούτδε τοὺς νεανίσκους, ὧν οἱ πατέρες ἐτελεύτησαν ἐν τῷ πολέμῳ, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, μέχρι μὲν ἤβης ὁ δῆμος ἔτρεφε, νυνὶ δὲ καθοπλίσας τῆδε τῇ πανοπλίᾳ ἀφήσιν ἀγαθῇ τύχῃ τρέπεσθαι ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν καὶ καλεῖ εἰς προεδρίαν». θρέφει τοὺς παῖδας ὅπως ἐν μέρῳ καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐμερίμων διὰ τὰ ὄρφανὰ τοῦ πολέμου οὕτω καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ συστηματικώτερον καὶ θετικώτερον, περιέθαλπεν αὐτά, λαμβάνουσα θέσιν πατρός, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλάτων «*συνεκτρέφει τοὺς παῖδας προθυμουμένη ἀδελον αὐτοῖς τὴν ὄρφανίαν γενέσθαι*», καὶ ἐπλήρωνε τὰ δίδακτρα εἰς τοὺς διδασκάλους. Καὶ σήμερον ἡ πολιτεία προστατεύει τὰ θύματα πολέμου, χορηγοῦσα συντάξεις, βοηθήματα, ἀτελείας κλπ. *ὠφέλιμον* ἢ ὠφελιμότης τοῦ στεφάνου εὐρηται ἐν τῇ στοργῇ καὶ φροντίδι τῆς πολιτείας ὑπὲρ τῶν ὄρφανῶν, καθ' ὅσον οἱ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀπονεμόμενοι στέφανοι μόνον ἠθικὴν καὶ εὐπρεπῆ ἀξίαν εἶχον, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἐπιτάφιον λόγον καὶ τὴν τιμητικὴν ταφήν. *τοιῶνδε ἀγῶνων* τῆς ἐξαιρέτου τιμῆς τοῦ ὑπὲρ πατρίδος θανάτου. *ἀπολοφυράμενοι* ὁ θοῆνος τῶν θανόντων ἐκ μέρους τῶν ζώντων ἀπετέλει τιμὴν καὶ ἦτο ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὅλης τελετῆς τοῦ ἐνταφιασμοῦ· «*τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων*» (Ὀμηρος), «*κέκευθεν οὔτε τοῦ τάφου ἀνιόσας οὔτε γόων παρ' ἡμῶν*» (Σοφοκλ. Ἡλέκτρα στίχ. 869—870). Ἦτο δὲ ἀντιθέτως μεγάλη συμφορὰ διὰ τοὺς ἐπιζῶντας νὰ μὴ θάψουγ καὶ θρηγήσουγ τοὺς ἀγαπημένους τῶν νεκρῶν, οἱ ὅποιοι πλέον κατὰ τὸν Ὑπερεΐδην «*μετήλλαξαν τὸ ζῆν εἰς αἰώνιον τάξιν*». Ἄπιτε ὁ Περικλῆς ἐν κατακλείδι τοῦ λόγου του συνιστᾷ, ὅπως οἱ παρευρισκόμενοι μετὰ τὸν θοῆνον ἐπιστρέψουγ ἐκ τοῦ νεκροταφείου εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

Ἀπόφθεγμα: 20 «*ἄθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖσδε καὶ ἄνδρες ἀριστοὶ πολιτεύουσι*».

Νόημα: Ὁ Περικλῆς εἰς τὸν ἐπίλογον τοῦ ἐπιταφίου λόγου του τονίζει, ὅτι προέβη εἰς τὴν ἐκφώνησιν τούτου ἀκολουθῶν πατροπαράδοτον νόμον, καθ' ὃν πανηγυρικῶς πρέπει νὰ τιμῶνται οἱ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντες διὰ τῆς ἐκδηλώσεως ἀμερίστου συμπαθείας τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τῆς φροντίδος τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων τῶν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτῶν. Ὁ τοιοῦτος φόρος τιμῆς πρὸς τοὺς ἀποθανόντας ἀποτελεῖ τὴν ὠραιότεραν ἀμοιβὴν πρὸς ἄμιλλαν διὰ τοὺς ἐπιζῶντας, διότι μόνον εἰς τὴν πολιτείαν ἐκείνην, ὅπου ἀπονέμονται τοιαῦται ἠθικαὶ ἀμοιβαί, δημιουργοῦνται καὶ ἀριστοὶ ἄνδρες. Τέλος δὲ συνιστᾷ εἰς τοὺς παρακολουθήσαντας τὴν ἐκφορὰν, ὅπως, μετὰ τὸν θοῆνον τῶν ἀγαπημένων προσώπων τῶν, ἐπιστρέψουγ ἐκ τοῦ νεκροταφείου εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

Περιλήψεις: 1. Ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πεσόντας. 2. Ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνάληψις ὑποχρεώσεων πρὸς τὰ τέκνα τῶν πεσόντων. 3. Ἡ ἐκ τῶν ἀμοιβῶν προκύπτουσα ὠφέλεια καὶ 4. Ἡ ἐπιστροφή τῶν τεθλιμμένων εἰς τὰς οἰκίας τῶν.

